I. NEGREANU

STUDII JURIDICE

PRECEDATE DE O SCRISOARE A D-LUI

C. HAMANGIU

CONSILIER LA INALTA CURTE DE CASAŢIE

BUCUREŞTI
Atelierele „Adevĕrul", S. A.
1930

www.digibuc.ro

I. NEGREANU

STUDII JURIDICE

PRECEDATE DE O SCRISOARE A D-LUI

C. HAMANGIU

CONSILIER LA INALTA CURTE DE CASAȚIE

BUCUREȘTI
Atelierele „Adevĕrul", S. A.
1930

www.digibuc.ro

Scumpe Domnule Negreanu,

Ţi-am citit „Studiile juridice" ce ai avut bunătatea să-mi trimeţi, cu acel interes şi cu acea pasiune cu care citesc de obicei cărţile de drept. Şi ţi-o spun sincer, că am rămas încântat şi surprins de puternica pătrundere juridică ce se degajează din toate problemele de drept discutate cu atâta competenţă în aceste studii. Aveam impresiunea că citesc opera unui juris-consult autentic, pe când d-ta eşti numai un autodidact al ştiinţei dreptului. După cum Dobrogeanu-Gherea, fără nici un titlu academic, a fost totuşi unul din reprezentanţii străluciţi ai criticei noastre literare, tot aşa d-ta eşti un admirabil reprezentant al criticei juridice, prin simpla intuiţiune şi aprofundata pasiune ce ai avut pentru citirea cărţilor de drept române şi străine, dobândind astfel o frumoasă cultură în materia dreptului.

Studiile juridice publicate în acest volum, precum şi diferitele adnotaţiuni bine documentate ce ai publicat în revista „Pandectele Române" dovedesc aceasta. Ce elogii mai mari se pot aduce acestor studii juridice decât aprecierile aşa de favorabile ce li s'a făcut pe vremuri de marele nostru jurist şi eminent consilier al Curţii de Casaţie Alexandru Degrea (Alexander) şi de strălucitul şi incomparabilul jurisconsult şi bărbat de stat Take Ionescu, care în ziarul „La Roumanie" din 28 Februarie 1899 scriind despre lucrarea d-tale asupra „Inscripţiilor Ipotecare în raport cu legislaţia noastră relativă la proprietatea imobiliară şi asupra teoriilor Cadastrului şi a Cărţilor funduare" (azi cestiuni de plină actualitate) spunea următoarele:

> *„C'est une théorie tout a fait personelle qui fait grand „honneur à celui qui l'a conçue. Mr. Negreanu (Geny) „réfute point par point, avec une grande lucidité d'ésprit „et une connaissance juridique profonde, tous les ar„guments qu'on a oposés à sa thèse... Nous recomman„dons la lecture de cette savante étude à tous ceux qui „s'interessent à la science juridique roumaine".*

www.digibuc.ro

Aceste cuvinte și aprecieri atât de elogioase ale marelui Take Ionescu, făcute asupra unuia din studiile d-tale juridice (publicat cel dintâi în acest volum) sunt recomandațiunea cea mai frumoasă ce se poate aduce tuturor lucrărilor d-tale de drept publicate în acest volum, studii de natură civilă (cum sunt: „Inscripțiunile ipotecare", „Cărțile funduare", „Cadastrul", „Contractele de sub-arendări", „Dreptul străinilor de a moșteni imobile rurale", etc.); studiile de drept constituțional (cum sunt: „Legi inconstituționale", „Libertatea presei", „Prescripția și întreruperea ei în delictele de presă", „Libertatea presei și jurisdicția militară", „Condiția juridică a Israeliților pământeni", „Impământenirile în România", etc.); studii de natură comercială (cum sunt: „Operațiunile de bursă și jocurile de bursă", „Capitalul statutar și social în societățile anonime", „Articolul 281 din codul comercial și legea timbrului" etc.); studii de natură penală (cum sunt: „Procesul Iacob Țăranu la Casație", „Cazul doctorului Rakowski", etc.).

Nu e locul de a insista aci asupra tuturor acestor cestiuni de drept discutate cu atâta minuțiozitate și pătrundere juridică în volumul ce cuprinde aceste importante studii. In sprijinul argumentărei și documentărei lor ai pus în mod competent la contribuțiune întreaga doctrină și jurisprudență franceză și română, așa că ele formează adevărate monografii asupra tuturor problemelor de drept tratate în acest volum.

Aceste sunt în mod sumar, impresiunile ce am dobândit din citirea prețioaselor d-tale „Studii juridice".

Cu cea mai deosebită considerațiune

C. HAMANGIU
Consilier la Inalta Curte de Casație
Directorul Revistei „Pandectele Române"

București, Martie 1930.

www.digibuc.ro

Soției mele Ernestina, tovarășă bună de viață de peste 52 ani ; copiilor mei, Mișu, Paul, Jeaneta; ginerului Lascar; nepoților mei: Ancuța, Andrei, Radu, Dinu, Mircea; surorei mele, Maria, (America); fratelui meu, Daniil (America), cu ai lor.

Toată dragostea

I. NEGREANU

www.digibuc.ro

INTRODUCERE

Incep cu o scurtă auto-biografie.

Sunt născut la 12/24 August 1853 în comuna Puţeni, jud. Tecuci, locul natal şi al părinţilor mei. Incă din mică copilărie am avut aplicaţiune şi pasiune pentru ştiinţa Dreptului. Inceputul l'am făcut la etatea de 12—13 ani ca ajutor de notar, onorific, în comuna Băleni, jud. Covurlui, unde se mutaseră părinţii mei.

In foarte scurt timp am ajuns să conduc aproape singur toată cancelaria primăriei. Dirijam actele de stare civilă fără nici o greşală; ţineam în regulă toată arhiva; citeam toate circulările ce se trimeteau dela subprefectură prin dorobanţi-călăraşi, prin cari se aduceau la cunoştinţa primăriilor toate faptele petrecute în plasa respectivă, ca: vite pierdute sau pribegite, accidente intâmplate, ordinele primite sau instrucţiuni diverse de la prefectură, astfel că, mi-am asimilat toată ordinea administrativă; tot odată citind desbaterile Corpurilor Legiuitoare ce apăreau în corpul Monitorului Oficial, precum şi colecţiunile de legi — Codul Boerescu etc. — aflate la primărie, am căpătat şi mai mult pasiunea pentru ştiinţele juridice.

Ajungând la o vârstă mai inaintată, am început să-mi procur mai întâi cărţi de drept româneşti, pe care le devoram cu nesaţ, apoi începând să învăţ şi limba franceză mi-am procurat diferite cărţi şi în această limbă, iar mai târziu, abonat fiind neintrerupt la Monitorul Oficial şi la Desbaterile Camerelor, am fost mereu în curent cu toate legile ce se discutau, se votau şi se promulgau. In afară de acestea, prin bunătatea regretatului meu prieten Const. Mille, mi-am procurat buletinul Curţei de Casaţie dela înfiinţarea ei (1862) abonat fiind până la încetarea apariţiunii acestui mare magazin de jurisprudenţă, pe care l'am cetit aproape in extenso şi din care am extras multe citaţiuni de cari m'am servit în cursul studiilor mele juridice. (Păcat că această publicaţiune autentică jurisprudenţială a încetat să apară cam dela 1914, căci era izvorul cel mai

www.digibuc.ro

luminos în cercetarea jurisprudențelor supremei instanțe). De asemenea am fost mereu abonat la revistele juridice: Curierul Judiciar, Dreptul, și alte publicațiuni.

Mai târziu, mi-am procurat autori străini ca: Laurent, Baudry, Hello, Bluntschli, Thonissen, etc. care le păstram în biblioteca mea și din cari am făcut multe citate în studiile cuprinse în acest volum.

Din cele ce preced, cititorul va vedea că nu sunt titrat, nici profesionist, ci un diletant auto-didact și cu toate acestea am dat la lumină lucrări cari, cu toată modestia pot s'o spun, au fost apreciate de mari juriști, ca regretații Take Ionescu, Al. Degré și de mulți magistrați și avocați, dintre cari unii mă cunoșteau personal, iar alții numai după studiile publicate în ziare, reviste și broșuri.

Am scris primele studii sub diferite pseudonime. Cel mai utilizat era „Geny", adică invers „I. Neg" la care am adaugat mai târziu un R în cap și care inversat însemna I. Negr., sau sub „Justus", dar ajungând să fiu mai cunoscut, am început să semnez cu numele întreg, ca și pe coperta acestui volum.

Intâiul articol juridic l'am publicat în ziarul „Lupta" în 1890, care e cuprins în acest volum, intitulat „Contractele de subinchiriere" și în care am dovedit că sub legea timbrului în vigoare din acel timp subinchirierile erau scutite de timbru, cu toate că fiscul obținuse mai înainte o jurisprudență a Casației în sensul că prin analogie subinchirierile stabilind un raport juridic identic cu inchirierile principale ar fi supuse taxei timbrului și eventual la amenzile aferente.

Studiul meu convingător a avut ca urmare, că un recurs făcut de către fisc contra unei sentințe a unui tribunal care anulase un proces verbal de contravenție, dresat contra unui subchiriaș care nu avea contractul de subinchiriere timbrat, fiscul a retras recursul.

Dar cel mai eclatant succes juridic ce am obținut, a fost în procesul lui Iacob Țăranu din 1896, care de asemenea se va ceti în acest volum.

Am mai scos broșuri și scris alte articole juridico-politice în mai multe ziare, dar nu le-am încorporat aici, ele ne fiind pur juridice, ci cum am zis politico-juridice. Poate că la o a doua ediție, dacă îmi va fi dat să trăesc, să le încorporez și pe acelea.

Despre valoarea juridică a scrierilor mele, îmi permit să citez chiar în acest loc o notă a lui Al. Degré, publicată

www.digibuc.ro

în Dreptul din 1908, reprodusă în vol. I al scrierilor sale la pag. 97.

In nota 3) ducând o polemică cu Dim. Alexandresco asupra folosinței legale a mamei în averea copiilor, Degré spune, în urma unei scrisori ce i-am adresat, după ce a apărut tot în Dreptul din acel an o notiță referitoare la un studiu al meu de polemică juridică cu regretatul profesor universitar și fost ministru Gh. Mârzescu, următoarele:

„De altfel urmarea fatală este că, cu toate compilațiunile noastre, rămânem absolut fără sfat, față cu controversele noastre originale. Când la bortă, borta sfîr! Intindeți dar câmpul de luptă, încrucișați armele, adunați nuiele pentru spinarea potrivnicilor voștri! Imitațiunea ne omoară, lupta ne va reînvia! Primim prin urmare cu mare mulțumire colaborațiunea ce a binevoit să ne ofere d. Geny dela „Lumea nouă" sub condițiunea bineînțeles ca să facem mai întâi personal cunoștința distinsului nostru confrate".

Am grupat în acest volum studiile după materiile respective și nu în ordinea cronologică în care au apărut și anume:

1) Civile: Cuprinzând studiul asupra inscripțiunilor ipotecare în raport cu legislația noastră asupra proprietății imobiliare, în care am condensat teoriile Cadastrului, a Cărților Funduare în legislațiunea comparată din aproape toată Europa în legătură cu regimul nostru ipotecar și a siguranței dobândirei bunurilor imobiliare.

Despre acest studiu regretatul Take Ionescu în ziarul său „La Roumanie" din 28 Februarie 1899, după ce nu prea laudă o broșură apărută despre duel, spune următoarele despre studiul meu: „En des conditions tout autres se présente le travail de M. R. Geny, sur l'inscription hypothécaire en rapport avec notre législation sur la propriété immobilière. C'est une théorie tout-à-fait personelle, qui fait grand honneur à celui qui l'a conçue. Prenant à partie une décision de la deuxième chambre de la Cour de cassation, ainsi que les comentaires auxquels elle a donné lieu, par la plume du jurisconsulte Alexander, dans le journal Dreptul, M. Geny réfute point par point, avec une grande lucidité d'esprit et une connaissance juridique profonde, tous les arguments qu'on a opposés à sa thèse. Nous regrettons de ne pouvoir entrer, faute d'espace, dans les détails de cette dissertation, mais, malgré certains affirmations, que nous n'approuvons point, nous recommandons la lecture de cette savante étude à tous ceux qui s'interessent à la science juridique roumaine".

www.digibuc.ro

Iar Generalul C. I. Brătianu în volumul „Cadastrul României" (Bucureşti, Tipografia M. S. Niculescu & Comp. 1904) la pag. 218-219 în polemica, ce o ducea cu regretatul Al. Degré asupra înfiinţării Cadastrului în România, Degré susţinând că în România Cadastrul este de nedeslegat ca şi quadratura cercului, spune următoarele despre studiul meu:

„Aceasta o afirmă toţi scriitorii din străinătate, cari s'au ocupat cu studierea regimului ipotecar şi de transmiteri imobiliare, şi ar fi prea lung a cita acum toate câte s'au scris în această privinţă; îmi pare în destul a cita lucrarea publicată de curând de d. R. Geni în care se găsesc rezumate unele argumente temeinice în favoarea adevărului; că nu se poate face nici o îmbunătăţire a sistemului ipotecar şi de transmiteri imobiliare de astăzi fără de existenţa Cadastrului".

2) *Penale:* Procesul Ţăranu, cazul Racowsky.

3) *Comerciale:* Diferite studii în care cred nimerit să atrag atenţia asupra studiului despre Operaţiuni de Bursă şi Jocuri de Bursă.

4) *Fiscale:* Diverse studii.

5) *Libertatea presei:* O lungă serie de studii apărute în diferite reviste şi ziare.

Iar la sfârşit am încorporat o serie de studii în ceeace priveşte poziţiunea juridică a Evreilor din România.

Este ştiut că chestiunea evreească a fost pe deplin rezolvată prin decretele-legi din timpul răsboiului, ratificate apoi prin art. 133 din Constituţia dela 1923. Cu toate acestea am crezut util să încorporez în acest volum şi acele studii, cu o valoare pur documentară, fiind scrise şi publicate în timpul când sub toate guvernele, chestia evreească era rău înţeleasă şi mai ales rău tratată; astfel că a trebuit un adevărat curaj ca cineva să ia apărarea acestei populaţiuni prigonite sub toate formele, legale şi mai cu seamă ilegale, cum de altfel a avut curaj regretatul profesor Petre Missir în cursul său de Drept Internaţional privat, ţinut la Facultatea de Drept din Bucureşti (în anii 1913—1914), tocmai în timpul când de pe o catedră similară universitară din Iaşi se propaga ura cea mai deşănţată contra Evreilor. Petre Missir (ca şi mine — proportions gardées —) în cursul pomenit mai sus, a găsit şi propus mijlocul juridic pentru rezolvarea chestiunii evreeşti, fără ca să fie nevoie de o modificare a constituţiei în

www.digibuc.ro

vigoare în acel timp. Și tocmai de aceea am introdus în volum un rezumat al cursului său de Drept Internațional.

Studiile „Aquila non capit muscas" și „Dreptul străinilor de a moșteni imobile rurale în România" sunt polemici cu regretatul profesor Mârzescu, care într'o serie de articole publicate în „Drapelul" din anul 1897 combătea o decizie a Curții de casație, dată într'un proces de moștenire, invinuind pe Inalții magistrați, că în loc de judecători s'au erijat în legiuitori.

Publicând volumul de față n'am pretențiunea de a fi fost un inovator. Cred totuși că au folosit multora și vor folosi și tinerei generațiuni cele cuprinse în studiile acestea, unde vor găsi gata tratate diferite chestiuni, și îmi permit să spun aceasta cu toată modestia.

București, Martie 1930.

I. N.

www.digibuc.ro

I

CIVILE

www.digibuc.ro

INSCRIPȚIUNILE HIPOTECARE

IN RAPORT CU LEGISLAȚIA NOASTRĂ

ASUPRA

PROPRIETĂȚEI IMOBILIARE *)

I

Revistele juridice *„Dreptul“* No. 47 din 1898 și *„Curierul judiciar“* No. 26 din 1898 publică deciziunea Inaltei Curți de Casație, secția II-a, No. 166 din 4 Maiu 1898, prin care se hotărăște, că: *Hipoteca este valabilă, deși inscripțiunea a fost ordonată numai după cererea creditorului“*. Și fiindcă, după părerea noastră, această teorie este păgubitoare interesului public, din cauză că înlăturarea garanțiilor luate de legiuitorul român prin art. 1781 c. civ. și art. 725 și 726 pr. civ., ar putea zdruncina creditul nostru imobiliar, dată fiind dezvoltarea la care a ajuns această formă de credit, atât prin împrumuturile de la societățile funciare cât și de la particulari — și mai cu seamă la cele dintâi — siliți ne vedem a spune câteva cuvinte în contra teoriei Inaltei Curți, teorie contrarie mai multor deciziuni ale ei anterioare și pe care le vom cita în cursul acestui studiu.

Recunoaștem că interprinderea noastră este foarte grea; și e o greutate să discuți o deciziune ieșită de la cea mai înaltă treaptă judecătorească din țară; totuși găsim o ușurare în faptul că deciziunile ei nu leagă nici pe judecătorii de trimitere, ba nici chiar pe înalții magistrați, cari pot reveni asupra teoriilor emise fie în aceiași speță, în secțiuni unite, sau în aceiași secție într'o speță identică, după cum adesea se întâmplă să vedem.

Pentru noi însă găsim o greutate și mai mare de învins cu cât *„Dreptul“* însoțește acea deciziune cu o adnotație favorabilă teoriei Curței, datorită savantului domn *Alexander,* al cărui cuvânt cântărește greu în lumea juridică.

---

*) Studiu apărut în broșură la 1899. — Tip. „Lumea Nouă“. București.

www.digibuc.ro

Increzători însă în spiritul d-sale luminat şi drept, sperăm că nu va lua în rău cuvintele noastre atribuindu-ne gândul că voim să polemizăm cu D-sa, ci va găsi că ținta și preocuparea noastră de căpetenie nu este decât adevărul ştiinţific şi nădăjduim încă, că însuși D-sa ne va veni în ajutor cu înalta D-sale autoritate spre a restabili şi solidifica creditul nostru primejduit.

Inalta Curte, în considerentele al 4-lea şi al 5-lea, ne spune: „Considerând că în vechiul nostru drept cerința „ca ambele părți să fie prezintate pentru constituirea va- „labilă a hipotecii se explică uşor deoarece, sub vechea legiuire, hipoteca se constituia prin însă-și această prezen- „tare *neexistând inscripțiunea ca act deosebit de auten- „tificare.*

„Considerând că nu astfel poate fi în legiuirea modernă, „în care autentificarea ca act solemn nu se mai confundă „cu cererea de înscriere..."

Iar onoratul Domn Alexander, în adnotația pomenită se întreabă: „Căzut-a din cer art. 1781?" și răspunde: „Acest articol e simbolul unor potcoave de cai morți ale „Regulamentului organic, pe care legiuitorul în *zăpăceala* „sa, a găsit cu cale să le desgroape, reflexul unor fantome „ale trecutului, care nu mai pot avea azi o ființă reală." [1]).

Această adnotație este un fragment reeditat din distinsele și savantele D-sale studii sub titlul *„Diversae causarum figurae"*, publicate în *„Dreptul"* din 1887. In Capitolul VII din acel studiu, punând ca teză de discuție: „hipoteca convențională ca să aibă efect se cere ca să fie acceptată în formă autentică de creditor", [2]) discută în acelaș timp dispozițiunile art. 1781 și ne spune: [3]) Izvorul „rătăcirilor de a se cere concursul simultan al voinței celor „două părți se găsește în art. 1781 cod. civ... arătarăm mai „sus [4]) că această dispozițiune se înfățișează ca o dărâmă- „tură a sistemului hipotecar regulamentar, care a căzut. *„Cesante causa, cesat effectus"*.

Noi credem că tocmai în această materie legiuitorul nostru din 1865 nu numai că n'a fost zăpăcit, din contră a fost prea conștient de ceeace dispunea, deoarece a fost izbit de o stare de lucruri locală pe care n'a putut nici s'o îmbunătățească, ba nici cel puțin s'o ușureze, ca să poată adopta la inscripțiuni sistemul belgian sau francez.

---

1) „Dreptul" 1898 pag. 408.
2) „Dreptul" 1887 pag. 345.
3) Ibid. pag. 349 col. I.
4) Ibidem pag. 346.

www.digibuc.ro

Că sunt oarecari nedumeriri și contradicțiuni în codicii noștri, aceasta o recunoaștem, dar o găsim în acelaș timp firească. In dorința de a înzestra țara cu legiuiri moderne cât mai curând posibil și aceasta ca un început de scuturare al jugului care impunea țării legi după voința străinilor, bărbații noștri de stat din acel timp au întocmit o comisiune de juriști, care, într'un interval foarte scurt, a tradus și prefăcut în legi codicii noi, după cel francez, belgian și al cantonului de Geneva. E firesc deci ca într'un timp așa de scurt să nu se fi putut îndeajuns studia noua operă și astfel s'au strecurat mai multe contradicțiuni și erori. Iar dacă i-a fost ușor legiuitorului de a legifera toate chestiunile ce atingeau viitorul, organizându-le după legislația franceză, etc., și care putem zice, se reduceau la lucrări *viitoare* de cancelarie și de organizare juridică, nu tot așa de ușor a putut face când a ajuns la materia hipotecilor, deoarece, cum am zis, legiuitorul s'a izbit de acea stare de lucruri existentă și locală pe care n'a putut-o evita (după cum se va vedea mai departe) și silit a fost a rămânea la vechiul sistem hipotecar și a face tocmai din inscripție cea mai solemnă și de căpetenie formalitate.

Vom aborda deci în primul loc principiile generale ce guvernă această materie la noi și în legislația altor țări, fie în acele care sunt origina dreptului nostru modern, fie în acele unde guvernă dreptul germanic, și vom demonstra în acelaș timp motivele și cauzele ce au făcut pe legiuitorul nostru să se depărteze și de sistemul francez și de cel belgian, când a ajuns la capitolul hipotecilor, păstrând vechiul regim, iar pentru a preveni orice controversă ce s'ar fi putut ivi din tăcerea sa, legiuitorul a introdus în codicii noștri modul inscripțiunilor hipotecare așa cum au fost (sau aproape așa cum au fost) în legislația anterioară codului civil.

In al doilea loc ne vom ocupa și studia speța supusă judecății Inaltei Curți.

Știm de mai înainte că pentru mulți nu va fi ceva nou ceeace vom spune în cursul acestei discuțiuni, totuși credem că lucrarea noastră nu va fi de prisos și va contribui la luminarea acestei importante chestiuni.

Inainte de a intra în fondul materiei și pentru a fi pricepuți și de cititorul laic, credem folositor să rezumăm speța supusă judecății Inaltei Curți, reproducând în acelaș timp considerentele deciziunii vorbite și art. din legi cari tratează despre regimul hipotecar.

www.digibuc.ro

Dispoziţiuni cari compun regula generală

C. Civ. „art. 1746. Hipoteca este un drept real asupra imobilelor afectate la plata unei obligaţiuni...

Al. 3. Dreptul de hipotecă se conservă asupra imobilelor în orice mână va trece".

„Art. 1747. Dreptul de hipotecă nu se poate constitui decât în cazurile şi cu formele prescrise de lege".

„Art. 1769. Oricine are capacitatea de a înstrăina un imobil poate a-l şi hipoteca".

„Art. 1772. Hipoteca convenţională nu va putea fi constituită decât prin act autentic".

„Art. 1778. Intre creditori hipoteca fie legală, fie convenţională, nu are rang decât din ziua inscripţiunii sale în registre".

„Art. 1779. Hipotecile înscrise în registre în aceiaş zi, au acelaş rang".

„Art. 1781. Spre a se opera inscripţiunea, creditorele şi debitoarele în persoană, sau prin mandatari cu procure autentice, vor prezinta preşedintelui tribunalului actul autentic al convenţiunii prin care se constitue hipoteca..."

„Art. 1782. Preşedintele găsind actul învestit *cu toate formele cerute de lege pentru inscripţiune,* va ordona inscripţiunea sa, după care se va certifica pe actul original data şi numărul de ordine sub care s'a înscris în registru".

„Art. 1786. Inscripţiunile conservă dreptul de privilegiu şi de hipotecă în curs de 15 ani din ziua în care s'au făcut inscripţiunile. Efectul lor încetează dacă inscripţiunile n'au fost reînoite înaintea expirării acestui termen....."

„Art. 1787. Inscripţiunea reînoită trebuie să indice inscripţiunea primitivă ce se reînoieşte. In lipsă de o asemenea indicaţiune, creanţa hipotecară va avea rang de la inscripţiunea din urmă".

„Art. 1790. Creditorii cari au un privelegiu sau hipoteca înscrisă asupra unui imobil, îl urmăresc în orice mâini ar trece".

Pr. Civ. : „Art. 725. Inscripţiunea privilegiilor şi hipotecilor se va face în registrul tribunalului unde se află situat imobilul, *conform regulelor prescrise prin codicele civile*".

„Art. 726. Spre a se ordona inscripţiunea actului de privilegiu sau hipotecă se va face cercetare în registrul de inscripţiuni şi transcripţiuni de un judecător-comisar, asistat de grefier, spre a se vedea dacă există diferite alte sarcini sau drepturi asupra acelui imobil".

www.digibuc.ro

„Se va prezenta totdeodată și titlurile dacă există despre proprietatea obiectului supus la privilegii sau hipotecă".

„Mențiune despre aceste cercetări și aceste titluri sau despre constatarea liniștitei posesiuni se va face în actul inscripțiunii hipotecii sau privilegiului".

Dispozițiuni cari formează excepțiuni

Cod. civ.: „Art. 1783. In toate cazurile de inscripțiuni a unei hipoteci legale sau unui privilegiu este destul ca *creditorul sau mandatarul său singur* să se prezinte înaintea președintelui tribunalului și să ceară inscripțiunea hipotecară sau a privilegiului său în virtutea titlului din care decurge acea hipotecă sau acel privilegiu".

„Art. 1784. Inscripțiunile asupra bunurilor unei persoane moarte pot fi cerute numai de creditor".

„Art. 1780, al. 2. Drepturile de privilegiu și hipotecă cari nu s'ar fi înscris înaintea morței debitorului, nu vor mai putea fi înscrise decât după trei luni dela deschiderea succesiunii...."

„Art. 1786 al 2. [5]) Cu toate acestea inscripțiunile luate în favoarea minorilor, interzișilor, a femeilor măritate, a statului, comunelor și celorlalte stabilimente publice sunt dispensate de a fi reînoite până după un an dela încetarea tutelei, disoluțiunea căsătoriei sau încetarea din funcțiune a funcționarului".

Iată acuma și speța :

O doamnă M. D. C. din Brăila se împrumută de la M. S. din București cu suma de 20.000 lei afectând drept ipotecă un imobil al ei, în rangul întâi. La autentificarea creanței de împrumut iau parte debitoarea și creditorul în persoană. Când la inscripție, în loc să se prezinte iarăși ambele părți în *persoană* sau prin mandatari cu procure autentice, după cum cere art. 1781 c. civ. se prezintă numai creditorul în persoană **împreună cu un fiu** al debitoarei care nu era nici proprietar al imobilului afectat și n'avea nici procură pentru îndeplinirea acestei formalități esențiale. Mai târziu aceiași debitoare consimte în *una și aceiași zi* alte două hipoteci asupra aceluiaș imobil, desemnând în fiecare act de creanță unui creditor rangul al doilea și altuia rangul al treilea. Mai târziu după aceasta consimte încă o hipotecă supra aceluiași imobil, desemnând acestui creditor rangul al patrulea.

5) Vezi mai sus al. I.

www.digibuc.ro

Scoțându-se imobilul în vânzare și formându-se tabloul de ordine al creditorilor, creditorul desemnat ca în al patrulea rang ridică o contestație la tablou pentru a se șterge creanța lui M. S. din rangul întâi pe motivul că, inscripțiunea acestuia, e făcută cu violarea formalităților cerute de art. 1781 c. civ. și ca atare considerată ca neexistând, de oarece debitoarea n'a fost prezinte la luarea inscripțiunii nici personal, nici prin procurator. Tribunalul găsind contestația fondată, o admite și șterge pe M. S. din rangul întâiu și astfel creditorii posteriori avansează în rang, iar M. S. rămâne creditor chirografar.

M. S. făcând apel, curtea din Galați, secția II-a, cu o majoritate de 4 contra 1, respinge apelul ca nefondat[6]).

Făcând apoi recurs în Casație, Inalta Curte casează deciziunea Curții din Galați pe următoarele considerente:

1. „Având în vedere deciziunea supusă recursului, care admițând contestațiunea făcută de M. B., creditor hipotecar în al patrulea rang, la tabloul de ordine asupra prețului unui imobil al debitoarei M. D. C., anulează inscripțiunea actului de hipotecă a lui S., făcută în primul rang, ordonând ca ea să fie trecută ca simplă creanță chirografară, pe motiv că inscripțiunea acestei hipoteci ar fi nulă nefiind cerută decât de S. fără prezența și a debitoarei.

2. „Considerând că inscripțiunea unei ipoteci, astfel cum o prevede art. 1781, codul civil, combinat cu art. 725 pr. civ., fiind un act de conservare iar nu de alcătuire al dreptului recunoscut prin actul hipotecar, prezența părței interesate este suficientă spre a opera inscripțiunea și nulitatea ei nu poate fi invocată de terțiu de cât numai dacă s'ar fi omis a se pune în cunoștință printr'însa vre-una din condițiile cuprinse în actul hipotecar din a cărei lipsă i s'ar fi cauzat un prejudiciu justificat";

3. „Considerând că din nimic nu reese că legiuitorul român, organizând sistemul de publicitate al sarcinelor hipotecare, ar fi înțeles să facă din inscripțiune un act solemn, supus unor formalități riguroase ce sub pedeapsă de nulitate urmează a se îndeplini cu ocaziunea prezentărei pentru inscripțiune a contractului hipotecar";

4. „Considerând că în vechiul nostru drept cerința ca ambele părți să fie prezinte pentru constituirea valabilă a hipotecei, se explică ușor, deoarece sub vechia legiuire, hipoteca se constituia prin însăși această prezentare neexistând inscripțiunea, ca act deosebit de autentificare":

5. „Considerând că nu tot astfel poate fi legiuirea mo-

---

6) Vezi această decizie în *„Dreptul"* No. 13 din 1898.

www.digibuc.ro

dernă în care autentificarea, ca act solemn, nu se mai confundă cu cererea de înscriere; că, în lipsa unei sancțiuni, a căuta o interpretare strict literală a art. 1781 și urm. cod. civ. spre a socoti nulă inscripțiunea, numai pentru că prezența debitorului nu este formal constatată la efectuarea ei, ar fi a se încuraja cele mai adese ori reaua credință și frauda, permițânud-se călcarea fățișe a unei convențiuni încheiată în toate formele între părți, când scopul inscripțiunei nu este de a perfecta actul de hipotecă ci de a pune în putință pe terții a avea cunoștință de condițiunile contractului și stipulațiunile lui!".

6. „Că prin urmare când instanța de fond, asupra cererii unui creditor inferior în rang, anulează inscripțiunea actului de hipotecă a recurentului numai pentru că debitoarea nu s'a prezentat și dânsa când s'a ordonat această inscripțiune, ea dă o aplicare greșită și interpretează greșit art. 1781 c. civ., că deci din acest punct de vedere motivul I este fondat".

Afacerea este pendinte la Curtea de apel din București. Nu știm dacă își va urma cursul spre a veni apoi în secțiunile unite ale Inaltei Curți de Casație; noi însă am dori ca aceasta să se întâmple, spre a se rezolva într'un mod solemn și în plenar această importantă chestie.

II

Venim acuma la cauzele și motivele cari au făcut pe legiuitorul român din 1865 să se depărteze de sistemul francez și belgian când a ajuns la capitolul hipotecelor și să păstreze vechile reguli asupra materiei.

Inainte de a intra în această expunere, credem util — și ne vedem chiar siliți — a face o ochire asupra legislației imobiliare la noi, la 1865, stare care nu s'a schimbat nici astăzi, precum și a celei din țările originare ale dreptului nostru actual, comparându-le cu legislația dreptului germanic, sub care proprietatea imobiliară este perfect consolidată din toate punctele de vedere având de consecință un perfect regim hipotecar.

Nu credem că se va găsi cineva care să tăgăduiască cum că un bun regim hipotecar depinde direct și este strâns legat de un perfect regim imobiliar, adică de o perfectă organizare a proprietăței imobiliare care formează baza fundamentală a hipotecei. O creanță hipotecară nu numai că presupune, dar cere imediat și indiscutabil ca în dosul ei să figureze un gaj cert și absolut care să garanteze și să acopere suma împrumutată. O hipotecă perfectă trebue să însușească deci două condițiuni principale, spre

www.digibuc.ro

a corespunde scopului şi existenţei sale: *I-a condiţie,* ca gajul afectat să fie indiscutabil al aceluia ce consimte hipoteca; art. 1769 cod. civ. rom. (2124 fr., 73 belg.) ne spune că cine are capacitatea de a înstrăina un imobil poate şi a-l hipoteca şi evident că nimeni nu poate înstrăina un lucru al cărui proprietar absolut nu este: *II-a condiţie* — consecinţa logică a primei condiţiuni — este că atunci când creditorul exercită vânzarea silită a imobilului hipotecat, noul achizitor să aibă certitudinea că cumpără un imobil liber şi fără temere de evicţiune, iar nu cum se rosteşte art. 565 pr. civ. că adjudecătorul nu are asupra imobilului cumpărat la licitaţie alte drepturi de cât acele ce le avea şi urmăritul.

Avut-am noi la 1865 sau avem noi cel puţin azi un regim imobiliar absolut perfect? Avut-am sau avem noi astăzi mijloace de dobândire a certitudinei că persoana cu care tratăm, fie la vânzări, fie la amanetări imobiliare, este un proprietar real sau numai aparent? Răspunsul nu poate fi decât negativ.

Dar ni se va zice poate, vânzările şi hipotecile, având după lege un caracter privat, părţile n'au decât să controleze validitatea proprietăţii ce-i interesează până la prescripţia achizitivă; iar dacă vre-una din părţi se va vedea evinsă n'are cui imputa paguba suferită decât propriei sale neglijenţe. Doctrina, jurisprudenţa şi legiuitorul n'au aici nici în clin nici în mânecă, ci trebue să rămâe privitori reci la conflictele intereselor private, după cum susţinea şi Portalis, la discuţia generală a codului civil francez, la materia hipotecilor [7]).

O asemenea teorie bizară ar fi avut poate valoare la 1865, când în adevăr împrumuturile hipotecare se făceau pe o scară foarte mică şi se limitau la interesele particulare ale părţilor contractante, fără ca creditul public şi interesul general să poată fi atins sau să sufere din cauza unui regim hipotecar defectuos.

Nu tot astfel putem spune de la 1873 încoace de când s'au fundat şi la noi societăţile de credit funciar rural şi urban, cari în baza hipotecilor ce le sunt constituite emit pe fiecare an zeci de milioane în scrisuri funciare, cari circulă din mână în mână întocmai ca o monedă.

Acum nu mai poate fi vorba de interese private, acum creditul public şi interesele generale sunt angajate pe o scară foarte întinsă; câte averi de ale minorilor, ale statului, ale stabilimentelor publice nu sunt azi angajate în

7) Vezi Paul Pont. Privilèges et hypothèques T. II, No. 606.

www.digibuc.ro

sutele de milioane de scrisuri funciare? Ce siguranță ar avea marii financiari, detentorii acelor scrisuri, dacă n'ar avea certitudinea, că în dosul lor stau neclintite *gajurile reale*, în baza cărora scrisurile au fost emise; că garanțiile luate de legiuitorul nostru pentru constituirea și înscrierea hipotecei au fost cu scrupulozitate îndeplinite? La câte pericole și cataclisme nu s'ar expune societatea noastră prin înlăturarea acelor garanții luate de legiuitor, în lipsă de alte mijloace suficiente și doveditoare pentru consolidarea proprietății imobiliare supuse hipotecilor constituite la creditele funciare?

Dar noi susținem că legiuitorul român din 1865, ca și cel francez[8]), a avut în vedere garantarea chiar și a intereselor pur private, atunci când a introdus în codul civil art. 1781 și în procedură art. 725 și 726, ca dispozițiuni imperioase și impuse de starea de lucruri locală, cum am spus mai sus, stare care nu i-a permis să adopte nici sistemul francez nici pe cel belgian din cauza lipsei la noi a unui cadastru și a instituțiunei conservatorului de hipoteci chiar așa de imperfect și defectuos cum funcționau în Franța și în Belgia. Se știe că funcționarea instituțiunilor franceze sus numite au fost criticate sever în 1865, înainte de această dată și chiar în timpul de față, după cum se va vedea mai departe.

Iată deci în prima linie cauza pentru care legiuitorul nostru s'a îndepărtat de sistemul codului francez și a rămas la vechile dispozițiuni legale în materie de hipoteci, asimilându-le cu drept cuvânt unei judecăți *sui-generis*, menținând judecătorului un rol principal la inscripțiunea lor, după cum o face și în cazul art. 712 pr. civ. la transcrierea convențiunilor matrimoniale. Iar după ce vom arăta critica ce s'a făcut sistemului francez de înșuși autorii cari au servit de bază legiuitorului român la alcătuirea nouilor codici; după ce vom expune legislația comparată a diferitelor țări asupra materiei, vor reeși *și mai lămurit* cauzele originare pentru care legiuitorul nostru nu a putut face altfel decât a păstra vechile forme hipotecare.

Tot asemenea va reeși de ce nu s'a adoptat la execuțiunea silită a imobilelor toate dispozițiunile procedurii geneveze, care a servit de tip procedurii noastre, ci s'a făcut un amestec cu dispozițiuni franceze, dând loc la o mulțime de contradicțiuni, cum este de ex. art. 506, luat după art. 525 genevez, art. 565, luat după 717 fr., art. 568, luat iar după art. 627 gen.

---

8) Vezi Paul Pont. Op. cit. No. 606, partea II-a.

www.digibuc.ro

III

Incepem cu legislația comparată asupra regimului funciar și hipotecar [9]).

Grupa franceză

1. *Belgia*. — Această țară formând pe timpuri corp cu Franța, a fost guvernată de codul Napoleon din 1804 și aproape toate legile franceze au rămas în vigoare, chiar după deslipirea ei de Franța. Cea mai de căpetenie reformă făcută codului civil francez a fost legea din 16 Decembrie 1851 asupra privilegiilor și ipotecilor — imperfectă și dânsa în raport cu celelalte legislații similare — în cari, deși se menținea pe terenul tradițiunilor naționale, fără a lua consilii de la doctrinele germanice, legiuitorul belgian a reușit să facă o operă, dacă nu originală, dar cel puțin mai favorabilă intereselor proprietății funciare. Din acest punct de vedere legislația belgiană e mult superioară legislației franceze, prin faptul că, deși nu garantează complect siguranța terților achizitori și creancieri, totuși prin art. 1 supune transcripțiunii *toate actele* translative de drepturi. Deja un progres asupra regimului francez, care lasă afară actele declarative de drepturi, lăsând pe terții în necunoștință asupra acestei eventualități.

Cu toate acestea nici publicitatea hipotecilor, nici aceea a mutațiunilor nu are nici o deosebire apreciabilă și nu se distinge de aceea a dreptului francez.

Organizată în afară de cadastru, personală iar nu reală, publicitatea codului belgian nu scapă de criticile ce se fac sistemului francez [10]).

In Belgia, ca și în Franța, trebue să te gândești întotdeauna la erorile rezultate din desemnarea inexactă sau necomplectă a proprietarilor fonciari, indicați prin cererile adresate conservatorului de hipoteci.

2. *Italia*. — După ce provinciile ei, după timpuri, aveau diferite legislații, tot regatul este acum guvernat de codul civil din 1865, pus în vigoare la 1 Ianuarie 1866. Transcripția actelor de transmisiune a proprietății nu consacră și nu probează dreptul de proprietate al noului achizitor și n'are prin sine însăși decât o eficacitate relativă din punct de vedere al consolidării proprietății,

9) Legislația comparată o rezumăm după excelenta monografie a d-lui Em. Besson: *Les livres fonciers et la réforme hypothécaire*. Opera premiată de facultatea de drept. Paris 1891.

10) Pe cari le vom rezuma mai departe.

www.digibuc.ro

neînchizând părţilor toate porţile de evicţii oculte, cari pot la un moment dat readuce la neant titlul achizitorului. Totuşi legea italiană a micşorat acest pericol suprimând efectul retroactiv al acţiunilor rezolutorii faţă de terţii, când e vorba de revocaţiunea donaţiunilor din cauza neexecutării sarcinilor de donatar, etc.; de acţiuni în resciziune din cauză de leziune; de revocaţiunea pronunţată în urma unei acţiuni pauliane. In nici una din aceste hipoteze revocaţiunea proprietăţii nu prejudiciază pe terţii, cari au dobândit drepturi asupra imobilului înaintea inscripţiunei cererei rezolutorii [11]) şi astfel această măsură radicală este de natură a fortifica creditul proprietarilor fonciari, fiindcă pune obstacol cauzelor de evicţiune ordinară.

Regimul hipotecar italian este în armonie cu dispoziţiile relative la transmiterea proprietăţii; toate hipotecile convenţionale, legale sau judiciare n'au efect decât dacă au devenit publice pe cale de inscripţiune în registrul conservatorului. Inscripţiunea nu poate fi luată decât asupra bunurilor special desemnate pentru o sumă determinată (art. 1965). Actul constitutiv al hipotecei şi borderoul inscripţiunei trebuie, unul şi altul, să specifice imobilul grevat, indicând natura sa, comuna unde el se găseşte, *numărul din cadastru* sau al cenzului.

Publicitatea este de altfel organizată în Italia pe aceleaşi baze ca şi în Franţa şi Belgia: ea este personală şi nu reală. Cu toate acestea cercetarea registrelor este mai sigură ca în Franţa şi Belgia în urma obligaţiunilor impuse prin art. 1979 şi 1987 din codul italian, de a indica în titlul hipotecar şi în borderouri *numărul cadastrului.*

Se vede deci că sistemul codului italian întrece în multe privinţe pe acela al legii franceze, aplică cu altfel de rigoare principiul publicităţii şi specializării hipotecilor, simplifică mecanismul cercetărilor în registre, previne orice confuzie asupra identităţii imobilului transcris sau grevat, cerând desemnarea acestor imobile prin numărul lor cadastral.

Sistemul italian actual nu are cu toate acestea meritul de a conferi achizitorilor proprietăţii toată siguranţa necesară — cu toate că s'au suprimat în interesul terţilor retroactivitatea drepturilor de rezoluţiune — proprietatea fonciară neavând acolo, ca şi în Franţa şi Belgia, alt fundament decât prescripţia achizitivă, iar codul civil nu rezolvă decât incomplect greaua problemă a consolidării

11) Art. 1080, 1088, 1235, 1308, 1511 şi 1552.

www.digibuc.ro

proprietății imobiliare; se crede însă că nu va întâriza de a se ralia la teoria germană a registrelor funciare (Grundbuch). Italia procede acuma la reînoirea cadastrului (legea din 1 Martie 1886 [12]), care n'are menirea numai de a asigura precauțiunile impozitului fonciar, ci, conform art. 1 din lege, „a servi de bază la constatarea proprietății", după cum reiese și din expunerea de motive.

3. *Olanda.* — Regimul publicității din Olanda este regulat prin codul civil din 1 Octombrie 1831 și prin două decrete regale din 1828 și 1838. Mai absolut decât legea franceză și belgiană, codul olandez cere transcripțiunea titlurilor translative, nu numai pentru a face achizițiunea opozabilă terților, dar încă pentru a opera transportul proprietății însăși între părți. După termenii art. 639 din cod., proprietatea nu se poate dobândi prin contract decât dacă urmează tradițiunea în virtutea unui just titlu, și, după definițiunea art. 671, tradițiunea imobilelor se operează prin transcripțiune în registrele publice. Această transcripțiune constitue transferarea proprietății între contractanți, ca și față de terți. Prin aplicarea acestui principiu general al achizițiunii prin transcripție, codul olandez supune acestei formalități toate actele translative sau constitutive de drepturi reale imobiliare.

In materie hipotecară, ca și la transmiterea proprietății, codul olandez aplică cu cea mai mare franchețǎ regula publicității. Toate hipotecile sunt supuse inscripțiunii în registrele conservatorului, *fără excepție și fără rezervă.*

Lipsind inscripțiunea, hipoteca e ineficace chiar față de creditorii chirografari (art. 207). Hipoteca nu este nu mai publică ci și riguros specială. Contractul hipotecar și borderourile inscripțiunii trebuie să limiteze valoarea creanței și să conție desemnarea precisă a imobilului grevat, a naturei sale, situației și numărului sub *care e înscris în cadastru.*

Hipoteca nu poate niciodată afecta decât bunurile prezente ale debitorului.

Deși sistemul registrelor fonciare (Grundbuch) nu este în vigoare în Olanda, publicitatea e organizată pe baze mai solide decât în Franța și Belgia. *Registrele publice din Olanda se sprijină, în adevăr, pe cadastru.* Un biurou al conservațiunei hipotecilor și cadastrului, condus de administrația înregistrării, este stabilit în reședința juridică a fiecărui arondisment. Registrele conservatoare cuprind trei

---

12) Poate că în acest moment, acea lege să fi devenit o realitate aplicată.

www.digibuc.ro

serii distincte: întâiu, un registru jurnal, analog registrului de depunerea actelor al conservatorilor francezi, și destinat ca și acesta, a regula rangul priorității formalităților; în al doilea loc, două registre auxiliare afectate, unul inscripțiunilor, altul transcripțiunilor; în fine, un *registru general*, în care sunt notate în extract paralel cu formalitățile, sub numele fiecărui proprietar, formalități ce-l privesc. Fiecare din aceste compturi individuale prezintă imediat sub numele proprietarului, *descripțiunea cadastrală* a imobilelor cei aparțin, alienările, constituirile de drepturi reale, afectări de hipoteci, sarcini și stipulațiuni respective ale dreptului de propriettate. *Registrul general* oferă astfel bilanțul exact al pasivului și activului fiecărui proprietar funciar.

La prima vedere acest sistem al repertoriului pare analog celui întrebuințat în Franța; dar el se deosebește de acesta printr'o particularitate esențială, consistând în legătura stabilită între *registrul general* și cadastral, cu ajutorul tabloului indicativ al parcelelor. Acest tablou prezintă, pe comune și pe numerele secțiunilor, șirul parcelelor, așa cum sunt desemnate în cadastru, cu indicarea, pentru fiecare din ele, a volumului și numărului registrului general unde ele figurează. Pe lângă tabloul parcelelor conservatorul ține o tablă alfabetică a numelor proprietarilor. Există deci în sistemul olandez două procedee pentru căutarea situațiunii hipotecare a imobilelor: se poate consulta sau tabela indicativă a parcelelor, sau tabela alfabetică a numelor, cari trimit una și alta, la cadastru și la registrul general. Grație acestei combinațiuni ingenioase publicitatea codului olandez prezintă un caracter mixt: ea e *personală* fiindcă formalitățile sunt notate succesiv pe foaia individuală a fiecărui proprietar; ea e *reală*, în acest sens că tabloul parcelar permite să se găsească imobilele, direct, abstracție făcând de numele proprietarilor.

Pentru a asigura funcționarea regulată a regimului publicității, pe care l-am descris, era indispensabil de a se menține o permanentă concordanță între tabela parcelară care e cheia cercetărilor în fiecare biurou de conservație și documentele cadastrale. Legislatorul olandez a satisfăcut acestei cerinți, adăugând la atribuțiile conservatorilor și pe aceea a conservării cadastrului. Directorii biurourilor trebue să vegheze ca geometrii, sub supravegherea inginerului verificator, să ție planul cadastral în curent cu toate schimbările întâmplate în starea fizică a solului. Schimbările nu se notează pe planul primitiv, ci pe planuri suplimentare. Aceste planuri suplimentare sunt ținute în armonie cu ta-

www.digibuc.ro

blourile comunelor şi matricolelor. Parcela care este fracţionată sau unită cu alta, este radiată în tabloul indicativ şi reportată sub un nou număr în urma ultimei parcele din secţia sa.

Legislaţia olandeză ar fi putut prea bine figura prin organizarea sa între ţările germanice, ea diferă însă de acestea prin faptul că registrele fonciare nu admit—cu tot progresul lor — forţa probantă a proprietăţii, ele nu pun obstacol usucapiunei, nici diferitelor cauze de anulare sau rezoluţie; deci, deşi superior cu mult celui francez, sistemul olandez are totuşi şi el greşeala de a nu da terţilor achizitori de cât o jumătate de siguranţă.

4. *Canada.* — Ceeace este de remarcat în organizarea fonciară a Canadei este exacta concordanţă a *cadastrului* cu registrele publice. Sistemul de publicitate al Canadei se sprijină pe cadastru. Fiecare biurou de înregistrare este prevăzut cu un dublu plan parcelar dresat în conformitate cu Actul 27 şi 28 Victoria. La acest plan este anexat un registru explicativ numit *registru de trimitere,* care conţine descripţia generală a loturilor de pământ aşezate pe plan şi pe cât se poate numele proprietarilor lor. Acest registru care corespunde staturilor de secţiune şi matricolelor cadastrale franceze este destinat a fixa *identitatea* imobilelor înscrise într'însul. El servă de bază transcripţiunilor şi inscripţiunilor primite de conservator, specializând imobilul respectiv. Astfel sprijinită pe cadastru, publicitatea din Canada, ca şi cea din Olanda şi din cantoanele franceze ale Elveţiei [13]) este *reală.* Publicitatea aceasta nu se poate totuşi asemăna cu registrele funciare propriu zise, trăsătura caracteristică a registrelor funciare fiind de a face probă de conţinutul lor faţă de terţi; menţiunile înserate în registrele canadiene n'au această autoritate absolută.

Legătura între *cadastru* şi registrele de inscripţiuni este asigurată în Canada prin două registre intermediare: repertoriul proprietarilor funciari şi indexul imobilelor. Al douilea registru prezintă pentru fiecare parochie, seniorie, cetate sau oraş aparţinând biuroului de înregistrare lista de toate „loturile de pământ" în ordinea şi cu numărul inscripţiilor lor pe planul *cadastral* şi în *registrul de trimetere.* In faţa fiecărei parcele din Index, înregistratorul menţionează paralel cu împlinirea lor numărul inscripţiunilor sau transcripţiunilor la cari imobilul a dat loc. Astfel că nimic nu e mai uşor decât de a se stabili lista exactă şi

13) Vezi organizarea acestora mai departe.

www.digibuc.ro

complectă a alienărilor consimțite de proprietarul actual și de autorii săi (art. 2161 și 2171).

Cadastrul e ținut în curent cu toate modificările întâmplate în starea materială a solului. In caz de necesitate guvernul poate ordona revizuirea planului cadastral și a registrului de trimitere al cutărui sau cutărui biurou de înregistrare.

Documentele astfel rectificate trebuie să se refere la cele pe cari le înlocuiesc și să reproducă numerele dintr'însul. Aceste revizuiri de cadastru n'au loc, de altfel *de cât la epoci foarte depărtate*, din cauza marilor cheltueli ce necesită.

Publicitatea registrelor hipotecare în Canada este mai expeditivă și mai puțin costisitoare ca în Franța. Inregistratorul canadian nu este ținut numai să elibereze, celor ce cer, certificate de starea drepturilor reale asupra unui imobil dat, ci trebue chiar să comunice registrele oricărui interesat și oricine are dreptul de a lua personal cunoștință de conținutul lor.

5. *Elveția franceză.* In întreaga Elveție există 29 de legislații hipotecare [14]). Fiecare canton sau semi canton își are legislația sa. Cu toate acestea ele se desfac în două grupe distincte: regimul francez și dreptul germanic. In Geneva, Friburg, Tessin, Neufchâtel guvernă regimul francez complectat și ameliorat din mai multe puncte de vedere.

Geneva, cea d'întâi, a știut încă dela 1820 să institue relativ la transferarea proprietății funciare o organizare mult mai superioară celei ce era în aceeași epocă în vigoare în Franța. Revenind la principiile legii din 11 Brumaire anul VII, legea geneveză din 28 Iunie 1820 face ca față de terții consolidarea proprietăței să depindă de transcripție. Dar nu se mărginește, ca legea franceză din 23 Martie 1855 a declara *succeptibile* transcripțiunii, actele translative sau revocatorii de proprietăți funciare, ci ea face *obligatorie* această formalitate. Notarii și grefierii sunt obligați sub pedeapsă de amendă ca până în 15 zile de la data actelor de mutațiune să le supună din oficiu transcripțiunei. De altă parte legea din 28 Iunie 1830 exclude de la transcripțiuni actele sub semnătura privată [15]). Această excludere este încă agravată în codul cantonului Friburg (art. 1414) și Neufchâtel (art. 1225 și 1276), care tăgăduiesc

14) Acum se proectează unificarea legislațiunii pentru toate cantoanele.

15) Vom arăta mai departe critica ce face Bellot, cu ocazia raportului asupra acestei legi, sistemului francez.

www.digibuc.ro

orice efect translativ actelor neautentice chiar între părțile contractante. Nu trebuie uitat că legile geneveze din 1820 și 1830 supun transcripțiunei, în afară de actele de transmisiune între vii, actele de partaj și orice alte acte declarative de drepturi, precum dreptul de uzufruct, de uz și habitație, de servitute și contractele de arendări și închirieri oricare ar fi durata lor (art. 7 urm. legea din 1820).

Codicii Elveției franceze conțin de asemenea la publicitatea hipotecelor fericite dispozițiuni a căror lipsă e viu resimțită în legislația franceză. Oculte și generale încă în Tessin și Jura, hipotecile legale ale minorilor și femeilor măritate sunt supuse inscripțiunii în Friburg și Geneva. Pentru a asigura mai bine specializarea hipotecii, codicii din Friburg și Neufchâtel cer de acord indicarea imobilului afectat prin numărul său *cadastral*. In Neufchâtel legătura între registrul hipotecar și cadastru este mult mai strânsă decât în celelalte cantoane ale Elveției franceze, prin faptul că un repertoriu al parcelelor cadastrale prezintă sub fiecare parcelă trimiterea la registrul hipotecar și oferă însemnatul avantagiu *de a da ca punct de plecare cercetărilor conservatorului însăși imobilul căutat.*

Codicii Elveției mai cer aproape unanim intervenirea notarilor la redactarea actelor de transmisiune și aceasta pentru a preveni cauze de evicțiune rezultate din necomplecta alcătuire a actelor, lăsate la bunul plac și ignoranța părților.

In rezumat, legislațiunea hipotecară din Elveția franceză și în deosebi acea a cantonului de Geneva, a introdus în regimul de publicitate ce ține de la Franța trei îmbunătățiri importante: întâia consistă în publicitatea și specializarea chiar a hipotecelor legale; a doua, în obligațiunea impusă notarilor de a transcrie din oficiu actele supuse acestei formalități; și a treia *în adaptarea cadastrului la registrele hipotecare.*

www.digibuc.ro

GRUPA GERMANICA

A

Origina şi desvoltarea sistemului germanic

Principiile generale ale sistemului de publicitate germanic, se rezumă azi la propozițiunile următoare: 1) Publicitatea absolută cerută pentru consolidarea drepturilor reale față de terții cât și pentru achizițiunea dreptului între părțile contractante; 2) Specializarea rezultată din inscripțiunea fiecărui imobil pe o filă din registrul fonciar; 3) *Forța probantă a registrelor publice* în sensul că, un drept regulat dobândit pe credința acelor registre, este garantat contra oricărei discuțiuni; 4) Legalitatea, adică verificarea prealabilă făcută de autoritatea fonciară asupra autenticităței și regularităței materiale a titlurilor, care servă de bază la inscripțiuni în registrele fonciare.

Principiul achizițiunii proprietății prin inscripțiunea actului de transmitere în registrele publice, a văzut lumina în secolul XIII în Moravia și Boemia. Toate actele juridice atingătoare de imobile, înstrăinările, testamentele și hipotecile erau supuse formalității înregistrării în *Tabulae terrae* sau *Landtafeln*. Instituția *Landtafeln*-elor exista în Praga sub regimul lui Otocar II. O ordonanță a lui Carol, dată în 1346, vorbește de ele ca de un uz consacrat din timpuri imemoriali prin cutume. Independent de *Landtafeln* s'au creat în aceeași epocă registrele orașelor „Stadtbuecher", pentru convențiunile imobiliare încheiate în prezența primarului sau a consiliului comunal. Titlurile translative erau înscrise în mod cronologic, unul după altul. *Landtafeln* erau publice și enunciările lor făceau credința afară de cazul de fraudă. In fine inscripțiunea cerută ca condițiune chiar a eficacității transmiterei era subordonată justificării titlurilor vânzătorului și a dreptului lui de a dispune. Se poate deci zice că cu toate imperfecțiunile timpului, sistemul de *tabulae terrae* se sprijinea pe principiul esențial de drept german modern, publicitate absolută, forță probantă, legalitate. Printr'un edict din 1693 Frederic I ordonă ca toate bunurile din orașele de reședință, Colonia și Berlin, să fie înscrise distinct cu un număr de ordine în registrul succesoral și cadastral *(Erbunglagerbuch)* prin îngrijirea magistratului. Principiile acestui edict fură întinse și altor părți de teritorii prin or-

www.digibuc.ro

donanța asupra hipotecelor și falimentelor *(Konkurs)*, dată de Friederich Wilhelm I în 1723. Reînviind dispozițiile din 1693 *Konkursordnung* din 1722 declară ca neavenite titlurile de posesiune ne-inmatriculate în registre. La 1783 Frederic II adoptă proectul preparat de Suarez prin care se regulamentau hipotecile și ținerea registrelor funciare într'un mod mai precis și uniform, proiect care fu pus în vigoare în tot regatul la 1784. Această lege hipotecară, care nu conținea mai puțin de 458 articole n'a introdus, la drept vorbind, vre-un principiu nou, dar, codificând regulele risipite prin regulamente anterioare, organizând publicitatea cu mai multă rigoare, hotărând cu mai multă îngrijire forma materială a registrelor funciare și atribuțiunile autorităților hipotecare, legea din 1783 a realizat un netăgăduit progres. Principala îmbunătățire consacrată în acea lege, consta în noul model al registrelor, dispuse astfel că pentru fiecare bun erau prezentate în tabloul sinoptic toate actele și faptele susceptibile de a-l afecta fizic și juridic. Fiecare filă din acest registru avea ca titlu numele, situațiunea și desemnarea unui imobil. Acest titlu era urmat de trei rubrici cari arătau: 1) numele proprietarilor succesivi, titlurile de achizițiune, valoarea bunului; 2) sarcinile reale, restricțiunile sau limitarea dreptului de proprietate; 3) creanțele hipotecare și cesiunile lor. Ultima coloană a filei era hotărîtă radierilor. Toate actele de mutație trebuiau făcute prin justiție. Aceste toate erau destinate chiar după termenii art. 60 din ordonanță „ca să evite dubiul și erorile, să prevină procesele ce ar putea rezulta din lipsa de claritate în redacțiunea actelor".

Aceasta este structura generală a celebrei ordonanțe din 1783, care a servit de model celor mai mulți codici hipotecari din Germania și care a servit de bază legii prusiane din 5 Mai 1872. Edictul din 1783 păcătuia însă prin faptul că titlurile noului posesor nu erau garantate decât din achizițiunea prin vânzarea silită (art. 93). Și a trebuit aproape un secol pentru ca teoria forței probante și absolute a *Grundbuch*-ului să obție dreptul de cetate în legislația funciară prusiană, căci considerând urmele adânci ce a lăsat dreptul roman în dreptul general prusian, influența ce acesta a exercitat asupra jurisconsulților germani cari datorau cultura lor dreptului roman, i-a făcut să ezite la încetățenirea teoriei *Grundbuch-ului*, până ce în fine s'a descoperit în însă-și dispozițiunile edictului din 1783 formula și mijlocul de a concilia cerințele sistemului registrelor funciare cu deducțiile ireductibile din dreptul ro-

www.digibuc.ro

man. Fiind dat controlul ce autoritățile hipotecare exercitau asupra actelor de înscris, atât din punctul de vedere al formei cât și al fondului, cari se asemănau cu o jurisdicție grațioasă din partea magistratului fonciar, teoria credinței publice a registrelor funciare (Grundbuch) nu era decât aplicarea principiului lucrului judecat și astfel s'a împăcat foarte bine cu datele dreptului roman.

Astfel au luat naștere principiile pe cari este fondat astăzi dreptul formal al *Grundbuch*-ului prusian. In Prusia, ca și în restul Germaniei, *necesitatea creditului* a violentat scrupulele teoretice; regulile publicității absolute au zămislit pe aceea a legalității; principiul legalității a servit el însuși la justificarea doctrinei forței probante a registrelor fonciare, edictată prin legea din 1872, al cărei punct de plecare este în dorința emisă în 1857 de Camera seniorilor și la 14 Martie 1860 de Camera deputaților (votată la 28 Aprilie 1872 și pusă în vigoare la 1 Octombrie următor). Aceste legi sunt în număr de patru și se complectează una prin alta. Intâia conține partea internă a sistemului de publicitate prusian, ea pune regula de drept ce guvernă achizițiunea proprietății funciare, constituirea drepturilor reale, hipotecile sau datoriile fonciare, și precizează efectele inscripțiunii în registre față de terți, ca și din punctul de vedere al însăș contractanților. A doua lege, pur reglementară determină forma materială a registrelor fonciare, procedura inscripțiunilor și a radierilor, *regulele eliberării de bonuri și scrisuri funciare*. A treia regulează forma actelor din care rezultă firimițarea (parcelarea) fondurilor. In fine a patra tratează despre drepturile de perceput la mutațiuni și la actele supuse inscripțiunii.

Important este de a examina de aproape economia acestei legislațiuni, care constitue ultimul grad al regimului publicității în Prusia și căreia îi revine netăgăduit primul rang printre sistemele dreptului germanic.

B

1. *Prusia.* — *Sistemul din 1872.* — Sistemul prusian al registrelor fonciare se sprijină pe ideea de a individualiza imobilele prin inscripțiunea fiecărui fond pe o filă specială, făcând cunoscut în mod obiectiv întâi natura și starea fizică a proprietăței și al doilea, drepturile și sarcinele ce îi sunt atașate. Pentru a realiza prima condițiune este necesar *de a sprijini registrul fonciar pe cadastru.* Ar fi imposibil fără cadastru de a fixa cu certitudine identitatea, situația superficia și desemnarea imobilului. De a-

www.digibuc.ro

ceea regimul publicității prusian are drept punct de plecare și de bază, cadastrul. Registrele funciare, după legea din 1872, conțin ca și sub ordonanța din 1783, foi reale (*Realfolien*) și foi personale (*Personalfolien*). Pe cele dintâi sunt trecute imobilele în parte, cu toate indicațiile necesare, în conformitate cu cadastrul asemenea toate sarcinele permanente, hipotecile și datoriile funciare.

Al doilea registru (*Personalfolien*) atribue fiecărui proprietar o filă, pe care sunt reunite toate imobilele ce-i aparțin în circonscripția biroului funciar, cu descripția lor cadastrală și cu mențiunea transmisiunilor și constituirilor de drepturi reale la cari au dat loc. Astfel că, grație trimeterilor stabilite între cadastru și indicațiunile din *Personalfolien*, este totdeauna ușor de a găsi imobilul căutat.

Sub pedeapsă de amendă, ordonanța din 1783 a făcut obligatorie inscripțiunea actelor *translative sau declarative* de proprietate. Legea din 1872 a recurs la o sancțiune mai energică. Repudiind teoria romană a dobândirei prin *simpla tradițiune*, legislatorul din 1872 a revenit franc la regula vechiului drept germanic a transmisiunei prin delăsare (dessaisine) și înscrierii în registrul fonciar. El pune principiul că proprietatea fonciară nu se dobândește în caz de alienare voluntară chiar față de părțile contractante de cât prin inscripțiunea transfertului pe fila fonciară a imobilului. In Franța transmisiunea se împlinește între vechiul și noul posesor prin singurul efect al contractului; în Prusia, din contră, convențiunea n'are prin ea însăși nici o forță translativă, ci îi dă achizitorului numai dreptul de a constrânge pe vechiul proprietar să consimtă la dessaisină înaintea judecătorului fonciar. In această privință nu este nici o deosebire între vânzare, schimb, donațiuni, etc.; ori care ar fi natura contractului, dobânditorul nu devine proprietar decât în ziua de când este înscris ca atare în registrele publice [16])".

Ceeace legea din 1872 hotărăște în privința dobândirei de proprietăți imobiliare, se aplică prin identitate de motive hipotecelor, datoriilor fonciare [17]) drepturilor reale, restricțiunilor dreptului de bucurare sau de a dispune, cu un cuvânt, tuturor faptelor juridice de natură a diminua dreptul proprietarului înscris. Principiul publicității cere ca aceste fapte să fie aduse la cunoștința terților pe cale de inscripție. Se va vedea îndată că această exigență teoretică

---

16) Legea din 5 Maiu 1872 (I-a lege) art. 1.
17) Bonuri fonciare, despre cari vom vorbi imediat.

www.digibuc.ro

găseşte în sistemul hipotecar prusian o complectă satisfacție.

Astfel, pe când în dreptul francez conservatorul sezizat de a proceda la o inscripție sau transcripție se închide într'un rol curat pasiv, fără a avea să discute dacă cererea este fondată, în Prusia, din contra, judecătorul fonciar *(Grundbuchrichter)* e dator să verifice dacă cererea de inscripțiune e justificată în fapt și în drept și dacă nu există vre-o împedecare la inscripție. Deciziunile date în această privință de conservatorul prusian au toată autoritatea unei judecăți de prima instanță și care nu poate fi atacată decât înaintea Curței de apel.

Una din concepțiunile mai caracteristice ale legei prusiene este facultatea acordată ori-cărui proprietar funciar de a face să se înscrie asupra imobilului său una sau mai multe obligațiuni fonciare *în numele său propriu* şi a i se elibera, în baza acestui drept real, bonuri fonciare *(Grundschuldbrief)* pe cari le negociază în marginile cerințelor creditului său. Teoria bonurilor fonciare *(Grundschulden)* nu e cu toate acestea o creaţie originală. In Elveţia şi chiar în Franța decretul din Messidor an. III cerca a o organiza sub numele de hipotecă asupra sa însu-şi. Ceeace este meritoriu în opera legiuitorului prusian, e de a fi făcut pe proprietarii prusiani să accepte o instituție care totdeauna a fost reprobată în Franța ca cea mai rea dintre utopii.

Instituția *Grundschuld*-ului mobilizează astfel nu numai creditul proprietarului, ci însuşi solul. Indată după înscripţiunea lui. judecătorul conservator eliberează proprietarului un bon fonciar, sau o scrisoare de gaj *(Grundschuldbrief)*, care reproduce un extract al capitolului imobilului grevat, conţinând toate indicaţiunile necesare *pentru siguranța portorului bonului fonciar*, semnat şi sigilat de conservator şi indicând suma pentru care a fost emis. Bonul astfel în mâinile proprietarului este un instrument de credit activ, care îi permite de a-şi procura îndată, fără cheltueli şi întârziere, fondurile de care are trebuință. Acest bon este transmisibil fără altă formalitate decât o îndosare în alb.

Birourile fonciare sunt astfel organizate : Titularul conservator este luat dintre judecătorii de ședință, cu garanție, sub controlul președintelui tribunalului și se numește *Grundbuchrichter*. El este asistat de un contabil și un număr îndestulător de secretari și amploiați. Pe lângă registrele funciare, conservatorul are depozitul de titluri și documentele justificative ale inscripțiunilor, clasate pe dosare şi corespunzătoare cu fiecare filă din registrul fonciar.

Din moment ce organizarea registrelor fonciare se sprijină pe cadastru este esențial de a asigura conservarea cadastrului, adică conservarea riguroasă şi permanentă a acestui document cu modificațiunile înregistrate în registrul fonciar astfel că în fiecare an serviciul cadastral tri-

www.digibuc.ro

mete magistratului fonciar un stat de schimbările suferite de imobilele din circumscripţia sa (construcţii, aluviuni, etc.) Judecătorul funciar din parte-i adresează în întâia lună a fiecărui an serviciului cadastral un stat de mutaţiunile înscrise în cursul anului precedent, aşa că cadastrul şi registrul fonciar se controlează reciproc şi se complectează unul pe altul, *astfel că sunt suprimate nu numai contestările asupra dreptului de proprietate, dar încă şi diferendele asupra limitelor fondurilor.* Cadastrul fixează identitatea şi configuraţiunea imobilelor, iar registrul fonciar *probează* condiţiunea sa juridică.

Privit din toate punctele de vedere, sistemul prusian prezintă următoarele avantagii: *publicitate fără rezervă,* asigurând la lumina zilei toate drepturile, actuale sau litigioase, care afectă proprietatea fonciară, — *specialitatea* drepturilor reale, începând dela dreptul de proprietate şi de hipotecă realizată prin mijlocirea registrelor fonciare, făcând să reiasă distinct pentru fiecare imobil cadastrat lista actelor şi a faptelor cari constitue existenţa lui juridică; — *forţa probantă* a inscripţiunilor, securitate absolută a celor ce contractează pe credinţa registrelor publice; *legalitate,* adică, verificarea prealabilă de către judecătorul fonciar a validităţii cererilor de inscripţiune pentru ca registrul fonciar să nu consacre decât drepturi legitim dobândite; — *mobilizarea creditului* asigurat prin dubla combinare a bonurilor fonciare şi a actelor hipotecare, astfel că sistemul prusian se poate numi cu drept cuvânt unul din cele mai remarcabile ale civilizaţiunei contemporane.

Aceiaşi organizaţie fonciară — sau aproape aceiaşi, cu mici modificări — o găsim în *Bavaria, Würtemberg, Saxonia, oraşele libere* şi în *Elveţia germană* [18]).

2. *Austro-Ungaria.* Am arătat la descrierea originei şi desvoltărei sistemului de publicitate germanic, că în Moravia şi Boemia, încă din secolul al XIII, rolul deciziv îl aveau *Landtafeln* sau *tabulae terrae,* în cari actele de mutaţiune trebuiau înscrise în ordine cronologică nu numai ca titlu de probă dar chiar ca condiţiunea esenţială a transfertului, cari deşi imperfecte, totuşi aveau de bază cele trei principii ale regimului de publicitate modern german: publicitatea, forţa probantă şi verificarea prealabilă a drepturilor cedantului. Pentru a satisface însă pe deplin cerinţele publicităţei trebue ca registrul fonciar să permită de a îmbrăţişa într'o singură aruncătură de ochiu aspectul fi-

18) Din cauza cadrului ce ne-am impus nu putem vorbi de fiecare în parte, cu toată importanţa ce ele prezintă.

www.digibuc.ro

zic și juridic al imobilului oferit ca gaj sau obiect de achizițiune. Acest progres n'a fost realizat decât în 1794. După exemplul ordonanței Prusiane din 1783, legea din 22 Aprilie 1794 ordonă crearea registrelor fonciare pe care trebuiau reportate toate imobilele înscrise în *Landtafeln,* fiecare cu rubrica și foaia sa individuală. Registrele se compuneau din cinci părți. Intâi, registrul principal, *Hauptbuch,* conținând descripțiunea titlurilor de posesiune, numele proprietarului, estimațiunea în bani a imobilului, sarcinele fonciare și datoriile de care era grevat. Al doilea registru, numit al documentelor, cuprindea toate titlurile de proprietate spre a servi de bază la inscripțiune. Alte două registre erau afectate la cererile de radieri.

Un ultim registru, numit *Urbarium* dedea tabloul detaliat de toate sarcinile fonciare stabilite asupra imobilului.

Codul civil din 1811 n'a introdus nici o schimbare în această organizare, mărginindu-se a pune în primul loc principiul că, convențiunile nu pot transfera proprietatea imobiliară decât prin intabularea în *Hauptbuch,* și care se aplică la vânzări, la succesiuni *ab intestat* sau testamentare, cu un cuvânt la toate modurile de achizițiune imobiliară, perzând însă însemnătatea sa când, după art. 442 „nimenea nu poate ceda altuia mai multe drepturi decât avea el însuși". Astfel dominat de maxima *nemo plus juris,* legislatorul din 1811 lasă poarta deschisă la toate cauzele de evicții oculte: indicațiunile din *Hauptbuch* nu aveau deci forță probantă. Abia la 15 Decembrie 1815 legile fonciare au fost reorganizate în Ungaria și în o mică parte a Austriei, iar prin legea sancționată de împărat la 25 Iulie 1871 reorganizarea a fost pusă în vigoare și aplicată la toate țările reprezentate în Reichsrat-ul Austriac.

Biurourile fonciare fac acum parte integrantă din organizarea judiciară a țărei, ele sunt anexate tribunalelor cantonale *(Bezirksgerichte)* și curților de justiție de prima instanță. In fiecare din aceste biurouri sunt atâtea registre fonciare câte circonscripțiuni cadastrale sunt în resortul acelui tribunal. Registrul fonciar se compune din registrul principal (Hauptbuch) și din registrul titlurilor (Urkundenbuch).

Registrul principal, *Hauptbuch,* este acel ce constitue registrul fonciar propriu zis. Toate proprietățile imobiliare dintr'o circomscripție sunt acolo înmatriculate în ordinea cum ele figurează în cadastru. Fiecărui domeniu este atribuit un capitol sau o filă *(Grundbuchseinlage),* precedat de un număr curent și divizat în trei secțiuni: Intâia secție e consacrată la descrierea stărei materiale a

www.digibuc.ro

imobilului, enunțând numele, întinderea și compunerea domeniului, numărul cadastrului, relatând creșterile *(Zuschreibungen)* și descreșterile *(Abschreibungen)* survenite după inscripția originară a fondului. Secția următoare, numită fila proprietății *(Eigenthumsblatt)*, conține lista proprietarilor succesivi ai imobilului: ea face cunoscută natura și data titlurilor de achizițiune, asemenea epoca în care aceste titluri au fost înscrise. A treia secție este *Lastenblatt*, foaia de sarcini, rezervată inscripțiunii hipotecelor, uzufructelor, servituților, rentelor fonciare, drepturilor de rescumpărare, arenzilor, restricțiunilor, dreptului de a dispune, falimentului, minorității, sechestrului și acțiunilor în revendicare. Toate imobilele aparținând aceluiași proprietar, în limitele aceleiași circumscripții sunt reunite cu aceiași filă. Legea Austriacă nu autoriză în *Hauptbuch* sistemul Prusian de *Personalfolien*, oricât de excesivă ar fi înbucătățirea proprietăței.

In Austria, ca și în Prusia, dobândirea proprietății și a drepturilor reale nu se realizează decât prin mijlocirea inscripțiunii.

Dar o deosebire simțitoare există între aceste două legislațiuni relativ la formele procedărei prealabile inscripțiunii. Pe când legea prusiană din 1871 atribue judecătorului fonciar misiunea de a primi cererile de investitură și de a autoriza sau a refuza inscripțiunea în registrul funciar, după cum cererea părților se pare justificată sau nu, în Austria grija de a statua asupra cererei de inscripție aparține tribunalelor înșiși (Grundbuchsgerichte). Cererea însoțită de tilurile pe care se bazează este depusă la grefă și înscrisă în registrul jurnal (Tagebuch). Tribunalul se asigură că înstrăinătorul desemnat în cerere se află înscris în registrul funciar ca proprietar al imobilului ce voiește a înstrăina, verifică în urmă dacă contractanții aŭ capacitatea legală, dacă titlurile produse sunt autentice și în regulă stabilite. Acest examen sfârșit, tribunalul statuiază fără chemarea părților. Decisiunea sa este notificată biroului fonciar, care purcede la executarea ei. Inscripțiunea odată operată, grefierul din oficiu, o transmite administrației cadastrului spre a însera schimbările efectuate și starea fizică a imobilului.

După această scurtă descriere își poate cineva face o idee precisă despre forma și funcționarea registrelor fonciare în Austria. Am spus că osebit de *Hauptbuch,* fiecare birou fonciar are un registru al titlurilor în care sunt reunite copiile legalizate ale titlurilor înscrise în *Hauptbuch.* La aceste două registre sunt anexate pentru a ușura cerce-

www.digibuc.ro

țările, un registru parcelar al imobilelor, divizat pe circumscripții cadastrale și o tablă alfabetică a proprietarilor. Aceste două registre auxiliare, care se controlează și se complectează unul pe altul, se referă unul și altul la cadastru și la registrul fonciar, astfel că cei interesați pot afla imobilul fie din numărul cadastral, fie din numele proprietarului.

Registrele funciare sunt aplicate și în Ungaria propriu zisă și introduse prin legea XXI din 1840. Ele au fost definitiv organizate prin ordonanța din 15 Decembrie 1855, când comisiuni speciale au fixat topografic și la fața locului starea fizică a imobilelor. Ordonanța ungară a furnizat în cea mai mare parte elementele reformei austriace din 1871.

Am depășit deja limitele cadrului ce ne-am impus, totuși nu ne putem dispensa de a spune câteva cuvinte și despre vecina noastră *Rusia*. In această autocratică țară regimul fonciar era regulat, în Polonia de legea din 26 Aprilie 1817. Polonia era organizată aproape pe aceleași baze și forme ca în dreptul germanic însă prin legea notariatului din 14 Aprilie 1866 s'a făcut o sensibilă modificare. Astăzi noul posesor trebue să prezinte titlul achizitiv notarului arondismentului, unde imobilul este situat. Acest ofițer public examinează dacă actul este făcut în regulă, verifică dreptul de proprietate al cedantului, se asigură dacă părțile au capacitate legală și dacă imobilul este alienabil. După aceasta confirmă contractul și autoriză trimiterea în posesie a dobânditorului. Această trimitere se face de către portărelul tribunalului, în prezența proprietarilor, a vecinilor și al starostei satului unde se află imobilul. Procesul-verbal al investiturei este remis notarului, care-l înscrie în registru. Numai de aceasta din urmă inscripție depinde transmisiunea dreptului de proprietate. Cât timp data trimiterei în posesiune n'a fost înscrisă în registrul notarului, proprietatea este prezumată a fi tot a alienatorului.

Chestiunea reformei hipotecare e la ordinea zilei în Rusia ca și în Franța. De mai mulți ani mai multe comisiuni speciale prepară noul cod civil rusesc. Trăsătura caracteristică a proiectului este că el se apropie de *Grundbuch-ul* prusian, afectând un capitol special fiecărui imobil în registru.

Proectul rusesc, astăzi poate lege, nu se mărginește de a împrumuta dela sistemul german formele registrelor, el consacră chiar exemplul legislațiunei germane, principiile publicității absolute, legalitatea și *forța probantă a inscripțiunilor*. Inscripțiunile sunt cerute nu numai pen-

www.digibuc.ro

tru a face dreptul dobânditorului opozabil terţilor, dar chiar pentru perfectarea transmisiunei între părţile contractante.

IV

După ce am făcut această scurtă rezumare a legislaţiei comparate [19]) ne rămâne să aruncăm o ochire asupra legislaţiei franceze, din care am luat codicii noştri, arătând pe scurt istoricul regimului publicităţei funciare, criticele ce se făceau acestui sistem înainte de 1865, acele ce i se fac acuma şi îndreptările ce se caută a se introduce; atunci vom vedea şi mai lămurit, dacă legiuitorul a fost în putinţă să adopte dispoziţiile franceze şi belgiene la inscripţiuni, dată fiind starea legislaţiei noastre imobiliare la alcătuirea codului civil; dacă astăzi chiar, după o practică de peste 30 de ani a codului civil, ne putem apropia şi aplica dispoziţiunile criticate ale codului francez şi dacă la 1865, ca şi azi, nu suntem siliţi să facem din inscripţiune *cea mai solemnă* formalitate, cum o prescrie art. 1781 c. civ. şi art. 725, 726 pr. civ.

După hipotecile şi transmisiunile oculte ale dreptului roman, veni în Franţa edictul lui Colbert dela 1673, care punea oarecum bazele publicităţii şi despre care *Bellot* spune în celebrul său raport, adresat la 24 Iunie 1820 consiliului reprezentativ al cantonului de Geneva, cu ocazia proectului asupra publicităţii diverselor drepturi imobiliare, următoarele: „Colbert, digne appréciateur de toutes les institutions propres a fonder le crédit, parvint, par l'Edit de 1673, a faire adopter un instant en France le système de la publicité. Mais une noblesse obérée, les gens de robe et de finance se réunirent pour renverser l'oeuvre de ce ministre. Après treize mois d'une lutte imprudente nous dit un ilustre écrivain, la cause de la probité fut perdue et l'Edit révoqué. Le mystère des hypothèques demeura tout ce qu'il pouvait être, l'arme du mensonge et la prérogative de faire des dupes". Il a fallu à la France près d'un siècle et demi pour revenir au système de la publicité".

După această încercare veni decretul din 9 Messidor an III, a cărui concepţie fundamentală era obligaţia impusă proprietarilor fonciari de a face la biroul conservatorului de hipoteci, declaraţiuni detaliate despre imobilele

---

19) Regretăm că din cauza prea multor materii n'am putut vorbi nimic despre *grupa australiană* în care intră şi legile Angliei, cu toată importanţa ce prezintă.

www.digibuc.ro

lor, înainte de a le aliena sau hipoteca, în scop de a fixa situaţia materială şi valoarea imobilului desemnat, constituind astfel punctul de plecare la toate transmisiunile, hipotecile, *creări de ceduli* sau orice alte acte, cari ar interesa condiţiunea juridică a imobilului. Iar art. 99 pronunţă nulitatea transacţiunilor în revendicare şi a eliberării de ceduli hipotecare, neprecedate de declaraţia fonciară vorbită mai sus.

Printre dispoziţiunile remarcabile ale codului din Messidor trebue să menţionăm teoria hipotecei asupra sa însuşi (pe care le numim mai sus ceduli hipotecare). Proprietarul care voia să-şi creeze resurse putea face la conservator o inscripţie asupra imobilului său, în numele său propriu, în baza căreia să i se elibereze un titlu, sau cedulă hipotecară, pe care o putea pune în circulaţie şi transmisibilă prin îndosare [20])

Dar această lege n'a fost de loc aplicată.

După aceasta veni legea din 11 Brumaire an VII, care regula, cu totul imperfect, regimul inscripţiunii, de oarece multe acte nu erau obligator impuse transcripţiunii, şi pe când publicitatea din decretul Messidor era esenţial reală, în sensul că avea de bază solul însuşi, individualizat prin declaraţiunile fonciare, şi când era vorba de transmisiuni, hipoteci sau eliberări de ceduli, toate faptele juridice evoluau în jurul unei axe comune: fila fonciară, care constituia cartea de identitate a imobilului dat, legea din 11 Brumaire adopta un sistem diametral opus substituind publicităţii reale, numele proprietarilor. Actele nu se grupau asupra imobilului, ci asupra proprietarilor, având fiecare câte o filă în care se operau toate sarcinele asupra lor. Legislatorul din anul VII are însă o circumstanţă uşurătoare în imperfecţiunea sistemului său, că pe atunci nu exista încă în Franţa cadastrul şi că în lipsa acestei baze, publicitatea reală prin file fonciare nu s'ar fi putut organiza decât cu aproximaţie.

Codul civil de la 1804 desfiinţă şi această organizaţie. Despre această epocă ne spune iarăşi Bellot tot în raportul ce am citat, următoarele: „La loi du 11 Brumaire an VII fut tronquée et le système de la publicité complètement dénaturé. Les mutations d'immeubles cessèrent d'être publiques. La transcription ne fut maintenue que dans un but secondaire et restreint. Un système moyen d'une demi-publicité, alliant a la fois des hypothèques ocultes a des hypothèques inscrites, remplaça le système simple et exclusif de l'entière publicité. Les législateurs français firent

20) Ca şi *Grundschuldbrief-ul* prusian.

www.digibuc.ro

donc dans le code civil, quant a la publicité des droits immobiliers, un pas évidemment rétrograde [21])".

In fine legea din 23 Martie 1855 fu efectul criticilor ridicate contra sistemului de jumătate-publicitate (demipublicité). Prin aceasta s'a revenit la principiile legei din 11 Brumaire an VII, nevoie simțită mai cu osebire pentru consolidarea instituției creditelor fonciare, decretate la 1852. Reforma hipotecară era deci strâns legată de trebuințele economice ale țării. Azi legea aceasta din 1855 constitue codul publicității transmisiunilor proprietății funciare, drepturilor reale afară de hipoteci. Aceeaș lege, prin efectul transcripțiunii, ferește pe achizitor de a se vedea evins printr'o înstrăinare anterioară, rămasă secretă; totuș nu-l protege contra tuturor cauzelor de anulare sau revocare, punându-l numai la adăpostul fraudelor. Cu toate acestea, ne spune D. Besson [22]) „sistemul actual de publicitate, după mărturisirea chiar a partizanilor săi, nu este în stare să satisfacă noilor cerințe ale civilizației contemporane".

„O reformă se impune deci cât mai curând. Insă după care principii ar trebui s'o întreprindem? Ajunge-va să remaniem legea din 1855 fără a atinge baza și procedeele aplicațiunei publicității actuale? Trebui-vom, din contra, să ne raliăm la soluțiunile adoptate în ședințele din 8—14 August 1888 de către congresul internațional al proprietăței fonciare, și a introduce în Franța organizarea germanică a registrelor fonciare?"

Și după un lung studiu foarte detaliat, remarcabil din toate punctele de vedere și care dovedește cunoașterea profundă a chestiunei tratate, atât în patria sa, Franța, cât și aiurea, d. Besson spune [23]): „Riscurile de evicțiune totală sau parțială, care în starea actuală a dreptului nostru compromit siguranța achizitorilor și împrumutătorilor, se pot desparte în două categorii: unele purced din înstrăinări sau desmembrări consimțite asupra proprietăței de către alienator, sau precedenții proprietari, fără știrea achizitorului; altele decurg din cauze de rezoluție sau anulări cari amenință nu numai titlul original al transmisiunei, ci și toate drepturile reale, dobândite posterior de terți, pe credința acelor titluri. Trebuie deci organizate simultan publicitatea titlurilor de transmisiune, constituirile de hipoteci sau de drepturi reale cu drepturile sau acțiunile cari ar tinde să revoce sau să anuleze dreptul proprietăței; de la *verifi-*

---

21) Bellot Ed. III pag. 564.
22) Op cit. pag. 123.
23) Ibid. pag. 125.

www.digibuc.ro

carea mai mult sau mai puțin complectă a acestor deosebite ordine de fapte depinde garanția terților achizitori sau împrumutători."

„Legea din 23 Martie 1855 nerisipind toate incertitudinele asupra stării proprietății imobiliare, nu răspunde decât imperfect la cerințele unui bun regim de publicitate, care implică înainte de toate punerea la lumina zilei a tuturor actelor și faptelor susceptibile de a afecta dreptul proprietății [24])".

„Privit din toate părțile, sistemul nostru de publicitate nu este mai universal și mai just criticat decât unde tratează despre publicitatea *privilegiilor și hipotecelor.* Ar fi de prisos a inzista asupra necesității publicităței hipotecelor. Dreptul de hipotecă care *afectează atât de greu* valoarea imobilului hipotecat, nu se manifestă prin nici un act sau semn distinct și permanent. E deci indispensabil pentru siguranța achizitorilor și creancierilor de a sub-ordona eficacitatea titlului hipotecar *la îndeplinirea unor anume formalități externe,* care permit celor interesați a-și da seamă exact de sarcinele puse asupra imobilului; însă pentru ca această țintă să fie perfect atinsă, nu ajunge a se cere publicitatea hipotecei și privilegiului ca condițiune a validității lor față de terți, trebuie, mai mult, ca imobilul grevat să fie *neted delimitat* și circumscris [25])".

„Care este în acest scop condițiunea primă a specializărei hipotecei? Imobilul grevat să fie specificat și individualizat prin o desemnare atât de clară și de precisă, ca el să nu lase nici o îndoială asupra identității sale. Or, în starea actuală a lucrurilor signalmentele imobilelor n'au nici o bază sigură. Obicinuit se mulțumesc a desemna parcelele prin indicațiunea culturei sau a vecinilor, fără a se lua seama că culturile alternează, iar vecinii se schimbă după timpuri prin decese sau mutațiuni. *Referirea la cadastru* numai ar putea fixa identitatea parcelelor și preveni orice confuziune [26])".

In partea a patra a uvrajului său, intitulată „Vues législatives" d. Besson se ocupă de reforma cerută de necesitățile actuale în Franța asupra transcripțiunei mutațiunilor și inscripțiunilor hipotecare.

In capitolul întâiu, „Principii generale", ne arată că numai forța probantă a inscripțiunilor față de terți este propoziția doctrinală în jurul căreia gravitează regimurile

24) Ibid. pag. 133.
25) Ibid. pag. 134—135.
26) Ibid. pag. 150—151.

www.digibuc.ro

de publicitate cele mai renumite ale epocei noastre [27]); că terțiul, care pe credința registrelor publice a dobândit un drept real imobiliar al proprietarului, înscris ca atare, să fie la adăpostul oricărei revendicări a căror cauze nu i-au fost relevate de conservator la timpul contractărei sale [28]). Nimic nu poate suplini enunciările registrului funciar. Tot ce nu figurează în el este reputat ca neavenit. Intr'un cuvânt, rolul registrelor publice este de a constitui starea civilă a proprietăței fonciare cu atâta claritate și preciziune că orice nebăgare de seamă să devie imposibilă [29]). Singurul mijloc de a obține o precizie sigură în determinarea unui imobil este de a-i afecta un capitol special, o filă individuală în concordanță cu cadastrul, conținând descripțiunea fizică a fondului și tabloul de toate drepturile ce există asupra acestui imobil începând cu dreptul de proprietate [30]). După cum se vede din această expunere preliminară proiectul nostru de reformă are ca date fundamentale maximele următoare: legalitatea sau forța probantă a inscripțiunilor; publicitatea absolută prin desemnarea imobilelor; specializarea hipotecelor și altor drepturi reale; autenticitatea și controlul prealabil al titlurilor supuse inscripțiunei [31])".

In fine, în capitolele următoare d. Besson tratează despre rolul cadastrului, efectele inscripțiunei, publicitatea hipotecelor și putem spune că întregul d-sale sistem, propus ca proect de reformă în Franța, este ca și cel german, fără nici o deosebire.

Pentru a complecta critica ce se face sistemului francez, credem folositor a nota și alți doui autori celebri. Astfel Baudry-Lacantinerie în „Précis de Droit Civil" spune următoarele: „Cela n'empêche pas notre titre des Privilèges et Hypothèques d'être plein d'imperfections. Aussi plusieurs législateurs qui nous ont emprunté notre code civil l'ont-ils modifié sur ce point. Parmi ces réformes, la plus célèbre est celle qui a été operée en Belgique par la loi du 15 Decembre 1851. Plus habile ou plus heureux qeu nous, le législateur belge a ainsi réalisé une entreprise que nous avons inutilement tentée á plusieurs reprises [32]).

Iar Bellot în raportul său din 24 Iunie 1820 zice urmă-

27) Ibid. pag. 401.
28) Ibid. pag. 401.
29) Ibid. pag. 403.
30) Ibid. pag. 405.
31) Ibid. pag. 406.
32) Baudry-Lacant'nerie, T. III. No. 1058 IV.

www.digibuc.ro

toarele: „Transmisiunea proprietăței imobiliare n'ar trebui să se opereze cu aceiaşi simplicitate ca cea mobilă. Bunurile imobile cari sunt solul însuşi nu sunt susceptibile tradițiunei propriu zise... Din cauza naturei şi importanței sale, transmisiunea acestei specii de bunuri trebue supusă la regule şi formalități, cu atât mai mult cu cât transmisiunea se complică din cauza diferitelor drepturi de cari proprietatea poate fi grevată. S'a recurs însă în legislațiuni la două sisteme diametral opuse", sistemul ocult şi sistemul publicităței [33])".

„S'ar înşela cineva dacă ar considera publicitatea ca modernă şi de origină franceză. Ea a luat naştere de la popoarele ce le-am numit (Germania, Olanda) unde tot ce putea ridica creditul public era studiat cu îngrijire. Francezii n'au fost decât imitatori şi încă imitatori timizi... [34]).

„Dar şi atunci ce au făcut? Prin legea din 28 Aprilie 1816 au făcut *obligatorie* nu *transcripțiunea,* ci *dreptul de transcripțiune.* Legea cerea *prețul* fără să ordone împlinirea *formei.* Această lege este pur fiscală, pe când legea noastră (geneveză) a legat interesele fiscului cu interesul privat, oferind o combinație fericită în dispozițiunile legislației noastre civile".

„O a doua ocaziune, unde această adunare manifesta opinia sa asupra dreptului imobiliar, avu loc atunci când se discuta procedura noastră din 29 Septembrie 1819. Era vorba de efectele adjudecărei judiciare a imobilelor. Ați decis între două sisteme opuse, între acel al *subhastațiunilor* [35]) din vechile noastre edicte, după care adjudecațiunea purgează imobilul adjudecat de orice drepturi ce ar fi existat asupra lui şi care n'au fost notate înaintea adjudecărei şi între sistemul legei franceze, după care adjudecațiunea nu transmite achizitorului alte drepturi decât avea urmăritul [36])".

Şi după acest raport s'a votat legea din 28 Iunie 1820, prin care se supune obligator transcripțiunii nu numai vânzările, ci şi actele de partaj şi orice alte acte declarative de drepturi imobiliare; astfel că nici o speță de mutațiune nu rămâne neadusă la cunoştința conservatorului de hipoteci, precum s'a putut vedea mai sus, când am vorbit de Elveția franceză.

---

33) Bellot, op. cit, pag. 562.
34) Ibid. pag. 563.
35) Vânzările la mezat a bunurilor publice în dreptul roman (Acarias, Droit romain I pag. 1313 Nota 4).
36) Bellot, op. cit pag. 565—566.

www.digibuc.ro

V.

Revenim la teza noastră.

Oricine va citi numai aceste scurte fragmente din organizaţia imobiliară din alte ţări, cunoscute legiuitorului român, cele mai multe ca legi aplicate, iar unele ca proiecte pe atunci şi azi legi [37]) va găsi că legiuitorul nostru nu a putut adopta nici un sistem nou, faţă de organizarea noastră imobiliară, sau mai bine zis, faţă de neorganizarea în care ne aflam. Căci în adevăr, ce era la 1865? Nici cadastru, nici registre funciare, nici conservator de hipoteci, nici transcripţiuni ca în Geneva, nici o instituţie regulată în această privinţă ca să se poată adopta vre-un sistem nou de organizare hipotecară, cu un cuvânt, haos complect.

La 1865, ca şi astăzi, procese interminabile pentru călcări de hotare; atunci, ca şi acum, nesiguranţa domneşte mai cu seamă fiind dată la noi forma de proprietate în devălmăşie la răzeşi sau moşneni; ba nici pământurile clăcaşilor de la 1864 n'au fost limitate şi parcelate până în ziua de azi. Câte crime nu vedem încă azi făptuindu-se din cauză că pământurile nu sunt alese? [38]).

Să mai vorbim de cum s'a format la noi proprietatea mare? Dar ar trebui să transcriem toţi uricarii, toate cronicile şi documentele vechi, din care se vede că Domnii după timpuri îşi apropiau domenii de ale satelor şi le făceau danii boerilor favoriţi [39]). Şi pentru aceasta nu trebuie să ne înfundăm în timpuri străvechi: avem cazuri nu cu mult înaintea introducerii noilor codici, când moşii au fost dăruite şi a căror posesori n'aveau la 1865 ca titluri, nici poate prescripţia achizitivă. Mai mult încă; până la 1865 nici actele de stare civilă nu erau ţinute în regulă la noi, din cari să se poată controla filiaţiunea şi ca urmare trecerea proprietăţii la descendenţi, ascendenţi sau colaterali.

Şi tocmai din aceste cauze legiuitorul român a trebuit

---

37) Onor. d-l Alexander spune în „Dreptul" din 1887 pag. 347 că legiuitorul român n'a cunoscut proectul legei italiene, azi lege, de cât numai din auzite. După catedra facultăţii noastre de drept se susţine că proectul italian a fost cunoscut şi studiat la 1864. Pentru noi aceasta este indiferent, de oarece cunoscându-l legiuitorul ar fi dat de art. 1979 şi 1987 prin cari se stabileşte legătura dintre registru şi cadastru, ceeace la noi a lipsit şi lipseşte şi astăzi.

38) In această ordine de idei citim un excelent articol publicat în „La Roumanie" din 4 Februarie 1899, datorit d-lui Const. I. Bălăceanu autor al mai multor articole de acest gen.

39) Vezi în această privinţă *„Formarea marii proprietăţi la noi"* de I. Nădejde în „Literatură şi ştiinţă" No. 1.

www.digibuc.ro

să se depărteze dela sistemul procedurii geneveze, când a ajuns la executarea silită. In Geneva, după art. 12 No. 6 din legea din 24 Martie 1852, se cerea ca afiptele să cuprindă numărul cadastral al imobilului urmărit, iar în legea din 16 Septembrie 1844, care modifică art. 524, 542 și 624 din procedura de la 1819, art. 542 spune: „Seront déposés au greffe du Tribunal civil par l'officier public chargé de la poursuite, dans les trois semaines dès la première publication:

1°. Le certificat du bureau du Cadastre constatant que les parcelles qui font l'objet de la saisie sont inscrites au Cadastre au nom de celui contre lequel se poursuit l'expropriation, et indiquant les confins de chaque parcelle saisie;".

Iar art. 624 adaugă: „Aucune revendication de la propriété des biens adjugés ne sera admise postérieurement á l'adjudication, si, lors de cette adjudication, les biens adjugés étaient inscrits au Cadastre sous le nom de la personne contre laquelle la saisie immobilière a été poursuivie".

Se putea la noi vorbi la 1865, sau se poate vorbi astăzi de ceduli funciare ca cele din legea lui Messidor, de *Schuldbrief*-ul din dreptul germanic? Se putea la noi adopta principiul dobândirii proprietății absolute, indiscutabile și la adăpost de orice evicție la cumpărările prin executie silită, după principiile procedurii geneveze? De sigur că nu. Legiuitorul a trebuit și în această privință să țină compt de situația țării noastre și să facă așa cum a făcut.

In toate țările ce am citat, conservatorul când i se prezintă o inscripție, are, nu numai indicii, dar certitudine absolută asupra a trei lucruri principale: *a)* asupra identității persoanei debitorului: aceasta din actul autentic, în Franța făcut înaintea a doi notari sau un notar cu doi martori; — *b)* asupra dreptului debitorului de a aliena și hipoteca acel imobil, ca proprietar al său; — *c)* asupra identității imobilului alienat sau grevat aceasta din cadastru și registru funciar.

In toate aceste țări se înțelege ușor că e de ajuns ca oricine, fără nici o delegație chiar [40]) să ceară inscripțiunea hipotecii.

Dar la noi? Care erau indiciile — de certitudine, nici vorbă — pentru președinte, că persoana debitorului este

40) Rogron Code civ. La art. 2148. — Laurent din contră cere un negotiorum gestor (T. XXX No. 3—6).

www.digibuc.ro

adevărată, când, până la legea din 1886, nici formele autentificării nu erau regulate? De unde putea să știe acelaș președinte că imobilul hipotecat era al aceluia, prevăzut în actul de creanță? Putea el să afle din senin, după fruntea debitorului, sau, mai bine zis, după fruntea creditorului? Căci, după noua teorie a Inaltei Curți, e de ajuns ca creditorul *singur* să vie și să ceară întărirea *actului său,* prin care dobândește un drept real asupra unui imobil al cine știe cui.

Iată de ce am zis de la început că legiuitorul nostru n'a fost de loc zăpăcit, ci prea conștient, când s'a depărtat de sistemul francez și belgian, și a rămas la vechiul nostru sistem: ca debitorul și creditorul, în deosebi de autentificarea creanței hipotecare, să vie amândoi la tribunal, și *mai cu seamă debitorul* să declare încă odată personal, sau prin procurator special (art. 1781), că se dă datornic creditorului, să arate actele de stăpânire, sau cel puțin de pacinică posesie a imobilului ce dă zălog (art. 726 pr. civilă) și numai după ce președintele va vedea că *toate formele cerute de lege* (art. 1782) au fost îndeplinite, să ordone întărirea actului de hipotecă, prin facerea inscripțiunii. Și astfel legiuitorul român a făcut tocmai din inscripție — cum am zis dela început — formalitatea cea mai solemnă și cea mai de căpetenie.

Cu alte cuvinte, legiuitorul nostru găsindu-se în neputința materială de a face o reformă generală ca aceea la care se tindea prin decretul lui Messidor, sau edictul prusian din 1673, a căutat să facă aceasta cel puțin la fiecare caz în parte, ori de câte ori ar cere trebuința. Autentificarea actului propriu zis rămânând pe planul al doilea după spiritul legii noastre, aceasta neconstatând altceva decât creanța, adică suma datorită, exigibilitatea, voința de a hipoteca, dar nu și dreptul de a hipoteca, nu ca în țările, unde regimul imobiliar e perfect regulat. Acolo ajunge în adevăr ca, odată creanța autentificată, odată consimțământul debitorului constatat și dobândit de creditor înaintea notarului, conservatorul să nu mai aibă altceva de făcut decât să deschidă registrul, unde imobilul grevat este descris și specificat, și să opereze sarcina asupra acelui imobil, pe care-l știe deja că aparține numitului debitor. Nici o confuzie nu mai poate fi nici asupra identității persoanei debitorului, nici asupra identității imobilului grevat.

Pe când la noi, dacă s'ar admite chiar astăzi acest sistem, la câte nenorociri nu s'ar putea da loc? S'ar încuraja nu numai reaua credință și frauda, de cari se teme

www.digibuc.ro

Inalta Curte în considerentul al 5-lea, dar chiar cele mai îndrăznețe excrocherii.

Aflându-se, de exemplu, că comerciantul X voește să facă un împrumut hipotecar asupra imobilului său din strada Y, spre a putea face față angajamentelor sale în timpuri de jenă sau criză, cel dintâi excroc n'ar avea decât să caute un homonim al lui X, să meargă cu el la tribunal, să autentifice o creanță fictivă și în urmă creditorul fictiv, singur, sau oricine altul[41]), să opereze inscripțiunea, iar când va veni adevăratul proprietar cu creditorul său să caute sarcinile, va găsi una deja înscrisă în rangul întâi.

Știm că o asemenea hipotecă se poate anula, dar până la anularea ei definitivă, falimentul și jalea produce ruină și pustiu în familia bietului comerciant.

De aceea, repetăm ceeace am spus dela început, că legiuitorul român, față de insuficiența legislației noastre, în neputință de a face o reformă radicală la 1865 și pentru a preveni fraudele și escrocheriile s'a văzut nevoit a se depărta dela sistemul codicilor, pe cari i-a copiat și să mențină vechiul sistem românesc, formând *un tot inseparabil* din actul de constituire și din formalitatea inscripțiunii, complectându-le unul prin altul. Și pentru a nu da loc la controverse, ce s'ar putea ivi, din tăcerea lui, legiuitorul a înscris aceste dispozițiuni într'un mod categoric și imperativ în art. 1781, 1782, c. civ. și 725, 726, 727 pr. civ.

Prin urmare, credem că numai din cele spuse până aci, rezultă că este greșită argumentarea Inaltei Curți când spune în considerentul al treilea că: „Din nimic nu reiese că legiuitorul român, organizând sistemul de publicitate al sarcinelor hipotecare, ar fi înțeles să facă din inscripțiune un act solemn, supus unor formalități riguroase, ce, sub pedeapsă de nulitate, urmează a se îndeplini cu ocaziunea prezentării pentru inscripțiunea contractului hipotecar".

Din contră, credem a fi dovedit până la evidență că legiuitorul român a înțeles să facă tocmai din inscripție actul cel mai solemn al hipotecii, baza alcătuirii a însăși dreptului de hipotecă, perfectarea creanței constitutive și ca condiție esențială a validității ei chiar între părțile

41) Căci mărturisim că nu pricepem ce, o dată litera și spiritul legii înlăturat, ne oprește ca să admitem teoria că *ori-cine*, ca și în Franța, să se poată presenta și cere inscripțiunea unui act de hipotecă, fie el chiar găsit în drum.

www.digibuc.ro

contractante, având bine înţeles şi efectul de a pune în acelaş timp în cunoştinţă pe terţi de existenţa actului.

De altfel art. 1782 — articol ce lipseştte din codicii francez şi belgian, fiind o inovaţie a legiuitorului român — ne spune categoric: „Preşedintele găsind actul învestit cu *toate formele* cerute de lege pentru inscripţiune", nu numai cu autenticitatea, ci cu toate formele adică cele cerute de art. 1781 c. civ., 725, 726 pr. civ., cari compun sistemul legiuitorului român formând cum am zis un tot inseparabil, numai atunci „va ordona inscripţiunea sa". Mai clar şi mai categoric nici că se poate.

Dar se poate obiecta că în cele mai multe cazuri părţile renunţă la cercetarea actelor de stăpânire şi a paşnicei posesiuni a debitorului grevat. Ştim că aşa se petrece de multe ori, dar aceasta nu schimbă de loc teoria şi teza ce susţinem. Ba noi credem că se face chiar un abuz din toleranţa ce se face părţei de a renunţa la cercetările cerute de lege. Legiuitorul a căutat toate mijloacele de a asigura buna linişte generală şi a fiecărui în parte, şi prin măsurile ce le-a prescris să ferească lumea de surprinderi, şi aceasta tocmai spre a nu se da loc la fraudele şi reaua credinţă, de care am dat mai sus un exemplu din multele ce s'ar putea petrece. Credem deci că judecătorul n'ar trebui să lase părţilor facultatea şi latitudinea de a acoperi de multe ori cine ştie ce fraudă. Acestea, bine înţeles, le spunem când vorbim de oameni de rea credinţă — de care se teme şi Inalta Curte în considerentul al 5-lea — căci despre oamenii de bună credinţă nu trebuie vorbit; aceştia n'au nevoie nici de judecăţi, nici de judecători; ba ne amintim că în vechime oamenii de bună credinţă depuneau drept gaj la creditor numai actele de proprietate fără nici o formalitate, scrisă sau nu, şi datoria era sfântă şi plătită la timp.

O reformă se impune deci şi la noi, dată fiind dezvoltarea colosală la care au ajuns tranzacţiunile şi împrumuturile imobiliare în timpul de faţă: Reforma largă şi inspirată de progresele realizate în alte părţi, de unde ne putem procura tot materialul necesar, spre a risipi întunerecul, în care plutim din timpi imemoriali şi în locul lui să ne încălzească razele luminoase ale unui sistem civilizat în materie imobiliară mobilizând, pe de o parte, creditul imobiliar, iar pe de alta dând achizitorilor şi creancierilor siguranţa absolută şi indiscutabilă la încheierea actelor eventuale. Şi astfel se vor înlătura fraudele şi reaua credinţă, se vor desfiinţa sau cel puţin mărgini procesele ce distrug pe ambii împricinaţi şi se va ajunge la li-

www.digibuc.ro

niștea publică, prin încetarea crimelor al căror izvor principal era și este proprietatea imobiliară precară din zilele noastre.

Atunci, și numai atunci, vom putea spune în adevăr: *cessante causa, cessat effectus.* Atunci, în adevăr, vom putea obține simplificarea hipotecilor — lucru ce și noi îl dorim — de oarece vom avea o bază solidă, aceea a proprietății imobiliare consolidate.

VI.

Astfel stând lucrurile, și așa stau, inscripțiunea fiind în sistemul legislațiunii noastre o formalitate solemnă și cea mai esențială, siliți suntem să decidem pe cale de consecință că, neîndeplinirea ei, așa cum o prescrie legea, o face să fie declarată nulă și neexistentă și ca atare poate fi invocată de oricine are interes, chiar și de creditorii chirografari ai debitorului.

In această privință ne putem referi și la jurisprudenta și doctrina franceză, de oarece nici în Franța nu ajunge ca o inscripție să fie numai făcută, ca prin aceasta numai să fie opozabilă terților. Ea trebue făcută cu toată solemnitatea prescrisă de lege, ca să aibă efecte juridice.

„Mais ce n'est pas assez", ne spune Paul Pont, „que les privilèges sur les immeubles et les hypothèques soient inscrits; l'inscription n'en manifeste réellement l'éxistence et, par conséquent, ne les rend pas opposables aux tiers qu'autant qu'elle est faite en la forme et de la manière prescrites par la loi [42])".

„La loi s'expliquera particulièrement, dans ce chapitre, sur les *solennités* constitutives de l'inscription [43]).

Iar în altă parte ne spune: „Ainsi l'hypothèque ne peut recevoir son efficacité *vis-a-vis des tiers* que de l'inscription prise par le créancier sur les registres du conservateur, *dans la forme et de la manière prescrites par la loi.* Il faut conclure de là que tous les créanciers indistinctement, même les créanciers chirographaires, peuvent opposer le défaut d'inscription. Ceci pourtant semble avoir fait dificulté. On n'a jamais contesté, sans doute, aux créanciers hypothécaires le droit de repousser de l'ordre un autre créancier, hypothécaire comme eux, mais dont l'hypothèque n'aurait pas été inscrite ou aurait été inscrite irrégulièrement" [44]).

Laurent este tot atât de clar. La întrebarea, cine poate

---

42) Paul Pont Op. cit. No. 854.
43) Ibid.
44) Ibid No. 729.

www.digibuc.ro

cere anularea inscripţiunei, dacă şi chirografarii au acest drept? răspunde afirmativ, căci „si l'on admet le principe qui este universellement admis, â savoir que l'hypothèque n'a point d'effet a l'égard des créanciers chirogrophaires si elle n'est pas inscrite, il faut décider, par voie de conséquence, qu'une inscription nulle n'a acun effet a leur égard, *puisque l'inscription nulle est censée ne pas avoir été faite.* (La jurisprudence est en ce sens" [45]).

Iar în altă parte ne spune: „Le code civil ne contenait pas de disposition sur la difficulté, mais les textes, et en un certain sens, l'esprit de la loi semblaient impliquer la nullité des inscription irrégulières [46]).

De alfel şi instanţele noastre judiciare s'au pronunţat în favoarea tezei ce susţinem.

Şi, lucru curios! Găsim în trei deciziuni ale Inaltei Curţi faptul că la *constituirea* hipotecei debitorii n'au fost reprezentaţi prin mandatari cu procure autentice, ci legalizate numai de autorităţi administrative. Şi Inalta Curte pentru a decide anularea acelor hipoteci, a trebuit să *deducă* această nulitate din termenii art 1781; de oarece art. 1772, care vorbeşte despre necesitatea autenticităţei la constituiri de hipoteci, este mut asupra faptului, dacă şi mandatarii trebue să aibă procuri autentice, legiuitorul român, nereproducând al. 2 art. 76 din legea belgiană, care cere imperios mandatarilor procure autentice la constituire.

Găsim deci că este curios ca, acolo, unde legea noastră nu spune nimic, să se creeze o nulitate prin deducţie din art. 1781, iar prescripţia categorică din acelaş articol 1781, că părţile în persoană sau prin mandatari cu procure autentice trebue să se prezinte tribunalului, să nu constitue prin ea însăşi nulitatea.

Aci ne vedem siliţi a deschide o paranteză.

Onor. D-l *Alexander* susţine în „Dreptul" din 1887 pag. 347 că: „consimţământul debitorului trebue să fie exprimat în forma autentică. Căci validitatea unui act aşa de important ca hipoteca care are o înrăurire aşa de mare asupra creditului public nu trebue să atârne de la tăgăduirea iscăliturei debitorului".

Această teorie, credem noi, ar trebui cu atât mai mult aplicată la dobândirea imobiliară, care formează baza pe care se sprijină hipoteca. Cu toate acestea jurisprudenţa franceză, şi chiar a noastră, admite la transcripţiuni actele sub semnătură privată (Curtea Bucureşti *Dreptul* No. 69

---

45) Laurent, T. XXXI No. 97 în fine.
46) Ibid. No. 93.

www.digibuc.ro

din 1889. Trib. Dolj *Dreptul* No. 9 din 1892). Legea genevează din 1830 esclude de la transcripțiuni actele de sub semnătura privată (art. 2). Astfel, după teoria jurisprudenții noastre și a celei franceze, găsim că hipoteca asupra imobilelor este mai garantată decât însăși dobândirea imobilului. De aceea găsim prea justificată critica ce face Bellot codului francez în raportul său asupra legii din 1830, când zice: „Les vices, les dangers des actes sous signatures privées, ont été reconnus et signalés en France même, par des jurisconsultes et par des magistrats placés de manière à en apprécier toutes les conséquences. Ils l'ont été hautement, entre autres par *M. Grenier,* qui comme membre du Tribunat, à pris une part active aux travaux préparatoires du Code civil.et à sa discussion publique, actuellement premier Président de la Cour royale de Riom, et auteur de l'un des meilleurs traités sur les hypothèques. Il relève à deux reprises dans cet ouvrage les inconvenients graves des actes privés; il insiste sur la convenance d'actes notariés, et sur le besoin de modifier la disposition contraire du code civil".

„Ce code présente, sur l'obligation d'actes notariés, d'étranges anomalies, des contradictions difficiles a concilier. Tandis qu'il afranchit de cette obligation les actes de mutation de propriété foncière, il l'impose pour les constitutions d'hlpothèques, pour les radiations et les transferts des créances et des inscriptions hypothécaires; comme si l'aliénation n'emportait pas plus que l'hipothèque; comme si la mutation de la propriété n'entraînait pas à la fois radiation du compte du vendeur, et transfert au compte de l'acquéreur; comme si la propriété d'une créance exigeait plus de précautions et de garanties que la propriété même de l'immeuble sur lequel elle repose" [47]).

Cu toate acestea s'ar găsi o explicație de ce legiuitorul a căutat să garanteze mai mult hipoteca decât dobândirea imobiliară.

La vânzările voluntare tradiția efectivă a objectului se face tot voluntar fără ca justiția să aibă a interveni întru ceva, pe când la hipoteci creditorul în baza acestui act, poate cere și obține prin justiție execuția silită ori în a cărui mână s'ar afla imobilul afectat. Totuși este bătător la ochi ca dobândirea imobilului ce servă drept bază hipotecei să fie mai puțin garantată de lege de cât hipoteca.

Inchidem paranteza și revenim la chestiune.

Iată în adevăr fapte! Curtea de apel din Craiova, secția

47) Bellot. op. cit. pag. 581—582.

www.digibuc.ro

II anulează o creanţă hipotecară pe motivul că mandatarul debitoarei avea la constituire şi inscripţie o procură legalizată numai de comisar. Partea căzută în apel, atacând decizia cu recurs, Inalta Curte, prin decizia din 30 Martie 1881, *respinge* recursul pe următorul considerent [48]).

„Considerând că prin art. 1772 codul civil se dispune în termeni prohibitivi că hipoteca convenţională nu va putea fi constituită de cât prin act autentic; că chiar din singura această dispoziţie rezultă că la caz când debitorele la instrumentarea actului autentic nu se prezintă în persoană, ci prin mandatar, mandatul trebue să fie autentic; din dispoziţiunile articolului 1781, pentru modul operaţiunei inscripţiunei hipotecilor, *rezultă şi mai evident că mandatul pentru constituirea hipotecei trebue să fie autentic,* deoarece chiar pentru operaţiunea inscripţiei se cere ca mandatul să fie autentic; că prin urmare este nulă hipoteca convenţională nu numai când *nu* [49]), este constituită prin act autentic, ci chiar când mandatarul ce reprezintă pe debitor la instrumentarea actului autentic de hipotecă nu are procură autentică".

In altă parte, în *Dreptul* No. 43 din 1882 găsim o decizie a Curţei din Craiova No. 106 din 17 Mai 1879 dată tocmai în sens contrar [50]), adică validând o hipotecă constituită şi înscrisă de un mandatar cu procură legalizată de poliţie. Afacerea venind la Casaţie, Inalta Curte o casează pentru următoarele motive: [51]).

„Având în vedere art. 1781 codul civil:

„Considerând că după acest articol, spre a se putea opera o inscripţie hipotecară, creditoarele şi debitorele urmează a se prezenta la tribunal în persoană sau prin mandatari cu procure autentice:

„Considerând că din decizia supusă recursului se constată că recurenta a fost reprezentată la tribunal la constituirea hipotecei de către un procurator, fără a avea procură autentică, şi *lipsa unei asemenea formalităţi poate fi invocată de debitoare,* pe când cerinţele legei n'au fost îndeplinite;

„Considerând că Curtea de apel, admiţând de bun actul de hipotecă în chestiune, a violat dispoziţiunile *citatului*

---

48) Buletinul Casaţiei pe 1881 pag. 240.

49) In decizia publicată lipseşte cuvântul *nu;* credem că e o greşală de tipar, lipsa lui schimbând tot senzul frazei.

50) Poate singura decizie dată de instanţele noastre în acest sens.

51) Buletinul Casaţiei pe 1881 pag. 514.

www.digibuc.ro

art. 1781 codul civil şi prin urmare deciziunea este casabilă".

Intr'o altă speţă găsim aceleaşi consideraţiuni şi argumente şi anume în decizia din 26 Ianuarie 1885, în care citim: [52]).

„Considerând că art. 1772 codul civil prevede în mod prohibitiv că hipotecile convenţionale nu pot fi constituite decât prin act autentic; că din aceasta rezultă că în caz când împrumutatul şi împrumutătorul [53]) nu s'ar putea prezenta în persoană la tribunal unde are a se face hipoteca, ci prin mandatar, mandatul trebue să fie autentic.

„Că aceasta rezultă şi din dispoziţiile art. 1781 c. civ. relativ la modul inscripţiunei hipotecilor, unde se cere că chiar pentru operaţiunea inscripţiunei mandatul trebue să fie autentic".

Intr'o altă decizie — de care vom vorbi şi mai departe găsim următoarea argumentare [54]):

„Având în vedere că reînoirea inscripţiunei hipotecare cerută de articolul 1786 c. civ. fiind singura formă pentru *conservarea dreptului* de hipotecă, precum inscripţiunea hipotecară este *singura formă pentru dobândirea dreptului de hipotecă,* nu se poate deduce din nici un alt fapt nici conservarea, *nici dobândirea acestui drept*".

Din consideraţiunile de mai sus cât şi din suma celor ce am spus până acum credem că rezultă că e greşită argumentarea Inaltei Curţi, din considerentul al 5-lea — reprodus la începutul acestui studiu, „că în lipsa unei sancţiuni, a căuta o interpretare strict literală a art. 1781 urm. c. civ. spre a socoti nulă inscripţiunea numai pentru că prezenţa debitorului nu este formal constatată la efectuarea ei, *ar fi a se încuraja cele mai adese ori reaua credinţă şi frauda* permiţându-se călcarea făţişă a unei convenţiuni încheiate în toate formele între părţi, când scopul inscripţiunei nu este de a *perfecta actul de hipotecă,* ci de a pune în putinţă pe terţi a avea cunoştinţă de condiţiunile contractului şi de stipulaţiunile lui".

Din contra, credem că foarte just Curtea de fond respinge apelul lui M. S. motivând aceasta cu argumente cari sunt în perfectă concordanţă cu litera legei cât şi cu spiritul şi voinţa legiuitorului, de a face din inscripţia din

52) Buletinul Casaţiei pe 1885 pag. 37.

53) In privinţa consimţământului autentic al creditorului primim pe deplin părerea onor. d. Alexander că nu e necesară. creanţele hipotecare fiind după părerea noastră obligaţiuni unilaterale, creditorul neavând nici o obligaţie faţă de debitor.

54) „Buletinul" pe 1886, pag. 382.

www.digibuc.ro

sistemul legislației noastre o formalitate solemnă și de căpetenie formând din actul de constituire și din inscripție un tot inseparabil, după cum credem a fi dovedit mai sus.

Am subliniat dinadins cuvintele *„ar fi a se încuraja cele mai adese ori reaua credință și frauda“* din considerentul Inaltei Curți, citat mai sus.

Care ar putea fi hipoteza relei credințe și fraude de care se teme Inalta Curte? După părerea noastră, nu poate fi alta decât că debitorul, după ce a autentificat actul și a pus mâna pe suma împrumutată să refuze în urmă să meargă la tribunal spre a cere inscripția după cum cere art. 1781. In practică însă nu se petrece așa ceva. Prea naiv ar trebui să fie creditorul care să dea bani înainte de inscripție, căci debitorul de rea credință ar putea face să se înscrie altă sarcină înaintea acestui creditor și care să-l primeze, sau să vie cu el în concurență, chiar când inscripțiunea ar fi posterioară, dar operată în aceiaș zi. Vorbim, bine înțeles, de debitorii de rea credință. De aceea împrumutătorii prevăzători, nu dau banii nici chiar după inscripție în aceeași zi, de oarece debitorul de rea credință poate să aibă constituită o creanță hipotecară către altul, fictivă sau nu, care ar excede chiar valoarea imobilului, autentificată la orice alt tribunal din țară — și prin urmare în imposibilitate de a fi cunoscută creditorului cu care contractează astăzi — și pe care s'o facă înscrisă în aceiași zi având ca atare acelaș rang, și apoi să vie în concurență cu creditorul de astăzi.

Tocmai pentru a preveni astfel de fraude și pentru a se garanta cu atât mai mult scrisurile creditelor fonciare, la art. 28 din legea respectivă și al. 2 art. 69 din statutele creditului fonciar prescriu că hipotecile afectate creditului trec înaintea altora și *fără concurență.*

Revenind la deciziunea Curței din Galați, amintită mai sus, repetăm că găsim perfect de justă interpretarea majorităței din decizia No. 183—1897, în care argumentează astfel: [55])

„Considerând că hipoteca este unul din cele trei contracte solemne și ca atare toate formalitățile prevăzute de lege pentru constituirea ei sunt cerute *ad solemnitatem* nu *ad probationem:*

„Că de altmintrelea însăși art. 725 pr. civ., care se ocupă despre inscripțiunea privilegiilor și hipotecilor, or-

---

55) Reamintim că această decizie e publicată în „Dreptul“ No. 13 din 1898.

www.digibuc.ro

donă că această inscripțiune, să se facă conform regulelor prevăzute prin codul civil, prin urmare nu numai formele relative la constituirea convenţiunii, dar chiar acele relative la înscrierea ei, *toate la un loc* constitue actul de hipotecă, şi toate aceste forme sunt cerute pentru existența chiar a convenţiunei; lipsa uneia din ele atrage nulitatea ei ;

„Considerând că după art. 1781 c. civ. spre a se putea opera inscripțiunea hipotecară trebuie să se prezinte debitorul şi creditorul în persoană sau cu procuri autentice ca să o ceară preşedintelui tribunalului;

„Că asupra acestui punct legiuitorul român a făcut o inovație proprie, şi prin urmare consecința neîndeplinirei acestei cerințe nu trebuie a se căuta în sistemul legilor franceze sau belgiene, de la care legiuitorul român a împrumutat dispozițiile relative la hipoteci, dar de la cari *asupra acestui punct s'a depărtat;*

„Că este adevărat legiuitorul nostru şi el admite înscrierea hipotecei, numai după cererea creditorului însă aceasta în mod excepțional în câteva cazuri anume specificate de el, cum este de exemplu înscrierea procentelor datorite, înscrierea hipotecei legale, etc."

Un argument ultim în favoarea tezei noastre: Art. 1912 c. civ. hotărăşte: „Codicii Domnilor Calimach şi Caragea şi orice alte legi civile anterioare, ordonanțele domneşti şi instrucțiunile ministeriale din ambe Principatele-Unite sunt abrogate în tot ce nu este conform regulelor prescrise în prezentul codice".

Or, nimenea nu va putea susține că dispozițiunile vechilor forme pentru inscripțiune sunt contrarii codului civil; ba din contra, şi mai mult decât atâta, legiuitorul spre a preveni orice controversă în această privință — cum am spus-o — a introdus în mod expres acele dispozițiuni în codicii noi prin art. 1781—1782 c. civ. şi 725—726 pr. civilă.

A decide altfel de cum se dispune categoric prin menționatele texte de legi este a face operă de legiuitor. iar nu de judecător. „Quand une loi est claire il ne faut point en éluder la lettre, sous prétexte d'en pénétrer l'ésprit", spunea art. 5 din titlul V a cărții preliminare c. civ. fr.

Prin Septembrie 1897 Inalta Curte a fost atacată prin patru articole dintr'un ziar din Capitală că s'a erijat în legiuitor, când a dat o decizie asupra cestiunii moştenirilor de imobile rurale de către străini, fiindcă teoria Curții, spunea autorul acelor articole, nu era prevăzută în

www.digibuc.ro

nici o lege. Cu modestele noastre puteri am luat apărarea Inaltei Curţi — în două articole publicate în alt ziar (a se citi aceste articole ale noastre mai departe sub titlul: „Aquila non capit muscas) şi am dovedit, ceeace de altfel era şi este elementar — că atunci când legea este îndoioasă sau mută, judecătorul este dator să dea o soluţie, oricare ar fi ea, fără ca prin aceasta să poată fi învinuit că face operă de legiuitor.

Nu tot astfel este cazul ce tratăm acuma. Aici avem dispoziţiuni clare şi categorice în lege, care nu dau loc la interpretări ci trebuesc aplicate astfel cum sunt scrise.

Cât despre lipsa de sancţiune a nulităţii izvorâtă din faptul că părţile nu s'au conformat citatelor texte de legi, credem că aceasta nu este hotărâtor, exemple din jurisprudenţa noastră ne vor lumina şi asupra acestui punct.

Astfel găsim supus judecăţii Inaltei Curţi cazul prevăzut în art. 275 c. com., articol care lipseşte din codul italian şi este o reproducere a art. 1180 c. civ., ale cărui dispoziţiuni legiuitorul român a găsit necesar să le introducă şi în codul comercial. Pe lângă cuvintele „bun şi aprobat" art. 275 c. com. cere ca semnatarul cambiei să adauge în litere suma datorată; şi cu toate că nu găsim nici o sancţiune, căci art. 273 c. com. dă sancţiune numai articolelor ce-l preced, Inalta Curte anulează o cambie în care nu s'a adăugat, de către subscriitor, după cuvintele „bun şi aprobat" şi suma în litere. Transcriem considerentul Inaltei Curţi.

„Considerând că pentru îndeplinirea condiţiunilor art. 275 c. com. nu e suficient ca subscriitorul cambiei să adeverească prin „bun şi aprobat", ci enunţarea sumei însăşi este tot atât de neapărat pentru ca cambia în sine să producă depline efecte obligatorii, asemenea precum e în dreptul civil, conform art. 275 din c. com., a cărui utilitate legiuitorul român a crezut-o de trebuinţă pentru a realiza şi în sfera dreptului comercial efectele presupuse bune ale dispoziţiei din art. 1180 c. civ. [56]).

Credem deci că prin cele ce preced am dovedit într'un mod general că din cauze locale şi consideraţiuni speciale legiuitorul român a înţeles să facă tocmai din inscripţie cea mai solemnă şi esenţială formalitate pentru existenţa şi validitatea însăşi a dreptului de hipotecă şi neîndeplinirea ei aşa cum o prescrie legea, atrage nulitatea inscripţiunei, care poate fi invocată de creditorii chirografari şi câte odată chiar pe însăşi debitorii [57]).

56) Bul. Casaţiei pe 1896 pag. 922.
57) Bul. Casaţiei pe 1881 pag. 514.

www.digibuc.ro

De altfel putem adăuga încă, că şi din excepţiunile, ce legea face prin unele articole ce am citat la începutul studiului nostru, reese şi mai lămurit regula generală (l'exception confirme la règle).

In adevăr din dispoziţiile art. 1783 — articol care lipseşte în codul francez şi belgian — care hotărăşte că „în toate cazurile de inscripţiune a unei hipoteci legale sau a unui privilegiu este destul ca creditorul sau mandatarul său *singur* să se prezinte înaintea preşedintelui tribunalului şi să ceară inscripţiunea hipotecei sau a privilegiului său...", reese distinct că regula este aceea din art. 1781, cum că ambele părţi trebue să ceară inscripţiunea la constituirea hipotecei convenţionale.

Asemenea art. 1784 formează iarăşi o excepţie când spune că inscripţiunile asupra unei persoane moarte pot fi cerute *numai* de creditor. Şi nu trebuie prea multă perspicacitate spre a distinge cauzele pentru care legiuitorul a creat aceste excepţiuni. Căci dacă observăm natura fiecărei forme şi faptul juridic ce se operează în baza citatelor articole, găsim imediat logica lor.

Astfel inscripţiunile privilegiilor hipotecilor legale sunt măsuri luate adese ori în contra voinţei şi interesului debitorului; neapărat că nu s'a putut cere ca şi acesta să concure la măsuri ce se iau contra sa.

Tot asemenea când o persoană moare, inscripţia se ia contra voinţei moştenitorilor săi, nici aceştia nu trebuie să concure la acte ce se fac contra patrimoniului succesoral. In aceeaşi ordine de idei trebue să decidem în cazurile prevăzute de art. 1785 pentru inscripţia procentelor după trei ani, măsuri ce nu numai nu-l interesează pe debitor, dar poate îl şi vatămă. Tot astfel în cazul art. 1786 pentru reînoirea inscripţiei hipotecilor după 15 ani. In toate aceste cazuri neapărat că legiuitorul — bunul simţ chiar — a trebuit să ordone ca formalitatea inscripţiunei să se facă numai de creditor.

Nu tot astfel este la constituirea hipotecei convenţionale; aci prezenţa debitorului este neapărat necesară pentru a se da datornic creditorului dovedind în acelaş timp tribunalului — care suplineşte la noi pe conservatorul de hipoteci — că el este cel în drept a greva imobilul afectat hipotecei.

Prin urmare credem că ar fi nelogic ca din aceste excepţiuni sau din una din ele să concludem contra regulei generale. Din contra ele întăresc cu atât mai mult regula şi mai cu osebire că este constant în drept că *exceptiones sunt strictissimae interpretationis.*

www.digibuc.ro

VII

Ne rămâne acuma să spunem în special câteva cuvinte asupra speței supuse judecății Inaltei Curți.

De la început însă trebue să prevenim o confuziune şi anume că în speța de care ne ocupăm nu s'a atacat înaintea instanțelor judecătoreşti validitatea în sine a creanței hipotecare, ci numai inscripțiunea. Creditorul putea s'o înscrie în urmă cu formele legale ca să treacă înaintea altor creditori ce eventual s'ar mai înscrie asupra aceluiaşi imobil. Suntem siliţi a face această constatare spre a fi în concordanță cu concluziunile ce vom trage.

Chestiunile puse înaintea instanțelor de fond au fost acestea :

1) Formalitatea inscripțiunei este *ad solemnitatem* sau *ad probationem ?*

2) Ratificarea viciului prin acte subsequente, adică prin cererile debitoarei la inscripțiunile posterioare.

3) Desemnarea rangului fiecărui creditor în actul său de creanță.

4) Ştiința ultimului creditor că este primat de alte trei inscripții din cari cea dintâi este a lui M. S., a cărui inscripție se atacă.

Despre prima chestie am vorbit deja de ajuns arătând părerea noastră, bazată pe consideraţiunile ce am enunţat şi împreună cu Curtea de fond am admis că formalitatea inscripțiunii în sistemul legislației noastre este *ad solemnitatem.*

La a doua chestie, ratificarea subsequentă prin inscripțiunile ulterioare, avem asemenea puține de zis. Căci, odată ce admitem că o formalitate este esențială neîmplinirea ei face ca actul să fie inexistent, să fie neantul. Şi foarte bine spune Curtea de fond; neantul nu se poate ratifica.

„Un acte est inéxistant quand il ne réunit pas les conditions sans lesquelles il ne se concoit pas, de sorte que l'acte n'a qu'une éxistence apparente; en réalité rien n'a été fait, puisque ce qui a été fait n'éxiste pas aux yeux de la loi, c'est le néant. Le néant ne peut produire aucum effet", spune Laurent [58]).

De altfel, conform art. 1190 c. civ., ratificarea ca să aibă efect trebuie să cuprindă expres vițiul ce se caută a se repara, şi vointa de a-l repara. Or, din nimic nu vedem

---

58) Laurent T. XV. No. 451. Vezi şi T. XVIII, No. 584 urm.

www.digibuc.ro

că s'ar fi alegat chiar înaintea instanțelor de fond că debitoarea a făcut o ratificare conform art. 1190 c. civ., și aceasta înainte ca alții să fi obținut drepturi reale, legalmente constatate, asupra acelui imobil. Cererile ulterioare de inscripție nu pot profita nici leza pe primul creditor în baza maximei de drept, *res inter alios acta aliis neque nocere neque prodesse potest.*

La a treia chestiune vom inzista mai mult, de oarece ea formează, după cum vedem, piatra unghiulară, a minorității Curții de fond.

Este adevărat în fapt, spune minoritatea, că debitoarea n'a lua parte la inscripția primei hipoteci, „dar este netăgăduit și de altmintrelea dovedit prin acte autentice că mai târziu consimțind noi hipoteci pe imobilul hipotecat apelantului, debitoarea a recunoscut în trei rânduri consecutive inscripțiunea hipotecii acordată lui M. S., că aceasta rezultă din actele de hipotecă, înscrise în al II-lea, al III-lea și al IV-lea rang"....

Iar mai departe: „Considerând că astfel fiind, în momentul când B. lua inscripțiunea în al patrulea rang pe imobilul în discuțiune, debitoarea acceptase (?) inscripțiunea operată după cererea lui M. S. și deci inscripțiunea devenise perfectă; că contestatorul avea cunoștință de această inscripțiune, atât prin registrul respectiv și prin inscripțiunile din al doilea și al treilea rang, cât și prin însuși actul său de hipotecă...., că numai atunci ar putea invoca nulitatea inscripțiunii când hipoteca ar fi fost înscrisă anterior manifestărei consimțimântului debitoarei de a accepta inscripția luată în primul rang, că prin urmare contestația este nefondată în drept și în fapt" [59]).

Argumentarea aceasta ni se pare lipsită de orice bază juridică. Cum? Rangul se fixează de părți sau de puterea legei? Art. 1778 spune imperativ că hipoteca fie legală, fie convențională nu are rang decât din ziua inscripțiunii luate în registre. Ba mai mult decât atâta; art. 1779 spune că inscripțiunile luate în aceiași *zi* au acelaș rang [60]).

Presupunem acuma că un debitor înscrie în aceiaș *zi*

59) In treacăt putem spune că, după teoria dela sfârșitul considerentului, hipoteca din primul rang este nulă cel puțin față de creditorul din al doilea rang, deoarece înaintea acestuia debitoarea nu-și manifestase acceptarea primei inscripțiuni înainte de inscripțiunea celui de al doilea: *ergo,* acesta poate ataca în nulitate prima inscripțiune și astăzi încă.

60) Art. 2147 fr.. 81 belg, mai adăugă: „sans distinction entre l'inscription du matin et celle du soir, quand cette différence serait marquée par le conservateur".

www.digibuc.ro

trei sau mai multe hipoteci notând fiecăruia rangul I, al II-lea ş. a. m. d. Avea-vor efect aceste notări despre rangul fiecăruia?

Răspunsul nu poate fi decât negativ! Toţi creditorii vor exercita în concurenţă o hipotecă în acelaş rang, textul legii fiind formal. Unii autori străini susţin chiar că toate regulele hipotecii, cuprins şi rangul, sunt de ordine publică.

D. Săndulescu-Nănoveanu în explicaţia procedurei civile ne spune: „Când asupra aceluiaşi imobil vor exista mai multe hipoteci şi înscrise în aceiaşi zi, toate au acelaş rang (art. 1779 c. civil); legiuitorul n'a voit să lase acest drept de proprietate să depindă dela capriciul conservatorului de hipotecă. Sensul contrar ar fi dat loc la contestaţiuni adese-ori anevoie de deslegat" [61]).

Dar să ne punem în altă hipoteză: când un debitor are consimţite mai multe hipoteci legalmente şi regulat înscrise asupra aceluiaşi imobil, şi prima hipotecă se stinge prin achitarea creanţei. Va putea acelaşi debitor înscrie posterior hipotecelor existente o hipotecă în rangul întâi? Negreşit că nu şi nimeni nu va contesta că creditorii existenţi vor avansa în rang, cel de al doilea în rangul I, cel de al treilea în al II-lea, iar hipoteca ce debitorul ar voi să mai înscrie, ar veni negreşit într'un rang inferior celor deja înscrise, şi aceasta în virtutea legei (art. 1778), hipoteca ne-având rang decât din ziua inscripţiunei sale în registre.

Altă hipoteză. O hipotecă este legal înscrisă în rangul întâiu; se înscrie mai târziu alta asupra aceluiaşi imobil în rangul al douilea; prima hipotecă se perimează din cauza nereînscrierei în timpul cerut de art. 1786; creditorul din rangul al douilea nu avansează la rangul întâiu?

Neapărat că da.

„Ainsî l'inscription non renouvellée", spune Paul Pont [62]) „est comme si elle n'avait pas été faite; ses effets cessent, suivant l'expression de notre article, et le créancier, déchu désormais de toutes les prérogatives que l'inscription avait conférées â sa créance, est dans la position du créancier simplement chirografaire, et n'a d'autre ressource, pour reprendre vis-â-vis des tiers la situation de créancier hypothécaire, que celle de requérir une inscription nouvelle dont la date fixera le rang".

---

61) Săndulescu-Nănoveanu. Explicarea procedurei civile, pag. 821.

62) Op. cit. No. 1042.

www.digibuc.ro

Iar în altă parte tot Paul Pont zice[63]): „On n'a jamais contesté, sans doute, aux créanciers hypothécaires le droit de repousser de l'ordre un autre créanciers hypothécaire comme eux, mais dont l'hypothèque n'aurait pas été inscrite ou aurrait été inscrite irrégulièrement". Dar găsim şi o decizie a Curţii noastre de Casaţie în acest senz. Curtea din Focşani avansase în rangul întâi pe secundul creditor din cauza nereînoirei primei inscripţiuni în termenul prescris de art. 1786 şi făcându-se recurs s'a formulat astfel motivul de casare:

„Curtea de apel a violat principiul: *prior tempore potior jure.* Doamna Galea luând inscripţiunea după d. Iord. Zossima şi în actul de inscripţiune constatându-se că *este o anterioară hipotecă,* a acceptat *ipso facto* un rang posterior şi prin urmare nu poate în orice caz vorbi despre suirea sa în rangul acceptat de superior.

Inalta Curte a respins acest recurs[64]).

Astfel fiind, la ce valoare se reduce desemnarea rangului de către părţi, în actele de creanţă, când este de doctrină şi de jurisprudenţă că fapte eventuale posterioare schimbă ordinea rangului şi profită tuturor creditorilor inferiori în rang avansându-i?

Neapărat că această desemnare nu poate avea nici o valoare legală şi juridică, de oarece *rangul se obţine în puterea legei, iar nu prin voinţa părţilor.*

Cu atât mai puţin credem că, din desemnarea celor trei ranguri posterioare din speţa ce tratăm, nu se poate deduce că prin aceasta s'a ratificat inscripţia lui M. S. izbită de nulitate, cum am arătat mai sus, sau să admitem că prin inscripţiunile posterioare, luate în mod valabil, debitoarea a înţeles să accepte indirect lipsa dela prima inscripţie. De ratificare *indirectă* nici vorbă nu poate fi în drept, ea trebue să fie expresă, să arate viţiul şi voinţa de a-l repara. Şi nici într'un mod credem că aceasta nu se poate deduce din acte făcute cu terţi, ci trebue făcută expres între părţile a căror act conţine viţiul, în baza citatei maxime, *res inter alios acta.*

Venim acum la chestia a patra, supusă instanţelor de fond: că creditorul a ştiut în momentul contractărei sale că este primat de alte trei inscripţiuni.

Asupra acestei chestiuni ne rămân foarte puţine de zis.

Doctrina şi jurisprudenţa s'au pronunţat în această privinţă, chiar în cele citate la chestia precedentă. Căci

63) Ibid. No. 929.
64) Bul. Casaţiei pe 1866 pag. 381.

www.digibuc.ro

odată stabilit că rangul se regulează în puterea legei, iar nu din voința părților, reiese implicit că cunoștința ce avea o parte despre existența altor inscripțiuni anterioare, nu o împiedică de a exclude din rang pe un creditor superior și a-i lua locul, deci cunoștința ce avea nu i se poate opune cu succes.

Dar în sprijinirea acestor teorii mai putem aduce câteceva din doctrina și jurisprudența străină și română:

„A notre sens, la cour de Bruxelles s'est mieux inspirées de principes lorsque, dans une espèce ou de deux créanciers hypothécaires l'un avait negligé d'inscrire son hypothèque [65]) ele a refusé d'en reconnaître l'existence au préjudice de l'autre, qui s'était inscrit, bien que celui-ci eut eu *connaissance* pleine et entière de l'hypothéque conférée au premier *par l'avis qu'il en avait reçu du débiteur commun*" [66]).

„Nu se poate obiecta unui creditor că el când a tratat cu debitorul avea cunoștință de existența altei hipoteci care-l prima" [67]).

De asemenea găsim într'o decizie a Curții din Galați următoarele: „Prioritatea rangului unei creanțe hipotecare nu atârnă dela voința părților, ci dela anterioritatea inscripțiunei luate; de unde urmează că cunoștința ce avea un creditor, că o hipotecă anterioară prima pe a sa, nu-l împiedică de a trece înaintea celei d'intâiu, dacă aceasta s'a declarat nevalabilă" [68]).

Prin urmare, credem că foarte bine se rostește sentința tribunalului, în speța noastră, (aflată la dosarul cauzei), în unul din considerentele sale: „...Or, în speță, contestatorul când a contractat cu debitoarea, constatând viciul inscripțiunei hipotecare, luată în favoarea creditorului din rangul întâi, cine poate asigura că nu s'a bazat tocmai pe această neregularitate pentru a consimți a fi creditor în rangul al patrulea, posterior celui viciat, înscris în primul rang".

In rezumat, credem, a fi dovedit:

1. Că legiuitorul român, organizând regimul hipotecar din codul civil actual, din cauza stării de lucruri locale, nu a putut adopta sistemul belgian sau francez, ci silit a fost a rămânea la vechiul sistem român:

---

65) Am dovedit mai sus în deajuns că o inscripțiune neregulată este socotită ca și cum n'a fost de loc înscrisă, neproducând nici un efect.

66) Paul Pont op. cit. No. 728 în fine.

67) Vezi Martou T. III No. 1029.

68) Cristescu C. Civ. Adnot. în art. 1778.

www.digibuc.ro

2 Că formalitatea inscripțiunii în sistemul legislației noastre este ad solemnitatem, neobservarea formelor prescrise atrăgând nulitatea inscripțiunei; ea poate fi invocată de creditorii hipotecari posteriori;

3. Că de ratificare nu poate fi vorba în speță, nefiind făcută între părți cu formele prescrise de lege și înainte ca alții să fi dobândit asupra imobilului, drepturi reale legalmente constatate; că de altfel un act solemn, nul din cauza formei este inexistent și neantul nu se poate ratifica.

4. Că desemnarea rangului n'are nici o influență, deoarece fapte posterioare îl pot schimba, rangul nedepinzând de voința părților, ci de puterea legii, profitând tuturor creditorilor inferiori;

5. Că știința ce cineva ar avea că este primat de o inscripție anterioară nu-l împiedică de a trece înaintea celei dintâi, când aceasta s'a declarat nevalabilă;

6. Că nu s'a atacat validitatea creanței în sine, ca convențiune între părțile contractante, ci numai inscripțiunea, creditorul și debitorul putând-o înscrie din nou cu formele legale spre a trece înaintea altora, ce eventual s'ar mai înscrie asupra aceluiași imobil.

Și tocmai din această din urmă considerație, credem că nu este loc a se zice, cum spune Inalta Curte în considerentul al 5-lea, „permițându-se călcarea fățișe a unei convențiuni încheiate în toate formele între părți". Or, din nimic nu se poate deduce că la instanțele de fond s'a căutat a se anula sau călca contractul dintre părți, ci s'a cerut numai anularea inscripțiunii, și ca urmare perderea rangului, și aceasta cu drept cuvânt.

www.digibuc.ro

LEGI INCONSTITUŢIONALE

— Studiu apărut în broşură în anul 1912 —

I

Principii de admis când o lege contrazice un text formal din Constituţie

Legea d-lui ministru de interne Marghiloman, promulgată la 18 Decembrie 1911, menită să *limpezească* încurcata afacere a tramvaelor comunei Bucureşti a avut tocmai un efect contrar, acela de-a provoca o manifestaţie gravă politică, şi una juridică, sau mai bine zis o manifestaţie politico-juridică.

Cu toată agitaţia pornită şi de opoziţie, şi de guvern, în lupta unora contra altora, lucrul în sine nu ne miră de loc; căci suntem deprinşi de peste 40 de ani de regim constituţional să asistăm la acelaş joc de cuvinte. Toate guvernele, sau mai toate; toate legile, sau mai toate, sunt privite de către partidele de opoziţie ca neconstituţionale, pentru ca la venirea acestora la putere să fie învinuite la fel de către noua opoziţie, iar legile criticate să fie aplicate alternativ, şi de unii şi de alţii, ca cuvinte de evanghelie. Exemplele abundă, şi am putea acoperi coloane întregi cu enumerarea lor; ne mărginim să amintim criticile aduse la 1873 înfiinţărei monopolului tutunului, la 1884 legei Domeniului Coroanei, iar în urmă la o mulţime de alte legi cu caracter economic şi social.

Aceste reflexiuni făcând însă parte din discuţiuni de domeniul politic, trecem asupra lor, şi ne vom mărgini numai la discuţia juridică deschisă odată cu promulgarea legei din 18 Decembrie trecut, în legătură cu cunoscutele procese pendinte la trib. Ilfov secţia II-a şi secţia comercială.

* * *

www.digibuc.ro

Chestiunea sau mai bine zis chestiunile puse în discuție — căci sunt mai multe chestiuni după cum se va vedea imediat — sunt:

1. Sunt tribunalele noastre *îndrituite să judece* constituționalitatea unei legi, votată regulat de ambele corpuri legiuitoare sancționată de suveran, promulgată și publicată în „Monitorul Oficial"?

Adică, pot tribunalele pipăi constituționalitatea internă a unei legi, și dacă vor găsi că acea lege este *contrară unuĭ principiu* din pactul nostru fundamental, pot tribunalele refuza aplicarea acestei legi?

Am subliniat înadins cuvintele „contrară unui principiu" și nu contrară „unui text", căci aicea este nodul chestiunei ce ne-am propus să tratăm în acest studiu.

2. Legea promulgată la 18 Decembrie în chestia tramvaielor este ea neconstituțională?

Aceste două chestiuni au produs o adevărată avalanșă de interviewuri, și de articole și studii juridice, din cari *cele mai lungi* sunt ale d-lor Al. Cerban în „Dreptul" No. 2 și 3, și D. N. Comșa în „Curierul judiciar" No. 4 și 5 din 1912.

Atât unul, cât și celalt, ca să ajungă la concluziile dorite, au făcut câte o excursie în toate sistemele constituțiunilor europene, ba chiar și prin acea a Statelor-Unite ale Americei de Nord, cu cari însă nu ne potrivim de loc. Atât însă d. Cerban, cât și d. Comșa, sunt de acord a recunoaște că: cu toate că Constituția noastră nu conferă în mod expres tribunalelor acest drept, ele sunt competente:

a) de a refuza aplicarea unei legi neînvestită cu formele externe, cu votul Camerilor, promulgarea, etc., ipoteză puțin verosimilă — cum zice cu drept cuvânt d. Cerban —

b) de a refuza aplicarea unei legi care ar fi contrară unui text precis și imperativ al Constituției.

In această privință, d-lor, sunt în dezacord cu d. Alexandresco, decanul facultăței de drept din Iași, care, precum s'a văzut în „Adevĕrul" cu data de 1 Ianuarie a. c., revine asupra vechilor d-sale păreri, și în ediția a 2-a din 1906 a volumului I al comentariilor codului civil nu recunoaște tribunalelor, în nici un caz, dreptul de-a judeca o lege, ci numai de o aplica și aceasta în mod absolut și fără nici o distincție.

Nu hesităm însă de-a spune că după a noastră părere, interpretarea d-lor Cerban și Comșa este cea justă și con-

www.digibuc.ro

formă cu spiritul Constituției noastre, și mai cu seamă cu starea noastră socială, atât cea actuală, cât și aceea ce exista când ne-am dat Constituția care ne guvernează.

* * *

Sunt în adevăr autorități competente, și de părerea d-lui Alexandresco: astfel putem cita pe *Bluntschli* — Droit public général. Paris. Guillamin & Co. 1881 pag. 94; *Tonissen,* La Constitution Belge, ediția III Bruxelles 1879 No. 511. Aceștia, ca și d. Alexandresco, și mai cu seamă Tonissen în locul citat — susține că: „imixtiunea tribuna-„lelor în opera legiuitorului, controlul exersat de tribunale „n'ar fi altceva decât nimicirea suveranității legislative, și „prin o consecință directă nimicirea separațiunei puterilor, „baza organizației noastre constituționale — e vorba aci „de Constituția belgiană — Puterea legiuitoare face legile, „puterea judiciară le aplică, puterea executivă veghiază la „executarea lor"; iar mai departe: „Legea, bună, ori rea, „este tot lege; ea se prezintă judecătorilor ca expresiunea „suveranității, și ei, — judecătorii — trebuie să-i dea a-„scultare (obéissance"). De aceiași părere este și *Hello,* Du régime constitutionel, pag. 246 edit. de Bruxelles, citat chiar în acest loc de Tonissen.

Ne pronunțăm însă categoric contra acestor teorii absolute și generale; cu toate că s'ar putea obiecta că Constituția noastră fiind luată după cea belgiană, ar urma să adoptăm și doctrina proclamată și susținută de doctrinarii belgieni, ca *Tonissen* — op și loco cit — *F. Laurent* vol. I, pag. 67 No. 31, care bazându-se tot pe *Tonissen* și *Hello* este deasemenea categoric, că tribunalele au misiunea numai de-a aplica legea, iar nu de a o judeca, de a o controla.

Sunt însă și în Belgia autori, cari nu decid chestiunea în mod absolut, *ci cu o mare și pronunțată distincție,* ceea ce vom face și noi când vom ajunge la chestia de a se ști dacă legea din 18 Decembrie 1911 poate fi socotită ca neconstituțională.

Iată cum se exprimă P. Namur, profesor la facultatea de drept din Liège. — „Cours d'encyclopédie du droit", Bruxelles 1882, pag. 31.

După ce discută și admite, că puterea judecătorească, este în drept să vadă dacă o lege este sau nu constituțională, căci altfel zice dânsul, ar rezulta în ultima analiză că puterea legislativă ar putea nepedepsit viola Constituția, consecință mult mai contrară spiritului art. 131 din constituția belgiană, spune următoarele, pe cari le cităm textual:

www.digibuc.ro

„A notre avis, le pouvoir judiciaire ne doit pas décider fa- „cilement qu'une loi est inconstitutionelle *et dès qu'il y a doute,* „son devoir est d'y conformer ses décisions, *car le pouvoir légis- „latif est censé bien connaitre la constitution et avoir la volonté- „de la respecter.* Néanmoins, si une loi *était en opposition for- „melle avec la constitution,* comme si elle statuait que désormais „la naturalisation, sera accordée par le roi, (voy. article 5 de la „const. belge) les tribunaux devraient prononcer comme și une „telle loi n'existait point par analogie de la règle établie par l'ar- „ticle 107, et conformément a l'esprit de l'art. 131. Qu'on ne dise „point que cette doctrine favorise l'esprit révolutionnaire et tend „à introduire l'anarchie au sein des grands pouvoirs de l'Etat. Le „véritable révolutionnaire, le véritable anarchiste c'est le manda- „taire qui viole son mandat, et nullement le juge qui veut qu'on „respecte la loi des lois".

Iată adevăratele principii de admis când o lege este în contradicție flagrantă cu un text *precis și imperativ* din Constituție. Tribunalele sunt îndrituite, *ba au chiar datoria* — ca și în Statele Unite ale Americei. (Vezi *Alf. Nerincx,* profesor dela universitatea din Louvain, L'organisation judiciare aux Etats-unis, Paris 1909. Bibliothèque internationale de droit public — pag. 41) — de a refuza aplicarea unei legi contrară unui text pozitiv din Constituție.

* * *

Aceleași principii le găsim formulate într'o excelentă lucrare a d-lui Petru Th. Missir, simpaticul profesor al facultății de drept, vice-președinte al Senatului, lucrare întitulată: „Dreptul de succesiune al străinilor la imobile „rurale în România, precedat de un studiu asupra rapor- „tului juridic dintre Dreptul constituțional și legile ordi- „nare. București 1885". Astfel fiind lucrurile — spune d. Missir la pag. 39 — suntem pe deplin autorizați a susține „că ori de câte ori nu se poate înlătura prin interpretație „*o manifestă contradicție între Constituție și un text de „lege,* datoria judecătorului este să aplice legea".

* * *

In *această ordine de idei și principii,* s'a produs și decizia Inaltei Curți de casație No. 190 din 24 Septembrie 1875 (Buletin, pag. 223) despre care se face atâta sgomot cu referire la chestia că Inalta instanță a respins recursul bazat pe art. 24 din legea comunală din 1874, ca fiind contrar art. 7 al. 2 din Constituția dela 1866. Acolo era o vădită și flagrantă contradicție între acel text de lege și ali-

www.digibuc.ro

niatul citat din Constituție, care prescria că: „numai străi„nii de rit creștin pot dobândi împământenirea în Româ„nia".

Recurenții fiind evrei, Curtea nu putea judeca altfel decum a decis, mai cu seamă într'o materie politică, unde nu poate fi vorba nici chiar de drepturi câștigate. (Vezi în aceiași chestie cazul Moise Leontescu, Buletinul Casației pe 1901, pag. 698).

A invoca această deciziune, repetată în mai toate interviewurile și în studiul d-lui Comșa, este a bate la o ușă deschisă, toată lumea fiind de acord că tribunalele pot refuza aplicarea unei legi contrare unei text precis din Constituție.

De altfel se știe că la desbaterile cari au avut loc cu ocazia discuțiunei legei care a desființat Contenciosul administrativ în 1910, toate partidele au fost de acord în a recunoaște dreptul justiției de a se pronunța asupra constituționalităței unei legi. D. Take Ionescu, șeful conservatorilor-democrați, în ședința din 18 Februarie 1910 (Desbaterile Camerei pag. 670) spune: „eu cred că tribu„nalele noastre au dreptul să judece chiar constituționalitatea legilor". D. C. Stere — din partea liberalilor, în ședința din 19 Februarie (pag. 683) — zicea: „Astfel sun„tem de acord cu d. Take Ionescu, că la noi instanțele ju„decătorești *sunt datoare* să judece și constituționalitatea „legilor". Iar d. Ioan Lahovary — conservator — în ședința dela 20 Februarie, (pag. 711), se pronunță în acelaș sens. Singur ministrul de justiție, d. Stelian, nu s'a pronunțat atunci nici într'un fel, cum de altfel nu se pronunță nici acum în interviewurile ce a acordat, asupra acestei chestiuni.

Trebuie să notăm însă că nici unul din oratorii pomeniți n'a precizat până, și în ce limite, dânșii acordă puterei judecătorești, competința în această materie constituțională.

Incheind această parte a studiului nostru credem a fi demonstrat până la evidență *că judecătorii sunt în drept, ba chiar datori, să refuze aplicarea unei legi care ar fi în contradicție flagrantă cu un text precis și imperativ* din Constituție.

Aplicarea acestei teorii se impune cu atât mai mult la noi, cu cât suntem guvernați de un regim strâmt cenzitar, condus de o oligarhie atotputernică, și care își făurește parlamente, dacă nu cu unanimități, dar în totdeauna cu majorități zdrobitoare, cărora nu le poate rezista slaba noastră opinie publică.

www.digibuc.ro

II

Principii de admis când o lege contrazice numai un principiu din Constituție

Invinuirile ce se aduc legei din 18 Decembrie 1911, sunt următoarele:

Inconstituționalitatea ei;

a) fiindcă se atinge de drepturi patrimoniale, de drepturi câștigate;

b) fiindcă prin această lege se desesizează justiția, în procese cari sunt pendinte înaintea ei;

c) fiindcă prin această lege se operează o expropiere în afară de cazurile limitate de art. 19 din Constituție.

Așa, că pentru această triplă pretinsă călcare a principiilor constituționale — nu a textelor Constituției — se cere, nici mai mult, nici mai puțin, decât ca justiția să hotărască întocmai ca și cum ar fi o coliziune directă între lege și un text imperativ din Constituție.

Să examinăm dacă, și întrucât, o asemenea teorie poate sta în picioare, fără ca prin aceasta să nu se zdruncine toată temelia organizațiunii noastre de stat, și fără a se anihila separațiunea puterilor, baza întregului nostru edificiu constituțional; căci la aceste dezastre avem să ajungem dacă vom învesti puterea judiciară cu o competență nelimitată de a judeca, din acest punct de vedere, toate legile ce emană dela suveranitatea națională, reprezentată prin puterea legislativă, executivă, și a Suveranului.

Căci nu trebuie să uităm, că sunt foarte puține acele legi cari să concilieze toate interesele, toate clasele, într'un mod general; ci, din potrivă, sunt mai multe legi cari lezează interese individuale, sau chiar ale unei colectivități de indivizi, dar au avantagiul că sunt în folosul majorității, în folosul întregei colectivități sociale.

Ca să nu alergăm la exemple din alte țări, putem să ne mulțumim făcând o mică escursie în arsenalul legilor ce ne guvernează, aproape de când avem regim constituținal.

* * *

Care a fost caracterul și efectul legei din 20 Februarie 1879 pentru desființarea clauzei penale din contractele de împrumuturi, dacă nu lezarea unor drepturi patrimoniale, drepturi câștigate în puterea unei legi ce era anteriormente în vigoare? Căci iată ce prescrie art. 1 din acea lege

www.digibuc.ro

— articol intercalat în colecția „Codicelui de Ședință" de Ion Ph. Ghețu la art. 1066 c. civ.":

„Art. I. -- Clauza penală aflată în contracte de îm-„prumuturi, sau de prestațiuni în natură, este și va ră-„mânea anulată, *ori care va fi data actului a cărui execu-„tare se cere*".

Dar desființarea anatocismului? Nu se leza și prin aceasta drepturi câștigate? Căci iată ce dispune artt. 2 din aceeași lege din 1879 (ad. art. 1089 c. civ.):

„Clauza prin care, de mai înainte și în momentul for-„mărei unei convențiuni, alta decât o convenție comercială, „se va stipula dobânda la dobânzile datorite pentru un an, „sau pentru mai puțin sau mai mult de un an, sau la alte „venituri viitoare, *se va declara nulă*".

Dar legea din 1 Martie 1881, prin care se modifica art. 409 din procedura civilă, nu a violat drepturi câștigate în puterea contractelor încheiate pe baza legei mai înainte în vigoare?

Cu toate acestea, legea aceasta din 1881 obligă pe cesionarii de pensiuni cu titluri anterioare să primească numai restituirea capitalului numărat, plus dobândă de 5 la sută.

Nu erau aceste dispozițiuni dintr'o lege ordinară, o expropriere a drepturilor câștigate în baza legilor existente anterior?

Cu toate acestea nu s'au aplicat oare aceste legi, fără ca judecătorii să le fi respins ca anticonstituționale? Găsitu-s'au judecători cari să interpreteze altfel acele legi?

A! Dar se va putea obiecta, că acele legi aveau menirea *de a pune capăt unor spoliațiuni*, a unor exploatări nemilioase cărora legea, într'un interes general, le-a pus capăt.

Obiecțiunea aceasta fiind foarte justă și echitabilă, ne oprim cu reflexiunile ce am mai putea face, *et pour cause*.

* * *

Dar afară de legile citate, mai avem legi în vigoare care păcătuesc printr'o manifestă contradicție, nu cu spiritul Constituției, ci chiar cu *texte* exprese și imperative înscrise în pactul nostru fundamental.

Astfel se știe că militarii — chiar și cei din activitate de serviciu — sunt cetățeni cu deplinitatea drepturilor politice și civile; ei sunt alegători și chiar eligibili dela gradul de general în sus, și deci ei se bucură de toate garanțiile ce legea și Constituția acordă cetățenilor în general.

www.digibuc.ro

Cu toate acestea, prin legea din 27 Martie 1894 — modificarea unor articole din codul de justiție militară — s'a sustras de la jurisdicția Curților cu jurați, pe militarii cari vor fi comis un delict de presă contra superiorilor, dându-se judecarea acestor delicte în competința consiliilor de războî — Art. 53 No. 3 și Art. 217 modificat în 1894 — ba mai mult de cât atâta: și ofițerii în rezervă, *când nu sunt sub arme*, sunt justițiabili tot de consiliile de războî, conform acelorași articole, pentru delicte de presă.

Nu este această lege o flagrantă contrazicere a *textelor* art. 24 și 105 din Constituție?

Cu toate acestea, legea se aplică așa cum a fost votată de Corpurile legiuitoare ordinare.

In acelaș sens, credem că este și modificarea art. 122 din codul comercial, modificare făcută în 1900, prin care se dă drept societăților anonime pe acțiuni ca să dobândească imobile rurale, indiferent dacă acțiunile sunt sau nu în țară sau străinătate sau dacă detentorii acțiunilor sunt sau nu români, și aceasta contra textului expres al Constituției (art. 7 § 5).

S'a găsit vreun tribunal care să refuze autentificarea și transcrierea vreunui act de achiziție de imobile rurale, de către o societate anonimă?

* * *

Așa stând lucrurile, și așa stau în complexul legislației noastre, ne întrebăm:

Intru cât este mai inconstituțională legea d-lui Marghiloman decât acele legi ce am citat, din multe altele?

Că s'a desezisat justiția! s'a dovedit cu prisosință că nu suntem la prima încercare de legiferare în acest fel.

Dar nu numai atât. Se știe că art. 65 al. ultim din legea Curții de Casație, din 1900, (ca, și art. 74 din legea din 1864, și art. 64 din legea din 1905) impune Curții de a semnala ministrului de justiție controversele chestiunilor de drept, când într'o speță instanțele de fond diferă de jurisprudența Casației, pentru ca ministrul să ceară guvernului interpretarea oficială a legii de la puterea legislattivă.

In hipoteza că la mai multe tribunale sunt pendinte mai multe procese cam de aceiași speță, și puterea legislativă dă o interpretare oficială în baza art. 65 citat care de fapt și de drept desesizează justiția de procesele pendinte, s'ar putea oare susține *cu temei* că acea lege interpretativă este inconstituțională, numai prin acest fapt al desesizărei justiției?

www.digibuc.ro

Desigur că nu. Deoarece tribunalele, conform art. 4 din codul civil, nu pot face decât *interpretări de speță*. Interpretările autentice, și de autoritate, *erga omnes*, sunt rezervate numai puterei legislative, care în această privință este absolut suverană în modul ei de a interpreta. „Interpretațiunea legilor cu drept de autoritate se face „numai de puterea legiuitoare" prescrie art. 34 din Constituție.

Că s'au lezat drepturi câștigate, de asemenea nu suntem la prima legiferare.

Că legea atinge un pretins principiu constituțional — nu un *text, o repetăm* — iarăși am văzut că nu suntem la întâia legiferare.

Din cele dezvoltate deci, până aici trebue să conchidem că legea din 18 Decembrie este în perfectă concordanță cu sistemul legiuirilor noastre și obligatorie pentru toți, adică și pentru justiție, și trebue să i se dea ascultare și supunere. *„Le pouvoir législatif est censé bien connaître „la Constitution, et avoir la volonté de la respecter"* spune Namur în citatul ce am făcut mai sus.

„Când legiuitorul constituant declară un principiu în „genere, — spune d. P. Missir în opul citat pag. 22 — *nu „arată o voință care să ceară a fi aplicată fără nici o de- „viare"* până în cele mai îndepărtate consecuențe", iar mai departe în aceiași pagină — „Legiuitorul constituant ne- „făcând aceasta, arată că lasă în aprecierea legiuitorului „ordinar modul cum trebue să se aplice spre binele socie- „tăței, regula sa generală, și legislativa ordinară uzează „prin urmare de o posibilitate ce nu-i este esclusă prin Constituție, când apreciază că împrejurările particulare *„reclamă o deviare de la principiul general"*.

Tribunalul comercial de Ilfov judecând o speță, în care se învoacă de asemenea lezarea drepturilor patrimoniale, individuale de către și prin o lege — vom arăta mai departe speța — spune următoarele într'un considerent (Curierul Judiciar din 1908, pag. 382).

„Legea are un caracter de obligativitate și suverani- „tate absolută pentru toți ca să nu poată fi atacată, com- „plectată sau reformată pe nici o cale, *decât numai de că- „tre acei cari au întocmit-o*. Chiar în cazul când legiuito- „rul care *a fixat printr'o constituție oarecare principii ge- „nerale asupra raporturilor cetățenilor între dânșii asupra „drepturilor individuale, nu ar ține seamă, cu ocaziunea „întocmirei legilor ordinare, despre vreunul din aceste „principii,* acel lezat prin omisiunea făcută nu are nici o „cale legală pentru a nimici actul puterei suverane, sau a

www.digibuc.ro

„înlătura consecințele acestui act care i-ar putea fi dăună-„toare".

„Considerând că principiul suveranității națiunei și a „legei, precum și rolul și distribuția puterilor în stat, *ex-„clud posibilitatea intervenţiunei autorităţei judecătoreşti „în întocmirea sau modificarea actelor legislative", etc. etc.*

Iată adevăratele principii cari trebuesc să călăuzească pe judecător când este vorba de o lege care este, sau pare a fi în contradicție cu principiile — repetăm iarăși *nu cu textele* — constituționale; judecătorul trebue să aplice legea, deoarece este presupus că legiuitorul a cunoscut Constituția, și a legiferat în limitele ce i-a demarcat legiuitorul constituant.

Vom mai avea ocazia de a cita mai departe unele argumente din acea frumoasă sentință a trib. comercial de Ilfov.

Nu putem termina acest capitol fără a menționa că d. Al. Cerban conchide cam în acelaș sens ca noi. „In ce pri-„vește puterea legiuitoare" — spune d-sa către sfârșitul articolelor din „Dreptul" — „de sigur că legiuitorul con-„stituant nu s'a gândit un singur moment că ar fi necesar „să mărginească atribuțiunile acestor puteri".

III

Se mai poate susține acțiunea în daune după promulgarea legei din 18 Decembrie 1911 ?

Se știe că societatea comunală de tramvaie — desființată în drept, dar existentă de fapt — a pornit o acțiune în daune cominatorii contra ministerului de interne, respectiv contra statului, acțiune pendinte la tribunalul Ilfov, secția II-a, în urma cărei acțiuni a intervenit legea ce se critică.

Față cu cele ce am dezvoltat până aici, și dată fiind legea din 18 Decembrie, mai poate sta în picioare acțiunea în daune?

Iată ce ne rămâne de examinat în cele ce urmează.

Credem că legea pomenită închide orice acțiune în daune și tribunalul trebue să le respingă *de plano* în baza voinței manifestată de suveranitatea legislatorului.

Pe lângă argumentele ce am dezvoltat mai sus, vom recurge la autoritatea câtorva autori specialiști în materia aceasta.

Fuzier-Herman T. III No. 759 este categoric.

www.digibuc.ro

„Constatăm de la început că se admite fără contestare „*iresponsabilitatea* puterii, legislative, chiar *dacă o lege* „*violează drepturi câștigate*, partea lezată nu poate prin „nici un mijloc reclama repararea prejudiciului ce încearcă“.

F. Laurent (T. 20 No. 418) este și mai categoric.

„*Puterea legislativă este iresponsabilă.* Supunerea se „datorește legei, *chiar atunci când ea lezează drepturi in-* „*dividuale. Responsabilitate*, se traduce într'o acțiune ju- „diciară; or nu se concepe ca tribunalele să fie sesizate de „o acțiune de daune interese contra legislatorului; căci ele „(tribunalele) sunt supuse legei tot așa de bine ca cetă- „țenii; și obligațiunea de a executa legile, exclude orice „responsabilitate a puterei care a făcut-o. Dacă se întâm- „plă legiuitorului să violeze drepturi individuale, partea „lezată nu are nici un recurs (la justiție)“.

De altfel *Laurent* este consecinte cu principiile ce enunța în vol. I. pag. 67 No. 31 — citate de noi mai sus — prin care opinează ca și *Tonissen* și *Hello*, că tribunalele nu sunt în drept să judece constituționalitatea legilor, ci numai să le aplice.

Planiol (vol. I No. 146) este concis dar clar.

„Legea este obligatorie. Obligațiunea presupune o vo- „ință superioară care comandă, și o voință inferioară care ascultă (se supune)“.

* * *

Se cunoaște procesul intentat de d. căpitan Creangă ministerului de finanțe, cerând daune pentru că, cu ocazia monopolului hârtiei de țigară a fost expropriat de o marcă de fabrică, proprietatea sa.

Tribunalul comercial de Ilfov a dat sentința publicată în „Curierul Judiciar“, No. 48 din 26 Iunie 1908 — din care am reprodus mai sus câteva considerente despre puterea legilor în conflict cu Constituția.

Reproducem acuma din aceiași sentință considerentele privitoare la daunele ce se cer, când cineva este lezat prin o lege.

„Având în vedere că monopolul fiind înființat, nu „prin un act al puterei executive, *ci prin un act al puterei* „*legiuitoare*, prima chestiune este de a se ști, dacă acei „lezați printr'o lege votată de parlament, pot obține des- „păgubiri dela stat pe cale judecătorească, dacă statul „poate răspunde pentru daunele cauzate unu particular „prin votarea unei legi“.

www.digibuc.ro

Urmează apoi considerentele ce am reprodus mai sus: şi mai departe continuă:

„Considerând că legea fiind obligatorie şi neputând „să fie modificată de instanţele judecătoreşti, consecinţele „ei nu pot constitui pentru acel lezat, baza unei acţiuni „în daune, căci în acest caz ar dispare caracterul de suve„ranitate şi obligativitate enunţat mai sus.

„Considerând prin urmare că o acţiune în daune în „contra statului pe baza prejudiciului suferit în urma vo„tărei unei legi trebue să fie înlăturată".

Pentru aceste motive de drept, şi altele de fapt, s'a respins acţiunea d-lui căpitan Creangă.

Apelul făcut a fost retras în urmă de către apelant (dos. No. 554 din 1905, Curtea de apel din Bucureşti, secţia II-a).

Sentinţa tribunalului din care am citat e semnată de către eminenţii magistraţi, d-nii Cudalbu, Matei Balş şi N. Steriade şi adnotată de către d. I. Ionescu-Dolj, simpaticul preşedinte al tribunalului de notariat din a cărui adnotaţie vom cita — pentru a termina — următoarele pasagii:

„Prima chestiune este aceea de a se şti dacă acei lezaţi „printr'o lege votată de parlament pot obţine pe cale ju„decătorească despăgubiri de la stat, sau mai bine zis dacă „statul trebue să răspundă pentru daunele cauzate parti„cularilor prin votarea unei legi".

şi mai departe:

„Cu soluţionarea primei chestiuni, tribunalul stă în „compania întregei doctrine, căci toată lumea admite fără „discuţie *iresponsabilitatea puterei legislative, chiar dacă „o lege a violat un drept câştigat* partea lezată nu poate „pe nici o cale să reclame reparaţiunea prejudiciului ce a „încercat".

Concluziile ministerului de finanţe, care a dobândit câştig de cauză, în procesul căpitanului Creangă, au fost susţinute de către d-nii avocaţi Cesărescu şi Cernescu, fruntaşi ai partidului liberal.

* * *

Din cele tratate până aici credem a fi dovedit cu prisosinţă:

1) Că tribunalele noastre sunt îndrituite, — ba chiar datoare — să refuze aplicarea unei legi care ar fi contrară unui *text precis şi imperativ din Constituţie;*

2) Când este vorba de o lege, care se atinge în aparenţă numai de un principiu din Constituţie, tribunalele

www.digibuc.ro

trebue să aplice legea, fără a o discuta, fără a o controla, căci numai puterea legislativă este competentă de a hotărî cum trebue interpretat și aplicat un principiu constituțional;

3) Că un individ sau o colectivitate de indivizi trebue să sufere daunele ce încearcă din cauză că o lege le-a răpit drepturi patrimoniale, drepturi câștigate, legiuitorul fiind prin esență iresponsabil;

4) Legea d-lui Marghiloman fiind o lege conformă cu întregul sistem al legislației noastre, trebue aplicată astfel cum a fost promulgată, tribunalele neputând să o controleze, să o modifice sau să o înlătureze și în consecință să se desesizeze în procesele pendinte, rămânând celor loviți deschisă numai calea arătată prin legea din 18 Decembrie 1911.

www.digibuc.ro

AQUILA NON CAPIT MUSCAS [1)]

— Studiu publicat în „Lumea Nouă" din 17 și 18 Decembrie 1897 —

I

Ziarul *Drapelul* în patru numere consecutive — 111—114 din luna Septembrie a. c. — a publicat un studiu juridic datorit penei savantului profesor de drept civil de la facultatea din București, d. G. Mârzescu.

In primele două numere ilustrul profesor își propune a polemiza cu d. Al. Djuvara, ministrul actual de justiție [2)], sau mai bine zis îl provoacă să facă anumite declarațiuni asupra pretinsei revizuiri a codului nostru civil atribuită d-lui Djuvara, în special asupra căsătoriilor și filiațiunei; și odată pus pe calea polemicei, d. Mârzescu profită de ocazie, și o întinde și asupra Inaltei Curți de casație — în ultimele două numere — combătând o recentă deciziune a Inaltei Curți privitoare la dreptul străinilor de a moșteni imobile rurale.

Negreșit că partea căsătoriilor și mai cu seamă a filiațiunei este cea mai importantă din codicele nostru civil, de oarece de acolo pornesc și se întind toate relațiunile noastre în starea actuală a legislațiunei, bazată pe întocmirea socială de acum; și nu noi vom tăgădui necesitatea și urgența unei revizuiri a codului nostru în această privință, spre a-l pune în acord cu nouile noțiuni de dreptate și echitate. Mai mult încă: social-democrația și democrația din toate țările culte a ridicat glasul de nenumărate ori, prin presă, întruniri și parlamente contra anachronismului legal care se numește „oprirea căutării paternității". Deci nu poate decât să ne bucure că găsim alături de noi în persoana savantului profesor, fost și viitor ministru, un

1) *Vulturul nu prinde muște.*

2) Voind a fi obiectivi în studiul nostru nu întrebuințăm calificativele date de d. Mârzescu d-lui Djuvara pe lângă acel de ministru al justiției.

www.digibuc.ro

apărător al celor desmoşteniţi de nume, de familie şi de bunuri, şi avem nădejdea că, odată ce din opozant d. Mârzescu va veni iarăşi pe fotoliul ministerial, va avea curajul de a îndrepta această greşală seculară [3]).

Fiind că însă această nedreptate socială e specificată în mod expres în codul civil, îndreptarea ei nu poate veni de cât prin o interpretare autentică cu dreptul de autoritate conf. art. 34 din Constituţie, adică printr'o revizuire a codicelui în această privinţă, iar până atunci trebue să ne supunem durei maxime „Dura lex sed lex".

Suntem deci de acord până aici cu d. Mârzescu.

Nu tot astfel putem spune despre cele din urmă două articole ale savantului profesor, în care d-sa polemizează cu Inalta curte de casaţie. Şi regretăm de a fi cu totul de altă părere de cât d. Mârzescu atât în ce priveşte modul cum pune chestiunea, critica ce-i face, cât şi concluziunile la cari ajunge.

Nu avem pretenţia de a lua apărarea deciziunii Inaltei curţi, de oarece nici soluţia dată de această instanţă supremă — asupra cărei credem că va reveni la prima ocazie ce se va prezenta — nu ne mulţumeşte, după cum vom arăta. Voim numai să relevăm falşul teren pe care d. Mârzescu se pune de la început şi vom demonstra că nu este nevoie de o interpretare cu drept de autoritate pentru a regula această gravă chestie, care dă atât de lucru autorităţilor noastre judiciare şi că printr'o interpretare doctrinală putem ajunge la soluţiunea cea mai dreaptă şi în concordanţă cu spiritul şi cu voinţa legiuitorului constituant din 1879.

Este chestiune de a se şti: Faţă de art. 7 din Constituţie modificat în 1879 ce se face cu moştenirile de imobile rurale ale străinilor dobândite de ei înaintea acestei modificări şi ale căror drepturi câştigate au fost respectate de acelaşi articol din Constituţie? Cine le poate moşteni? Moştenitorii străini pot ei primi şi stăpâni în natură acele imobile?

Discuţiuni foarte vii s'au făcut în presă, înaintea instanţelor judecătoreşti şi chiar în parlament pe cale de interpelări (afacerea Bedmar), soluţiunile cele mai controversate — unele chiar fantastice, precum confiscarea în folosul statului — s'au dat până acum până ce Inalta curte de casaţie sesizată fiind, a stabilit, prin decizia din 15

3) Ce fericire ar fi pentru popoare când legiuitorii şi miniştrii ar figura totdeauna în opoziţie! Oh! atunci toate legile ar fi democratice şi umanitare.

www.digibuc.ro

Mai 1897, că străinul moștenitor, neputând *poseda* imobile rurale în România, are dreptul la valoarea lor după ce vor fi vândute de justiție.

Contra acestei deciziuni se ridică d. Mârzescu și în primul loc d-sa zice: „Prin articolul de față voiu spune „un cuvânt despre o altă celebră controversă în care „Curtea de casație s'a înălțat până și la rangul de a fi legislator!"

Ne miră foarte mult cum un profesor de drept reputat ca d. Mârzescu poate veni cu o astfel de exclamație: Judecător, legiuitor! Da, onorate d-le Mârzescu. Este elementar că în civil unde legea este obscură sau mută judecătorul merge până a se erija în legislator, ba încă legiferând astfel cum cere sau uzul sau echitatea.

Doctrina e aproape unanimă, și ca exemplu cităm una din ilustrațiunile comentatorilor codului civil.

Astfel *Laurent* în capitolul „De l'application des lois" explicând art. 4 și 5 din codul civil francez, face istoricul relelor ce decurgeau din faptul că judecătorii în tăcerea sau obscuritatea legilor trimeteau pe părți înaintea corpurilor legiferante, transformând astfel pe legiuitor în judecător, ceea ce era mai primejdios din toate punctele de vedere. Legile astfel făurite erau aproape personale. De aici a eșit necesitatea dispozițiunilor art. 4 civ., fr., că judecătorul se face vinovat de denegare de justiție, când spune că legea este mută sau obscură; datoria judecătorului este să judece, și încă cum? așa cum cere uzul sau *echitatea*. „Dans les matières civiles le juge à défaut de loi précise est un ministre d'équité". Și mai departe: „Quand la loi est obscure il faut en approfondir les dispo- „sitions; si l'on manque de loi il faut consulter *l'usage ou l'équité"*, zice Portalis citat de Laurent. Iar mai departe Laurent vorbind despre echitate zice: „Când judecătorul „decide asupra unei contestațiuni *în toată tăcerea legii*, el „procede întocmai ca legislatorul, formulează regula, pe „care o aplică în urmă litigiului de care este sesizat [4])".

Iată deci cum judecătorul devine legislator.

Ne voind a da dimensiuni prea mari acestui articol, ne vedem siliți a scurta cu citațiunile frumoaselor pagini din Laurent. Nu ne putem însă dispensa de a cita încă un autor tot atât de cunoscut.

„Obscuritatea unei legi", zice P. Namur, [5]) poate pro- „veni fie din echivocitatea expresiunilor, fie din diferite

---

4) Laurent, Principe de droit civil. Tome I No. 256.

5) P. Namur, Cours d'encyclopedie du droit Bruxelles 1882 No. 114.

www.digibuc.ro

„alte cauze. De aceea în interpretarea doctrinală se poate „distinge un element gramatical, un element legislativ, un „*element istoric* și un element filozofic. — Deci mai ada- „ugă Namur[6]) elementele interpretative sunt special- „mente următoarele: 1) *lucrările pregătitoare legilor,* 2) „istoria dreptului, 3) dreptul natural".

Am subliniat cuvintele „element istoric" și „lucrările pregătitoare legilor", căci după părerea noastră acolo este cel mai sigur isvor de lumină pentru judecător în cazul când legea nu este expresă.

* * *

Revenim la obiectul nostru.

Inalta curte de casație în primul considerent recunoaște — și d. Mârzescu e mulțumit de aceasta — că art. 7 din constituție nu a ridicat străinilor dreptul de a moșteni în România, și că este învederat că această calitate străinii o au cu toate efectele ce legea civilă o recunoaște unui moștenitor.

Suntem și noi în deplin acord.

Insă Curtea, printr'o greșită interpretare dată după părerea noastră § V din art. 7, confundând pe de o parte dreptul de a poseda cu acel de a dobândi, iar pe de alta trecând peste drepturile câștigate de moștenitori prin *de cujus,* autorul lor, drept consfințit de același art. din Constituție, decide că moștenitorii străini nu pot moșteni în natură imobile rurale, dar condusă fiind de un spirit de echitate, în lipsă de dispozițiuni legale clare, a conciliat art. 7 § V cu dreptul necontestat al străinilor de a moșteni și a dispus ca averea imobiliară să se vânză, iar produsul să se moștenească de străini după principiile codului civil în materie mobiliară.

D. Mârzescu se ridică contra acestei concilieri făcută de Inalta curte combătând toate argumentele și considerentele de unde se deduce modul acesta de judecată și conchide că numai o cameră de revizuire poate aplana această dificultate juridică. (Să se noteze că după teoria aceasta a d-lui Mârzescu e nevoe de o constituantă-revizuitoare, dispozițiunea fiind constituțională, și se știe cu câtă greutate și formalități se face o asemenea revizuire). Iar până atunci justiția ar trebui, după concluziunile d-lui Mârzescu, să înlăture orice judecată în această materie.

La critica d-lui Mârzescu (și mai ales la zeflemelele ce d-sa aruncă magistraților curții) a răspuns d. Alexander prin ziarul *Dreptul* din 2 Octombrie a. c., combătând

6) P. Namur opt, cit. No. 119.

www.digibuc.ro

cu Baudry și Laurent pe d. Mârzescu asupra însemnătății sezinii, că nu însemnează posesiunea în natură și că prin art. 7 s'au abrogat dispozițiunile c. civ. privitoare la moștenirea în natură (art. 736), de oarece s'a hotărât „ritos" că străinii nu pot *dobândi* nemișcătoare în România și că pentru străini, imobilele rurale sunt scoase din comerciu și ca atari inaccesibile pentru ei.

D. Alexander mai pune d-lui Mârzescu înainte art. 3 din codul civil, după care judecătorul care refuză a judeca va fi urmărit ca culpabil de tăgadă de dreptate și conchide că „Curtea împacă destul de bine în marginile ce „erau puse de o lege rău chibzuită, *ideiea cea mare națio-„nală*, că pământul natal și tradițional trebue să rămâie o „moștenire neștirbită a neamului românesc, cu ideia de „asemenea înaltă și universală că nimenea nu se poate îna-„vuți în dauna altuia".

Am spus dela început că decizia înaltei Curți nu ne mulțumește cum nu-l mulțumește nici pe d. Mârzescu, dar fiindcă diferim cu totul de d-sa atât în modul cum pune chestia, cât și în soluția ce dă de a se revizui Constituția și fiindcă diferim și de părerile d-lui Alexander, vom urma de aci înainte cu lămuririle ce credem că conciliază mai bine *ideia cea mare națională* cu ideia înaltă a neîmbogățirei pe nedrept și cu principiile generale de drept.

* * *

De la început susținem că imobilele rurale *posedate* de străini, anterior modificărei art. 7 din Constituție, pot fi moștenite de succesorii lor *în natură*, fără să fie nevoie de o revizuire, nici constituțională, nici chiar a unei interpretări autentice ordinare, ci pur și simplu printr'o interpretare doctrinală trasă din istoricul revizuirei și confecționărei art. 7 § V din spiritul aceluiași paragraf și din voința legiuitorului constituant.

De asemenea facem iarăși de la început o deosebire radicală în speță între *„a dobândi"*, cum se pronunță alineatul și între *„a poseda"*.

Și să nu ni se opuie principiul, *quand une loi est claire il ne faut point en éluder la lettre sous prétexte d'en pénétrer l'ésprit*, căci tocmai termenului *„dobândi"* nu i se poate da înțelesul ce-l are în cartea III c. civ. față de argumentele ce se trag din faptele posterioare codului civil, în speță din istoricul modificării art. 7, căci numai de aici se deduce evident ce a voit legiuitorul prin cuvântul *dobândi* [1]).

1) Vezi și Laurent, V. I, No. 274.

www.digibuc.ro

Pentru a lămuri însă pe deplin părerea noastră cât și valoarea juridică a soluțiunei ce dăm, ne vedem siliți a face un rezumat din istoricul modificării art. 7 din Constituție și de starea legislațiunii noastre anterioare acestei modificări.

Pentru a nu ne raporta la timpuri prea depărtate când dreptul dobândirii imobilelor a trecut prin diferite variațiuni, ne vom opri la legea din 19 August 1864 prin care se permite străinilor de *rit creștin*, domiciliați în România, cumpărarea de proprietăți imobiliare fără distincție de urbane sau rurale — iar al. II sub art. 1 din acea lege adaogă: „Nu se prejudecă prin aceasta dispozițiunilor le-„gali, relative la naturalizare".

Cu alte cuvinte străinul chiar nenaturalizat putea cumpăra și poseda imobile rurale în România cu *condiția expresă de a fi de rit creștin.*

Această legislație a stat în vigoare până la 13 Octombrie 1879 când s'a modificat art. 7 din Constituție, adică timp de peste 15 ani, în care străinii de rit creștinesc au cumpărat fără nici o restricție imobile urbane și rurale, fără ca în acel timp să fi trecut cuiva prin minte chiar, *ideia cea mare și națională* relevată de d. Alexander în „Dreptul" citat mai sus, *„că pământul natal și tradițional „trebue să rămâie* o *moștenire neștirbită a neamului ro-„mânesc"*. Cu alte cuvinte sub imperiul legii din 19 August 1864 străinul putea dobândi prin orice cale imobile rurale, adică și prin moștenire, fără ca nimic să i se opuie, decât condiția imperioasă de a fi de rit creștin.

Vine timpul, când se impune României de către puteri modificarea vechiului art. 7 din Constituție în sensul art. 44 din tratatul din Berlin prin care să se șteargă deosebirea capacității legale dintre creștini și necreștini, înscrisă până atunci în Constituție — și implicit scoaterea acestei deosebiri din toate legile cu dispoziții analoage — punând pe toți locuitorii din punctul de vedere legal pe un picior de o perfectă egalitate.

Faptele fiind recente în memoria noastră, ne amintim cu toți câte dificultăți s'au întâmpinat în rezolvarea acestei chestiuni din care cea mai principală era următoarea:

In România existând o numeroasă populație *necreștină* și ca atare oprită până atunci de legi de a dobândi imobile de orice fel, odată ștearsă din lege deosebirea dintre creștini și necreștini, acea populație putea acapara toate moșiile din țară, dată fiind situația lor pecuniară. Legiuitorul constituant văzând în această presupusă acaparare *un pericol național* — așa l'a înțeles acel legiuitor — și voind a

www.digibuc.ro

lua garanții temeinice pentru înlăturarea acelui pericol a introdus în *însăși Constituția* dispoziția, că dobândirea de imobile rurale este strâns legată de posedarea drepturilor politice, cari nu se pot obține de cât prin lege individuală.

Prin urmare, *pentru a preveni un viitor pericol* în această privință, legiuitorul a introdus dispozițiunea prohibitivă în Constituție, spre a nu putea fi modificată prin-tr'o lege ordinară; și nici de cum legiuitorul nu s'a gândit la vreo ideie mare națională *cu privire la moșiile deja posedate de străini în puterea legilor anterioare*, că ar fi prezentând un pericol național.

Din contră; prin însă-și Constituția se respectă drepturile lor câștigate. Deci, nici prin minte nu a trecut nimănui de a deposeda prin expropriere pe străinii proprietari de moșii, fie chiar după o prealabilă și dreaptă despăgubire, conform consecințelor ce decurg din deciziunea Inaltei Curți din 15 Mai, decizie care, deși echitabilă în principiu, nu corespunde nici la voința nici la temerile legiuitorului constituant, care nu a avut altă țintă de cât a preveni și a înconjura, cum am zis, un pericol *viitor;* și tocmai în această ordine de idei legiuitorul se exprimă prin cuvintele: „Numai românii sau cei naturalizați români *pot dobândi* imobile rurale în România". (Adică a dobândi pentru viitor). Și nu numai că nu întrebuințează termenul *pot poseda,* ceeace ar curma ori ce discuție, din contră adaogă imediat un aliniat prin care drepturile câștigate sunt respectate.

Indiferent deci pentru legiuitorul constituant dacă moșiile deja posedate de străini se stăpânesc cu titlu de proprietate de X., Y., Z., cumpărătorii anteriori modificării art. 7 sau se stăpânesc de moștenitorii acestora, surveniți anterior sau posterior modificării, de oarece „ideia cea mare națională" a legiuitorului a fost, precum am zis, numai pentru viitor.

Iată pentru ce susținem că străinii, moștenitorii străinilor ce posedau moșii înainte de modificarea art. 7, *pot primi și stăpâni în natură* imobilele rurale ale succesiunei, față cu principiile generale de drept în materie de interpretare a legilor, și nu sunt scoase din comerț pentru ei — în sensul art. 963 și 1844 c. civ. — cum spune d-l Alexander, ci din contra, spunem noi, ele — moșiile străinilor — sunt scoase din prohibițiunea categorică a art. 7. Adăugăm încă că succesorul, tot după principiile generale de drept, moștenește averea succesorală cu toate drepturile dobândite de *de cujus,* precum servituți, prescripțiuni, etc.

Față cu argumentele ce am adus în susținerea tezei

www.digibuc.ro

noastre, credem că nu e necesar nici o revizuire a Constituției, nici o interpretare legislativă, și că o simplă interpretare doctrinală e suficientă.

Pentru a sfârși, trebue să adăugăm că, dacă legiuitorul ar fi voit să oprească cu desăvârșire pe străini de a intra în stăpânirea imobilelor rurale, în calitate de moștenitori ai străinilor ce posedau moșii înaintea modificării din 1879, ar fi păstrat redacțiunea din proectul guvernului care zicea: „Nu vor putea dobândi *cu orice titlu ar fi* proprietăți rurale, decât... etc.". Sungura supresiune a cuvintelor ce am subliniat, dovedește cu prisosință că voința legiuitorului a fost numai de a proteja *în viitor* proprietățile rurale, posedate încă de Români în momentul modificării din 1879, după cum aceasta reese și din corespondența diplomatică, presentată Camerelor în seziunea anului 1880-1881.

www.digibuc.ro

DREPTUL STRĂINILOR

de a moşteni imobile rurale dobândite de autorii lor înaintea modificărei Constituţiei de la 1879

— Studiu publicat în ziarul „Cronica“ din 21 şi 22 Noembrie 1901 —

Iată o chestiune ce dă mult de lucru. Nici o dispoziţie, fie de drept comun, fie constituţională, n'a ocupat opinia publică ca articolul 7 al. V din Constituţie.

Până mai deunăzi, discuţia atingea numai interpretarea juridică şi aplicarea acestui text.

Juriştii cei mai eminenţi şi-au spus părerile; oamenii politici s'au încăerat în discuţiuni violente; instanţele judecătoreşti au dat felurite soluţiuni; cu un cuvânt penele cele mai ascuţite au vărsat valuri de cerneală, capetele cele mai geniale şi-au încordat minţile, şi totuşi chestia nu e resolvată. Chiar mai zilele trecute am citit în ziare, că Curtea supremă a făcut divirgenţă în secţiuni unite, într'o speţă în care o romancă devenită străină prin căsătorie, cerea posesiunea unui imobil rural.

Acum de curând discuţia s'a întins pe terenul economic-social, în urma a două cuvinte rostite la o întrunire de către un eminent şi marcant bărbat politic, acelea de „ziduri chinezeşti“, iar mai în urmă de un splendid articol publicat în „Curierul Judiciar“ de către distinsul magistrat d. G. Flaişlen.

Prin 1897—1898 când a urmat — cum am zis — via discuţie în ce priveşte interpretarea juridică a chestiunei, am atins-o şi noi în treacăt în 2 articole publicate în *Lumea Nouă* din 17 şi 18 Decembrie 1897, anume într'un răspuns ce am dat regretatului profesor de drept civil G. Mârzescu, la articolele ce d-sa a fost publicat în „Drapelul“ din 25-28 Septembrie 1897 sub titlul „Aquila non capit muscas“, şi am avut intenţia să lămurim mai pe larg aplicarea art. 7,

www.digibuc.ro

care după a noastră părere, nu exclude *de loc* pe străini de a moșteni în natură imobilele rurale posedate de străini înaintea legei din 13 Oct. 1879; dar văzând că discuția s'a cam închis, n'am voit ca cuvintele noastre să vie *post festum*.

Acum că discuția este iarăși deschisă, fie-ne permis să spunem câteva cuvinte, cari credem că nu vor fi de prisos în polemica ce urmează.

Vom insista mai mult asupra chestiei de drept, dar nu ne putem lipsi d'a atinge și pe acea social-economică.

* * *

Dela început putem spune că aprobăm părerile d-lui Flaișlen, cu o mică rezervă ce facem mai jos, rezervă, care nu va fi în contradicție cu părerile d-sale, ci tocmai le va corobora.

D. Flaișlen, a cărui competență, nu noi o vom contesta, căci cunoaștem părerile d-sale din ceeace a scris atât în revistele române, cât și în cele franceze, demonstrează, că art. 7, § V, n'a dat rezultatele ce se aștepta: căci în loc să aducă un bine a produs din contră un mare rău, deoarece capitalurile străine de cari țara are absolută nevoie pentru formarea marilor stabilimente industriale-miniere, n'au putut intra în țară din cauza „zidurilor chinezești"; de oarece este lesne de înțeles, că nici un capitalist străin nu va angaja finanțele sale într'o întreprindere *vremelnică*, fie manufacturieră, fie minieră, ci va căuta să se așeze unde poate găsi stabilitatea, pe care nu o poate dobândi decât acolo unde poate avea proprietatea absolută asupra solului pe care stabilimentul e așezat; or după legislația noastră actuală, aceasta este cu neputință, față de § V, art. 7; deci susține d-sa — și cu drept cuvânt — acest aliniat trebue desființat cât de curând spre a se deschide porțile capitalurilor străine.

D-sa mai susține că acest aliniat n'a corespuns nici la temerile exprimate la modificarea Constituției în 1879, aceea ca nu cumva moșiile să intre în mâinile evreilor — singurii cari inspirau temere de pericol (justificate sau nu, puțin importă, noi vom dovedi însă imediat că nu erau justificate) căci, zice, d. Flașlen, evreii naturalizați tot au pus mâna pe o bună parte din moșiile Moldovei.

Aci ne vedem siliți a face rezerva de care am pomenit mai sus, din următoarele puncte de vedere:

1. Toată lumea știe că nici 15 moșii nu aparțin micului număr de evrei naturalizați; prin urmare nici un pericol nu poate fi și nu este dacă în mai bine de 20 de ani, un

www.digibuc.ro

număr atât de infim de moșii au încăput pe mâna evreilor naturalizați, cetățeni și ei ca și ceilalți cetățeni români creștini.

2. Temerea despre pericolul desnaționalizării solului, era după părerea noastră greșită *ab initio*, și iată de ce :

Știm cu toții că la 1879 n'am avut încă, nici Banca Națională, nici celelalte instituțiuni financiare de acuma, așa că capitalurile circulatorii aduceau o dobândă care varia între 12—20%. Or nici o moșie nu renta atuncea, ca și acuma mai mult decât 6—7%. Ei bine, care era să fie naivul să plaseze capitalul în moșii? și când? când nu beneficia *prin aceasta numai* nici de drepturile politice, singurele cari ar fi putut tenta pe cineva să renunțe la o bună parte a rentei capitalului său circulatoriu, pentru ca în schimb să se bucure de o poziție politică, poziție care nu o putea căpăta decât prin naturalizarea individuală.

* * *

Iată dece susținem că temerea era greșită *ab initio ;* căci odată ce s'a luat *garanția cea mare* a naturalizărei în mod individual, astfel că evreii să nu poată năvăli în cetatea noastră politică — se va vedea mai departe că numai de temerea năvălirei evreilor la cetățenie era preocupată lumea atuncea, după cum constată cu sinceritate și d. Flaișlen — odată luată, zicem, marea garanție a naturalizărei individuale, garanția din § V, nu numai că era de prisos, dar a fost și este păgubitoare pe de o parte însăși vânzătorilor eventuali de moșii, iar pe de alta prin efectul împedicărei capitalurilor străine de a pătrunde în țară, cum am zis mai sus.

De altfel vedem că și acum, când dobânzile banilor sunt cu mult mai reduse ca în 1879, bogătașii evrei naturalizați, și chiar românii de baștină, nu-și imobilizează capitalurile în moșii, ci le plasează în întreprinderi comerciale și industriale, ca unele ce sunt mai rentabile.

Cărui fenomen trebue să atribuim deci frământările din 1879 pe tema pericolului aparent ce amenință țara, temă care a impus § V, din art. 7 ?

Noi credem că nu scurtimei de vederi, — departe de noi măcar gândul unui astfel de învinuiri — ci sugestiunei mulțimei, așa de bine descrisă de Sighelle, în cartea sa: „La foule criminelle".

Un fenomen analog se prezintă acuma într'o țară mică, țara de unde a pornit razele științei și civilizației, Grecia; vedem că și acolo, dintr'o propunere inocentă și democra-

www.digibuc.ro

tică, aceea de a se traduce evanghelia în limba vorbitoare, spre a fi cunoscută şi pricepută şi de massa poporului, s'a ajuns la răscoală şi vărsări de sânge nevinovat. La noi chiar s'a prezentat acelaş fenomen, când la 1888 se răsculaseră ţăranii din Muntenia; unii îşi formulau revendicările cerând să li se dea pământ, iar o parte din ei, devastau prăvăliile comercianţilor dela ţară, *că de ce vând cu chilomanu* şi nu cu ocaua lui Cuza.

* * *

Cu aceste rezerve numai, suntem de acord cu părerile d-lui Flaişlen, şi regretăm că opinia franc exprimată de un eminent jurisconsult, fie el şi magistrat, a putut deslănţui atâta patimă, încât să i se arunce epitetul de trădător, nepatriot, de vândut străinilor, ba chiar să se ceară alungarea lui din demnitatea ce ocupă şi câştigată prin o muncă de atâţia ani; iar culmea o atinge epitetul de „magistrat răsvrătit"; or ce fac în genere magistraţii altceva decât să-şi exprime părerile când dau hotărîre? am ajunge ca la fiecare părere emisă, şi care nu ne ar conveni, să-i numim răzvrătiţi, lucru care ar înjosi prestigiul justiţiei pe care cu toţi datori suntem a-l înălţa cât mai sus.

Iată ce am avut de spus privitor la chestia economică ce se ataşează de § V şi prin cuvintele noastre n'am voit să luăm apărarea d-lui Flaişlen — pe care de altfel nici nu avem onoarea de a-l cunoaşte personal — d-sa este destoinic să se apere singur; am voit să ne facem numai datoria conştiinţei către un om care a avut curajul civic să facă ceea ce a făcut.

* * *

In privinţa chestiei de drept, aceea a interpretării de dat astăzi şi aplicărei art. 7 § V din Constituţie, vom insista mai mult, căci e d'o importanţă covârşitoare; cu toate că în ultimul timp Inalta Curte de Casaţie s'a pronunţat că străinii legatari universali sau moştenitori ai străinilor pot fi trimişi în posesiunea bunurilor rurale conform art. 891 c. civ. dar cu o rezervă: *fără ca această trimitere să constitue prin ea însăşi o posesiune animo domini* [1]).

Cum vedem, chiar Inalta Curte nu acorda străinului dreptul de a moşteni şi poseda ca un proprietar absolut şi definitiv. Nu mai vorbim de tribunale şi Curţile de apel

---

1) Afacerea Maria Marasi, Bulet. 1898, p. 188.604.

www.digibuc.ro

care variază în hotărîrile lor, cele mai multe refuzând chiar trimiterea în posesie [2])

Şi fiindcă după părerea noastră însăşi interpretarea Inaltei Curţi este greşită, — nu mai vorbim de a instanţelor de fond — credem a putea dovedi că imobilele rurale posedate de străini anterior art. 7 din 1879 sunt susceptibile de a fi moştenite şi posedate de străini, *animo domini.*

Va rămânea însă deschisă chestia moştenirei de imob. rurale ale românilor, fie de străinii propriu zişi, fie de românii cari au pierdut această calitate, prin căsătorie cu străini (art. 19 c. civ.) fie prin orice alte împrejurări. Dar precum legea, aşa şi doctrina trebue să se ocupe de cazurile ce se ivesc mai des, nu de cele rare.

* * *

Cu toţii ne amintim via discuţie ce s'a încins după ce Curtea supremă — în urma unor ezitări de ani întregi — a dat decizia din 15 Maiu 1897 în secţiuni unite, prin care *pentru prima oară* hotărăşte: „că art. 7 neridicând străi- „nilor dreptul de moştenire în România, este învederat că „această calitate dânşii o au în principiu, cu toate efectele „ce legea civilă recunoaşte unui moştenitor..., că § V nu „derogă dela principiul ce rezultă din legea civilă, că adică „în regularea ordinei transmiterei succesiunei nu se ţine „seamă *de natura bunurilor;* că o asemenea derogare la re- „gulele stabilite de dreptul civil, nu se poate presupune, ci „trebuie să rezulte dintr'un text expres de lege; text ce „însă nu există".

Iar mai departe „... că legiuitorul a voit în caz când în „moştenirea căzută unui străin se află imob. rurale, să ri- „dice acestui moştenitor dreptul de a poseda asemenea „imobile *în natură*, însă n'a putut înţelege că nu-i recu- „noaşte *dreptul la valoarea acelor imobile...* [3]).

Cu toţii ştim ce furtună a stârnit acea decizie; focul l-a deschis regretatul profesor Mârzescu [4]) căruia i-a răspuns regretatul jurisconsult Degré [5]) despre care vom mai vorbi în cursul acestui studiu, de oarece nici decizia Curţei sus pomenite, nici întâmpinarea lui Mârzescu, nici răspunsul d-lui Degré, nu ni s'au părut conforme cu adevărata interpretare ce trebuie dată art. 7 ceace ne-a făcut să

2) Jurnalul Curţei de Iaşi secţ. I No. 2123 96 — Curtea Galaţi s. I No. 56/98 atacată cu recurs şi casate prin deciziile citate mai sus plus altele publicate în „Dreptul".
3) Buletinul pe 1897, p. 668.
4) „Drapelul" din 25—28 Sept. 1897.
5) „Dreptul" No. 59—1897.

www.digibuc.ro

răspundem prin articolele menţionate la începutul acestui studiu, publicate în „Lumea nouă" din 17 şi 18 Decembrie 1897.

Câte alte păreri nu s'au mai emis după aceasta? Ca să le rezumăm chiar, ne-ar trebui volume întregi; hotărîrile şi părerile cele mai extreme s'a dat şi emis: de la interzicerea absolută a dreptului de a moşteni, a d-lui Ionescu-Dolj [6]).

D. Al. Degré după care art. 7 opreşte *ritos* pe străini de a dobândi în natură imobile rurale [7]) până la d. Flaişlen, care din contra, rezumând deciziile (şi mai cu seamă, după părerea noastră, acea publicată în dreptul No. 31/98) deduce că străinul are dreptul la moşia română ce se află în succesiune şi că o poate ipoteca chiar la creditul rural [8]); apoi d. Vulturescu care combate teoriile d-lui Flaişlen [9]) şi în fine ca să nu citām prea mulţi, vom pomeni pe d-l profesor de drept civil C. Nacu, care deşi în principiu nu recunoaşte străinilor dreptul de a moşteni imobile rurale, pune totuşi chestia pe adevăratul teren de deslegare — cum o vom pune şi noi — dar trece repede şi conchide că „se simte necesitatea unei legi care să deslege toate aceste dificultăţi.

Noi credem — cum am mai spus-o şi altădată în articolele pomenite — că nu e nevoe de interpretarea legislativă, căci prin interpretarea doctrinală putem deslega problema, interpretare bazată pe *elementele istorice* şi pe *lucrările pregătitoare* legei din 1879, [10]) putem dezlega, zicem, problema în sensul că: imobilele rurale posedate de străini anterior legei din 1879 (modificatoarea art. 7) *sunt susceptibile, şi astăzi, de a fi moştenite de străini:* ba mai mult decât atâta: vom dovedi că chiar în urma acelei modificări, unii străini puteau încă un şir de ani să dobândească în România imobile rurale, nu numai prin moştenire, care este un drept natural al individului după concepţia legilor moderne (nici o lege nepermiţând despuerea cuiva de avutul său, sau de al autorilor săi afară de cazurile expres edictate) ci chiar şi *prin calea cea largă* a cumpărăturei de imobile rurale.

* * *

6) „Curierul juridic" No. 7/1899.
7) „Dreptul" No. 3 şi 83 din 1898.
8) „Dreptul" No. 81—1898.
9) „Dreptul" No. 4—1899.
10) Vezi P. Namur Cours d'encyclopédie du droit Bruxelles 1882 No. 114. Laurent T. I. No. 256.

www.digibuc.ro

Intrăm deci acuma în miezul problemei.

Dar mai înainte ne credem datori să relevăm două principii fundamentale despre scopul legei, şi despre aplicarea ei.

1. Orice lege este productul sau rezultatul unei necesităţi sociale — fără de care legea n'ar avea raţiunea de a fi — şi trebue să corespundă şi să remedieze la nevoile sociale cari au dat naştere acelei legi, şi nimic mai mult. Iar dacă acea necesitate socială a trecut, neapărat că legea produsă rămâne literă moartă. „Pentru a face legi noui şi a abroga astfel un drept care mult timp s'a crezut just, trebue să fie o utilitate evidentă“ [11]).

2. O lege nu e ca o haină care-şi pierde culoarea după trecerea unui timp oarecare ci se aplică cu aceiaşi echitate şi cu aceleaşi efecte ce le-a avut îndată după promulgarea ei.

Şi acum un mic istoric.

Se ştie că legea din 20 Aug. 1864 — ca să nu ne depărtăm prea mult înapoi când legislaţia a trecut prin multe variaţiuni — a stat în vigoare până la 13 Octombrie 1879 când s'a promulgat art. 7 din Constit. modificat. După legea din 1864, străinul, ca să devie proprietar de imobile, fără deosebire de urbane sau rurale, trebuia să însuşească o *condiţiune principală, acea de a fi creştin,* şi alta secundară, acea, ca să existe reciprocitate între statul român, si statul cărui străinul aparţinea; iar după art. 7 din Constit. dela 1866, numai străinii de rit creştin puteau dobândi cetăţenia română, şi ca atare deveni achizitor de imobile fără nici o restricţie.

Veni timpul când s'a impus ţărei — conform art. 44 al tratatului dela Berlin — modificarea art. 7 din Constituţie, în sensul că deosebirea de credinţă religioasă să nu mai fie o piedică la dobândirea cetăţeniei; implicit toate restricţiunile din legi, bazate pe deosebirea religioasă trebuiau să dispară, deci şi acea din legea din 1864.

Faptele fiind recente în memoria noastră, cu toţii ne amintim că bărbaţii noştri de stat văzând un pericol — aşa cum a fost înţeles atuncea — în faptul că în ţară existând un mare număr de necreştini, evreii, aceştia, prin modificarea art. 7 din Constituţie, şi ca urmare desfiinţarea dispoziţiilor din legea din 1864, ar putea acapara imobilele rurale [12]) cari formau baza regimului nostru censitar electoral, au introdus în art. 7 un § V, după care „numai români-

---

11) Leg. 2 Dig, De constit. princ.
12) Am arătat mai sus că această temere era nejustificată.

www.digibuc.ro

nii sau naturalizaţii români pot dobândi imobile rurale în România", însă în aceleaşi § V s'au adăogat două aliniate şi anume:

„Drepturile până acuma câştigate sunt respectate.
„Convenţiunile internaţionale astăzi existente, rămân „în vigoare *cu toate clauzele* şi termenul cuprins într'însele".

* * *

Care era concepţia, sau mai bine zis redacţiunea tipică a convenţiunilor noastre internaţionale?

AUSTRIA: Convenţia din 1876 la art. 4 spune: „Ro- „mânii în Austro-Ungaria şi austriacii şi ungurii în Ro- „mânia, vor avea *reciproc* dreptul de a dobândi *şi poseda* „*bunuri* de orice natură şi de orice fel, mobiliare sau imo- „biliare..." dar art. 1 făcea o restricţie şi anume:

„Se înţelege că prin dispoziţiunile acestei convenţiuni „nu se derogă de la legile şi ordonanţele *în vigoare* în sta- „tele celor două părţi contractante şi aplicabile tuturor „străinilor în general.

„1. In Austria la legile relative la comerciul de col- „portagiu şi la exerciţiul farmaciei;

„2. In România la legile şi prescripţiunile relative la „prohibiţiunea de a dobândi şi poseda imobile rurale [13])

Adăogăm că în protocolul final se explica că art. 4 deşi posterior art. 1 implica restricţiunile dela acest art. 1 se întindea restricţiunea şi asupra caselor şi clădirilor de pe imobilele rurale.

RUSIA: Convenţia din 1876 la art. 2 spune: „Românii „în Rusia şi Ruşii în România vor avea deplina libertate „de a cumpăra şi poseda şi de a înstrăina pe toată întin- „derea teritoriilor şi posesiunilor respective, orice fel de „proprietate *ce legile ţării permit* sau vor permite supuşi- „lor oricărei naţiuni străine de a cumpăra şi dobândi. Vor „putea a le dobândi şi dispune de dânsele prin vânzare, do- „naţiune, schimb, căsătorie, testament, sau în orice alt „mod ar fi... [14]).

Convenţia cu Rusia posterioară celei cu Austro-Ungaria se referă la aceasta din urmă deci primeşte aceleaşi restricţiuni.

ANGLIA: convenţia din 1880 e concepută întocmai ca cea cu Rusia: se referă deci tot la cea cu Austria [15]).

---

13) Colecţ. Bujoreanu, Vol. III p. 575—576.
14) Bujoreanu III p. 590.
15) Ibid. p. 601.

www.digibuc.ro

BELGIA: Convenţia din Februarie 1881, art. 2. „In „ceeace priveşte dreptul de a dobândi, a poseda sau în„străina orice fel de proprietăţi mobiliare sau imobiliare, „Românii în Belgia şi Belgii în România, se vor bucura *„de drepturile supuşilor statului celui mai favorizat“* [16]).

Cum vedem, se referă tot la acea austro-ungară.

In fine convenţia cu GERMANIA din Iulie 1881, şi convenţia cu OLANDA din August 1882, toate acestea prevăd în privinţa dobândirei de imobile rurale, clausa statului celui mai favorizat. [17]).

Cu alte cuvinte, toate convenţiunile se referau la aceea cu Austro-Ungaria, despre care am văzut ce restricţiuni conţine în ce priveşte dobândirea de imobile rurale.

La care legi atunci în vigoare se referau acele restricţiuni? Neapărat la acea din 1864 care cerea ca *achizitorii să fie creştini,* căci cealaltă condiţie, reciprocitatea, este cuprinsă în însăşi convenţia. Se înţelege dela sine că de n'ar fi existat această restricţie, evreii din Austria, şi din celelalte ţări convenţionate — afară poate de Rusia — ar fi putut cumpăra imobile rurale, dat fiindcă în acele ţări, toţi sunt cetăţeni, fără deosebire de credinţă religioasă, iar toată preocuparea guvernanţilor noştri a fost în totdeauna înlăturarea evreilor dela dobândirea unor astfel de imobile.

* * *

Acum punem întrebarea: Faţă cu litera ultimului alineat din art. 7 din Constituţie că „Convenţiunile interna„ţionale astăzi existente, rămân în vigoare *cu toate clau„sele şi cu termenul cuprins într'însele“* puteau sau nu, cumpără imob. rurale supuşii statelor convenţionate, chiar şi în urma modificărei art. 7 din 1879?

Evident că da! Cu singura excepţie, ca achisitorii să îndeplinească condiţia din clausa convenţiunilor, aceia de a fi *creştini;* şi acest drept de cumpărare, dânşii îl aveau, dacă nu până la 1892, dar cel puţin până la expirarea convenţiei tip, aceea cu Austria, care expira în 1886. Cu alte cuvinte, supuşii statelor de mai sus puteau dobândi imob. rurale prin toate modurile prevăzute de codul civil *y compris* succesiunea şi nu credem ca cineva să susţină contrariul.

Acuma, dacă se răspunde afirmativ la prima întrebare de mai sus, că adică străinii — cel puţin în timpul de 7

16) Ibid. p. 609.
17) Ibid. p. 612—621.

www.digibuc.ro

ani dela 1879 până la 1886 — puteau dobândi imob. rurale pe calea cea largă a cumpărărei, se putea respinge dela succesiune pe un străin căruia i-ar fi căzut un imobil rural în patrimoniul moștenirei?

Evident că nu! căci credem că nici prin minte nu a trecut legiuitorului constituant ca să permită cuiva să cumpere azi o moșie *animo domini*, iar mâine, când acel cineva ar înceta din viață, să refuze moștenitorilor săi posesiunea *animo domini*. Aceasta ar fi constituit un adevărat *guet-à-pens*, lucru ce nu-l putem bănui măcar: atunci cum putem interpreta legea într'un mod dur și absolut fără să ținem seamă de scopul ce a avut legiuitorul?

Din faptul că timp de 15 ani cât a guvernat legea din 1864 până la 1879, când era permis străinilor creștini să dobândească imob. rurale, fără ca cineva să se fi gândit măcar la vre-un pericol eventual; din faptul că după alineatul ultim din art. 7 combinat cu tratatele internaționale citate, era permis acelorași străini să dobândească imobile rurale, cel puțin încă alți 7 ani, iarăși fără vre-o temere de pericol, trebue să deducem evident, că legiuitorul constituant nu a avut altă temere decât aceea ca moșiile să nu fie acaparate de către evrei — temere așa cum a înțeles-o acel legiuitor — iar nici de cum, și cu nici un chip, nu putem deduce că ar fi voit să excludă într'un mod absolut pe străini de a moșteni imobilele posedate tot de străini anterior modificărei art. 7, sau dobândite în urma acestei modificări în puterea argumentelor noastre de mai sus.

Niciodată legiuitorul constituant nu s'a gândit „că „pământul *românesc* să fie numai în mâna românilor și „astfel, urmează neapărat ca prin lege să se hotărască până „în ce termen străinul moștenitor trebue să realizeze va„loarea imobilului rural aflat în moștenire; căci altfel stră„inul moștenitor ar putea să perpetueze deținerea în mâi„nile sale a imobilului rural și să se transforme în pro„prietar, cu disprețul prescripțiunei constituționale din „art. 7 paragraf V", cum susține greșit — după părerea noastră, față cu cele ce am spus mai sus. — D. Gr. Vulturescu în răspunsul ce dă prin „Dreptul" No. 4 din 1899 d-lui Flaișlen, care a susținut că moștenitorii străini pot ipoteca imobile rurale succesorale la creditul funciar, [18]) deci implicit le recunoaște dreptul de proprietar și aceasta cu drept cuvânt.

Teoria, că legiuitorul constituant a voit ca pământul românesc să fie numai al românilor, am găsit-o formulată

18) Vezi „Dreptul" No. 81—1898.

www.digibuc.ro

şi de regretatul jurist Degré şi exprimată prin fraza: „Curtea de Casaţie împacă destul de bine, în marginele „ce-i erau puse de o lege *rău chibzuită,* ideia cea mare na„ţională că pământul natal şi tradiţional trebuie să rămâie „o moştenire neştirbită a neamului românesc, cu ideia dea„semenea înaltă şi universală, că nimeni nu se poate îna„vuţi în dauna altuia.[19]).

Am răspuns atuncea, acestor teorii prin articolele noastre din „Lumea Nouă" pomenite mai sus, pe când regretatul Degré era în viaţă. Din sentimentul de pietate către ilustrul decedat, nu voim /să mai răsfoim scrierile sale, spre a răspunde la argumentele ce a opus tezei noastre.

* * *

Credem a fi dovedit până aici, că cel puţin în timpul dela 1879 până la 1886 când expira convenţia tip cu Austro-Ungaria, străinii puteau dobândi imobile rurale prin toate modurile prevăzute de codul civil şi ne miră cum d. Nacu a trecut repede asupra chestiunei, mulţumindu-se a zice: „de altminteri chestiunea convenţiunilor nu mai are decât „un interes istoric fiindcă toate au expirat"[20]) căci noi credem că din cele ce preced, putem trage consecinţe juridice şi pentru prezent, şi pentru viitor, în ce priveşte moştenirea de imobile rurale de către străini, ceiace vom încerca imediat.

Va rămâne însă în discuţie, condiţiunea femeilor române devenite străine prin căsătorie, precum şi a coborâtorilor lor.

Pentru a se remedia şi aceasta, credem că cea mai bună soluţie este adoptarea proectului depus în Cameră prin Februarie 1900 din iniţiativa parlamentară prin care se cerea modificarea art. 19 din codul civil; proect care face onoare celor ce l'au conceput, mai cu seamă din cauza expunerei de motive cu care au însoţit acel proect şi pe care-l rezumăm.[21]).

„După acel proect, romånca căsătorită cu un străin ră„mâne româncă, afară dacă va face o declaraţie formală „guvernului prin care renunţă la calitatea de român; copiii „născuţi în ţară din căsătoria unei romånce cu un străin,

---

19) „Dreptul" No. 59—1897 prin care răspunde d-lui Mârzescu la critica ce face deciziei Casaţiei din 15 Mai 1897, în care s'a decis pentru prima oară, că străinul are drept la valoarea imobilului căzut în moştenire şi despre care noi am vorbit mai sus.

20) „Dreptul" No. 68 pag. 575—576.

21) Vezi şedinţa Camerei din 14 Februarie 1900.

www.digibuc.ro

„urmează condițiunea mumei lor și sunt români, afară da- „că în cursul anului după majorat vor reclama calitatea de străin".

Această modificare, spun propunătorii proectului — și cu drept cuvânt — nu este contrară art. 7 din constitu-ție, deoarece acest articol se ocupă de modul cum un străin poate dobândi calitatea de român, pe când proectul lor are de obiect cum se perde calitatea de român.

Am dori din suflet ca acest proect să devină neîntârziat o realitate, căci atunci, nu numai că s'ar curma anomaliile sociale existente, dar s'ar înlesni căsătoriile străinilor cu romånce, singura cale și cea mai sigură pentru asimilarea lor cu românii.

* * *

Revenim la teza noastră.

După ce am stabilit până la evidență că cel puțin până la 1886 străinii puteau dobândi prin orice mod imobile rurale în România, cu singura condiție ca să fie creștini, se pune iarăși întrebarea ce facem acuma când unui străin îi cade în moștenire un imobil rural, fost proprietatea tot a unui străin?

Să-l respingem dela moștenire, pe care să o declarăm vacantă? Curtea supremă ne spune „că art. 7 nu a ridicat „străinilor dreptul de a moșteni, ci-l conservă cu toate e- „fectele deferite de lege unui moștenitor! deci zice Curtea, „îl putem trimite în posesie pentru a conserva imobilul „până va realiza valoarea lui, însă adaugă Curtea, numai „prin această trimitere în posesie, nu devine posesor *animo „domini*".

Dar dacă străinul nu va realiza niciodată valoarea imobilului — cum se teme d. Vulturescu — avem noi mijloace de a-l constrânge — și în virtutea căror rațiuni de drept — să vândă imobilul?

Credem că nu.

Atunci ce e de făcut? Iată ce!

Să aplicăm și să interpretăm legea așa cum a înțeles-o legiuitorul; interpretarea noastră trebue să fie conformă și să corespundă scopului urmărit și temerei ce inspira legiuitorului la alcătuirea art. 7 — după cum am spus mai sus când am relevat principiile fundamentale despre scopul creărei unei legi — și nimic mai mult. Puțin importa pe legiuitor dacă moșia X se va stăpâni de proprietarul anterior modificărei art. 7, ale cărui drepturi câștigate le-a res-

www.digibuc.ro

pectat prin însăşi § V, puţin îl importa dacă va fi stăpânită de urmaşii săi, grija legiuitorului a fost — dacă admitem îngrijorarea contra străinilor de orice fel — pentru viitor, adică a voit ca moşiile ce vor poseda românii dela 1886 înainte, să nu încapă pe mâna străinilor, şi de aceia credem că a şi întrebuinţat termenul „pot dobândi" adică în viitor, şi nu pe acel „pot poseda". Teoria contrară s'ar bate de altfel cap în cap cu prescripţiunea tot constituţională a „drepturilor câştigate" şi a „respectărei convenţiunilor".

Iată de ce susţinem, cum am mai susţinut şi altă dată în articolele pomenite din „Lumea Nouă" că străinii, moştenitori sau legatari ai străinilor ce posedau imobile rurale anterior modificărei art. 7, sau dobândite posterior în puterea convenţiunilor, *pot primi şi stăpâni în natură* imobilele rurale ale succesiunei, şi aceasta în virtutea principiilor generale de drept în materie de interpretarea legilor; şi nici de cum nu sunt scoase din comerţ pentru ei — în sensul art. 963 şi 1844 c. civil — cum spune regretatul Al. Degré [22]. Din contră spunem noi, ele, moşiile străinilor, sunt scoase din prohibiţiunea art. 7; sunt — ca să zicem astfel — sub un regim de exteritorialitate *sui generis*, însă bine înţeles supuse jurisdicţiunei tribunalelor române.

Dacă legiuitorul ar fi voit să oprească cu desăvârşire pe străini de a moşteni imobilele posedate tot de străini, anterior art. 7 din 1879, ar fi păstrat redacţiunea proectului guvernului care zicea: „Nu vor putea dobândi cu *verice titlu ar fi* proprietăţi rurale decât... Singura suprimare a cuvintelor ce am subliniat, precum şi respectarea drepturilor câştigate şi a menţinerei clauselor şi termenelor convenţiunilor, dovedeşte cu prisosinţă că voinţa legiuitorului a fost numai de a protege în *viitor* proprietăţile rurale ce vor poseda românii dela 1886 înainte.

Pentru a sfârşi, repetăm că legea nu e ca o haină ce perde culoarea după trecerea unui timp oare-care. Ceeace a fost drept, permis, sau echitabil dela 1879 până la 1886. fără să aducă vre-o daună sau să turbure ordinea socială, trebue să fie drept şi permis şi de atunci încoace, mai cu seamă că nici o lege posterioară n'a schimbat raţiunea legiuitorului din 1879 când şi pentru ce a modificat art. 7 din constituţie.

---

22) „Dreptul No. 7. 1899.

www.digibuc.ro

Să interpretăm deci legile în mod echitabil şi larg, spre a corespunde scopului urmărit de legiuitor. Benignius leges interpretandae sunt, quo voluntas earum conservatur. (Leg. 18 Dig. De Legibus). [23]).

23) Acest studiu are numai o valoare documentară a timpului când a fost scris. Constituţia dela 1923 la art. 18 — partea finală — pare a curma controversa jurisprudenţială în ceeace priveşte moştenirea în natură a imobilelor rurale posedate de străini — prin toate căile admise de lege şi convenţiuni, înainte şi după modificarea Constituţiei dela 1879.

Art. 18 din noua Constituţie stipulează în adevăr — dar în mod confuz — că:

„Numai românii şi cei naturalizaţi români pot dobândi şi deţine imobile rurale în România. Străinii vor avea drept numai la valoarea acestor imobile", fără să se arate în ce mod.

(Am spus că stipulaţia Constituţiei este confuză, deoarece nu arată despre cari imobile este vorba la a căror valoare ar avea drept străinii).

După a noastră părere, străinii au drept şi astăzi să moştenească în natură imobilele rurale dobândite legalmente de către autorii lor anterior modificării Constituţiei dela 1879; şi aceasta în baza principiului general că: Legea dispune numai pentru viitor ea n'are putere retroactivă, mai cu seamă când e vorba de drepturi patrimoniale legalmente dobândite. Constituţia neschimbând ordinea succesorală cum cu drept cuvânt s'a pronunţat instanţa noastră de justiţie superioară, în cunoscuta afacere Bedmar şi altele, la fel.

www.digibuc.ro

CONTRACTELE DE SUB-ARENDĂRI

— Articol apărut în ziarul „Lupta" din 24 şi 25 Decembrie 1890 —

Ne propunem a trata în coloanele acestui ziar, o chestiune din cele mai importante; cu atât mai importantă, cu cât faptul juridic de care vom vorbi se petrece aproape zilnic şi în toate stratele societăţei.

Este chestiunea de a şti:

Contractele de *sub-arendări* şi *sub-închirieri* parţiale, sau totale, sunt ele supuse timbrului proporţional de 50 bani la suta de lei, întocmai ca şi contractele principale de arendare sau închiriere? (art. 26).

Legea din 1877 la art. corespunzător (25) într'un aliniat final scutea categoric de taxa timbrului aceste contracte.

Legea actuală, modificată la 1881 şi 1886 tace în această privinţă.

Deci, controverse, interpretări diferite, şi părerile se împart în două tabere opuse:

1) Că legile fiscale fiind de drept strict, ele nu se pot aplica pe cale de analogie şi interpretare, ci numai astfel cum sunt scrise, şi numai acele ce sunt anume arătate în lege. In specie, contractele de sub arendări ne fiind enumerate în art. 26 sunt deci scutite.

2) Contra părere: că prin suprimarea aliniatului final din art. 25 din legea din 1877, legiuitorul a voit să înțeleagă că şi contractele de sub arendări să fie supuse la taxă, cu atât mai mult, cu cât ele nu figurează în seria actelor scutite expres de art. 29.

Chestiunea a fost însă oare-cum tranșată printr'o decisiune a Inaltei Curți de Casație secția I No. 46 din Februarie 1888 (asupra căreia ni s'a atras atenţia zilele acestea) pronunțându-se în sensul celei de a doua păreri, şi afirmând că acele contracte sunt supuse la timbru.

Direcţiunea timbrului din ministerul de finanţe, îndată ce a obţinut câştig de cauză, lansează o circulară

www.digibuc.ro

către toate casieriile de județ, prin care le comunica decisiunea Inaltei Curți, și ordona a se considera sub-arendările ca arendări prinicipale, a le supune taxei timbrului, sau a supune la amendă pe contravenienți și astfel această jurisprudență a devenit lege.

Noi, nu hesităm a ne pronunța contra acestei păreri — abstracție făcând de principiul că fiscalitatea este de drept strict, principiu acceptat de noi fără nici o rezervă — și vom sprijini susținerea noastră chiar cu legea.

Pentru a lumina însă pe cititor, ne vedem siliți a transcrie aci considerentul, unic, al Inaltei Curți:

„Având în vedere că chestiunea supusă desbaterei a-„cestei curți prin motivele de casare invocate, este aceea „de a se ști dacă contractele de sub-locațiune sunt supuse „la taxa timbrului".

„Considerând că în regula generală (art. 26 din legea „timbrului) toate contractele de locațiune sunt supuse „la plata de taxă; Că legea timbrului neocupându-se de „cât de natura juridică a contractelor, scopul său e de a „percepe o taxă asupra fie-cărui fapt juridic petrecut „între părți. Că din punctul de vedere juridic nu există „deosebire între contractul de închiriere și acel de sub-„închiriere, deoarece obligațiunile ce isvoresc dintr'însele „sunt aceleași, în ambele contracte; *Că dacă legiuitorul „ar fi vrut să scutească de taxa timbrului sub-închirierile, „ar fi spus-o categoric după cum o făcuse prin legea din „1877: Că această scutire prevăzută în legea din 1877 su-„primându-se din legea posterioară, din această împreju-„rare rezultă voința legiuitorului legei din 1881 de a se „supune contractele de sub-locațiune la aceeaș taxă de „timbru, ca contractele de locațiune*; că din contra, con-„tractele de sub-închiriere nefiind prevăzute acum în ru-„brica scutirilor, rezultă și de aci că legiuitorul *a înțeles* „că și aceste contracte intră în regula generală, și ca atare „trebue impuse la taxa timbrului; Că astfel fiind, cu drept „cuvânt tribunalul a statuat că contractele de sub-loca-„țiune sunt supuse la taxa timbrului proporțional de 50 „bani la suta de lei, și procedând astfel n'a violat textele „de lege citate prin motivele de casare ce se invoacă. Pen-„tru aceste motive, etc., etc.".

Am subliniat înadins argumentațiunea principală din acea deciziune, căci tocmai acolo, eroarea este marcantă și în flagrantă opoziție cu circumstanțele suprimărei aliniatului final de sub art. 25 din legea din 1877 privitor la contractele de sub-arendări.

Se înțelege că respectăm cea mai înaltă instanță jude-

www.digibuc.ro

cătorească din ţară, şi nu putem învinui întru nimic pe înalţii magistraţi pentru eroarea strecurată în una din deciziunile lor.

Regretăm însă a nu spune acelaş lucru despre d-nii avocaţi, a căror fiinţă e menită d'a lumina pe magistratul înaintea căruia susţine o cauză, a-'i furniza toate mijloacele de probaţiune pentru calificarea faptului juridic ce se tratează, şi a pune astfel în poziţiune pe factorul căruia societatea i-a încredinţat împărţirea dreptăţii, să-şi poată da sentinţa în cunoştinţă complectă de cauză.

Se petrece însă astfel în obiceiurile noastre? Ni se pare că nu, afară de fericite excepţiuni.

Şi în adevăr: când se tratează de legiuiri vechi, opera unuia, sau a unui restrâns număr de oameni, din care cauză nu putem cunoaşte, circumstanţele, motivele şi principiile dominante la alcătuirea legei în general şi la fiecare articol în parte, suntem siliţi a căuta raporturile între un fapt şi altul, coherenţă între un text de lege şi altul, a ne referi la comentatori cu autoritate, şi astfel ajungem la interpretări mai mult sau mai puţin logice şi juste. Când se discută însă o lege nouă, trecută printr'o filieră complexă modernă, la alcătuirea căreia au luat parte toţi factorii legiferanţi moderni, suntem datori a cerceta, studia şi aduce înaintea magistratului toate acele circumstanţe şi principii invocate la alcătuirea legii de care tratăm, şi numai după ce toate cercetările noastre sunt sfârşite, toate mijloacele concrete de probaţiune epuisate, numai atunci suntem liberi a ne pune pe terenul mijloacelor abstracte, zicând *„că aşa a voit, sau, aşa a înţeles legiuitorul“*.

* * *

Venim la chestiune:

Cari au fost circumstanţele, şi cum s'a operat suprimarea alineatului final de sub art. 25 din legea din 1877?

Numai cercetând desbaterile Corpurilor legiuitoare, urmate la modificarea legei timbrului în 1881, putem afla adevărul şi să ne luminăm asupra chestiunei:

Iată în adevăr ce găsim:

In proectul de modificare cetit în Camera Deputaţilor în şedinţa dela 6 Martie 1881 („Monitorul Oficial“, 7 Martie 1881 pag. 1548) între altele s'a introdus şi următoarele două inovaţii;

1. La art. 25 s'a impus la taxa proporţională de 10 bani la suta de lei *Cesiunile de creanţă*, cari în legea din 1877 era taxate la 5 lei timbru fix, oricare era valoarea creanţei.

www.digibuc.ro

2. La art. 26 într'un aliniat final de sub paragraful I-iu se stipula categoric: „Contractele de sub-arendări sau „sub închirieri pentru întregul fond sau pentru parte „dintr'însul vor fi supuse la aceiaşi taxă de timbru".

Cu alte cuvinte ceeace prin legea din 1877 *era categoric scutit, se impunea categoric* la taxa prin proectul de modificare.

Aceste articole 25 şi 26, vin în discuţiunea Camerei în şedinţa dela 7 Martie 1881, şi la art. 25 *privitor la cesiuni* ia cuvântul d-l deputat Gr. Bălănescu, care combate această inovaţie cu mai multe argumente, între care şi acela că nu este just ca fiscul să perceapă două taxe pentru acelaş obiect şi propune un amendament pentru suprimarea taxei la cesiuni. („Monitorul Oficial" dela 8 Martie pag. 1595). Intervenind în discuţie mai mulţi domni deputaţi se pune la vot amendamentul d-lui Bălănescu şi se respinge (pag. 1598) şi astfel taxa la cesiuni rămâne bine înfiinţată.

Vine apoi în discuţie art. 26, şi tot acel d. deputat Gr. Bălănescu în cuvântarea sa zice: (pag. 1598 coloana 2).

„D-lor, aceleaşi cuvinte pe cari le-am invocat la art. „25 le invoc şi la art. 26 în privinţa ultimului aliniat re„lativ la sub-închirieri.

„Această dispoziţiune este o inovaţie, şi eu cred că „în privinţa sub-arendărilor nu se poate invoca argumentul „că se face un comerţ precum se invoca relativ la cesiuni. „în privinţa sub-arendărilor părţile contractante au în ve„dere obiectul închiriat şi valoarea lui, şi principalul chi„riaş nu poate avea un câmp larg pentru a face o speculă.

„Cred dar că este injustă această taxă pentru sub-în„chirieri fiindcă grevează prea mult fondul, şi prin ur„mare vă rog să bine-voiţi a suprima dispoziţiunile acestea „din ultimul aliniat".

D-sa propune şi un amendament în acest sens, şi d. deputat Gr. Triandafil (actual ministru) spune Camerei în calitate de raportor al legei că comitetul delegaţilor a admis amendamentul d-lui Bălănescu, se pune apoi la vot art. 26 amendat şi se primeşte, (pag. 1599), şi *astfel Camera a suprimat taxa proectată la sub-arendări.*

In fine legea se votează în total, se înaintează Senatului cu art. 26 aşa cum s'a votat la Cameră, aici iarăşi se votează legea aproape fără discuţie şi astfel se şi pune în aplicaţie.

Trebue să notăm, că prin legea din 1886 nu s'a adus nici o modificare art. 26 i s'a adăugat numai un aliniat, 3, prin care se supune la aceiaşi taxă de 50 bani la suta de

www.digibuc.ro

lei, contractele pentru arendarea perceperei veniturilor Statului, judeţului şi comunelor.

Din această citaţiune de fapte reese deci evident că nu pentru a supune contractele de sub-închirieri la taxe, legiuitorul a suprimat din legea actuală scutirea categorică din 1877. Din contră, se dovedeşte că fiscul a vroit să impună expres aceste contracte la taxe, dar Corpurile legiuitoare au respins-o, şi credem că ar fi absurd a mai discuta, *că fiscul nu ne poate cere un impozit ce s'a respins de Corpurile legiuitoare.*

Scutirea acestor contracte nici că poate figura în corpul legei, de oarece ea provine dintr'un vot dat în sens negativ, adică suprimarea taxei proectate.

Iată de ce am zis că argumentaţia din deciziunea Inaltei Curţi este greşită, *şi susţinem categoric, că contractele de sub-arendări sau sub-închirieri sunt scutite de taxa timbrului.*

www.digibuc.ro

II

PENALE

www.digibuc.ro

PROCESUL IACOB ŢARANU LA CASAŢIE în 1896

— Studiu publicat în ziarul „Lumea Nouă" din 21 şi 22 Septembrie 1896

Afacerea ofiţerului în rezervă Iacob Ţăranu a ajuns acuma în ultima fază. Recursul în casaţie contra deciziunei Consiliului de revizie, prin care i s'a respins recursul făcut contra sentinţei consiliului de război al corpului al 2-lea de armată

Faptele sunt cunoscute: Iacob Ţăranu, după ce a făcut serviciul militar şi trecut în poziţie de ofiţer în rezervă, ţine o conferinţă la Clubul muncitorilor din Bucureşti despre armata permanentă şi naţiunea înarmată; un redactor face o dare de seamă în ziarul *Lumea Nouă* şi intercalează unele cuvinte ofensătoare la adresa unor căpitani, fără ca ele să fi fost rostite de conferenţiar. Căpitanii Orăşanu şi Botez, găsindu-se ofensaţi prin darea de seamă din jurnal, sesizează parchetul militar şi Ţăranu este arestat şi condamnat de consiliul de războiu al corpului al 2-lea de armată la un an închisoare, făcând recurs la consiliul de revizie şi cu toate motivele puternice ce s'au invocat recursul este respins cu o majoritate de 4 voturi contra 1, în urma acestora Ţăranu face recurs la Inalta Curte de casaţie.

Trei chestiuni principale sunt puse acuma înaintea Inaltei Curţi, asupra cărora urmează a se pronunţa, formând astfel o jurisprudenţă în această materie.

In primul loc vine admisibilitatea în principiu a recursului, adică dacă Ţăranu poate recurge la Curtea de casaţie, faţă cu dispoziţiile art. 74 din codul justiţiei militare.

In al doilea loc vine incompetenţa ratione materiae a instanţelor militare din două puncte de vedere: 1) Din cauza neconstituţionalităţei modificărilor introduse în art. 217 c. j. m. prin legea din 1894; 2) Necompetinţa din cauza

www.digibuc.ro

că faptul imputat lui Țăranu nu intră în previziunile art. 53 al. ultim, nefiind ca atare justițiabil de consiliul de război, astfel că implicit, prin primirea declinatorului de competință, și admisibilitatea recursului se impune.

Trecem asupra modului administrărei probelor și a judecărei procesului în ce privește faptele așa cum le-a înțeles și judecat instanța de fond — adică dacă faptul de insultă imputat lui Țăranu i se poate atribui, cu toate că altul își însușește paternitatea și răspunderea lui — aceasta necăzând sub controlul Curței de casație; și ne oprim numai asupra cestiunilor de drept, nesocotite și călcate de instanțele de fond și asupra cărora Inalta curte va trebui să se pronunțe.

Incepem cu admisibilitatea în principiu a recursului.

Dar înainte de a dezvolta chestiunea că Țăranu are drept de a recurge la Casație, cu toată exprimarea categorică din art. 74 c. j. m. ne vedem siliți a releva un înalt principiu de drept, recunoscut și admis în toate legislațiunile, și asupra căruia nu încape nici o discuție.

Este de principiu constant, că legile de drept comun guvernează relațiunile — fie în civil, fie în penal — atât dintre individ și individ, cât și dintre individ și societate, iar excepțiunile sau legile excepționale sunt derogațiuni la dreptul comun, și pentru ca ele să aibă existență și aplicațiune *se cere imperios ca să fie exprese* — fără a putea cu toate acestea atinge legile de ordine publică și constituțională — și nu se pot crea nici din arbitrul judecătorului, nici se pot aplica pe calea de interpretare și analogie.

Venim la chestiunea admiterei în principiu a dreptului lui Țăranu de a recurge la Casație.

Art. 74 din c. j. m. din 1881 — să se noteze bine, art. 74 este al legiuitorului din 1881 și n'a suferit nici o modificare în 1894 — glăsuește ast-fel:

„Nici într'un caz nu pot avea recurs în casație contra „hotărîrilor consiliilor de război și consiliilor de revizie [1]) „Militarii, asimilați cu militarii, și toți ceilalți indivizi „arătați la art. 51, 52 și 53 precedente".

De care art. 53 este vorba aice, și înțeles de legiuitor?

Negreșit că de art. 53 din legea din 1881, astfel cum a fost conceput și codificat de acelaș legiuitor, și prin care se dă în competință Trib. militare, judecarea autorilor de crimele și de delictele prevăzute de tit. II cartea IV:

1) In acest sens Casația Română pe 1894 pag. 45 și 286.

www.digibuc.ro

„1) Când fără a fi întrebuinţat, sânt la dispoziţia guvernului.

„2) Când sunt în concediu şi permisie[2]).

Şi numai acestora le era suprimat dreptul de recurs prin art. 74 din legea din 1881, rămas şi în acea din 1894.

Legiuitorul din 1894 modifică art. 53 al. 1 şi 2 în modul următor:

„1-a Când sunt în disponibilitate sau în orice fel de „concediu sau permisie.

2-a „Gradele inferioare cu schimbul pe timpul când nu sunt sub arme.

Şi se mai adaogă un aliniat nou — care în loc de aliniat putea foarte bine să figureze ca un art. 53 bis, cu următoarele dispoziţiuni:

„3-a Ofiţerii de rezervă şi gradele inferioare din con„cediu nelimitat şi rezervă când nu sânt sub arme, însă numai pentru crimele şi delictele prevăzute la art. 211, 214, „216 şi 217 c. j. m. *comise din cauza sau cu ocaziunea ser„viciului militar*“[3]).

A cuprinde deci în dispoziţiile art. 74 *din legea din 1881*, şi pe cei vizaţi de noul aliniat 3 — pe care cu drept cuvânt l-am numit 53 bis, căci nu este o modificare a vechiului articol, ci un adaos de dispoziţiuni cu totul noui — şi suprimând acestei categorii de justiţiabili dreptul de recurs în casaţie în baza vechiului art. 74 — deşi încă în vigoare — ar însemna nu numai dărâmarea principiului fundamental despre „excepţiuni“ despre care am vorbit mai sus, dar încă şi călcarea flagrantă a art. 14 din constituţie care prescrie, că nimeni nu poate fi sustras dela judecătorii ce-i dă legea.

Or, legea, prin art. 75 c. j. m., acordă dreptul de recurs pentru necompetenţă tuturor acuzaţilor neprevăzuţi în art. 74 — şi nu credem că cineva ar putea numai concepe ideea, că legiuitorul din 1881 a putut cuprinde şi pe acuzaţii din noul aliniat al art. 53 din 1894. Admiţându-se o asemenea stranie teorie, s'ar putea introduce prin surprindere oricând, o interminabilă serie de dispoziţiuni noi la art. 51, 52, 53, suprimând acelor justiţiabili dreptul de recurs, prin aplicarea art. 74, creindu-se astfel în mod pieziş excepţiuni, fără o prescripţie legală şi expresă.

Numai dacă s'ar fi modificat în 1894 şi art. 74, intercalându-se *expres* că şi cei vizaţi de noul aliniat nu au

2) Traducerea întocmai a art. 57 c. j. m. francez.

3) Vom arăta mai departe ce a înţeles legiuitorul prin cuvintele ce am subliniat.

www.digibuc.ro

dreptul de recurs, sau dacă în art. 53, al. 3, s'ar fi zis că dispozițiunile art. 74 sunt comune și acestui aliniat, numai atuncea dreptul de recurs ar fi fost de drept suprimat și celor cuprinși în art. 53, aliniatul 3.

Din împrejurarea însă că, art. 74 c. j. m. nu a fost modificat în 1894 în sensul că cei din al. 3 al art. 53 nu au drept de recurs, și nici noul aliniat nu prevede aceasta, *dreptul lui Țăranu de a recurge* este deschis, conform art. 75 C. J. M., care în 1894 nu a fost modificat decât în sensul că recursul nu se mai poate face „omisso medio", cum era permis prin legea din 1881.

Credem a fi dovedit cu suficiență că recursul lui Țăranu este admisibil în principiu [4]). Acum, trecem la incompetența instanțelor militare, din cauza materiei.

Am spus la început că instanțele militare nu erau competente să judece pe Țăranu din două motive: 1) inconstituționalitatea art. 217, așa cum el a fost modificat în 1894. 2) Faptul lui Țăranu neîntrunind elementele prevăzute de art. 53 c. j. m., deci nu era justițiabil de tribunalele militare; vom dezvolta mai întâi prima incompetință.

Se știe, că numai din reproducerea conferinței într'un ziar, faptul lui Țăranu a ajuns la cunoștința acuzatorilor săi, iar condamnarea este chiar rostită pentru insulta adusă superiorilor *săi prin scris*, aplicându-i-se art. 217 c. j. m., — modificat în 1894 prin introducerea cuvintelor „și în orice fel de scrieri". — Cu alte cuvinte, Țăranu a comis *un delict de presă.*

Se mai știe asemenea, că mai toată presa din Capitală, discutând cazul Țăranu, a conchis că modificările din 1894, prin cari se pune în rândul militarilor în activitate și pe rezerviști și concediați, cu alte cuvinte, aproape toți cetățenii până la vârsta de 30 ani, *este inconstituțională.*

Nu suntem de această părere. Căci dacă recunoaștem corpurilor legiuitoare ordinare, dreptul de-a reduce serviciul militar la minimum, sau a-l urca la orice număr de ani, trebuie să le recunoaștem și dreptul d'a asimila o categorie de semi-militari cu cei din activitate. Constituția neocupându-se cu astfel de dispozițiuni.

Nu tot astfel este și cu modificarea art. 217 în care s'a introdus pedeapsa și pentru insulta adusă *prin orice fel de scrieri.*

---

4) Notăm că art. 36 al C. din legea organică a Curții de casație, este abrogat prin legea posterioară, adică art. 75 C. J. M. din 1881.

www.digibuc.ro

Această dispoziție *este o flagrantă călcare a art. 24 din Constituție,* care garantează *tuturor — prin urmare chiar și militarilor în activitate* — libertatea d'a comunica opiniunile prin graiu, prin scris, și prin presă, răspunzător fiind fiecare de abuzul acestor libertăți în cazurile determinate de codul penal, fără însă a se putea restrânge dreptul în sine, *și fără a se putea face în această privință vreo lege excepțională,* iar judecarea delictelor de presă sunt date de acelaș articol din Constituție, *numai în competința juraților,* afară de acele comise contra persoanei suveranului țărei și a familiei sale regale și suveranilor străini, cari se judecă de tribunalele ordinare, după modificările făcute de Constituanta din 1884.

Față deci cu acest text pozitiv al Constituției, față cu prescripția categorică, că Constituția garantează *tuturor* libertatea de a comunica ideile prin scris și prin presă, față cu desemnarea *expresă* a juriului, ca jurisdicțiune în această materie, fără altă distincțiune decât a persoanei regelui, față cu aceste toate, *modificarea introdusă în art. 217 este neconstituțională, și ca atare neexistentă și fără putere de aplicațiune.*

Dacă pentru a se deferi trib. ordinare pedepsirea insultelor aduse regelui a fost nevoe de o modificare a Constituției de către Constituanta din 1884, — și cine nu-și amintește câte dificultăți a întâmpinat acea modificare — nu mai rămâne nici o îndoială că pentru modificarea art. 217 ar fi trebuit mai întâiu modificată însăși Constituția, și numai apoi s'ar fi putut deferi trib. militare pedepsirea insultelor superiorului prin presă.

Se poate ca disciplina — așa cum o înțelege militarismul — să sufere până atunci, dar mai presus de militarism este Constituția, baza edificiului nostru politic, și pe care stau clădite toate instituțiunile noastre politico-sociale, și chiar acea a militarismului.

Credem deci că acest motiv este peremptoriu, Țăranu a fost condamnat în baza *unei legi neexistente,* și Inalta Curte va casa în această privință deciziunile instanțelor militare în afacerea Țăranu.

Asupra acestui punct nu mai avem de discutat.

Inalta Curte este datoare a se pronunța asupra neconstituționalității legei și toți autorii comentatori sunt unanimi a recunoaște justiției dreptul și chiar datoria de a respinge o lege care este contra Constituției, după cum am dovedit aceasta, pe deplin, într'un articol recent, scris cu ocazia mitropolitului Ghenadie.

Trecem acuma la al doilea motiv de incompetență

www.digibuc.ro

„ratione materiae“ — care de asemenea se poate pune deadreptul în Casaţie [5]) — şi anume dacă faptul imputat lui Ţăranu întruneşte elementele esenţiale ale delictului prevăzut la art. 217 şi dacă fapta lui intră în preveziunea art. 53, spre a cădea sub jurisdicţiunea trib. militare, adică dacă pretinsa insultă adusă căpitanilor Orăşanu şi Botez, a fost îndreptată împotriva superiorilor săi, *comisă din cauza, sau cu ocaziunea serviciului militar.*

Cine a urmărit dezbaterile importante cari au avut loc la modificarea legei din 1894, a putut vedea că guvernul în proectul său, supus Senatului şi votat de acel corp la 18 Februarie 1894 fără nici o discuţie, a redactat al. 3 (sau mai bine zis art. 53 bis) fără cuvintele „comise din cauza sau cu ocaziunea serviciului militar“, cu alte cuvinte după acest proiect, militarii vizaţi de el, şi pedepsiţi de art. 211, 214, 216 şi 217 c. j. m. erau să fie judecaţi de trib. militare, *în orice timp şi în orice mod* s'ar fi făcut pasibil de acele pedepse.

Proectul venind în dezbaterea Camerei deputaţilor în şedinţa din 19 Martie 1894, raportorul prin raportul său, spune că comitetul delegaţilor a adăogat la finele art. 53, cuvintele: „însă numai pentru fapte izvorâte din afaceri „de serviciu“, adăogând încă „această modificare a fost „primită de guvern, deci în nici un caz altul decât acel iz„vorât din afaceri de serviciu, ofiţerul rezervist nu poate „fi judecat după codul de justiţie militară“ [6]).

In discuţia generală în urma unor discursuri magistrale ale d-lor C. I. Stoicescu — actual ministru — şi N. Voinov şi mai cu seamă în urma celui de al doilea, care a profetizat şi exprimat temerile unui proces Ţăranu, declarându-se în acelaş timp nemulţumit cu garanţia dată prin cuvintele adăogate de comitetul delegaţilor, d. Marghiloman, atunci ministru de justiţie, răspunde: că intenţia guvernului este în adevăr de a menţine desciplina în armată, dar în ce priveşte pe rezervişti, ei vor fi judecaţi de tribunalele militare numai în anumite cazuri de insulte, loviri, etc., iar mai departe zice [7]) :

„Prin urmare ţinând seama de observaţiunile făcute, „am crezut că este bun amendamentul din comitetul dele„gaţilor, care restrânge încă proectul guvernului şi care „limitează competinţa pentru insulta sau bătaia superio-

---

5) Vezi şi buletinul Casaţiei pe 1889 p. 733.
6) Vezi desbaterile Camerei deputaţilor din Martie 1894.
7) Idem.

www.digibuc.ro

rului *la fapte cari sunt conexe sau cari decurg din raporturile militare*" [8]).

Iar în discuțiunea pe articole, comitetul delegaților, în urma discursurilor d-lor general Manu și alții, modifică amendamentul din raport și-l înlocuește cu cuvintele „comise din cauza sau cu ocaziunea serviciului militar", înlocuire primită de Cameră prin votul din 22 Martie și de Senat la 23 Martie 1894.

Trebue să mai adăugăm încă, că din toate discursurile rostite — și unde a fost vorba de insulte, loviri, etc. — reese că legiuitorul a înțeles numai contra superiorului *său* după cum acest cuvânt figurează chiar în art. 217.

Din aceste citațiuni exacte reese evident că numai pentru crimele și delictele prevăzute în art. 211, 212, 214, 216 și 217 c. j. m. *comise din cauza sau cu ocaziunea serviciului*, cu alte cuvinte *cari au conexitatea sau decurg din serviciul militar* ofițerii în rezervă sunt justițiabili de trib. militare.

Faptul imputat lui Țăranu neavând nici o conexitate cu serviciul militar așa cum a înțeles legiuitorul, iar pretinsele insulte nefiind adresate superiorului *său*. numiții căpitani nefiind *niciodată superiorii săi* astfel că insultele să aibă vreo conexitate cu serviciul, în acelaș timp, art. 217 nu-i era aplicabil, și de oarece materiile penale sunt de drept restrâns, și nu se pot aplica decât așa cum sunt scrise, susținem că justiția militară a fost și în această privință necompetentă „ratione materiae".

Rezumându-ne, credem că dacă în extrem, se va da art. 74 combinat cu art. 53, altă interpretare de cum am dat-o noi, și dacă se va trece și peste chestia constituțională ce am dezvoltat, credem că Inalta Curte, examinând faptele și voința legiuitorului din 1894, va vedea că acuzațiunea adusă lui Țăranu nu intră în previsiunile art. 53 și astfel dânsul nu era supus jurisdicțiunii militare și prin urmare, nici art. 74 — care se refera la cei vizați de art. 53 — nu este aplicabil, și ca consecință juridică și logică va admite în principiu, și din această împrejurare dreptul lui Țăranu de a recurge la Casație, iar în urmă va casa deciziunile consiliului de războiu și revizie, ca date fără competență.

NOTA. — Din acest studiu, cititorul va vedea că: Iacob Țaranu, în urma unei conferințe ținută la Clubul Muncitorilor a fost condamnat de către Consiliul de războiu

8) Aceste cuvinte sunt subliniate în însă-și desbaterile oficiale. Idem. loc. cit.

www.digibuc.ro

și de Consiliul de revizie, care a respins recursul lui Țaranu îndreptat acestei instanțe, — care în cadrul Codului de justiție militare, formează, ultima instanță de atac — și astfel, condamnarea lui Țaranu pentru faptul calificat ca insultă a superiorului la un an închisoare a rămas definitivă.

Altă cale de atac pentru anularea hotărârei tribunalelor militare părea imposibilă de găsit, față de rigiditatea art. 74 din Codul de justiție militară, care prescrie în mod categoric că: In niciun caz nu pot avea recurs la Casație, contrar hotărârilor consiliilor de rezbel și consiliilor de revizie, militarii, asimilații cu militarii, și *toți ceilalți indivizi arătați la art. 51, 52 și 53 precedente.*

Or, competința tribunalelor militare deși se mărginea de a judeca numai *unele* delicte comise de cei arătați în art. 53, Țăranu făcând parte din categoria celor prevăzuți de acest articol — dânsul fiind ofițer de rezervă — pedepsirea lui rămăsese definitivă, cu toate că, din punctul de vedere al competinței „ratione materiae" tribunalele militare nu aveau competința de a judeca pe Țăranu, deoarece faptul său nu constituia, *insulta superiorului* ci acel de *calomnie,* fapt neprevăzut în art. 214, 216 și 217 c. j. m.

Dificultatea deci ce se prezenta, era aceea de a se găsi argumente pentru a aduce cazul înaintea Inaltei Curți de Casație, cu toată prohibiția *quasi* categorică din art. 74 c. j. m. Nici un avocat din cei ce au apărat pe Țăranu la instanțele militare, n'au voit să declare acest recurs.

A fost dat scriitorului acestor rânduri de a găsi argumente în speță, argumente adoptate și de Inalta Curte, care hotărăște următoarele prin *Decizia No. 541 din 9 Octombrie 1896* (Buletin 1896 pag. No. 1413).

„Asupra argumentului tras din dispozițiunile art. 74 al codicelui de justiție militară, pentru a se deduce neadmisibilitatea acestui recurs:

„Considerând că dacă este constant că persoanele prevăzute în art. 53, alin. III, sunt justițiabile, în principiu, de tribunalele ordinare și că numai prin derogațiune și în cazurile prevăzute de acel articol ei sunt justițiabili de tribunalele militare, urmează învederat că pentru toate acele fapte, pentru cari legea nu-i asimilează cu militarul, ei trebuesc să fie priviți ca civili și dar au drept a ataca înaintea acestei Curți, în virtutea art. 36, alin. c. No. 1 din legea sa organică, hotărîrile date de tribunalele militare pentru competință ori de câte ori aceste tribunale și-ar fi însușit căderea de a judeca fapte ce acea lege nu le-a dat dreptul de a le judeca;

www.digibuc.ro

„Considerând că dacă art. 74 din codicele de justiție militară din 24 Maiu 1881 declară, în orice caz, recursul inadmisibil pentru cei prevăzuți în art. 51, 52 și 53 din acea lege, aceasta nu este adevărat decât pentru persoanele prevăzute în acea lege; că dacă printr'o lege posterioară, precum este cea dela 24 Martie 1894, s'a introdus o dispozițiune — ce nu există în legea anterioară, — și în care s'a cuprins, printr'un aliniat al art. 53, și ofițerii de rezervă și gradele inferioare din concediu nelimitat și rezervă, însă pentru unele delicte numai, este inadmisibil a se deduce că legiuitorul din 1894, care n'a voit să asimileze pe aceste persoane, în privința competinței, decât pentru delicte anume determinate, să fi voit a le asimila în așa mod cu militarii încât să le ridice dreptul de recurs în Casațiune contra hotărârilor tribunalelor militare, chiar când aceste tribunale și-ar fi însușit căderea a judeca fapte ce acest aliniat nu le-a dat dreptul a judeca;

„Considerând că din dispozițiunile citatului articol 53 alin. III, reese că ofițerii de rezervă și gradele inferioare din concediul nelimitat și rezervă când nu sunt sub arme, categoria în care se află recurentul de astăzi sunt în principiul general justițiabili de tribunalele ordinare pentru toate delictele comise de dânșii în contra particularilor fie chiar în contra superiorilor lor.

„Că prin derogațiune la acest principiu alin. III, sub art. 53 dă în competința tribunalelor militare delictele prevăzute la art. 211, 214, 216 și 217 din codul de justiție militară, dar aceasta numai atunci când aceste delicte ar fi fost comise din cauza sau cu ocaziunea serviciului militar."

Iar mai departe:

„Considerând că este constatat în fapt că cuvintele pretinse injurioase n'au fost adresate personal căpitanilor Botez și Orășanu, ci rostite într'o conferință ținută la clubul muncitorilor; că recurentul de astăzi în acea conferință, articula contra numiților căpitani fapte precise și de natură astfel, că, de ar fi fost adevărate supuneau pe aceștia și la pedeapsa prevăzută de art. 222 din codul justiției militare și la ura și dispretul public; că aceste cuvinte în asemenea împrejurări rostite ar fi constituit în virtutea articolului 294 combinat cu art. 299 din codicele penal, nu delictul de insultă, ci acela de calomnie, este învederat că tribunalele militare, cărora legea nu le deferă decât într'un mod excepțional, judecarea delictului de insultă nu puteau fi competinte a judeca delictul de calomnie; că un asemenea delict nu putea fi dar judecat, decât

www.digibuc.ro

de tribunalele ordinare și aceasta în urma unei acțiuni intentate de persoanele ce se pretindeau calomniate".

„Considerând că astfel fiind, motivul de incompetință fiind întemeiat, și având în vedere art. 39 din legea organică a acestei Curți.

Pentru aceste motive:

Casează fără trimitere, etc."

* * *

In „DREPTUL" No. 68 din 27 Octombrie 1896, regretatul mare jurisconsult, Al. Degré, consilier la Curtea de Casație, sub pseudonimul arhicunoscut de „Alexander" publica următorul articol asupra cazului Iacob Țăranu.

Procesul soldatului congediat Iacob Țăranu. — Hotărîrea Inaltei Curți. — Motivele acestei hotărâri. — Necesitatea unei schimbări a art. 53 Codul justiției militare.

Intrăm în materie fără multă vorbă și tărăgăneală. Intr'o conferință ținută la clubul muncitorilor, d. Iacob Țăranu, soldat în concediu, a stăruit a zice că bătaia cea mai cumplită a soldaților bântue armata noastră, și, ca să învedereze lucrul, a pârît anume pe căpitanul *B. că e o bestie care bate pe soldați de le curge sângele pe nas.*

Dat în judecată pentru această pornire îndrăzneață în contra unui ofițer, consiliul de războiu al corpului II de armată a calificat această faptă a acuzatului de *insulta superiorului* săvârșită cu *ocaziunea* serviciului militar, și l-a condamnat, pe temeiul art. 53 și 217 codul justiției militare, la un an închisoare corecțională.

Nemulțumit pe această hotărîre, condamnatul a făcut recurs la consiliul de revizie. In loc însă să arate aici că fapta pentru care a fost condamnat, constitue delictul de *clevetire* [1]) care aparține competinței *Tribunalelor ordinare,* dânsul s'a mărginit a zice că un domn Ionescu e autorul articolului din „Lumea Nouă" [2]) și că deci numai acesta poate fi răspunzător de insulta de care e vorba (art. 24 Const.).

Intâmpinarea aceasta de necompetință însă, fiind vorba în cazul nostru de o *cuvântare* ocărîtoare, care pe urmă abia s'a publicat prin presă, consiliul de revizie a

---

1) Consiliul de războì ar fi respins, probabil și esceptiunea de necompetență propusă în acest înțeles, pe motiv că, fapta imputată acuzatului constituind în acelaș timp o injurie și o clevetire, se reține acuzațiunea numai pentru injurie (expresiunea ocărâtoare „bestie"). Norocul acuzatului, prin urmare, că s'a apărat rău. A quelque chose, malheur est bon!

2) Conferința ținută la Clubul muncitorilor s'a publicat în *Lumea Nouă.*

www.digibuc.ro

respins-o *tambour battant,* pe motiv că acuzatul nu s'a dat în judecată pentru articolul publicat în „Lumea Nouă" ci pentru că, într'o conferință ținută la clubul muncitorilor, a săvârșit insulta superiorului.

D. Iacob Țăranu, văzând că nu mai este astfel nici o scăpare pentru d-sa dinaintea justiției militare, și-a luat inima în dinți și a făcut în cele din urmă recurs la Curtea de casație. A cercat însă astfel, așa se credea la început, marea cu degetul. In adevăr, un soldat în concediu condamnat de Tribunalele militare pentru insulta superiorului nu are deschisă calea recursului, față cu articolele 74 și 53 Codul justiției militare, cari sunt foarte categorice în această privință.

Art. 74:

„Nici într'un caz nu pot avea recurs în Casație contra hotărârilor consiliilor de războiu și consiliilor de revizie:

„1. Militarii, asimilații cu militarii și toți ceilalți indivizi arătați la articolele 51, 52 și 53 precedente".

Art. 53 codul justiției miiltare din 1894:

„Sunt de asemenea justițiabili de consiliile de războiu, în circumscripțiile teritoriale, în timp de pace:

„3. Ofițerii de rezervă și gradele inferioare din *concediu nelimitat și rezervă* când nu sunt sub arme, însă *numai pentru crimele și delictele prevăzute la art. 211, 214 și 217 codul justiției militare,* comise din cauza sau cu *ocazia* seviciului militar".

Ei bine, d. Iacob Țăranu, soldat în concediu, a fost condamnat tocmai pentru insulta superiorului, săvârșită cu ocazia serviciului militar, caz prevăzut și pedepsit de art. 217 codul justiției militare, care se rostește astfel :

„Orice militar care în timp de serviciu [3]) sau cu ocazia [4]) serviciului, insultă sau aduce ofensă superiorului său prin cuvinte, gesturi, amenințări și orice fel de scrieri. se pedepsește cu destituirea sau închisoarea dacă acest mi-

---

3) Delictul se săvârșește *în timp de serviciu,* atunci când „le supérieur et l'inférieur sont *tout deux de service". V. Pradier-Fodéré,* „Commentaire sur le Code de justice militaire", 1876, pag. 521.

4) Art. 53 Codul justiției militare zice: „din *causa* sau cu *ocaziunea* serviciului" aceea ce e fără îndoială un pleonasm. Bonnet blanc, blanc bonet. Cauza sau ocaziunea e tot una. *Pradier Fodéré* (opul citat, pag. 519) lămurește în adevăr lucrul astfel: „En effet, pour répondre à une question ainsi posée: Les voies de fait dont le nommé X est accusé ont-elles été commises à l'*occasion* du service? Les juges n'ont pas à ten'r compte de la position des deux partie dans le service ou hors du service; ils n'ont qu'à décider en leur conscience și les voies de fait ont eu, ou non, le service pour *cause".*

www.digibuc.ro

litar este ofițer, și de la 3 la 5 ani închisoare dacă este subofițer, caporal, brigadier sau soldat [5])".

Iată prin urmare, așa s'ar părea, cazul nostru în prevederile art. 74 codul justiției militare, care zice că în nici un caz nu pot avea recurs în casație militarii, prevăzuți la art. 53, căci art. 53 supune justiției militare pe soldații din concediu pentru delictul prevăzut la art. 217, și d. Iacob Țăranu, soldat în concediu, a fost condamnat tocmai pentru delictul prevăzut la art. 217.

Oricum, aici este tocmai nodul chestiunei noastre, fapta imputată d-lui Iacob Țăranu, soldat în concediu, constitue dacă ne uităm mai de aproape, nu delictul militar de insultă a superiorului, ci delictul de drept comun de *clevetire* [6]), *căci* „a bate pe soldați de le curge sângele pe nas" e o faptă care, adevărat fiind, ar supune pe făptuitor la pedepse penale sau măcar la dispretul și ura cetățenilor (art. 294 codul penal [7]).

Ei bine, după art. 53 cit. codul justiției militare, un soldat în concediu e justițiabil de consiliul de război numai pentru crimele și delictele prevăzute la articolele 211, 214, 216 și 217. Clevetirea însă nu e deloc prevăzută în vreunul din aceste articole. E vădit lucru prin urmare că pen-

---

5) Injuria adresată funcționarilor publici în timpul sau cu ocasiunea serviciului se numește *ultragiu* (V. art. 224 francez corespunzător cu art. 217 Codul justiției militare român). Există ultragiu, când injuria e rostită în *lipsa* funcționarului? Chestiunea e controversată (V. *F. Hélie,* asupra art. 222 Codul penal, t. III, No. 842). Jurisprudența hotărăște unanim că „l'existence du délit d'outrage n'est pas subordonée à la présence du fonctionaire" (V. „Code de la presse", par *Favre* et *Lévy,* 1885, pag. 147). Ori cum, ultragiul constitue un delict deosebit de clevetire, iar clevetirea se poate considera ca un ultragiu numai când e rostită în fața funcționarului în exercițiul funcțiunilor sale (*F. Hélie,* III, No. 845).

6) Vezi însă „Militär- Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich", § 113 și 91, din cari reese că și clevetirea (verleumderische Beleidigung) e un delict militar.

7) Bătaia, care a fost recunoscută de legile vechiului regim ca pedeapsă legală, principală, accesorie sau disciplinară, e astăzi înlăturată în toate statele civilizate. (Vezi art. 229 Codul justiției militare franceze, cf. art. 222 român), afară de *Englitera,* care o admite încă în marină și pentru delictele mici (Whipping). Problema s'a cercetat foarte pe larg la congresul internațional ținut la Londra în 1872, dar cea mai mare parte a experților engleji au cuvântat pentru menținerea acestei pedepse. Un lucrător cu mâna, ziceau ei, e mai bucuros să fie bătut de cât să stea săptămâni întregi la închisoare. Raționând astfel, călcăm însă principiul *egalității* tuturor dinanintea legei. V. „Holtzendorffs Rechtslexikon" V° „Prügelstrafe".

www.digibuc.ro

tru clevetire, soldatul în concediu atârnă de *Tribunalele ordinare* [8]).

Iată dar că art. 74 Codul justiției militare glăsuitor că nici într'un caz nu pot avea recurs în casație militarii etc. arătați la articolele 51, 52 și 53, n'are că căuta în cazul nostru, soldatul congediat Țăranu nefiind la reviste sau exerciții militare (art. 51 și 52) în momentul săvârșirei delictului, și fapta imputată lui (clevetirea) nefiind prevăzută de art. 211, 214, 216 și 217.

Este prin urmare loc de a se aplica în cazul de față, nu art. 74 cit., care respinge cu desăvârșire recursul la Curtea de casație, pornind de la ideea că judecătorii militari sunt judecătorii naturali ai militarilor, ci art. 75 care deroagă la această regulă și hotărește limpede și lămurit:

„Acuzații sau condamnații cari nu sunt coprinși în articolul precedent pot ataca hotărîrile consiliilor de război și consiliilor de reviziune înaintea Curței de casațiune, dar numai pentru *cauză de necompetență*".

D. Iacob Țăranu a și atacat prin urmare cu recurs în casație hotărîrea de mai sus a consiliului de revizie, pentru cauză de necompetență, zicând că fapta, pentru care a fost condamnat, fiind un delict de drept comun și nu un delict militar, justiția militară nu avea căderea de a o judeca.

Calificarea faptelor încriminate coprinde de sigur, pe lângă cestiunea de drept, și o apreciere de *fapte*, și știut este că Curtea de casație nu e volnică să alunece pe tărâmul faptelor, dar înalta Curte poate totuși, toată lumea o recunoaște, să califice faptele altfel de cât instanțele inferioare, sub condițiunea, bine înțeles, *de a lua faptele așa cum sunt constatate prin hotărârea supusă recursului* [9]).

Ce vedem însă? Consiliul de război vorbește în cazul nostru numai *în abstract* de *insulta superiorului*, fără să lămurească *fapta* [10]), pe care o califică astfel, însă reese din ordonanța militară de dare în judecată că s'a imputat soldatului congediat Iacob Țăranu anume fapta că a *pârît pe superiorul său că e o bestie care bate pe soldați, de le curge sânge pe nas.*

Ei bine, fapta aceasta calcă în acelaș timp art. 217 Co-

---

8) Vezi art. 6 Codul penal ordinar.

9) *Faustin Hélic*, „Traité d'instruction criminelle", I-a ediţiune, t. IX, pag. 480 urm.

10) Causa este că, unde după art. 126 Codul justiţiei militare, întrebarea trebuia să fie pusă ast-fel: „Acusatul este culpabil de fapta ce i se impută?, în casul de faţă, din contră, întrebarea s'a pus în *abstract* ast-fel: „Acusatul este culpabil de *insulta superiorului?*".

www.digibuc.ro

dul justiției militare și art. 294 Codul penal com. [11]), constitue adică și insulta superiorului (expresiunea ocăritoare „bestie“ [12]), care e de resortul Tribunalelor militare, și delictul de calomnie [13]) (imputarea făcută căpitanului *B.* că „bate pe soldații“), care atârnă de Tribunalele ordinare.

Din două, una prin urmare. Delictul militar și cel de drept comun se urmăresc în acelaș timp, simultan? In asemenea caz, *Tribunalul ordinar* e singur competent să judece amândouă delictele [14]), aplicând pedeapsa cea mai grea. Delictul de drept comun rămâne, din contră, pentru un cuvânt sau altul, nelămurit? *Tribunalul militar* are atunci

---

11) Una și aceiași faptă constituie mai multe infracțiuni. Aceea ce se numește în limba technică a științei dreptului, un concurs ideal sau intelectual de delicte.

12) Injuria e sau nu contravențiune polițienească (art. 300 Codul penal) sau un delict (art. 299 Codul penal). Injuria însă, ca delict, se deosebește de delictul de clevetire (art. 294 Codul penal), prin aceea că clevetitorul imputā victimei vre-o *faptă* lămurită, iar înjurătorul un *nărav* sau *viciu* arătat anume (beție, cortofărie etc.). Iată acum și deosebirea între art. 299 și 300 Codul penal: Dacă te numesc de exemplu un *pederast*, mă fac culpabil de delictul de injurie (art. 299), iar dacă te numesc un *câine*, o *beștie*, mă fac culpabil de injuria prevăzută la art. 300 Codul penal. Ori-cum, ori-ce clevetire coprinde în sine o injurie. In adevăr, însă-și imputarea unei fapte determinate încetează de a fi o clevetire și devine o simplă injurie când imputarea a fost făcută de bună credință, dar totuși într'un chip ofensător pentru persoana vătămată (V. *John*, în Holzendorffs Rechtslexikon V. *Beleidigung).*

13) Jurisprudența franceză și autorii. (Vezi însă mai sus deosebita socotință a lui *F. Hélie),* admit că existența ultragiului (art. 217 Codul justiției militare și art. 181 Codul penal comun) nu atârnă de la împrejurarea că funcționarul sau superiorul erau de față. Clevetirea, din contră, nu se poate considera ca un ultragiu de cât când e săvârșită de față cu superiorul. Militärstrafgesetzbuch für das Deutsche Reich (§ 91), pedepsește totuși fără nici o deosebire, militărește, și insulta și clevetirea superiorului.

14) Una și aceiași faptă nu se poate judeca, firește, de cât de o *singură* jurisdicțiune. De care anume? După regulele generale de competență, nici Tribunalul ordinar nu poate judeca insulta superiorului, care e un delict militar (V. *Haus* „Droit pénal belge“, t. II, No. 904 în fine), nici Tribunalul militar, delictul de clevetire, care, după chiar art. 53 legea justiției militare, cade în competența Tribunalelor ordinare. Urmează, așa dar, că jurisdicțiunea care va avea să judece amândouă delictele, va trebui să-și *proroage* jurisdicțiunea. Ei bine, se poate proroga numai jurisdicțiunea judecătorului ordinar, care e generală, și nu aceea a judecătorului militar, care e excepțională (V. *Faustin Hélie,* „Instruction criminelle“, VI, p. 690 urm., și *Pradier-Fodéré*, opul citat, pag. 123). Art. 73, No. 1 și 6, deroagă, este adevărat, la această regulă, pentru casul de *complicitate.* Casul de concurs ideal de delicte, din contră, nu e prevăzut și regulat de Codul justiției militare. Reintrăm prin urmare aici în principiile generale de drept. O excepțiune nu poate să existe fără o anume lege.

www.digibuc.ro

fără îndoială căderea să judece cazul, mărginind bine înțeles, acțiunea la delictul militar.

Cum s'au petrecut așa dar lucrurile în cazul de față? Consiliul de război n'a mărginit de loc acuzațiunea de mai sus pornită în contra soldatului congediat Iacob Țăranu la delictul militar, insulta superiorului (expresiunea ocărîtoare „bestie“ [15]), ci a caracterizat de insulta superiorului fapta imputată acuzatului, adică fapta că a pârît pe căpitanul *B* că e o bestie care *bate pe soldați.*

Nici vorbă, calificarea aceasta e din temelie greșită. In adevăr, există o calomnie, care e un delict de drept comun, și nu o simplă injurie sau expresiune ocărîtoare (art. 217 Codul justiției militare și art. 300 Codul penal), când se prepun asupra cuiva fapte cari, de ar fi adevărate, ar supune pe prepusul la pedepse criminale, ori corecționale, sau măcar la disprețuirea și la ura cetățenilor (art. 294 Codul penal).

Inalta Curte a casat prin urmare cu drept cuvânt, fără

---

15) Consiliul de război s'ar putea întâmpina, a mărginit *implicit* acuzațiunea la delictul militar, prin aceea chiar că a calificat fapta de insulta superiorului, aceea ce ar reeși și de acolo că acuzatul n'a criticat această calificare dinaintea jurisdicțiunii militare. Numai persoanele civile, s'ar putea adăoga, ar putea face recurs în casațiune pentru cauză de necompetență. „Toujours vous avez commencé par vérifier si le demandeur en cassation était militaire ou assimilé a un militaire, a zis *Paul Fabre*, procuror general pe lângă Curtea de casațiune franceză, toujours, sa qualité reconnue, vous l'avez déclaré non recevable a se pourvoir“ *(Pradier-Fodéré*, opul citat, pag. 141). Netemeinică e însă, așa credem această îndoită întâmpinare. O hotărâre, în adevăr, nu trebue să fie o ghicitoare. Consiliul de război trebuia prin urmare să hotărască *ritos*, că mărginește acuzațiunea la delictul militar. Art. 75 legea justiției militare, de altă parte, hotărăște categoric că toți acuzații cari nu sunt cuprinși în art. 74 legea justiției militare, pot face *recurs* în casațiune pentru cauză de necompetență, și, nu reese, de nicăeri că art. 75 citat, rostindu-se astfel, a înțeles că numai indivizii, ce nu sunt militari, nici asimilați cu militari, pot face recurs în casațiune pentru cauză de necompetență (V însă art. 36, lit. c., No. 1, legea organizărei Curței de Casațiune din 21 Ianuarie 1861). Soldații congediați sunt, fără îndoială, justițiabili de *Tribunalele ordinare*, pentru delictele de drept comun ce le-ar săvârși ei; cum dar să-i oprim să poarte chestiunea de necompetență dinaintea casațiunei civile? Militarismul extrem, care e poate bun pentru o țară mare și cuceritoare, n'are ce căuta într'o țară democratică. care poate să ajungă la mărire, glorie, strălucire numai prin virtuțile cetățenilor ei, prin comerciul și industria ei, prin propășirea morală și intelectuală a claselor ei muncitoare!

www.digibuc.ro

trimitere [16]), hotărârea consiliului de reviziune supusă recursului, şi pe calea consequenţei, şi hotărârea consiliului de război, pe motiv că, fapta imputată recurentului înfăţişând caracterele clevetirei şi nu a insultei superiorului, Tribunalele militare s'au amestecat fără competenţă în această daraveră.

Răspunde, întrebăm acum, idealului unei legi bune art. 53 Codul justiţiei militare din 27 Martie 1894, care face justiţiabili de consiliile de război pe ofiţerii de rezervă, când nu sunt sub arme, însă numai pentru crimele şi delictele prevăzute la art. 212, 214, 216 şi 217 Codul justiţiei militare, comise din cauza sau cu ocaziunea serviciului militar?

Nu e, observăm întâi şi întâi, o născocire a legiuitorului nostru art. 53 cit., căci art. 57 francez înţelege lucrul tot astfel, adică supune justiţiei militare pe soldaţii concediaţi pentru crimele şi delictele prevăzute la cartea IV titlul II (Cf. art. nostru 53 din 1881), prin urmare şi pentru insulta superiorului (art. 223 fr. conf. art. 217 r.), care e aşezată tocmai în cartea şi titlul de mai sus.

Pradier-Fodéré tălmăceşte, în adevăr, art. 57 francez corespunzător cu art. nostru 53 cit. astfel:

„Quant aux *jeunes soldats laissés dans leurs foyers, c'est-a-dire placés dans la réserve, et quant aux militaires envoyes en congé illimité*" ils ne sont justiciables des conseils de guerre que lorsqu'ils sont *réunis pour les revues et exercices prévus par la loi sur l'organisation de l'armée* [17]). En dehors de ces époques, les crimes et délits *du droit commun* par eux commis appartiennent a la juridiction des *Tribunaux ordinaires*. Mais *dans toutes les situations*, ils

---

16) Bine înţeles, fără trimitere la o altă jurisdicţiune militară, de oare-ce s'au declarat toate necompetente. Iar cât pentru trimiterea la jurisdicţiunea ordinară, ştiut este că e lăsat la facultatea ministerului public să urmărească sau nu un delict de drept comun. Ba, unii socotesc că delictul de clevetire nu se poate urmări de cât după cererea părţii vătămate. Ori-cum, urmărirea e supusă la plângerea părţei vătămate, numai în cazurile excepţionale, anume prevăzute de lege. (*F. Hélie*, t. III, pag. 33—34). Intre aceste cazuri figurează, este adevărat, în legea franceză din 1819 (V. şi legea franceză din 1881 şi 1882, art. 47) şi diffamaţiunea calomnioasă. La noi însă, art. 22 legea judecătoriei de pace din 1894, supune la plângerea părţei vătămate numai injuria prevăzută la art. 299.

17) Art. nostru 52, No. 5, legea din 1894 (Cf. art. 53, No. 4, legea din 1881), corespunzător cu art. 56 No. 4 francez, hotărăşte: „Sunt justiţiabili de Consiliile de război etc., recruţii lăsaţi pe la casele lor şi militarii trecuţi în concediu nelimitat şi rezervă, *când vor fi chemaţi pentru concentrări şi exerciţii.*

www.digibuc.ro

relèvent des *conseils de guerre* à raison des *crimes et délits contre le devoir de la discipline militaire (art. 57)* [18]).

Ei bine, insulta superiorului săvârşită în timpul sau cu ocaziunea serviciului, numără, sub Codul nostru (art. 217), ca şi sub cel francez (art. 224), printre delictele în contra datoriei disciplinei militare, şi deci, după art. 57 fr., ca şi după art. nostru 53, soldaţii cu concediu temporar sau nemărginit atârnă de consiliile de război pentru insulta superiorului săvârşită cu ocaziunea serviciului.

Şi cuvântul? „On comprend, zice *Langlais* în raportul său, cette jurisdiction du tribunal de droit commun, pour les délits ordinaires; mais le militaire en congé ou en permission n'a pas cessé d'être soldat; toujours inscrit sur les controles du corps, il reste à la disposition du ministre de la guerre qui peut l'obliger a rejoindre le drapeau. La *discipline* serait donc compromise le jour ou le soldat qui l'enfreindrait n'aurait plus a répondre devant son juge naturel (le conseil de guerre" [19]).

Disciplina ostăşească aşa dar, iată cuvântul, s'ar zădărnici, dacă soldatul, care ar încălca-o (şi cel cu concediu nemărginit sau în rezervă rămâne încă soldat), n'ar avea să răspundă de fără-de-legea sa dinaintea judecătorului militar, care e judecătorul său natural, ci dinaintea judecătorului ordinar, care nu e însufleţit de spiritul de corp şi de disciplină neînduplecată, care trebue să împărăţească în armată.

Disciplina cea mai riguroasă, o recunoaştem, e pentru armată un element de viaţă, o cerinţă neapărată, o chestiune de existenţă. Căci, zice *Shakespeare* în una din dramele sale, ce prieşte buruenii ca aerul lin, ce face hoţii îndrăzneţi ca slăbiciunea? Ar sbura de sigur în bucăţi însuşi statul cel mai ideal, dacă i-ar lipsi temeiul bunei orânduelí, a firului moral, a disciplinei spontane sau silite!

Ori cum, ne trebue de sigur o lege aşezând bine hotarul între cazarmă şi cetăţenie, căci, supuşi cum suntem cu toţii serviciului militar, caută să ştim cu siguranţă, când începe şi când se sfârşeşte viaţa noastră cetăţenească neatârnată de sabia lui Damocles, şi când se îndeplineşte metamorfoza noastră militară, care din cetăţeni liberi ne preface de odată în un *nervis alienis mobile lignum!*

Ei bine, art. 53 cit. ne lasă cu desăvârşire nedumeriţi asupra acestei chestiuni. Sunt justiţiabili de consiliile de

---

18) *M. P. Pradier-Fodéré* şi *M. Amedée Le Faure*, „Commentaire sur le Code de justice militaire", pag. 81, No. 4 şi pag. 82.
19) *Pradier-Fodéré*, opul citat, pag. 84.

www.digibuc.ro

războiu, hotărăşte acest art., soldaţii concediaţi sau în rezervă, când nu sunt sub arme, pentru crimele şi delictele prevăzute la art. 211, 214, 216 şi 217, comise din cauza sau cu *ocaziunea* serviciului. Ce poate să fie mai vag, mai în doi peri, mai nelămurit? Totul este lăsat la bunul plac al judecătorului militar!

Nu se leagă fără îndoială nici de aproape, nici de departe, cu serviciul militar, insulta întâmplată în focul discuţiunei într'o întrunire politică. Ce folos! Judecătorul săbiei, legea fiind elastică, o poate înfăţişa totuşi ca fiind săvârşită cu *ocaziunea* serviciului militar. Ce are a face însă? Suntem de sigur *cetăţeni* şi nu militari, când ne adunăm ca să ne arătăm păsurile noastre, ca să vestim abaterile, cari ne biciuesc, ca să formulăm revendicările noastre sociale!

E vădit lucru prin urmare că art. 53 cit. lasă mult de dorit [20]). Ba, mai există încă şi multe alte articole în C. J. M. cari deşteaptă critica. Care ar trebui să fie deci planul revizuirei de făcut? De cât o reformă *în pejus*, mai bine nici una. O lege bună nu se scutură din mâneci. Legiştii armatei prin urmare, presupunem, se vor specializa în această materie, vor aduna toate elementele unui studiu spornic ale problemului nostru, vor schimba Codul nostru de justiţie militară, cum vor socoti mai bine [21]).

---

20) După legea germană (Militärstrafgesetzbuch) din 20 Iunie 1872, militarii concediaţi, când nu sunt sub arme, se pedepsesc milităreşte numai în cazurile prevăzute de § 113, 68, 69, 101 şi 42, alin. II, adică când se fac culpabili de delicte militare, îmbrăcaţi în uniformă sau aflându-se în daravere de serviciu cu superiorii lor.

21) Nepregătit, cum sunt, aş putea să formulez cel mult *utopia* (orice reformă e utopică, toate fiind la noi o roată) următoare. Militarii, în general, să fie justiţiabili de Consiliile de răsboi numai pentru delictele militare. Asimilaţii cu militarii (medicii, spiţerii, veterinarii, intendenţii) să nu fie justiţiabili de Consiliile de răsboi de cât pentru crimele şi delictele săvârşite în armate pe teritoriul străin şi pentru crimele şi delictele comise în armată pe teritoriul român în stare de asediu. Comisarul regal şi raportorul să fie licenţiaţi sau doctori în drept. Prevenitul să aibă dreptul de apel la o instanţă mai înaltă în contra mandatului de arest dat de raportor. Comisarul regal şi partea vătămată să fie îndrituiţi a recurge la o instanţă superioară în contra încheerei generalului-comandant refuzând ordinul de a cerceta prevăzut de art. 93. Ordinul de dare în judecată să fie dat, nu de generalul-comandant, ci de o cameră de punere sub acuzare (Bavaria, Holstein). Raportorul (doctor sau licenţiat în drept) să conducă desbaterile dinaintea consiliului de războï. Consiliul de reviziune să fie alcătuit din patru membrii ai Curţei de casaţiune traşi la sorţi din doui coloneli, şi un preşedinte, general sau colonel (Holstein).

www.digibuc.ro

CAZUL D-RULUI RACOVSKI

— Studiu apărut în ziarul „Adevărul" din 10 Noembrie 1909 şi scos în acelaş an în broşură —

Inainte de a intra în discuţiunea miezului chestiunei Rakowski ne vedem siliţi a face o mică introducere asupra organizărei Dobrogei, a legilor ce au guvernat-o şi o guvernează astăzi, pentru a se putea judeca concluziile ce vom trage:

Dobrogea a fost incorporată, sau reincorporată României prin art. 46 şi urm., din tratatul dela Berlin, fără ca prin acele articole să se prevadă modul acordărei drepturilor civilo-politice locuitorilor din acea provincie, ci odată alipiţi la România, li se aplică cerinţele şi ideile cuprinse în art. 44 din acel tratat, adică că diferenţa de confesie şi religie, nu este nici o piedică pentru bucurarea de drepturi în România. Mai mult: ca provincie căpătată de noi prin dreptul de anexiune, locuitorii ei, deveneau *ipso-facto* cetăţeni români, în virtutea dreptului internaţional public şi privat. Drept era, ca toţi locuitorii anexaţi fără nici o deosebire să fie trataţi ca cetăţeni egali cu românii de dincoace de Dunăre, iar marele şi regretatul Mihail Kogălniceanu cu spiritul său larg şi democratic propusese în proectul organizărei Dobrogei — în calitate de ministru de interne — ca chiar şi aşa zişii străini, nu numai cei cari erau supuşi otomani înainte de 11 Aprilie 1877 — să se bucure de drepturile de alegători comunali în Dobrogea. Comitetul delegaţilor a şters însă acest aliniat II din art. 49 al proectului. (Vezi raportul comitetului, în „Desbaterile Monitorului Oficial" No. 24 din 1880 pag. 541).

Prima lege organică a acestei noui părţi a ţărei este „Legea pentru organizarea Dobrogei" din 9 Martie 1880. Această lege a abrogat regulamentele provizorii publicate în „Monitoarele Oficiale" No. 252, 254 şi 256 din 12, 15 şi 17 Noembrie 1878, prin cari se regulamenta începutul epocei de tranziţie. Egalizarea drepturilor celor din Dobrogea cu ale cetăţenilor din România mare s'a găsit atunci inoportună de majoritatea Camerei deputaţilor, cu toate că

www.digibuc.ro

aceasta era cerută de o minoritate destul de importantă.

Art. 3 din acea lege dispune: *„Toți locuitorii din Dobro-„gea cari în ziua de 11 Aprilie 1877 erau cetățeni otomani, „devin și sânt CETĂȚENI ROMÂNI“.*

Cum vedem aceștia formau o categorie de *CETĂȚENI ROMÂNI* cu deplinătatea drepturilor cetățenești în ceeace privește dobândirea de imobile rurale — cum se va vedea mai departe — (cu restricțiunea drepturilor politice de Cameră și Senat, etc.) prin urmare era o încetățenire colectivă, totuși fără călcarea art. 7 al. 5 din Constituție care prevede că numai cetățenii români sau naturalizații pot dobândi imobile rurale în România.

Când se ajunge la art. 12 din proect — devenit 13 în lege — găsim o *violentare* a principiului constituțional de mai sus, căci pe lângă cetățenii de mai sus, se mai introduce încă o categorie cu dreptul de a dobândi imobile rurale și anume: pe români, fără destincție dacă sânt, sau nu cetățeni, căci iată cum glăsuește art. 13 din lege:

Art. 13. — „Numai locuitorii aflați în Dobrogea în ziua de 11 Aprilie 1877 și indrituiți de legile otomane, *ROMÂNII* și acei indrituiți de art. 7 din Constituția României pot cumpăra imobile rurale în Dobrogea.

Cu alte cuvinte, după această lege, care caracterizează prima fază din epoca de transiție puteau dobândi imobile rurale numai următoarele categorii: *a)* Românii cetățeni din România propriu zisă și naturalizații români; b) Nouii cetățeni declarați ca atari prin art. 3 de mai sus și *c)* Românii, fără distincție, adică românii de origină, fie chiar supuși altor state.

Trebue să accentuăm chiar aci, că în România de dincoace de Dunăre, Românii de origină, însă supuși altor state nu puteau și nu pot dobândi imobile rurale înainte de căpătarea cetățeniei prin recunoașterea lor de către Corpurile legiuitoare (art. 9 din Constituție). (V. Cass. rom. pe 1891 pag. 1081, V. și D. Alexandresco T I ed. II, pag. 305 text și nota 5—6).

In ce privește însă Dobrogea, s'a găsit că este o necesitate socială și națională, o rațiune de stat inevitabilă, de a se asimila pe românii de origină cu românii cetățeni acordându-le dreptul la dobândirea de imobile rurale — un drept constituțional de prim ordin pentru care s'au vărsat valuri de cerneală și de cuvinte oratorice la modificarea art. 7 din Constituție la 1879 — fie chiar cu violentarea Constituției, cum am arătat mai sus.

* * *

www.digibuc.ro

Legea pentru regularea proprietăței imobiliare în Dobrogea din 3 Aprile 1882 caracterizează o a doua fază din epoca de transiție.

Cercul închis prin art. 3 și 13 din legea din 9 Martie 1880 devenind prea strâmt, atunci, pentru aceleași motive și necesități sociale, naționale și rațiuni de stat s'a simțit nevoia de o lărgire, și de introducerea unui nou element de cetățeni capabili de a dobândi imobile rurale, și, cărăruia odată făcută, se violentează din nou Constituția.

In treacăt fie zis, violentările acestea de Constituție ne sânt simpatice când sânt făcute în sens liberal și democratic, căci acolo trebue să tindă toate societățile progresiste, când în mersul lor tot înainte, se văd încătușate de așezăminte învechite care nu mai corespund corpului social și timpului în care trăim.

In raportul legei de care vorbim, d. Nacu, raportorul, spune:

„Principala dispozițiune a acestei legi, aceea care face „baza ei chiar, este de a se asemăna proprietatea rurală din „Dobrogea cu aceea existentă în celelalte părți ale Ro„mâniei".

Iar mai departe:

„Legiuitorul român a pus mare preț pe proprietatea „imobiliară rurală, și de aceea a interzis părței celei mai „însemnate a populațiunei rurale înstrăinarea pământurilor „răscumpărate, apoi „Constituțiunea a făcut *din dreptul „de proprietate rurală un drept de cetățenie, refuzându-l „celui ce nu se bucură de calitatea de român.* Acestea sânt „principiile de cari cată să fim conduși prin organizarea „proprietăței în Dobrogea pe ele le și urmează proectele „de față". (V. dezbaterile Camerei deputaților, ședința din 22 Februarie 1882 pag. 883).

Art. 2 din *proectul de lege* sună astfel:

„Nimeni nu poate dobândi, direct sau indirect proprie„tate imobiliară rurală fără să fie cetățean român.

„Cultivatorii aflați în Dobrogea la promulgarea legei „de față, CHIAR STABILIȚI DUPĂ 11 APRILIE 1877 „sânt asemenea considerați ca cetățeni români și se bucură „de acelaș drept".

Cum vedem, pe lângă categoriile ce am numit mai sus, se mai introduce prin proectul de față încă una, cu dreptul de a dobândi proprietate rurală, și anume; „cultivatorii" fără ca aceștia să fi fost anteriormente cetățeni români, și nici să fi fost stabiliți și găsiți la 11 Aprilie 1877 ca supuși otomani; din potrivă, se declară categoric că și cei stabiliți după acea dată se bucură de acelaș drept.

www.digibuc.ro

La discuția pe articole, părându-se că prin *români* din art. 13 din legea din 9 Martie 1880, s'ar putea înțelege numai cetățeni români, iar nu cum am desemnat noi mai sus categoriile și simțindu-se nevoia de a se popula Dobrogea cu cât mai multe elemente de români de origină din Transilvania și Turcia, din cari o mare parte erau deja stabiliți la 1882 în Dobrogea, art. 2 a fost redactat în modul următor:

„Numai românii pot dobândi proprietate imobiliară „rurală. Românii de origină cari conform art. 9 din Con„stituție pot dobândi recunoașterea fără stagiu și prin un „simplu vot al Adunărilor, au aceleași drept.

„Cultivatorii stabiliți în Dobrogea la promulgarea le„gei de față sânt considerați ca români și se bucură de a„celaș drept".

Cum vedem, indiferent de redacțiunea articolului 2, cum este în lege, avem patru categorii de cetățeni, în urma legei din 1882, cu drepturi de a dobândi imobile rurale:

a) Românii propriu ziși; *b)* Noui cetățeni naturalizați în bloc prin art. 3 din legea de organizare a Dobrogei din 9 Martie 1880, cuprinși în titulatura generală de români; *c)* Românii de origină dar supuși altor state. — Și să se noteze, că nu li se cerea prin această lege ca să declare că se leapădă de protecția străină — și *d)* Cultivatorii de pământ stabiliți în Dobrogea până la promulgarea legei din 1882, indiferent dacă anteriormente erau sau nu, cetățeni: aceștia deveneau cetățeni prin beneficiul acestei legi de transiție.

A treia fază din epoca de tranziție este negreșit legea din 1909 pentru acordarea drepturilor politice locuitorilor din județele Constanța și Tulcea, care nu intră în cadrul studiului de față.

* * *

După introducția de mai sus, ne vedem siliți a spune câteva cuvinte asupra deciziei prin care dr. Rakowski a fost șters din listele elctorale.

Critica ce vom face acestei deciziuni, deși este fără rezultat practic este și critica ce-i face d-rul Rakowski de oarece nu prin o critică, chiar documentată, se poate dărâma acea decizie, fiindcă este dată în ultima instanță de cea mai înaltă treaptă judecătorească fie chiar așa cum este smulsă prin acte falșe sau falșificate în interesul cauzei. Deși cum am zis fără rezultat practic momentan, totuși vom încerca a o critica, dat fiindcă acea decizie nu are caracterul lucrului judecat *erga omnes*, iar d-rul Rakowski

www.digibuc.ro

credem că-şi poate redobândi drepturile sale cu altă ocazie şi pe altă cale, unde nu va fi, nici identitatea de obiect, nici de cauză, nici de persoane şi nici de calitate, adică cele patru elemente dictate de articolul 1201 codul civil, de doctrină şi de constanta jurisprudenţă a Inaltei noastre Curte de casaţie, cari să stabilească autoritatea lucrului judecat. Voim să vorbim de cazul când d-rul Rakowski s'ar întoarce în ţară prin înfrângerea decretului de expulzare ce i s'a aplicat, şi va fi dat în judecata instanţelor represive conform art. 5 din legea supra străinilor din 1881.

Cu această ocazie dânsul va putea din nou pune în discuţia tribunalelor ordinare statul său civil, adică naţionalitatea sa, calitatea sa de cetăţean român, certă şi indiscutabilă, după cum vom dovedi mai departe.

Căci dacă este întru câtva adevărat, precum susţin unii autori, că expulzarea sau dreptul de expulzare este un act de guvernământ, şi scapă controlului justiţiei, mai cu seamă în sistemul legei noastre care dă acest drept consiliului de miniştri, şi cari dau decretul nemotivat, *aceasta nu se poate susţine decât când este vorba de expulzarea unui străin,* dovedit ca atare. In acest caz, unii autori, şi jurisprudenţe, cred că tribunalele ordinare nu pot pipăi legalitatea în sine a actului de expulzare, adică dacă cel străin este, sau nu, periculos ordinei stat. Acest act ar fi atunci un act de guvernământ şi nu poate fi atacat pe nici o cale în justiţie. (Argument din decizia Casaţiei secţia III din 20 Noembrie 1907, în ce priveşte actele de guvernământ).

Chestiunea se schimbă cu totul, când este vorba de expulzarea *unui naţional,* în specie, a unui român: toţi autorii şi jurisprudenţa sunt unanimi de a recunoaşte tribunalelor ordinare şi numai acestora dreptul de a pipăi statul civil al deliquentului. Curtea noastră supremă sesizată în cazul expulzatului Fior în 1887 (Buletin pag. 714) a casat decizia Curţei de apel din Iaşi No. 346—87 argumentând astfel:

„Având în vedere că în instanţa de apel recurentele a susţinut în apărarea sa, că legea din 1881 nu i s'ar putea aplica, el nefiind străin în sensul acelei legi;

„Că Curtea de Iaşi, prin deciziunea atacată, se refuză a cerceta să judece chestiunea dacă el era sau nu străin, sub cuvânt că hotărîrile de expulzare ale consiliului de miniştri *nu sunt supuse controlului instanţelor judecătoreşti.*

„Considerând că în asemenea caz tribunalele civile sau penale sunt singure chemate a aprecia legalitatea faptului din care se deduc consecinţele supuse judecăţei lor;

„Că a admite contrariul ar fi a ridica orice garanţie justiţiabililor,*substituind în realitate puterei judecătoreşti în materie penală sau civilă puterea administrativă*".

www.digibuc.ro

Iată prin urmare că instanțele noastre judiciare sunt de acord cu toți autorii asupra acestei punct.

Revenim la chestiunea noastră.

Motivele puse de Curte pentru ștergerea d-rului Rakowski, sunt următoarele:

1) In ce privește tatăl doctorului:

Că nu se stabilește că dânsul a fost *locuitor* dobrogean la 11 Aprilie 1877, și că ar fi fost atunci supus otoman cum cere art. 3 din legea din 9 Martie 1880. Deci posesia de stat a acestuia care după părerea Curții nu este de cât o presumție de cetățenie, putând oricând fi combătută prin probe contrarii nu profita tatălui doctorului, precum nici fiului.

2) In ceeace privește pe doctorul Racovski:

Că chiar dacă s'ar interpreta în mod larg art. 3 din legea de organizare a Dobrogei și s'ar considera că G. Stanciov, și prin urmare și apelantul au devenit români în puterea acestei legi, deși s'au stabilit mai târziu, totuși apelantul a pierdut calitatea de român conf. art. 17 c. civ. pentru că:

1) S'ar fi dovedit că s'a servit în 1897 și 1890 de pașaport bulgăresc;

2) Că la facultatea din Berlin s'ar fi înscris ca supus bulgar;

3) Că a luat parte la un congres socialist ca delegat bulgar;

4) Că ar fi cerut odată naturalizarea în Franța, dar n'a reușit.

* * *

Nu voim să repetăm apărarea strălucită ce-și face d-rul Racowski în cartea sa, bazată pe documente irefutabile, vom adăuga numai unele spre completarea lor.

In ce privește pe tatăl d-rului Rakowski:

Curtea, credem, nu numai că a dat o prea strâmtă interpretare art. 3 din legea de organizarea Dobrogei, cuvântului „*locuitor*“ dar comite o eroare gravă, când scindează cuprinsul actelor ce i s'au prezentat chiar de adversarii d-rului Rakowski, acte citate în corpul deciziunei ca provenind dela ministerul de interne al Bulgariei cu adresa No. 1098 din 20 Martie 1907 către agentul diplomatic al României la Sofia și anume: certificatele No. 748/1902, No. 1720 și 1770/907.

Or, toate aceste acte pe lângă alte indicațiuni pe cari și le însușește Inalta Curte spre a ajunge la dovedirea faptului că familia lui Gh. Stanciov a plecat din Kotel abia pe la 1880—81, aceste acte arată în acelaș timp că dânsul. G Stanciov — *locuia de mult în Dobrogea românească:* prin urmare această din urmă dovadă reeșind din aceleași acte, coroborată încă și cu certificatele administrației domeniilor statului din Dobrogea No. 3998, 3999 din 1907, prin care se certifica că G. Stanciov era locuitor indigen dobrogean *înainte de războiu și că a fost găsit acolo* și de comi-

www.digibuc.ro

siunea verificărei titlurilor, credem că Curtea a comis o eroare gravă înlăturând acest mod de probațiune pe deplin dovedit.

Și dacă acea decizie ar fi fost dată de o instanță de fond, cu siguranță că ea ar fi fost casată de Curte.

Dar din nenorocire, decizia este dată de instanța supremă.

In ce privește pe d-rul Rakowski :

Faptul că a cerut naturalizarea în Franța, că a fost înscris la Berlin ca supus bulgar; că s'a prezentat la un congres socialist ca delegat bulgar, cu tot respectul ce avem pentru înalții magistrați, permită-ne să considerăm argumentația lor ca adevărate erezii juridice; și cum foarte bine arată d-rul Rakowski în cartea sa, acestea n'au nici o bază juridică, fiind făcute de dânsul în etatea fragedă, când se crede că, tot ce sboară se mănâncă. (Vezi în acest sens D. Alexandresco, op. cit. p. 369, 370 text și note). Noroc că la acea etate, nu i-a venit în gând să-și zică fiul cerului, sau alt nume bizar, căci ne-am fi pomenit că în loc de străin, dânsul ar fi fost declarat prin hotărâre judecătorească ca anticrist, etc.... și scos din cauza aceasta din cetățenia română.

Rămâne deci singurul fapt în greutatea(?) lui, acela că la 1897 când era major, s'ar fi servit de pașaport străin și deci prezumția că a pierdut *prin aceasta numai* calitatea de român, conform art. 17 c. civ. al. c., pe care n'ar fi putut-o redobândi decât trecând prin formele îngreunătoare ale votului Corpurilor legiuitoare.

Aci iarăși apărarea ce-și face d-rul Rakowski nu este decât admirabilă. Jurisprudențele citate în cartea sa, dovedesc că nu aceasta era și este părerea constantă a Curții noastre de casație. Nu hotărîri vechi cari nu leagă pe Curte, — cum zice „savantul" jurist al „Voinței"; din potrivă, se citează, și vom cita și noi o serie de deciziuni, date la intervale mari, prin urmare de diferite complecte ale secțiunilor Curței, și cu toate acestea cu acelaș rezultat, și anume, că:

Faptul că cineva s'a servit pentru un scurt timp de un pașaport, nu dovedește *prin aceasta, numai* că a înțeles să se lepede de calitatea de român.

* * *

Iată în extenso aproape, o serie din aceste deciziuni:

T. Cristescu din Brăila a fost șters din liste pe motive că în 1874 s'a servit de un pașaport rus. Făcând apel, Curtea ordona înscrierea motivând că:

www.digibuc.ro

„Pierderea calităţii de român, nu are loc din simplul fapt că într'o împrejurare oarecare, persoana s'a servit de un paşaport străin fără ca să fie constatat că există vre-o cerere din parte-i, de a părăsi naţionalitatea română, şi de a i se acorda protecţia rusă;

„Că dar nefiind dovedit că apelantul a pierdut calitatea de român, prin violarea art. 17 din cod. civ., tribunalul a admis ştergerea apelantului din listele electorale ale colegiului I de Cameră şi Senat;

Pentru aceste motive admite apelul şi ordonă înscrierea".
(Bul. Cas. 1890 p. 486).

Alexe Avramide din Tulcea, înscris de trib. în liste este contestat la Casaţie pe motiv că la 1881 s'a servit de paşaport otoman *şi de bilet de liberă petrecere în ţară* eliberat lui in baza legei asupra străinilor.

Curtea respinge contestaţia, ordonând ca Avramide, să rămână bine înscris motivând că:

„Având în vedere că Avramide dovedeşte că la 11 Aprilie 1877 era locuitor dobrogean şi supus otoman, şi ca atare a dobândit cetăţenia română;

„Considerând că faţă cu această probă, împrejurarea că Avramide s'a servit în 1881 de un paşaport otoman şi *chiar de o permisiune de liberă petrecere în România* luată numai pentru un termen de 6 luni, nu sunt de natură a constitui o probă convingătoare că dânsul a înţeles să renunţe la cetăţenia română, întrucât prin nici un act nu se dovedeşte intenţiunea lui de a se supune unei protecţiuni străine;
(Bul. Cas. 1890 p. 523).

Rafael Fayon din Constanţa, a fost şters din liste de trib. respectiv, pe motiv că s'a servit de paşaport străin.

Curtea, în urma apelului făcut de Fayon, ordonă înscrierea lui pe motiv că:

„Considerând că faptul că numitul s'a servit de paşaport străin nu indică că el s'a supus protecţiei unui stat străin, că, pentru pierderea calităţei de român, trebue să fie una din condiţiunile ce prevede art. 17 din cod. civ., iar supunerea la o protecţie străină prevăzută de art. 17 al. 3 din cod. civ., nu rezultă din întrebuinţarea unui paşaport pentru trebuinţele călătoriei sau ale comerciului, ci din voinţa nediscutabilă de a se servi de protecţia străină, *pentru a se sustrage legilor române*, că în această privinţă tocmai contrariul este adevărat, fiindcă numitul satisfăcând legea recrutărei şi-a manifestat voinţa de a rămânea cetăţean român.

„Pentru aceste motive admite apelul, şi ordonă înscrierea".
(Bul. Cas. 1901 p. 736).

Cum vedem, cazul acesta este perfect identic cu al d-rului Rakowski, dar cu rezultat deosebit.

Prin urmare este neexplicabil cum Curtea cu ocazia procesului Rakowski, a dat cu buretele peste jurisprudenţa ei constantă, cum că atunci când un cetăţean român sau dobrogean s'a servit de paşaport străin, fără ca odată cu aceasta să se fi sustras de la obligaţiunile ce-i impun calitatea de român, nu-şi pierde *prin aceasta numai calitatea* de român.

www.digibuc.ro

Fac excepţie însă acei, cari pe lângă servirea de paşaport, s'au sustras serviciului militar, şi deci au manifestat constant şi neîndoios această intenţiune, adică de a rămâne străini.

* * *

Găsim însă două excepţii la excepţia de mai sus, judecate de aceeaşi Inaltă Curte, prin cari s'a admis înscrierea în liste a doui români, *cari, deşi s'au servit de protecţia străină pentru a fi scutiţi de recrutare,* totuşi Curtea a găsit că au redobândit calitatea de români, în virtutea art. 18 c. civ., cu toate că n'au îndeplinit nici o formalitate alta, de cât că au cerut înscrierea lor în listele electorale. Această cerere, zice Curtea, echivalează cu o manifestare formală, că se leapădă de distincţiunile ce le-ar fi conferit protecţia străină, şi deci nu era nevoe, nici de autorizaţia guvernului, cum cere art. 18 c. civ., nici de vre-o altă formalitate.

Reproducem aci aceste deciziuni şi se va vedea că unul din aceşti reîncetăţeniţi este astăzi deputat liberal al colegiul al doilea de Tecuci, şi anume d. Neculai Pelin din Tecuci.

Neculai I. Pelin din Tecuciu, a fost şters din liste de trib Tecuciu, fiindcă la 1879 *ca să scape de armată* s'a supus protecţiunei eline şi făcând apel la Casaţie, Curtea a admis apelul, fiindcă:

Având în vedere că trib. Tecuciu prin sentinţa apelată exclude pe Neculai I. Pelin din listele electorale pentru motivul ca contestatul Pelin la 1879 a încetat a fi român, şi nu a putut redobândi calitatea de român la 1888.

Considerând că nu e îndoială că apelantul N. I. Pelin este persoana identică cu persoana contestată; că asemenea nu e îndoială că Pelin a încetat a fi cetăţean român la 1879 *prin faptul de a se sustrage dela serviciul militar* în urma declarărei că e supus elin, declarare întărită de consulatul elin, pentru că supunerea la o protecţie străină pentru ori care cauză şi pentru ori cât timp este o cauză de pierderea calităţii de cetăţean român conform art. 17 al. c. c. civ.

„Că însă este a se şti dacă Pelin, care odinioară fusese român, şi devenise prin faptul său străin, a putut redobândi calitatea de român prin manoperile şi mijloacele întrebuinţate la 1888.

„Considerând că românul care a încetat a fi român prin una din cauzele prevăzute de art. 17 c. civ., spre a redobândi calitatea de român nu are trebuinţă a recurge la îndeplinirea formelor îngreunătoare a naturalizărei, precum e stabilit pentru străin prin art. 16 c. civ. ci el e tratat în mod mai favorabil.

„Că în această privinţă art. 18 c. civ. prescrie că românul redobândeşte calitatea de român întorcându-se în România *cu autorizaţia guvernului* român. şi declarând că voeşte a se aşeza în ţară şi că renunţă la toate distincţiunile contra legilor române, spre a redobândi calitatea de român, n'avea decât a declara că se su-

www.digibuc.ro

pune îndatoririlor prescrise de legile române *la care voise a se sustrage;* că deşi invederat apelantul Pelin a făcut aceasta, atunci *când a avut siguranţa că nu va fi ţinut a fi înrolat în armată*, din cauze admise de legea română de recrutare cari la 1879 nu ar fi putut fi invocate, totuşi în faţa art. 18 din c. civ. nu se poate contesta apelantului Pelin că dela 1888 el a redobândit calitatea de român.

„Că aşa fiind *el are dreptul* a fi înscris în listele electorale.

„Pentru aceste motive admite apelul şi ordonă înscrierea.

(Bul. Cas. 1898 p. 665).

Ion I. Jianu, din com. Socariciu, jud. Ialomiţa, a fost şters din liste, fiindcă în 1875, *ca să scape de recrutarea în armată* s'a servit de paşaport austriac. Făcând apel la Casaţie, s'a ordonat înscrierea lui pe motiv că:

„Considerând că din sentinţa apelată se constată că tribunalul a ordonat ştergerea din listă, pe motiv că în anul 1875, ca să fie scutit de armată, apelantul s'a supus protecţiunei Austro-Ungare.

„Considerând că românul care va fi pierdut calitatea de român prin supunere pentru ori cât timp la vre-o protecţiune străină, dacă nu va fi părăsit România, ci va fi şezător în ţară, şi-a redobândit calitatea sa de român, dacă se constată, că în urma supunerei sale la protecţia străină a renunţat la toate distincţiunile contrare legilor române (art. 18 c. civ.).

„Considerând că din actele prezentate se constată că numitul în urma cererei sale a fost înscris ca alegător în com. Socariciu încă din anul 1882, până azi, *şi că copiii săi* au satisfăcut legea recrutărei.

„Considerând că din toate acestea rezultă că numitul a renunţat la protecţia străină şi urmează să fie înscris ca având calitatea de cetăţean român;

„Pentru aceste motive, admite apelul, ordonă înscrierea".

(Bul. Cas. 1899 p. 556).

* * *

Din toate cele ce preced se va vedea că înalta Curte a interpretat greşit actele privitoare la G. Stanciov şi a trecut cu buretele peste jurisprudenţa ei constantă, numai şi numai ca să facă din românul Racowski un străin, şi numai din cauza vederilor sale politice înaintate s'a ergotat în cauza lui, că a pierdut calitatea de român în virtutea art. 17 al. c. civ. ci a redobândit această calitate prin faptul că şi-a îndeplinit toate datoriile către ţară, manifestând astfel intenţia neîndoioasă şi constantă de a rămâne cetăţean român, în conformitatea art. 18 c. civ. cum s'a hotărât în cele 2 cazuri de mai sus.

Regretabil, din toate punctele de vedere regretabil.

Dacă s'a putut ergota, cu ocazia deciziei de care vorbim mai sus, asupra înţelesului cuvântului *„locuitor";* asupra perderei cetăţeniei d-rului Rakowski pentru că s'a servit odată de un paşaport străin; că nu şi-ar fi redobândit calitatea de român prin fapte posterioare; ştergându-se cu

www.digibuc.ro

buretele în interesul cauzei toată jurisprudența constantă anterioară numai pentru a se ajunge la concluzia că Rakowski nu este român, chestiunea se schimbă cu totul în favoarea lui G. Stanciov și deci și în aceea a d-rului Rakowski dacă ne referim la art. 2 al. 2 din legea din 3 Aprilie 1882.

Aci ne aflăm în fața unui text *precis de lege,* asupra căruia nu mai încap ergotări și interpretări, deoarece să știe *„că acolo unde legea nu distinge, nici judecătorul nu poate distinge"*.

Ce spune al. 2 citat mai sus?

„*CULTIVATORII* stabiliți în Dobrogea la promul-„garea legei de față, *SUNT CONSIDERAȚI* ca români și „se bucură de acelaș drept".

Am arătat în introducerea de mai sus, motivele cari au pledat pentru votarea legei din 1882, motive de ordin social, național și de rațiuni de stat, și cari explică violentarea Constituțiunei făptuită cu acel prilej. Căci prin faptul că Constituția interzicea formal străinilor — și am văzut că și românilor de origină, nenaturalizați — din țară, dobândirea de imobile rurale, aceasta fiind considerată ca un drept politic, și în nevoia de a se popula Dobrogea, s'a făcut — ca și prin legea din 9 Martie 1880 — încă o încetățenire *en bloc* și anume aceia a cultivatorilor stabiliți în Dobrogea la promulgarea legei din 1882. Nu numai pentru a consfinți drepturile câștigate de unii, cari în acel moment erau proprietari ci și încă și pentru acei ce nu erau încă proprietari, ci se aflau stabiliți ca cultivatori. Legea nu cerea calitatea de proprietar cum o cere legea din 1909 — ci era de ajuns ca să fie cineva plugar stabilit acolo la 1882 pentru ca în această calitate să poată deveni mai târziu proprietar. Deci a *contrario* cei ce s'au stabilit dı· 3 Aprilie 1882 nu mai au acest drept, nici de cetățean, nici de dobândit imobile rurale.

Cu atât mai mult au devenit cetățeni proprietarii de imobile rurale în Dobrogea, găsiți stabiliți acolo la 1882. Bineînțeles cetățeni cu drepturile limitate ale Dobrogei.

De altfel nici nu se poate concepe în sistemul legislațiunei noastre proprietar rural, fără calitatea de cetățean, făcând excepție numai străinii, adevărații străini cari posedau în România, imobile rurale înainte de modificarea art. 7 din Constituție dela 1879. Aceștia, deși proprietari rurali, au rămas tot străini, respectându-li-se numai drepturile câștigate în ce privește stăpânirea imobilelor rurale.

* * *

www.digibuc.ro

In sprijinul tezei noastre vom cita un caz prezintat Curţii de casaţie şi rezolvat în sensul celor de mai sus:

D-nii M. St. Porumbiţă şi D. Nicolau din judeţul Vlaşca, au fost contestaţi la tribunalul respectiv că nu sunt cetăţeni. In lipsă de dovezi cu cari să stabilească calitatea lor de români, tribunalul a ordonat ştergerea lor din liste.

Făcând apel la Casaţie, pe motivul *că sunt proprietari rurali,* Curtea printr'o interpretare indirectă a ordonat înscrierea lor pe motivul că:

„Art. 7 din Constituţiune nepermiţând decât cetăţenilor români să fie proprietari rurali, urmează că unor asemenea proprietari, nu li se poate contesta calitatea de cetăţeni români. Apelanţii dovedind deci că sunt proprietari rurali, admite apelul şi ordonă înscrierea lor în liste". (A se vedea această decizie în Buletin pe 1898, p. 628).

Şi să se noteze că acest caz este din România de dincoace, unde n'a exsitat încetăţeniri în bloc, ca consecinţă şi în legătură cu posedare de imobile rurale. Cu atât mai vârtos, aceasta se impune la încetăţeniri globale, cum au fost cele din Dobrogea prin legea din 3 Aprilie 1882, cu cât textul este precis şi categoric *„sunt consideraţi ca români şi se bucură de acelaş drept".*

Mai mult încă. Pe când pentru românii de origină s'a crezut că e nevoe de o stipulaţie specială în al. I. din art. 2, pentru cultivatorii de pământ s'a întrebuinţat cuvântul generic de *români* întocmai ca la românii dela începutul art. 2.

Pentru a invedera şi mai bine susţinerea noastră ne vom permite luxul de a cita 3 deciziuni ale Curţii noastre de casaţie — nu numai una, ca d-rul Rakowski în cartea sa — privitoare chiar la cetăţenii dobrogeni, în materie electorală, din cari se va vedea că Curtea tot aşa a înţeles efectul acelei legi. Iată acele deciziuni:

Costi Diamandi din Constanţa a fost şters din liste de trib. respectiv pe motiv *că este străin şi n'a obţinut naturalizarea.* Facând apel la Curte, s'a ordonat înscrierea lui pentru următoarele motive:

„Având în vedere că, din sentinţa supusă apelului. trib. a respins cererea de a fi înscris Costi Diamandi între alegătorii comunali ai oraşului Constanţa pe motiv că dânsul este străin şi n'a obţinut naturalizarea.

„Având în vedere că, din procesul verbal cu No. 1506 din 8 Iulie 1893, încheiat de primarul comunei Palas, din plasa şi jud. Constanţa, şi prezentat astăzi de apelant, se constată că Costi Diamandi este proprietar de pământ în acea comună rurală;

„Având în vedere că, după art 2 din legea din 3 Aprilie 1882 pentru regularea proprietăţii imobiliare în Dobrogea, numai românii pot dobândi proprietatea imobiliară în Dobrogea;

www.digibuc.ro

„Că aşa fiind, dacă Costi Diamandi n'ar fi fost cetăţean român, nu ar fi putut dobândi proprietate imobiliară rurală;

„Că aşa fiind se constată în deajuns că Costi Diamandi s'a bucurat totdeauna de posesia de stat de cetăţean român;

„Pentru aceste motive admite apelul".

(Bul. Cas. 1895 p. 497).

C. de Hillerin din Constanţa a fost şters din liste fiindcă n'a dovedit calitatea sa de cetăţean român.

Făcând apel, Curtea ordonă înscrierea lui, motivând că:

„Având în vedere că prin art. 2 din legea pentru regularea proprietăţii imobiliare în Dobrogea din 3 Aprilie 1882 cultivatorii stabiliţi în Dobrogea la promulgarea acelei legi sunt consideraţi ca români;

„Având în vedere că din certificatul cu No. 226 din 1892 eliberat de primăria oraşului Medgidia şi prezentat astăzi în instanţă de apelant, se constată că în anul 1882 prin urmare la promulgarea sus citatei legi, C. de Hillerin se afla ca *agricultor* în comuna Medgidia.

Că aşa fiind, *conform acelei legi* C. de Hillerin a fost considerat ca român, şi ca atare putându-se bucura de drepturile politice acordate locuitorilor înpământeniţi în Dobrogea.

„Că prin urmare apelul făcut de C. de Hillerin este întemeiat;

„Pentru aceste motive, admite apelul, ordonă înscrierea.

(Bul. Cas. 1895 p. 526).

Ion Vilcu şi Neculai Şteflea din Constanţa au fost şterşi din liste pe motiv că nu sunt cetăţeni români. Făcând apel, Curtea ordonă înscrierea lor motivând că:

„Având în vedere că legea din 3 Aprilie 1882 pentru regularea proprietăţii imobiliare în Dobrogea, prescrie prin art. 2 alin. II că cultivatorii stabiliţi în Dobrogea la promulgarea menţionatei legi sunt consideraţi de români, bucurându-se de aceleaşi drepturi ca şi românii;

„Având în vedere că în specie, apelanţii Ion Vâlcu şi Nicolai Şteflea au prezintat certificatele cu No. 298 din 1895 al primăriei comunei Pazarlâc, şi No. 856 din 1894 al primăriei comunei Carol I, prin care se dovedeşte că numiţii în anul 1882 erau stabiliţi în acele comune ca *cultivatori de pământ*.

„Că aşa fiind, dânşii sunt consideraţi ca români, şi ca atare urmează a fi înscrişi în listele electorale ca alegători comunali;

„Pentru aceste motive, admite apelul şi ordonă înscrierea".

(Bul. Cas. 1895 p. 616).

* * *

Era de altfel o imposibilitate juridică de a interpreta altfel legea din 1882. Şi-ar putea închipui cineva în toată ţara, sau în vre-o altă parte a pământului, că, unor oameni, cărora li s'au acordat dreptul constituţional — *per excelentiam* — şi prin violentarea acestei Constituţiuni, căci nici art. 133 din Constituţia dela 1884 nu era încă votat, şi care prevede că prin legi speciale se vor egaliza drepturile dobrogenilor cu ale ţării mume — de a poseda imobile rurale, să li se refuze dreptul de a fi alegători în Dobrogea? Sau să li se aplice legi privitoare la străini, de ex.

www.digibuc.ro

legea expulzării, legile restrictive privitoare la străini, cum ar fi: oprirea de a se stabili în comunele rurale, ţinerea de debit de băuturi şi tutun, plata la taxe şcolare, etc., aplicabile numai străinilor?

Altă hipoteză: Legea din 1909, acordă drepturile politice în întregime numai la două categorii de locuitori dobrogeni; *a)* Locuitorilor cari la 11 Aprilie 1877 erau supuşi otomani şi locuiau acolo; *b)* românilor din orice stat domiciliaţi acolo la *aplicarea acestei legi*, proprietari de *imobile rurale* şi cari declară că renunţă la orice protecţie străină, precum şi minorilor acestora.

Se pune întrebarea: cei ce nu sunt cuprinşi în aceste două categorii, fi-vor consideraţi ca străini?

De sigur că nu. Ei vor continua a fi cetăţeni dobrogeni, cu drepturile limitate pentru acea parte a ţărei, cu alte cuvinte, ei nu vor avea drepturi politice, adică de a figura printre alegătorii de Cameră şi Senat, păstrând însă drepturile electorale de comună şi judeţ; vor avea dreptul de a păstra şi dobândi imobile rurale în acea parte a ţărei, etc., bucurându-se deci de drepturile câştigate prin legile anterioare, un fel de mică împământenire cum era sub regimul Regulamentului organic, instituţie desfiinţată în România, dar explicabilă într'o epocă de tranziţie, cum este aceia din Dobrogea.

Inalta Curte n'a hezitat nici un moment când i s'au prezentat cazuri de asemenea natură, şi a hotărât în mod constant, că: „Proprietarii de imobile rurale, cari la 1882 aveau această calitate, trebue să fie înscrişi în listele electorale, ca unii ce se bucură de cetăţenia română în Dobrogea".

Astfel avem cazul d-lui Costi Diamandi din Constanţa, — decizia No. 21 din 20 Martie 1895; Cazul d-lui C. de Hillerin din Medgidia (decizia No. 128 din 27 Martie 1895); şi cazul d-lor Ioan Vâlcu şi Neculae Şteflea din Medgidia (decizia No. 234 din 13 Aprilie 1895); pe cari le-am dat în întregime mai sus şi desfidem să ni se citeze vre-o decizie în sens contrar.

Aşa stau lucrurile şi aşa s'au înţeles efectele legei din 1882 în timp de aproape 30 de ani, şi nici că se putea altfel faţă de preciziunea art. 2. al. II din lege.

Odată aceasta stabilit, să revenim la cazul ce ne preocupă.

Se stabileşte din actele pe cari s'a bazat Curtea în procesul d-rului Racowski că tatăl său şi familia sa au venit în Dobrogeea pe la 1880—81. Actele spun că G. Stanciov, era aşezător şi mai înainte de rezbel în Dobrogea româ-

www.digibuc.ro

nească, dar Curtea a înlăturat această dovadă. Se mai stabilește de autoritățile româneștti — nu turcești sau bulgărești — că la 10 Noembrie 1880, a fost găsit de comisiunea de verificarea titlurilor, în comuna Gherengic — certificatul No. 3999 din 1907, iar la 20 Octombrie 1881 a fost găsit de aceiași comisiune în com. Musurat (certificatul No. 3998 din 1907, — prin urmare este neîndoios *că la promulgarea legei din 3 Aprilie 1882, G. Stanciov era locuitor dobrogean și proprietar de imobile rurale, nu numai cultivator.*

Astfel că este evident că, după cele desvoltate mai sus, G. Stanciov a devenit cetățean român în puterea legei din 1882, iar fiul său d-rul Racowski a devenit de asemenea cetățean.

Calitatea de cetățean a d-rului Racowski, fiind stabilită deci pe deplin pe această cale el intră în regula de favoare, admisă față de toți românii cari eventual ar fi pierdut calitatea de român și aceasta conform cu jurisprudența constantă a Inaltei Curți de care vorbim mai sus, — dacă în adevăr s'ar găsi din faptele sale că ar fi pierdut vre-odată calitatea de român; — noi am dovedit că dânsul nu a pierdut-o.

Cât pentru faptul că Curtea cu ocazia procesului electoral din 3 Aprilie 1908, nu se pronunță asupra legei din 1882, fie ne permis să ne depărtăm și de părerea d-rului Rakowski și de opiniile jurisconsulților, cari și-au dat părerile în cauza aceasta.

Inclinăm a crede că chestiunea n'a fost pusă la Casație și nu putem aduce injuria înalților magistrați, că cu intenție nu s'au pronunțat asupra unui motiv invocat, pe când vedem că discută toate punctele deduse judecății lor.

Curtea nu putea pune din oficiu această chestie, deoarece se știe că materia electorală nu este de ordine publică, ci se consideră ca un drept personal *sui-generis*. Părțile sunt stăpâne pe acțiunile lor, și pot ori când retrage apelurile sau contestațiunile lor, fără ca justiția să se poată amesteca. Spunem aceasta cu toată rezerva deoarece n'am văzut dosarul afacerei.

Pe de altă parte, credem că e mai bine, că nu s'a pus atunci această chestie, căci în atmosfera ce domnea cine știe cum s'ar fi interpretat și legea din 1882....

www.digibuc.ro

III

COMERCIALE

www.digibuc.ro

Operațiuni de bursă și jocuri de bursă

(Adnotație apărută în „Pandectele Române“ – caetul 2 anul V. 1926 — de sub direcțiunea d-lui C. Hamangiu, consilier la Inalta Curte de Casație, asupra sentinței Trib. Ilfov din 29 Octombrie 1925, pag. 51)

Sentința Tribunalului Ilfov Secția I Comercială este perfect juridică, bine motivată și inspirată din jurisprudența și doctrina franceză, precum și din ansamblul vechilor noastre legiuiri în această chestie; cu toate că în aparență sentința ar fi contrară dispozițiunilor din legea burselor dela 14 Iunie 1913, astăzi în vigoare, și anume aliniatului 2 de sub art. 42 din această lege, care prescrie că:

„Orice operațiune de bursă regulat făcută constitue un act de comerț și dă naștere unei obligațiuni valabile, căreia nu i se poate opune excepțiunea de joc“.

Ne ocupăm în special de partea referitoare la distincțiunea ce trebue făcută între „operațiuni de bursă“ și „jocuri de bursă“.

*

Mulți, foarte mulți, confundă ambele aceste îndeletniciri sau întreprinderi socotindu-le ca acte de comerț valabile, și având de consecință constrângerea debitorilor pe calea justiției la plata diferențelor eventuale decurse din nerespectarea unui angajament de livrarea sau primirea unor titluri, ce se cotează la bursă.

Vom dovedi însă că: pe când „operațiunile de bursă“ regulat făcute constituesc un act de comerț și dau naștere unei obligațiuni valabile, — cum se exprimă al. 2 de sub art. 42 din legea burselor, actualmente în vigoare, „jocul de bursă“ nu numai că nu dă naștere unei obligațiuni valabile, ci că „Legea nu dă nici o acțiune spre plată unui debit din joc sau prinsoare“ cum se decide categoric prin art. 1636 din codul civil.

www.digibuc.ro

Pentru lămurirea tezei noastre ne vedem siliţi să facem o mică excursie istorică asupra acestei materii, atât la noi, cât şi în Franţa, de unde am împrumutat legea noastră a burselor de comerţ — întâia noastră lege din 4 Iulie 1881.

IN FRANŢA: Legile franceze — până la 28 Martie 1885 — nu făceau distincţie între operaţiuni de bursă şi joc de bursă, ci permiteau numai cumpărări şi vânzări de titluri cotate la bursă fie contra comptant, fie pe termen, din îngăduirea tratărilor „à terme" se deducea că şi jocul numai asupra diferenţelor de curs la ultimo — când se fac lichidările — dădeau naştere la obligaţiuni valabile; deaicea controverse juridice, până ce doctrina şi jurisprudenţa a creat distincţia între „operaţiuni" şi „jocul de bursă" dând sancţiune celor dintâi, şi respingând ca lovite de imoralitate, şi contra ordinei publice, pe cele din urmă.

Iată şi definiţiunea doctrinară a jocului de bursă, după Buchère (citâm după Pand. fr. Rep. V.—0 Bourse No. 621) :

„Jocurile de bursă, sunt operaţiunile care, în loc de a avea de ţintă speculaţiuni serioase şi legitime n'au de obiect decât şansa câştigului dela hazardul agiotajului. In formă, ele nu se disting de târgurile ordinare cumpărări sau vânzări à terme de efecte publice sau de valori cotate sau nu, la bursă; dar cel ce face târgul cu ferma voinţă de a nu livra niciodată titlurile ce a vândut şi pe care nici nu le posedă, nici de a ridica pe cele ce le-a cumpărat şi pe care n'ar putea să le plătească. Jucătorul operează totdeauna deschis — à découvert, — foarte adeseori cu sume considerabile în scop de a mări şansele sale cari trebuesc lichidate la finele lunei, prin încasarea diferenţelor rezultate din variaţiunea cursurilor".

*

Aceeaş definiţie o dau mai toţi autorii în materie, iar jurisprudenţa a consacrat mai totdeauna aceste principii, şi când s'a ivit o speţă, magistraţii au cercetat dacă în fapt — cum e speţa judecată de Trib. Ilfov — debitorul era unul din acei care prin situaţia sa nu putea ridica sau livra titlurile cumpărate sau vândute — şi deci era numai jucător asupra diferenţelor — şi atunci primeau ca bine invocată de debitori excepţiunea de joc, oprită de art. 1965 cod. civ. francez — corespunzător cu art. nostru 1636 citat mai sus — şi respingeau cererea reclamantului.

Corporaţia marilor agenţii de schimb din Franţa a

www.digibuc.ro

reuşit însă a face, ca la 28 Martie 1885 să se promulge o lege cu următorul conţinut:

Art. 1. — Toate târgurile à terme pe efecte publice sau altele, toate livrările de denariate (cereale) şi mărfuri sunt recunoscute ca legale. Nimeni nu se va putea sustrage obligaţiunilor ce ar rezulta, prevalându-se de art. 1965 cod. civ., chiar atunci când s'ar rezolva numai prin plata de diferenţe.

Art. 2. — Articolele 421, 422 din codul penal sunt abrogate.

(Aceste articole pedepseau pariul à la hausse sau à la baisse asupra efectelor publice, articole care nu figurează în codul nostru penal).

Cu tot caracterul categoric al acestei legi, doctrina şi jurisprudenţa au rămas de acord chiar şi dela 1885 încoace, că speculaţiunea numai asupra diferenţelor este imorală şi contra ordinei publice. (Vezi Pand. fr. Rep. Loco cit. No. 623.625).

Şi pentru a corobora cele de mai sus, vom cita numai un exemplu din jurisprudenţa franceză.

Un debitor pentru operaţiuni de bursă între altele a invocat în apărarea sa şi excepţiunea jocului, oprit de art. 1965 cod. civ. fr.

Tribunalul comercial din Paris — şedinţa din 2 Noembrie 1903 — respinge excepţiunea ridicată prin următorul considerent: (V. Pand. fr. pér. 1905, 2/131).

„Având în vedere că N. Q. invoacă de asemenea pe nedrept excepţiunea art. 1965 cod. civ. (coresp. 1636 c. civ. rom.) susţinând că repetarea zilnică a operaţiunilor — de bursă — constituia un joc; că termenii imperativi ai legii din 28 Martie 1885 nepermiţând primirea excepţiunii decât când este expresamente demonstrat că, dela originea operaţiunilor contractanţii n'au avut intenţiunea de a face un act serios; că N. Q. neputând face această probă nu este loc a se face aplicaţiunea art. 1965 cod. civ."

Cu alte cuvinte, dacă debitorul ar fi făcut acea probă chiar sub imperiul legii din 1885, judecata l-ar fi apărat de răspunderea diferenţelor ce i se cereau. Trebue să notăm că astfel se aplică în Franţa şi acum aceste principii, şi pentru o mai bună lămurire trimitem pe cititor la colosalul material publicat în Pandect. Franceze V-a Bourse.

IN ROMÂNIA: Intâia noastră lege a burselor de comerţ din 4 Iulie 1881 a fost copiată, cum am arătat mai sus, din ansamblul legilor similare franceze. In art. 42 se spune că: Târgul trebue să arate dacă e pe bani gata sau dacă e cu termen; iar după art. 54 din acea lege, negocie-

www.digibuc.ro

rea cu termen nu se poate face decât pentru o lună, fără nici o altă indicație dacă art. 1636 este sau nu abrogat, sau dacă un debitor poate invoca excepția de joc oprită de acest articol.

Față de această tăcere a legii, jurisprudența noastră și-a apropiat doctrina și jurisprudența franceză dinaintea legii din 1885 — pomenită mai sus — și a decis că: Târgurile cu termen sunt valabile când prezintă caracterul unei operațiuni reale și serioase; dacă însă ascund un joc la noroc ele nu pot da naștere unei acțiuni. (Trib. Com. Ilfov 5 Martie 1882 „Dreptul" No. 31 din 1882). Tot astfel sentința aceluiaș Tribunal 17 Ianuarie 1885, „Dreptul" 28 din 1885; C. Apel București I. „Dreptul" No. 85 din 1882.

După cum se vede, nimic precis și controverse dăunătoare părților în litigii.

Legiuitorul român, inspirându-se dela legea franceză din 28 Martie 1885 și pentru a curma controversa enunțată mai sus, dedusă din jurisprudența Tribunalelor noastre din lipsa unei definiții asupra aceea ce este o operațiune de bursă și jocul de bursă, a introdus prin legea din 24 Iunie 1886 un aliniat în art. 42 din legea burselor din 4 Iunie 1881, în următoarea cuprindere:

„Orice operațiune de bursă regulat făcută constitue un act de comerț și dă naștere unei obligațiuni perfecte la care nu se poate opune în nici un caz excepțiunea de joc". Cum vedem aproape textual ca legea franceză din 28 Martie 1885 și aproape identic cu textul al. II de sub art. 42 din legea dela 14 Iunie 1913, astăzi în vigoare.

Iar expunerea de motive a ministrului I. Câmpineanu cetită în ședința Senatului din 15 Februarie 1886 (Desbateri, pag. 411) după ce arată că pentru siguranța operațiunilor noul proect oprește pe agenți de a se asocia cu bancherii care speculează la bursă, adaugă:

„La aceasta se mai poate adăuga și caracterul precis ce noua lege dă operațiunilor de bursă care vor constitui fără îndoială de aci înainte acte de comerț și obligațiuni civile.

„Sancțiunea mai energică ce se dă astfel acestor obligațiuni prin posibilitatea falimentului pentru cei ce nu-și respectă îndatoririle și prin neadmisibilitatea excepțiunii de joc, va fi un nou element de siguranță și prin urmare de confiență".

Acest aliniat introdus în art. 42 din legea dela 1886 paralizează evident și imperativ efectele art. 1636 cod. civ. astfel că Tribunalul Iași, secția II, prin sentința No. 239/99 (C. Jud. pag. 214—900) respinge excepțiunea de joc

www.digibuc.ro

invocată (art. 1636 cod. civ.) și aceasta în baza aliniatului introdus în art. 42 de care vorbim mai sus. Tribunalul neapropiindu-și doctrina și jurisprudența franceză, care face distincțiune între operațiuni de bursă și jocuri de bursă, cu toată imperativitatea legii din 28 Martie 1885.

Regretăm că ne lipsește timpul material ca să cercetăm dacă în intervalul 1886—1904 s'au mai dat hotărîri în această materie de Tribunalele noastre, dar din cele arătate până aci e evident că legiuitorul nostru din 1886, nu numai că nu a oprit jocul de bursă, dar pare a-l fi tolerat, deoarece dispune că, „nici într'un caz nu se poate opune excepțiunea de joc".

La 9 Mai 1904 se promulgă legea modificatoare a legii burselor din 1881, conținând asupra materiei ce tratăm principii diametral opuse legei din 24 Iunie 1886.

Și în adevăr: Aliniatul 2 de sub art. 46 reproduce numai în parte dispozițile aliniatului adăugat la 1886 la art. 42 din legea din 1881.

Iată acel aliniat astfel cum el se află în legea din 1904 :

„Orice operațiuni de bursă regulat făcute constitue un act de comerț și dă naștere unei obligațiuni valabile".

Cum vedem deci, aliniatul este redactat identic ca cel din 1886, dar s'au suprimat cuvintele dela urma aliniatului și anume: „la care nu se poate opune nici într'un caz excepțiunea de joc".

Această singură suprimare numai, ar fi suficientă pentru a decide că noul legiuitor din 1904, nu numai că nu tolerează *jocul de bursă*, nu numai că nu-l favorizează, ci dimpotrivă îi ridică privilegiul de care se bucura sub regimul legii din 24 Iunie 1886.

Dar nu numai atâta. Articolul 56 din legea dela 1904, în partea II-a dispune categoric — când vorbește de procedura înaintea Camerei arbitrale următoarele:

„Jocul de bursă find interzis, Camerele arbitrale și de conciliațiuni vor face aplicațiunea principiilor conținute în legile ordinare civile și comerciale asupra jocurilor de bursă".

Acum care sunt principiile din legile civile ordinare? Negreșit acele din art. 1636 c. civ. care —cum am arătat — hotărăște ritos: „Legea nu dă nici o acțiune spre plata unui debit din joc sau din prinsoare". Definiția jocului am arătat-o mai sus perfect stabilită de doctrina franceză și jurisprudența franceză și română.

Și pentru mai multă convingere putem adăuga definiția jocului de bursă făcută de B. M. Missir, distinsul ju-

www.digibuc.ro

risconsult, la discuția nouei legi a burselor din ședința Camerei din 13 Aprilie 1904 (Desbateri pagina 1063).

La o întrerupere a d-lui N. Moroeanu, despre ceeace este un joc de bursă d. Missir spune:

„Nu orice cumpărare și vânzare cu termen este un joc de bursă, dar jocul se ascunde sub această formă: când n'ai nici un gologan în buzunar și cumperi de un milion, evident că e un joc de bursă, pentru că toată speculațiunea este numai asupra diferenței de curs, căci n'ai capitalul necesar a realiza operațiunea în mod efectiv".

Drept colorariu al principiilor din art. 56 din legea din 9 Mai 1904, regulamentul acelei legi, prin aliniatul final al art. 97 pune mai întâi principiul clar și categoric prin cuvintele: „Jocul de bursă este interzis".

Iar în secțiunea II-a, paragr. 3 despre sentințe și pronunțarea lor, (a Camerelor arbitrale) art. 157 din regulament, parafrazând dispozițiile art. 56 din lege, glăsuește precum urmează:

„ART. 157. Jocul de bursă este interzis. Camera arbitrală, în deciziunea sa va face asupra jocului de bursă aplicațiunea principiilor cuprinse în legile ordinare civile și comerciale".

*

Din cele arătate și desvoltate până aci reese evident, că ori de câte ori se constată în fapt că părțile contractante, au avut dela începutul transacțiunii scopul de a termina târgul efectelor numai prin plată de diferențe, rezultate din speculațiunea à la hausse sau à la baisse, fără ca niciodată să se fi gândit măcar la o primire sau predare efectivă a titlurilor cumpărate, sau vândute, acest fel de transacție, constitue în mod hotărât un joc, și ca atare legea, art. 1636 c. civ. nu dă nici o acțiune pentru plata debitului rezultat din asemenea operațiuni.

Aceste principii admise în practică reduceau debitul din aceste operațiuni, la datorii din cărți de joc, baccara, poker, etc., care sunt în deridere supranumite: datorii de onoare (?).

*

Din cele ce preced reiese evident că sentința Trib. Ilfov deși în contradicție aparentă cu textul legii din 1913, este totuși juridică și inspirată de înaltele principii morale, care transformă câteodată pe judecător, în adevărat legiuitor atunci când găsește că faptele supuse judecății sale au

www.digibuc.ro

scăpat — printr'o inadvertență — legiuitorului şi deci trebue să soluționeze speța dedusă în instanță în conformitate cu principiile de drept și de dreptate, iar nu după textul rigid al unui articol din lege.

Dealtfel din opinia separàtă a d-lui judecător S. Rădulescu (într'o speță identică), publicată — în nota 1 la aceeaşi sentință a Trib. Ilfov de care ne ocupăm — reiese deasemenea că „acele operațiuni în care se constată că intenția părților a fost de a exclude orice idee de predare sau primire a valorilor, mărginind obiectul contractului numai asupra diferenței, capătă caracterul de joc".

www.digibuc.ro

Capital statutar și Capital social la societățile anonime

— Articol publicat în ziarul „Argus" din 15 Noembrie 1920 —

„Curierul Judiciar" dela 10 Octombrie a. c., publică un articol sub titlul „Capitalul statutar", semnat de d. Mișu Weismann, avocat, în care d-sa se ridică contra uzului — devenit abuz, după părerea d-sale — al unor societăți anonime de a înscrie în statutele lor, și în actul constitutiv, o cifră mai mare drept capital statutar, adică până la care se poate ridica eventual capitalul social și altă cifră drept capital social inițial subscris realmente la fondarea societăței.

D. Weismann susține că titulatura de „capital statutar" este pe de o parte menită să producă o confuziune în spiritul opiniunei publice și chiar în acel al subscriitorilor fundatori ai societăței, iar pe de altă parte, această întitulare ar fi în contradicție flagrantă cu dispozițiunile codului de comerț, art. 77 până la art. 264, în cari nu se pomenește de „capital statutar", ci se vorbește numai de „capital social", care, conform art. 90 și 132 trebue să fie *integral* subscris din care cel puțin treizecimi din valoarea acțiunilor să fie vărsat în numerar, exceptându-se aportul imobiliar — aportul în natură — pentru care cele trei zecimi nu sunt cerute (art. 132 alin. 2).

Drept consecință, d. Weismann, deși recunoaște că societățile comerciale sunt rezultatul jocului liber al convențiunilor private, sunt totuși niște instituțiuni de ordine publică, Tribunalele n'ar trebui deci să autorize funcționarea acelor societăți, cari nu se țin strict de litera art. 90 și 132 cod. com. și să respingă pe acele cari ar înscrie în actul constitutiv și statute o cifră mai mare drept „capital statutar" și alta mai mică drept „capital inițial social" rezervând apoi, fie consiliului de administrație, fie adunărilor generale viitoare urcarea capitalului social până la

www.digibuc.ro

maximul celui statutar sau chiar dincolo de acest maxim fixat de primii fondatori ai societății.

*

Articolul pomenit al d-lui Weismann este o reeditare succintă a criticei ce d. M. A. Dumitrescu face noțiunei „Capitalul statutar" în „Codul de comerț", comentat de d-sa, (vol. V, editura Alcalay 1916), cu deosebire numai că d. Dumitrescu dispunând de un spațiu mai mare, într'un volum, a putut explica mai pe larg critica d-sale în 44 de pagini, (pag. 394—438), citând unele exemple abuzive dintre cari cel mai abuziv este negreșit acela citat la finele pag. 418 și începutul pag. 419. Anume, că la un capital de 20.000 și vărsați 6000, s'a înscris în statute că pentru cumpărările ulterioare de mașini, etc., să se dea în plată noui acțiuni, considerându-se aceasta ca o sporire a capitalului social.

D. Dumitrescu coroborează critica d-sale cu o bogată citațiune de doctrină și jurisprudență comparată pentru a ajunge la concluzia finală că tribunalele n'ar trebui să autorize funcționarea, decât a societăților al căror capital este realmente integral subscris și numai pentru mai târziu să se poată rezerva în statutele consiliului de administrație sau adunărei generale facultatea de a spori capitalul, când dezvoltarea naturală a societăței va impune necesitatea sporierei de capital. (Aici citează pe Vivante Ed. II t. II No. 416. Vezi pag. 411).

Regretăm că spațiul restrâns ce ne este rezervat, într'un articol dintr'un număr festiv al ziarului „Argus", nu ne permite să discutăm pe larg atât critica, în cea mai mare parte fondată, ca doctrină, a d-lui Dumitrescu, cât mai cu seamă reeditarea succintă a d-lui Weismann. Să ne mărginim dar a cerceta latura practică ce se degajează din noțiunea „Capitalului statutar".

Cari au fost motivele cari au impus unor societăți, din cele mai serioase chiar, să adopte sistemul „Capitalul statutar"?

Negreșit, dacă nu din gravitatea, dar cel puțin din dificultățile isvorâte din dispozițiunile art. 160 al. 2.

Acest aliniat prescrie că „asociații cari nu primesc deciziunea ce s'ar lua (de adunarea generală) asupra sporirei capitalului — No. 5 din alin. I — *când ea n'a fost prevăzută prin actul constitutiv* au dreptul de a se retrage din societate și de a obține plata acțiunilor lor în proporțiunea cu activul social ce ar rezulta după ultimul bilanț aprobat".

www.digibuc.ro

Să presupunem că o mare parte din acționari ar tinde la o dizolvare a societății înainte de termenul fixat ca durată a societății, fie pentru a obține repartizarea rezervelor, fie din alte motive, se abțin, și nu iau parte la adunarea, care e convocată pentru sporirea capitalului, iar o minoritate statutară, la a doua convocare, votează totuși, după injoncțiunea administratorilor, acea sporire de capital. Acționarii nemulțumiți sau interesați la împărțirea rezervelor, cari la unele societăți covârșesc capitalul social, cer, în baza articolului 160, plata părților lor. Nu se ajunge oare pe această cale la o dizolvare prematură și poate chiar la vătămarea multor interese ale terților în existența societății?

*

Nu e mai preferabil sistemul, așa de negru zugrăvit, al capitalului statutar, la care primii subscriitori-fondatori aderă în deplină cunoștință de cauză — și nu ca *naivi* cum îi numește d. Weismann — decât să subscrie la un capital social anume fixat, iar peste un scurt timp să se pomenească societar la un capital pe care dacă l'ar fi cunoscut înainte n'ar fi fi subscris la fondarea societății?

Cine nu cunoaște criticile aduse unor societăți mari din București chiar, când prin surprindere, și printr'un simulacru de adunare generală au sporit capitalul împotriva voinței primilor fondatori?

Care sistem produce confuzie în spirite: acel care indică de la început capitalul eventual sau sistemul ce duce la necunoscut? Negreșit că cel din urmă.

Să fim deci logici; să nu ne speriem de pericole imaginare; iar legea nu este eludată, mai cu seamă că nici art. 90 și 132 nu prevăd vreo sancțiune sau pedeapsă de nulitate când numai o primă emisiune din „capitalul statutar" este subscrisă integral, și trei zecimi vărsate. Nici art. 29 din legea belgiană de la 18 Mai 1873, modificată la 22 Mai 1886, nu prescrie vreo sancțiune.

Foarte bine fac tribunalele noastre de autoriză funcționarea unor astfel de societăți, căci este în interesul general ca formarea societăților să se bucure de interpretarea legei în modul cel mai larg și liberal. In Anglia se poate forma o societate „Limited" cu numai un capital inițial de 7 lire sterlinge ca să ajungă apoi la afaceri întinse.

In Germania sistemul G. M. B. H. sunt de un folos real pentru economia națională.

In Franța art. 31 din legea de la 24 Iulie 1867 neper-

www.digibuc.ro

mițând modificarea statutelor societăților anonime decât cu un quorum de jumătate din capitalul social, a avut de urmare că multe societăți au trebuit să se dizolve înainte de termen; și a trebuit să vie o lege modificatoare dela 22 Noembrie 1913, care să amelioreze starea de lucruri ajunsă insuportabilă cu care ocaziune s'a reformat întregul sisstem al societăților anonime. (Vezi Albert Wahl, Comentaire de la loi du 22 Novembre 1913, modifiant le régime des sociétés par actions. Librairie Recueil Sirey. 1914).

www.digibuc.ro

Art. 281 din Codul Comercial şi Legea Timbrului

— Articol publicat în ziarul „Adevărul" din 9 Februarie 1895 —

Ori de câte ori se pune în aplicare o nouă lege organică, sau o nouă modificare, mai importantă în diferitele ramuri de drept, vedem că din cauza complexului legilor anterioare ne isbim adesea de dificultatea aplicărei dispozițiunilor noui, care în acelaş timp să fie în concordanță cu cerințele legiuirilor vechi.

Şi acest lucru este firesc.

Căci, cu tot ruagiul legiuitor, cu toată filiera complexă a legiferărei moderne, omenirea nu a ajuns încă — şi poate nici nu va ajunge —ca să alcătuiască o lege desăvârşită, fără nici o lacună, fără nici o contradicţie, fără nici un cusur, — cu alte cuvinte, de o perfecţie absolută în dispoziţiile ei însăşi şi mai cu seamă în legătură cu legile anterioare care regulează raporturile existente, fie dintre individ şi individ, fie între individ şi stat. Şi oricât de perspicace ar fi un corp legiuitor, ori cât de circumspect şi prevăzător ar fi în alcătuirea nouei modificări, îi scapă totuşi o mulţime de chestiuni serioase, care se descoper numai în practică sau mai bine zis în aplicarea şi experimentarea nouei legi.

Consecința naturală este, ivirea de controversă în aplicarea şi interpretarea legei, controverse prejudiciabile atât justiţiabililor în special, cât şi ordinei sociale în general, de oare ce în loc de a se da o soluţiune justă raporturilor juridice creiate de noua codificare, din contra se produc perturbaţiuni, care dau un efect contrar voinței legiuitorului, acela de dezordine în loc de ordine.

Ne dispensăm de a cita fapte concrete, de oarece practica zilnică dovedeşte cu prisosință reflecţiunile de mai sus.

Pentru a remedia însă acest rău, nu este alt mijloc de cât punerea în discuţie a fiecărei contradicţii sau lacună

www.digibuc.ro

ce se prezintă şi care interesează mai mult sau mai puţin pe justiţiabili.

Impinşi de această necesitate, ne propunem de a trata în aceste coloane despre art. 281 cod. comercial în sine, precum şi despre dispoziţia lui în raport cu legea timbrului.

*

Este cunoscut de oricine că transmisiunea unei creanţe sau a unui alt drept incorporal este supusă la anumite forme edictate de codul civil, şi în acelaş timp la taxa timbrului de unu la mie din preţul cesiunei (art. 25 No. 2 leg. timb.).

Este asemenea cunoscut că creanţele comerciale (cambiile) se transmit prin gir, fără să fie necesitate de notificarea cesiunei sau de plata timbrului.

Şi cu drept cuvânt, căci legiuitorul voind să dea cambiilor *neajunse la scadenţă* caraterul unei hârtie-monedă circulabilă, atât în ţară cât şi în străinătate, transmisiunea lor după dreptul comun ar fi zădărnicit această voinţă impusă chiar din natura celerităţei transacţiunilor comerciale.

Accentuăm asupra cuvintelor „neajunse la scadenţă", căci tocmai aceasta este punctul principal ce punem în discuţie, şi asupra cărui dăm mai jos umila noastră părere.

Şi în adevăr! In vechiul cod comercial — sub imperiul căruia s'a alcătuit legea timbrului din 1881 modificată apoi în 1886 — neexistând nici o dispoziţie prin care s'ar face o deosebire în caracterul şi efectele juridice ale poliţelor girate anterior sau posterior scadenţei, se înţelege că nu era loc de a supune nici unele, nici altele, la formalităţile dreptului comun, şi mai multe instanţe judecătoreşti sesizate în această privinţă s'au pronunţat în acest sens. Implicit deci şi poliţele girate după scadenţă erau scutite de timbru.

Nu tot astfel stă chestiunea faţă cu dispoziţiile art. 281 din noul cod, prin care se stipulează categoric că „girul cambii ajuns la scadenţă produce numai efectele unei cesiuni".

De aceea suntem siliţi a trata chestiunea din două puncte diferite: 1. Din punctul de vedere însăşi al validităţei girului posterior scadenţei fără îndeplinirea formelor dreptului comun; 2. Din punctul de vedere al legei timbrului, adică dacă transmisiunile posterioare scadenţei sunt supuse timbrului conform art. 25 No. 2 din lege.

Asupra primului punct, ne pronunţăm fără ezitare că la strămutarea cambiilor după scadenţă trebuesc îndeplinite formalităţile dreptului comun atât pentru regularea

www.digibuc.ro

raporturilor dintre debitor, cedante şi cezionar, cât şi dintre aceştia faţă cu terţi.

De şi cadrul unui articol nu ne permite să facem dezvoltări largi, totuşi nu ne putem dispensa de a expune cel puţin principalele argumente pe care se bazează teoria ce susţinem.

*

Am zis că cambiilor anterioare scadenţei, legiuitorul le-a dat caracterul unor adevărate hârtii monede circulabile. In acest scop legea le îngrădeşte cu o mulţime de garanţii şi le acordă diferite avantagii, cerute de necesitatea celerităţei operaţiunilor comerciale, şi în primul loc citâm: transmiterea prin gir, fie chiar în alb (art. 277—279) apoi vine o serie de garanţii cuprinse în secţiunea „Despre acţiunea cambială" al cărei corolar este art. 349, care opreşte pe debitor d'a opune portorului — prim sau ultim — alte excepţiuni de cât acele enumărate în acel articol şi în toate cazurile să fie de-o grabnică soluţie şi bazat pe o probă scrisă. Mai vine art. 321 care prevede că debitorul unei cambii nu poate fi oprit la plată de cât în caz de pierderea ei, sau de faliment al portorului.

Din această serie de garanţii, şi în special din art. 321, reese evident că nici un creditor al portorului nu poate popri în mâinile debitorului cambii sumele datorite, cu formele art. 455 şi urm. din procedura civilă, de oarece cambia fiind transmisibilă prin gir, nu se poate şti cine va fi ultimul portor, şi care în timpul circulaţiei cambiei îl putem numi un anonim, care se poate folosi de garanţiile prevăzute în art. 349.

Cu totul altfel se prezintă chestia când cambia a ajuns la scadenţă; ultimul portor ne-mai putând-o pune în circulaţie cu efectele ce avea anterior scadenţei, de oarece legea (art. 281) nu-i acordă de cât efectele unei cesiuni, se pot opune cesionarului toate excepţiunile personale şi de drept comun ce s'ar fi putut opune cedentului, iar terţii pot exercita poprire în mâinile debitorului cambii, pentru drepturile ce ar avea după împrejurări, fie contra cedentului, fie contra cesionarului.

*

In acest sens s'au rostit mai multe instanţe, între care citâm decizia Curţei de Apel din Galaţi No... din 94.

Astfel fiind deci efectele girului posterior scadenţei, îndeplinirea formalităţilor codului civil la transmisiunea

www.digibuc.ro

unei asemenea creanțe se impune neapărat atât pentru regularea raporturilor juridice dintre cedante, cesionar şi debitor, cât şi faţă de terții, — *căci evident, pentru a se produce efecte identice se cer necesarmente forme identice.*

Odată stabilit până la evidenţă principiul că girul posterior scadenței intră în ordinea cesiunilor ordinare, reese neapărat că şi taxa timbrului de 10 bani la suta de lei trebuie plătită în momentul cesiunei conform art. 25 No. 2 din legea timbrului.

O singură obiecție se poate ridica în această privință şi anume: că legile fiscale fiind de drept strict, ele nu se pot interpreta nici prin a fortiori, nici prin a contrario, deci legea timbrului neprevăzând o asemenea taxă, urmează că cesiunile de acest fel sunt scutite.

Pentru a răspunde la aceste obiecții ne vom servi de deciziunea Inaltei Curţi de Casaţie secția I No. 46/88, care argumentează astfel asupra chestiunei de a se şti dacă contractele de sub-arendare, de asemenea neprevăzute în legea timbrului, sunt supuse la taxe ca şi contractele principale.

„Considerând că în regulă generală (art. 26 din legea „timbrului) toate contractele de locațiune sunt supuse la „plata de taxă; că legea timbrului neocupându-se de cât „de natura juridică a contractelor, scopul său e d'a percepe „o taxă asupra fiecărei fapt juridic petrecut între părți: „că din punctul de vedere juridic neexistând deosebire „între contractul de închiriere şi acela de sub-închiriere, „de oarece obligațiunile ce isvorăsc dintr'însele sunt aceleaşi în ambele contracte“ [1]).

Această justă argumentare se poate susține perfect în teoria ce amintim, şi este un răspuns peremtoriu la obiecția ce am enunțat.

In sprijinul acestei teorii mai putem invoca, că art. 25 No. 2 al. III din legea timbrului scuteşte de taxă numai *girul efectelor la ordine*, şi am dovedit că polița ajunsă la scadență este esclusă din această categorie de acte (bilet la ordin).

De aceea credem, că judecătorii trebuie să observe din oficiu dacă s'a plătit taxa timbrului, atunci când girul cambiei s'a făcut după scadență.

---

1) Trebue să notăm că din motive de fapt s'a dovedit în urmă că contractele de sub-închiriere sunt scutite de taxă (decizia Curţii de Casație secția I No. 29/91) dar aceasta nu sfarmă argumentaţia în drept.

www.digibuc.ro

IV

LIBERTATEA PRESEI

www.digibuc.ro

LIBERTATEA PRESEI

— **Studiu publicat în revista „Facla" No. 27, 30 şi 34 din 1910** —

Dl. A. C. Cuza, după ce a intentat acestei reviste un proces de pretinsă calomnie prin presă, se laudă prin ultimul număr din „Neamul" No. 103 că a intentat, sau că va intenta, un al doilea proces acestei reviste, în persoana unui pretins stăpân-proprietar el ei.

In goana aceasta după procese în stil naţionalist — doară se vor putea vâna ceva lei, întocmai ca la un precedent proces naţionalist — d. Cuza se bizue, se vede, şi pe concursul necondiţionat al Parchetului din localitatea sa; şi vom arăta imediat motivele afirmaţiunei noastre.

Căci ne întrebăm: ce rost are cererea d-lui Cuza din petiţia adresată d-lui Prim Procuror de Iași, publicată în „Neamul Românesc" din 2 August 1910, formulată astfel:

„De aceea vă rog d-le Prim Procuror să binevoiţi a interveni pe lângă colegul dv. șeful parchetului Ilfov ca să binevoiască a cerceta la redacţia pomenitei reviste „Facla".

„I. Cine e persoana care se ascunde sub inițialele „A. L."?

In baza cărui text de lege, parchetul, este transformat în birou de informațiuni, și mai cu seamă în materie de presă, unde cercetări de asemenea natură sunt chiar *prohibite*, după cum se va vedea mai departe?

Știm că în toate cazurile de procese de presă, pretinsul calomniat, desemnează numele autorului, sau al pretinsului autor, și rămâne, ca girantul, directorul sau editorul, să răspundă de faptul imputat, sau să declare pe autor; și niciodată nu s'a văzut ca cineva prin concursul parchetului să capete aceste informațiuni, chit, ca pe urmă pretinsul calomniat să ceară deschiderea acțiunei publice, sau să nu o ceară de loc; căci din petiția d-lui Cuza, nu reese că d-sa a cerut deschiderea acțiunei publice ci *numai* să se afle cine este acel „A. L.".

www.digibuc.ro

D-l Cuza, pe care-l cunoaştem atât de galantom, ba chiar risipitor cu întrebuinţarea cernelei, în chilometricele şi interminabilele sale articole „Anexe la jidanii în presă“ se arată foarte *iconomicos* în introducerea de face petiţiunile sale către parchet, reproducând în pagina, 1428 numai art. 293, şi al. I-iu din art. 295 din codul penal fără să aibă bunătatea să reproducă şi art. 296 unde se explică fraza întâia din art. 295 care sună: *„Se socoteşte mincinoasă orice imputare pentru care nu se înfăţişează legiuita dovadă“.*

Ce este şi care este legiuita dovadă o vom găsi în art. 296 c. pen. pe care, din iconomie, cum am zis, dl. Cuza nu l-a reprodus.

Iată acel articol:

„Art. 296 (Modif. prin legea din 17 Februarie 1874). Când fapta imputată asupra cuiva se va dovedi adevărată, imputătorul va fi apărat de orice pedeapsă.

Se va socoti ca dovadă legiuită numai acea ce va rezulta dintr'o hotărâre de judecată, sau din orice act autentic, *sau din vreun înscris cu scrierea şi subscrierea imputatului*“.

Cuvintele subliniate lipsesc din textul articolului corespunzător francez 370 din codul din 1810 şi sunt o inovaţie a legiuitorului român.

Dreptul corolariu al acestei inovaţiuni găsim în colecţia „Fratoştiţeanu“ ediţia 1891 o jurisprudenţă a Curţei de Casaţie, adnotaţia No. 2, care sună:

„Afară de dovezile ce rezultă dintr'o hotărâre judecătorească, dintr'un act autentic sau din un înscris cu scrierea şi subscrierea imputatului pentru constatarea veracităţei faptelor imputate şi mai presus de toate aceste probe, este proba rezultând din însuşi mărturisirea imputatului a faptului ce-i se impută. Această mărturisire poate rezulta *dintr'o scriere tipărită pe care imputatul ar recunoaşte*-o că emană dela el şi că este opera sa proprie. (Cas. 32 din 15 Ianuarie 1890)“. Aud?

Revenim la concursul necondiţionat ce dă parchetul de Iaşi d-lui Cuza.

In ziarul „Ordinea“ din zilele trecute a apărut un articol prin care se destăinueşte, o adresă confidenţială a parchetului de Iaşi către parchetul de Ilfov, prin care se cerea nici mai mult, nici mai puţin, decât facerea unei descinderi la revista „Facla“ pentru a se găsi şi confisca manuscrisul incriminat al lui „A. L.“ prin care s'ar pune în pericol existenţa statului şi a ţării româneşti.

www.digibuc.ro

Până la o dezmințire oficială a „Ordinei" înclinăm a crede adevărate cele scrise de acest ziar.

Și atunci ne întrebăm: Este posibil, și este ertat ca un șef de parchet să nu știe că asemenea descinderi și cercetări sunt prohibite în materie de presă, cum am zis și mai sus?

Iată în adevăr ce găsim în desbaterile Camerei Constituante din 1884 cu ocazia modificării art. 24 din Constituție. (Vezi No. 132 pag. 1934).

După ce se discută că în sistemul nostru nu pot fi trași la răspundere comulativ, autorul, girantul și editorul, ca în Franța, ci fiecare în parte dacă autorul etc. nu sunt cunoscuți, ia cuvântul dl. G. G. Cantili, și iată ce citim:

„*G. Cantili.* A doua chestiune este că art. 47 din codul penal modificat în 1874 în aliniatul final, pe când eu și amicul meu d. Stolojan combăteam asemenea modificări zice că se va da în judecată autorul când se știe, *sau când se va dovedi,* și în lipsa lui girantul, și apoi editorul. Ei bine spuneți-mi dv. *INȚELEGEM PRIN ACEASTĂ DISPOZIȚIUNE CONSTITUȚIONALĂ CĂ SE POATE CĂUTA ȘI DOVEDI UN AUTOR?* Eu cred că nu putem merge până acolo. Se dă în judecată un autor *CÂND ESTE SUBSCRIS SAU CÂND ESTE CUNOSCUT* dar ca să mergem să căutăm pe autor *PRIN FEL DE FEL DE MIJLOACE* aceasta nu se poate admite. Dispozițiunea acea din codicele penal trebue să *RĂMÂIE DE-O PARTE* față de acest text al articolului din Constituție".

„*A. Stolojan* (fost raportor — nota noastră) D-lor, foarte bine a apreciat dl. Cantili; noi n'am avut intențiunea ca să facem pe toți împreună responsabili; și pe autor și pe girant și pe editor, pentru cuvântul că nu voim să punem sub cenzură pe tipograf; pentru celalt caz, n'am autorizarea comitetului să vă spun de ce părere este.

Voci. Consultați-vă.

A. Stolojan. Atunci dați-mi voe să consult comitetul.

. . . .

D-lor, comisiunea interpretă articolul astfel cum îl interpretă și dl. Cantili, adică că autorul când nu este subscris nu se poate urmări (aplauze)".

Ne întrebăm din nou. Se poate cere ca parchetul să cerceteze și să descopere pe un autor anonim, sau pseudonim? Este ertat ca să se ordone percheziți și descoperiri de autori, când directorul revistei înțelege, sau să-și ia răspunderea, sau să declare la jurați numele autorului? Și aceasta cu călcarea principiilor din dreptul nostru constituțional, numai ca să se facă cheful d-lui Cuza?

www.digibuc.ro

Este ertat unui magistrat să ignoreze legea presii, mai cu seamă când avem studii făcute de chiar unii magistrați eminenți cum este d. e. legea presei adnotată de dl. Ionescu-Dolj simpaticul preşedinte actual al Trib. notariat de Ilfov, studiu, în care şi d-sa reproduce discuția asupra art. 24 citat de noi mai sus?

*

Pentru a demonstra, că atât discuțiunea citată, cât şi votul dat în urmă, n'au fost o surpriză parlamentară, ne vom permite să facem aci un mic istoric asupra chestiunei libertăței presei din țara noastră, din care se va vedea că atât discuția pomenită, cât şi votul erau, perseverarea într'un anumit sistem, şi anume că: Atunci când autorul nu este semnat, nu se pot face cercetări, investigațiuni, spre a-l descoperi, răspunzător fiind în acest caz girantul, iar apoi editorul, după ordinea enumerărei indicată de articolul 24 din Constituție.

Cu această ocazie vom discuta, şi sperăm că vom şi răsturna, argumentarea din decizia Inaltei Curți de Casație, secția II-a din 16 Sept. 1898, *singura* decizie care hotărește contrariu tezei noastre.

Codul penal din 1864 consacrând prin art. 398 legiuirea presei din 1862, nu conținea în corpul său mai nici o dispoziție relativă la presă, aşa că jurisprudența generală aplica legea din 1862, considerând-o ca conținută în codul penal [1]).

La 1873, guvernul conservator de sub preşidenția lui Lascar Catargiu, încearcă o modificare a codului penal şi a procedurii penale cu care ocazie se introduc o mulțime de dispozițiuni pentru încătuşarea presei.

Este deajuns, credem, să ne amintim numai de regimul conservator depe atuncia, ca să ghicim că modificările propuse, nu puteau fi decât în sens reacționar; boerii depe acele vremuri nefiind încă obişnuiți cu libertățile constituționale din 1866, care li se păreau premature.

In această atmosferă, guvernul a propus modificarea codului penal şi procedurii penale printr'un singur proect

---

1) Vezi raportul lui Al. Lahovary din şedința dela 13 Ianuarie 1873 — Monitorul Oficial No. 14 — care începe astfel:

„Istoricul legislației presei este foarte scurt la noi, Ordonanța din 2 Octombrie 1859 fu cea dintâi legiuire în această privință.

„Legea din 13 Aprilie 1862 fu mult mai liberală, înlocuind regimul preventiv prin cel represiv.

„Nu trebue uitat că prin un decret din 2 Mai 1864 ordonanta asupra presei fu restabilită şi viețui cu legea din 1862. Această ordonanță nu fu desființată decât după revoluția din 1866".

www.digibuc.ro

de lege, conținând două articole, raportor fiind Alexandru Lahovary.

Articolul 1 desemna 93 articole din codul penal care se abrogau și se înlocuiau cu altele.

Articolul 2 desemna 70 de articole din procedura penală de abrogat și de înlocuit. (a se vedea Monitoarele Oficiale No. 14 și 15 din 19 și 20 Ianuarie, ședința din 12 Ianuarie 1873).

Printre articolele de modificat era și art. 47 din cod penal căruia se adăugau aliniatele 2, 4 și 5 privitoare la presă, iar acest din urmă aliniat 5 glăsuia:

„Pentru delictele de presă sunt răspunzători: autorul, când este cunoscut, *SAU CÂND SE DOVEDEȘTE;* iar în lipsa lui girantul, editorul".

Ne pare foarte rău că din cauza cadrului restrâns nu putem reproduce în extenso frumoasele și înălțătoarele discursuri pronunțate de pleiada marilor luptători pentru libertatea presei, din acele timpuri; timpuri trăite de scriitorul acestor rânduri, dar uitate poate de mulți contemporani depe atunci, și necunoscute de generațiile tinere de acum; ne vom mulțumi deci cu spicuirile de mici fragmente, pentru ajungerea la scopul ce ne-am propus.

La discuția pe articole, venind în discuție art. 47 cod. p. (pag. 93) [2]) ia cuvântul Gh. Costaforu, ministrul de externe și răspunde oratorilor care l-au precedat, susținând redacțiunea din proect. La rândul lor vorbesc N. Ionescu și Manolache Kostake, contra acestor modificări iar G. ÇANTILI propune un amendament subscris de G. Cantili, I. Brătășan, C. Bolliac, D. Economu, N. Ionescu și P. Aurel, prin care se cerea ca în locul al. 5 din proect să se insereze pur și simplu dispoziția din art. 24 din Constituție și anume ca: *autorul este răspunzător de scrierile sale; în lipsa autorului este răspunzător girantul, iar în lipsa acestuia, editorul.*

Camera conservatoare consecintă cu sistema de guvernământ reacționar de atunci, a respins amendamentul, iar legea în total este votată în ședința din 22 Ianuarie 1873 (pag. 144) cu 55 bile albe contra 23 negre.

*

In aceeaș ședință — 22 Ianuarie 1873, — începe discuția asupra modificărilor codului de procedură penală între care figurau și articolele 58 și 96.

---

2) Desemnarea paginii, însemnează pagina din Monitorul Oficial.

www.digibuc.ro

In art. 58 se adăoga prin proect următorul aliniat:

„In caz de delict de presă, judecătorul de instrucție va putea îndată după primirea plângerii sau a rechizitorului, să ordone sechestrarea obiectelor ce constituiau corpul delictului. Procesul verbal de sechestru se va comunica îndată sechestratului care va putea face imediat opoziție la camera de punere sub acuzație. Acest sechestru va putea fi ridicat *ori când* judecătorele va obține convicțiune că prevențiunea nu este fundată".

Cum vedem, presa era pusă la discreția judecătorului de instrucție, deci a puterei executive.

Iar la art. 96 p. p. se adăoga în proect următoarele două aliniate: „Nu se va da niciodată mandat de arestare, contra unei persoane prevenite de un delict de presă".

„Nu se va da mandat de depunere decât dacă nu se va fi prezentat în urma mandatului de aducere".

Cum vedem iarăși arestul preventiv în materie de presă se introducea în mod pieziș în legislația noastră, cu toată dispoziția constituțională că presa este liberă .

In ședința Camerei din 23 Ianuarie 1873, ia cuvântul Titu Maiorescu, cerând ca art. 58 să se discute împreună cu art. 96, ambele fiind privitoare la delicte de presă. Intre altele d-sa — deși conservator — recomandă a se căuta în occident — de unde am introdus această libertate — ce însemnează acest cuvânt; că mai înainte presa era sub autoritatea disciplinară a guvernului și totdeauna, la judecăți, guvernul eșia biruitor, și nu dreptatea jurnalistului, așa că s'a hotărât să se introducă libertatea presei prin art. 24 din Constituție. Și după un lung discurs, închee propunând ștergerea aliniatelor din urmă dela art. 58 și art. 96 să se zică, că în această țară, eminamente constituțională, nu se va da niciodată un mandat de arestare, contra unui jurnalist (Aplauze prel.).

Aliniatele de sub art. 58 au fost retrase de guvern, iar la art 96 T. Maiorescu a citit un amendament în cuprinderea următoare:

„Nu se va da nici un mandat de arestare contra unei persoane prevenite de un delict de presă".

Acest amendament combătut de Al. Lahovary, G. Costaforu, M. Kostache, sub amenințarea de retragere a legii, a fost desvoltat de M. Cornea — în lipsă dela ședință a d-lui T. Maiorescu — și susținut de G. Brăteanu, G. Cantili și marele M. Cogălniceanu. Pus la vot, amendamentul este adoptat cu 42 de voturi contra 33 și atunci ministrul prezident L. Catargiu a retras tot proectul de lege, în care,

www.digibuc.ro

cum arătarăm mai sus, era cuprinsă și modificarea Codului penal. (vezi pag. 158).

*

In ședința Camerei din 15 Decembrie 1873 (pag. 2380) s'a prezentat de guvern un nou proect de lege, însă numai pentru reformarea și complectarea unor articole din codul penal; de astă dată 104 articole.

La art. 47 ia cuvântul între alții N. Blaremberg în ședința din 17 Decembrie (pag. 2310—2311) și din lungul său discurs cităm:

„Cât pentru dreptul ce recunoașteți puterii *de a iscodi pe autor,* aceasta este nu numai contra principiului de echitate care voește ca ceeace se pedepsește să fie faptul publicității fără de care un delict de presă nu poate lua nici măcar naștere". Și termină astfel:

„Fac apel la junimea din majoritate, îi aduc aminte că libertatea presei trebue mai ales să intereseze pe acei cărora ea profită, pe acei cari prin luminile culese la favorul civilizațiunei sunt în stare de a uza de dânsa. Dacă aceștia vor abdica la dânsa, nu massele se vor scula să o apere".

G. Brăteanu a vorbit în acelaș sens, iar la urmă ia cuvântul G. G. Cantili din care cităm:

„Imi rămâne a face oarecari observațiuni asupra art.. 47 în ceeace privește libertatea presei, care mi se pare a fi restrânsă prin ultimul aliniat. In adevăr, acest aliniat permite *căutarea* autorului în materie de delict de presă, deoarece această parte a articolului vorbește de autor când este cunoscut *sau când se dovedește.* Ei bine, nu primesc această măsură, după cum am avut onoarea a vă spune cu ocazia discuțiunei generale nu pot să permit *perchezițiuni* vizite domiciliare, investigațiuni vexatorii, de orice natură, pentru a se descoperi autorul. Aceasta constitue o restricțiune a libertății presei care lovește în Constituție". (Pag. 3 din 1874).

Iar marele și regretatul Mihail Cogălniceanu a propus un amendament în următoarea cuprindere:

„Cer suprimarea cuvintelor „sau când se dovedește" dela ultimul „aliniat". (pag. 8).

Nu i s'a îngăduit însă să-și desvolte amendamentul, și art. a fost votat așa cum figurează în legea promulgată în Monitorul Oficial No. 39 din 17 Februarie 1874 și în colecțiunile noastre de legi.

*

Din aceste citațiuni reese evident, ceeace am spus la începutul acestui articol, că declarațiunile făcute cu ocazia

www.digibuc.ro

revizuirii Constituţiei, din 1884, concretizau un ideal urmărit cu multă persistenţă dealungul timpurilor, astfel că legile sau dispoziţiunile anterioare revizuirei Constituţiei din 1884, *trebue să rămână de o parte* faţă de aprobarea dată de unanimitatea celor 135 votanţi ai art. 24 din Constituţie din şedinţa din 31 Martie 1884, cuvintelor lui A. Stolojan, raportor, care după ce a consultat comitetul declară:

„D-lor, comisiunea interpretă art. astfel cum îl interpretă şi d-l Cantili, adică că autorul când nu este subscris nu se poate urmări".

Iar vice-preşedintele anunţă astfel rezultatul votului:

„Art. 24 *cu explicaţiunile date de d-l raportor este primit cu unanimitate*".

*

Se înţelege dela sine că faţă de importantele modificări aduse Codului penal, trebuia modificată şi procedura penală pentru a o pune în concordanţă cu principiile codului.

Mai timid însă ca în 1874, şi faţă de lupta uriaşă dusă de apărătorii libertăţei presei, acelaş guvern conservator propune în şedinţa Camerei din 6 Februarie 1875 (pag. 866) modificarea numai a 40 de articole din procedura penală — în loc de 70 câte erau în proectul din 1873 — printre cari nu mai figurau nici art. 58, nici art. 96 care avură de efect retragerea legii în 1873, — referitoare la presă fiind numai art. 226, 483, 593, 594, 596 şi 597, toate acestea favorabile întrucâtva libertăţii presei.

Arestul preventiv în materie de presă a continuat totuş de a fi aplicat aproape fără restricţie până către finele anului 1876.

In acest din urmă an venind la putere partidul liberal, guvernul a prezentat un proect de lege în şedinţa din 29 Noembrie 1876 (pag. 6549) adoptat cu unanimitate de 69 voturi în cuprinderea următoare:

„Art. 1. — Arestul preventiv *în materie de presă* este şi rămâne prohibit conform Constituţiei.

„Art. 2. — Orice funcţionar sau agent al forţei publice care se va face culpabil de o arestaţiune preventivă *în asemenea materie*, se va pedepsi conform art. 149 din codul penal".

Această lege votată întocmai şi de Senat a fost promulgată prin „Monitorul Oficial" No. 290 din 30 Decembrie 1876 şi pentru a nu se putea abroga această lege de vre-o Cameră ordinară, tot guvernul liberal a introdus această dispoziţie în Constituţie cu ocazia modificării art.

www.digibuc.ro

24 făcută de Constituanta din 1884, — articol care încă din 1866 conţinea libertatea absolută a presei şi desfiinţarea cenzurei, şi anume în aliniatul final care glăsueşte:

„Arestul preventiv *în materie de presă este interzis*".

*

Am subliniat înadins cuvintele *în materie de presă* pentru a demonstra că: pe când în amendamentul d-lui Titu Maiorescu din 1873 — de care vorbim la modificarea procedurei penale, se cerea prohibirea arestului preventiv numai în caz de delict de presă, legea din 30 Decembrie 1876, şi aliniatul final din art. 24 din Constituţia dela 1884, prohibă arestul în orice *materie de presă,* deci, şi în caz de *crimă de presă.*

Cu toate acestea ne-a fost dat să vedem că aceiaşi liberali, aceiaşi luptători ferventi pentru libertatea presei, au uzat sau, mai bine zis, au abuzat şi dânşii de arestul preventiv în materie de presă precum şi de cenzura indirectă.

Cazul d-lui Vasile M. Cogălniceanu este un exemplu tipic al reîntroducerii arestului preventiv în materie de presă, cu toată legea din 1876 şi cu toată dispoziţia categorică din art. 24 din Constituţie.

Prevenit la început de faptul prevăzut şi pedepsit de art. 181 — adică, că prin mijloacele enumărate la art. 294 din Codul penal şi anume că prin scrierile sale ar fi contribuit la răscoalele din 1907 — şi apoi de faptul prevăut şi pedepsit de art. 47 al. 4 — care se referă tot la mijloacele indicate de articolul 294 c. p., adică tot la delicte sau crime de presă — d-l Cogălniceanu a suferit totuşi peste patru luni de arest preventiv, de care a scăpat numai în urma amnistiei regale.

Cât despre cenzura deghizată, am văzut-o deasemenea reintrodusă cu ocazia procesului dezbătut mai zilele trecute înaintea tribunalului Ilfov între ziarul „Dimineaţa" şi Ministerul de Interne.

*

Din cele spuse de noi mai sus reese clar şi categoric că dispoziţiunile din Codul penal şi procedura penală, ca *legi anterioare Constituţiei din 1884, trebue să rămână deoparte* faţă de acest text al Constituţiei, — cum se exprimă Cantili în discuţiunea reprodusă de noi la modificarea art. 24 din Constituţie — ca unele ce sunt contrare textului Constituţiei şi prin urmare:

nu se poate căuta sau iscodi un autor când este subscris;

www.digibuc.ro

nu se poate aplica arestul preventiv fie în materie de delicte fie de crime de presă;

nu se poate reintroduce cenzura prin nici o lege sau regulament;

nu se pot opera perchiziţiuni nici confisca scrieri, etc.

Ba mai mult decât atâta: Nu numai că legile anterioare Constituţiei din 1884 nu mai sunt aplicabile în speţă, dar susţinem chiar că de s'ar vota şi promulga o lege nouă, care ar fi contrară textelor Constituţiei [1]) tribunalele sunt obligate de a refuza aplicarea acelor legi ca fiind inconstituţionale.

Pentru a exercita dreptul de a respinge o lege ca inconstituţională, tribunalele noastre se pot sprijini nu numai pe doctrina şi pe jurisprudenţa care acordă această putere magistraţilor, dar — fiindcă ne aflăm în era acordurilor — şi pe acordul partidelor noastre politice, exprimat în plin parlament, cu ocaziunea discuţiunilor urmate la desfiinţarea Contenciosului administrativ în 1910.

*

Am pomenit mai sus de o decizie a Curţii de Casaţie din 16 Septembrie 1898 prin care s'a decis că, căutarea sau descoperirea autorului unui articol incriminat ar fi posibilă; cată să ne ocupăm şi de această decizie, care, după a noastră cunoştinţă, este *unica în această materie.*

Această decizie — No. 592 — hotărăşte „că în materie de delict de presă, partea civilă ca şi Ministerul Public, au dreptul de a produce dovezi (în speţă martori) pentru descoperirea adevăratului autor al scrierei incriminate, deşi ar exista altă persoană care şi-ar apropia acea scriere ca opera sa, căci aplicându-se legea în alt mod, ar fi să se dea loc la represiuni iluzorii pentru delicte grave ce s'ar comite prin scrieri publice, ceeace n'a putut intra în spiritul legiuitorului."

Din cele desvoltate de noi în acest studiu, se vede lămurit că argumentarea curţei, îşi are obârşia tot în vechile articole din codul şi procedura penală.

Fie-ne permis a spune că această argumentare a Inaltei Curţi este justă pentru orice altfel de delicte sau crime, căci în adevăr ar fi chiar monstruos să se pedepsească prin

---

1) Când zicem textul Constituţiei, înţelegem a cuprinde în text — ca mijloc de interpretare — dezbaterile care au avut loc, şi cari fac parte integrantă din lege, fără de care textele obscure sau echivoce nu s'ar interpreta cu fidelitate. (Vezi Laurent T. 1 No. 274 şi urm. Planiol T. 1 No. 218 text şi note).

www.digibuc.ro

substituţie, o altă persoană decât adevăratul autor; lucrul se schimbă însă când este vorba de un delict de presă.

Cine nu ştie că toată lupta dusă de marii apărători ai libertăţii presei era îndreptată mai cu seamă contra prigonirilor venite din partea guvernelor, din partea potentaţilor provinciali mari, mici, şi mărunţei, care aveau tot interesul de a înăbuşi glasurile ridicate contra abuzurilor administratorilor şi a potentaţilor de pe vremuri?

A se admite părerea Inaltei Curţi *că mai ales prin martori* **să se dovedească un presupus autor, ar fi a se anihila cu desăvârşire libertatea presei pentru care au luptat generaţiile eroice atât de la noi, cât şi de peste graniţă: căci ce ar putea împiedeca, ca chiar în locul unui autor adevărat şi subscris, care** *ar trebui* **să fie condamnat să se producă martori prin cari s'ar iscodi un alt autor** *care trebuie* **să fie condamnat pentru a fi scos din calea acelora pe cari îi jenează?**

Să presupunem că într'un cerc de amici(?) se discută o chestie palpitantă la Capşa, iar o doua zi apare un articol în sensul discuţiei din ajun. Cu toate că acest articol este iscălit de un X, care habar nu avea de discuţiunea amicilor dela Capşa, guvernul, sau potentatul aduce martori că acel articol ar fi opera lui Y cel ce discuta chestia în ajun la Capşa şi după teoria Curţii, bagă-l la gherlă. Unde am ajunge cu acest sistem? Argumentarea Curţii ar putea avea de efect să se reîntroneze tocmai aceia ce campionii libertăţii au voit să suprime adică de a nu se putea iscodi un autor pro causa.

Lăsând la o parte această presupunere a noastră, argumentarea Inaltei Curţi o credem greşită chiar faţă de textul pozitiv al Constituţiei şi desbaterilor care au avut loc, desbateri reproduse de noi mai sus. Presa, această mare putere — numită a patra — în statele civilizate, şi despre care toţi autorii şi oratorii ziceau că o preferă liberă cu toate relele şi neajunsurile ce ar produce, decât să fie încătuşată ca sub regimurile vechi de tristă memorie, acestei prese, acestei facle dătătoare de lumină, toţi legiuitorii dela revoluţia franceză încoace, au căutat şi isbutit să-i acorde privilegii — chiar când se comit delicte prin mijlocul ei — privilegii cari nu s'a gândit nimeni să le acorde altor delicte sau crime de drept comun.

Precum s'au acordat privilegii suveranilor fizici, materiali, tot aşa s'a găsit de cuviinţă să se acorde şi acestui suveran, imaterial, acestei instituţii morale, care se numeşte presa liberă.

www.digibuc.ro

Şi aşa fiind, ne miră că d-l Ionescu-Dolj, la finele documentatului d-sale studiu asupra legii presei, se îndoeşte dacă după modificarea din 1884 se mai pot aplica sau nu, articolele din Codul penal aşa cum au fost modificate prin legea din 17 Aprilie 1874 şi în special art. 37 şi 391 privitoare la confiscarea şi distrucţiunea scrierilor incriminate; art. 43, 47 şi 50 privitoare la complicitate, şi crede că ne aflăm în faţa unor dificultăţi între aceia ce este un *agent provocator* la *crime de presă* şi aceia ce este delict de presă; deasemenea d-sa crede că este o dificultate dacă se pot opera percheziţiuni pentru găsirea manuscrisului (corp al delictului) sau găsirea altor dovezi necesare stabilirei faptului.

Am demonstrat, credem, până la evidenţă, că delictele de presă şi crimele de presă, sau provocaţiunea acestora, se bucură de aceleaşi garanţii, în ce priveşte pe autori, precum şi că toate articolele citate din codul penal, sunt implicit abrogate prin Constituţia din 1884.

www.digibuc.ro

INCĂTUŞAREA PRESEI

ISTORIA SE REPETĂ

1866—1884—1922

— Articol apărut în ziarul „Dimineaţa" de la 17 Noembrie 1922 —

Sunt cunoscute tuturora discuţiunile care au avut loc în subcomisiunea elaborării nouei Constituţiuni. Deasemenea şi polemica dintre ziarele oficioase şi restul presei cu privire la tentativa de a se încătuşa singura libertate reală de care ne-am bucurat dela 1866 încoace.

Singura spărtură făcută acestei libertăţi în interval dela 1866 până acum, este cea dela 1884, când la articolul 24 din Constituţie s'a introdus un aliniat după care atacurile prin presă aduse regelui şi familiei regale au fost scoase de sub jurisdicţiunea juriului şi deferite Tribunalelor ordinare.

Este adevărat că de multe ori — mai ales în ultimii ani — libertatea presei a fost desconsiderată. Dar aceasta s'a făcut nu pe baza Constituţiei, ci împotriva ei.

Noua Constituţie se încearcă a se sustrage jurisdicţiunei juriului — deferindu-se tribunalelor — şi alte delicte de presă, în afară de cele sustrase la 1884 şi anume: aşa zisa „calomnie", fără a se defini ce se înţelege prin libertatea de opiniuni politice, şi ce se înţelege prin „atacuri personale" şi ai căror infractori să fie deferiţi tribunalelor ordinare.

In titlul acestui articol am spus că istoria se repetă.

Şi în adevăr! Tentativa de încătuşare a presei sub acelaş pretext de „sanctitatea persoanei private şi a familiei" s'a mai încercat şi în 1884 cu prilejul modificărei articolului 24 şi a articolului corelativ 105 din Constituţie.

Pe când în aceleaşi articole (24 şi 105) din Constituţia dela 1866, libertatea presei era absolută fără nici o restricţie sau rezervă (articolul 24 s'a votat de Adunarea electivă

www.digibuc.ro

a României în şedinţa dela 24 Iunie 1866, iar articolul 105 în şedinţa dela 25 Iunie *fără nici o discuţie,* aşa cum au fost redactate de către comitetul delegaţilor) la 1884, tentativa de sugrumare a acestei libertăţi a fost formulată în Camera deputaţilor prin următorul aliniat introdus la art. 105 care tratează despre jurisdicţiunea juriului în materie de presă.

După ce s'a reprodus textul art. 105 din Constituţia dela 1866 în cuprinderea următoare: „Juriul este statornicit în toate materiile criminale şi pentru delictele politice şi de presă", s'au adăogat următoarele aliniate de către comitetul delegaţilor, al cărui raportor a fost Anastase Stolojan.

„In toate cazurile de atacuri, ofense sau imputări cari ar fi îndreptate contra agenţilor, autorităţilor publice, pentru fapte relative la funcţiile sau viaţa lor privată, acţiunea de daune civile nu se poate intenta decât înaintea Curţii cu juraţi deodată cu acţiunea publică".

„In caz că ministerul public nu va intenta acţiune publică partea vătămată va putea sesiza direct Curtea cu juraţi".

„Când însă atacurile, ofensele sau imputările ar fi îndreptate contra unei persoane private pentru fapte relative la viaţa privată, acţiunea publică ca şi cea civilă se vor intenta înaintea tribunalelor ordinare după regulile dreptului comun". (Vezi dezbaterile corpurilor legiuitoare pe anul 1884, pag. 1834).

Exact deci ca tentativa de acuma din anul 1922.

Dacă aliniatele de mai sus şi mai ales cel din urmă ar fi fost adoptat în 1884, libertatea presei ar fi fost încă de atunci înmormântată.

Dar! Cu toate că la guvern era atunci tot partidul liberal şi sub conducerea celui mai puternic şef al său Ion C. Brătianu, cu toate acestea s'au găsit în Cameră membrii cu adevărat liberali şi democraţi cari au văzut clar în această chestiune din toate punctele de vedere importantă pentru propăşirea culturală a ţărei şi înfrânarea abuzului administrativ de sus şi de jos, astfel că acel atentat n'a putut lua fiinţă, iar după grele lupte parlamentare articolul 24 şi 105 au fost votate aşa cum sunt azi în vigoare — dacă se poate vorbi astăzi de o Constituţie în vigoare.

Trebuie să notăm chiar aci că la Senat, comitetul delegaţilor a lăşat art. 105 nemodificat, menţinând vechiul text — citat mai sus — dar în cursul, discuţiunilor, acelaş Senat a introdus aliniatul penultim din art. 24 — privitor la persoana regelui, — care a avut de urmare, retragerea

www.digibuc.ro

lui C. A. Rosetti din Camera deputaţilor în ziua de 1 Iunie precum şi altor 11 deputaţi în ziua de 2 Iunie 1884.

La 31 Mai 1884 Tache Giani a rostit un frumos discurs în Cameră în apărarea libertăţii presei, prin care a combătut aliniatele adăogate la art. 105 — citate mai sus — ceeace a avut de urmare respingerea acelor aliniate.

Iar acum, după 4 decenii, în care interval de timp societatea noastră a realizat enorme progrese, se încearcă a se introduce în Constituţie ceeace s'a găsit pernicios regimului presei acum 38 de ani.

www.digibuc.ro

Prescripţia şi întreruperea prescripţiei în materia delictelor de presă

— **Articol publicat în ziarul „Plutus" din 25 Noembrie 1923** —

Art. 594 al. 2 din procedura penală (adăugat în legea modificatoare din 17 Aprilie 1875) prevede că: Prescripţiunea pentru acţiunile de *delicte de presă* va fi de patru luni.

(In Belgia, art. 5 din legea dela 20 Decembrie 1851 şi art. 11 din legea dela 12 Martie 1858 termenul prescripţiei este numai de 3 luni; iar în Franţa art. 65 din legea dela 29 Iulie 1881, termenul prescripţiei, este de asemenea de 3 luni).

In executarea textului art. 594 al. 2 din procedura noastră penală redacţiunile ziarelor cotidiane sau publicaţiunilor periodice, păstrează manuscriptele articolelor apărute până la împlinirea celor patru luni, iar după trecerea acestui termen — dacă nu s'a ivit vre-o plângere contra vreunui articol apărut în ziar, în intervalul acestor patru luni — *distrug zilnic* manuscriptele cari au depăşit această durată.

Se pune întrebarea: cum se produce întreruperea prescripţiunei în materia *delictelor* de presă?

Se produce această întrerupere, numai după norma generală prescrisă de al. 2 de sub art. 593, în materie de *crimă comună*, sau chiar în acea de *crimă prin presă* prevăzută de al. 2 de sub articolul 594.

Cu alte cuvinte, este suficient, ca în delicte de presă, şi în intervalul celor patru luni (după care timp acţiunea penală cât şi cea civilă se stinge) *„se vor fi făcut niscaiva acte de instrucţiune sau de urmărire fără să fi fost urmate de o deciziune"* aceasta să constitue o intrerupere a prescripţiunei cu toate că în *lăuntrul* termenului de prescripţie să nu fi ajuns la cunoştinţa redactorului responsabil

www.digibuc.ro

plângerea reclamantului? Şi trebue să accentuăm că în delictele de presă, în generalitatea cazurilor, justiţia represivă nu se sesizează de drept, ci numai în urma unei plângeri a persoanei pretinsă lezată.

*

Iată chestiunea ce ne propunem să discutăm în cele ce urmează, în lipsă de prescripţiuni precise în procedura noastră penală.

Să admitem hipoteza — adesea chiar reală în fapt — când redactorul sau girantul responsabil se pomeneşte reclamat pentru un articol apărut în ziar, peste care a trecut termenul de patru luni, când manuscriptul a fost distrus, după norma logică şi juridică ce am arătat la începutul acestor rânduri, cum va putea dânsul produce dovada peremptorie contra autorului, adică manuscriptul în chestiune, şi cum îşi va putea face apărarea? Se pune deci chestiunea dacă persoana responsabilă mai este obligată a-şi face vre-o apărare sau este în drept să opună prescripţiunea în cazul când înlăuntrul termenului prescripţiei de patru luni, ignora în mod formal faptul că a fost dat în judecată?

*

In lipsă deci de preciziuni în legislaţia şi jurisprudenţa noastră, ne vedem siliţi să recurgem la doctrina şi jurisprudenţa străină în această materie.

Astfel găsim că doctrina şi jurisprudenţa franceză (din care ţară am copiat legea presei şi procedura penală) este unanimă în a declara stinsă acţiunea, dacă înlăuntrul termenului de prescripţie, plângerea reclamantului n'a fost adusă la cunoştinţa directorului sau girantului ziarului a se vedea: M. P. Fabriquettes, Traité des infractions de la parole de l'écritures et dela presse; Dalloz, Code dela presse; Le Poitevin, Traité dela presse; Suplém. aux Pandectes Francais vol. III Vo presse No. 131.141).

Jurisprudenţa franceză merge şi mai departe, în a declara prescrise acţiunile contra delictelor de presă, chiar şi în cazul când s'au început urmăriri în procese de calomnii prin presă, dacă între prima citaţiune sau chiar după vre-o hotărâre preparatorie a trecut termenul de trei luni.

In sprijinul tezei noastre vom rezuma două cazuri din „*Code usuel de la presse*" publicată în „Annuaire de la Presse Francaise" 1919, anul 37, Director Maurice Roux-Bluysen, Paris.

La tribunalul corecţional din Nice (16 Octombrie

www.digibuc.ro

1912) s'a judecat un proces de calomnie prin presă. Afacerea a fost amânată dela 28 Martie la 1 Mai apoi la 5 Iunie şi de aci la 17 Iulie 1912, apoi iarăşi amânată la 16 Octombrie, fără să se fi încheiat vre-un jurnal de şedinţă, ci numai grefierul a notat această amânare pe registrul de sorociri.

La 16 Octombrie tribunalul având în vedere că notele grefierului nu constitue caracterul unei judecăţi întrerupătoare a prescripţiunei, având în vedere că dela 1 Mai până la 16 Octombrie au trecut mai mult de trei luni Daniel se găseşte în drept să invoace prescripţia prevăzută de art. 65 din legea dela 29 Iulie 1881.

Iar Curtea de apel din Lyon (27 April 1910) se pronunţă în rezumat astfel:

Considerând că deşi după termenii art. 637 şi 638 din codul de instrucţie criminală prescripţiunea curge dela data ultimului act de instrucţiune, cu totul altfel trebue decis în ce priveşte infracţiunile prevăzute prin legea din 29 Iulie 1881 asupra presei, astfel că actele de instrucţiune îndeplinite de către procurorul republicei pentru a face cercetări sau constatări ale delictului, nu întrerup decât prescripţia în materie de drept comun şi sunt lipsite de a ceastă eficacitate în ce priveşte delictele prevăzute şi reprimate de legea asupra presei; constatând în consecinţă că dela 24 Mai, ziua delictului până la 3 Noembrie, ziua primirei citaţiunei, a trecut mai mult de 3 luni, este loc a declara acţiunea publică stinsă prin prescripţiune".

*

Credem că faţă de cele ce preced, este loc ca şi la noi să se facă aplicarea acestor principii logice şi juridice, căci altfel presa ar trăi într'o incertitudine permanentă; oricine ar putea să facă o reclamaţie cu o zi înainte de împlinirea termenului de prescripţie, fără să facă diligenţele necesare pentru activarea procesului, urmând că peste alte patru luni fără o zi să repete acelaşi procedeu de şicană contra unui ziar.

*

Iată *in extenso* după Annuaire de la Presse Française din 1919 în pag. 322 şi 323 hotărîrea tribunalului din Nice şi decizia Curţii din Lyon, despre care vorbim mai sus.

www.digibuc.ro

Transcriere din „Annuaire de la Presse Française et Etrangère, din 1919

Question. — Suffit-il, pour interrompre la prescription, d'un renvoi constaté sur le registre tenu par ordre par le greffier? Le Tribunal correctionnel de Nice a jugé la négative.

Attendu que Noat a assigné Daniel, pour diffamation, le 28 mars 1912: que la cause, appelée devant le Tribunal correctionnel le 1 er mai suivant, a étté renvoyée par jugement au 5 juin 1912.

Attendu qu'il paraît qu'au 5 juin, l'affaire aurait été renvoyée au 17 Juillet, et, ce ce jour-lâ, au 16 Octobre; mais que ces remises de cause n'ont été constatées ni par un jugement ou soit par la feuille d'audience qui en serait la minute, conformément à l'article 36 du décret du 30 Mars 1908, ni par une note d'audience prise en exécution de l'article 189 du Code d'instruction criminelle; qu'on n'en trouve trace que dans un registre particulier du greffier, où celui-ci inscrit des affaires fixées pour chaque audience, et mentionées dans une colonne à côté si elles ont été plaidées ou renvoyées;

Attendu que ce registre, tenu par ordre seulement, ne constitue même pas un plumitif officieux, lequel n'est pas tenu au Tribunal correctionnel où il est avantageusement remplacé par les notes d'audience, qui ont un caractére légal et authentique; que les remises de cause constatées par ces notes, revêtues de la signature du président et du greffier, donnent aux remises de cause qu'elles constatent le caractère d'un jugement préparatoire de nature à interrompre la prescription (Cassation 12 Juin 1891);

Qu'on ne saurait attribuer ce caractère au registre du greffier qui ne porte aucune signature et n'est pas prévu par loi;

Attendu que si le renvoi prononcé par le Tribunal, saisi d'une poursuite en diffamation, doit être consideré comme interruptif de la prescription, ainsi que le décide la jurisprudence encore est-il indispensable que ce renvoi soit constaté régulièrement (Alger, 19 Juillet 1902);

Attendu que, plus de trois mois s'étaient écoulès depuis le jugement du 1-er mai jusqu'au 16 octombre 1912, sans qu'aucune remise de cause ait été mentionée soit par un jugement ou feuille d'audience, soit par une simple note d'audience, Daniel se trouve fondé à invoquer la prescription de trois mois portée par l'article 65 de la loi du

www.digibuc.ro

29 juillet 1881. — (Tribunal correctionnel de Nice, du 16 octobre 1912).

Question. — Les actes d'instruction émanant du ministére public tels que les procés-verbaux, enquêtes, etc. peuvent-ils interrompre la prescription? La Cour de Lyon a jugé la négative.

Considérant que Robillier, régulièrement appelant, oppose une exception de prescription; que cette exception, étant d'ordre public proposable d'office, doit être examinée avant les conclusions subssidaires qu'il a déposées sur le fond.

Considérant, en fait que le délit d'injures publiques au prévenu se place à la date du 24 mai 1909 et que la citation qui lui a été délivrée pour comparaître devant le Tribunal correctionnel de Montbrison porte la date du 3 novembre 1909; que ce délit a été dénoncé par la dame Piron, partie lésée, à M. le procureur de la République, qui fait procéder à une enquête officieuse par ses auxiliaires, soit le commisaires, de police, soit la gendarmerie; qu'il s'est donc écoulé un délai de plus de trois mois entre la date des faits incriminés et le jour de la citations;

Considérant, en droit, que si, aux termes des articles 637 et 638 du Code d'instruction criminelle, la prescription court à dater du dernier acte d'instruction ou de poursuite, il en est autrement en ce qui concerne les infractions prévues par la loi du 29 juillet 1881 sur la presse; qu'en effet, cette loi dispose que l'action publique et l'action civile résultant des infractions se prescriront aprés trois mois révolus à compter du jour où elles auront été comimises ou du jour du dernier acte de poursuite, s'il en a été fait;

Considérant que, si la loi n'a pas defini les actes d'instruction et les actes de poursuite, elle a néanmoins voulu désigner par ces deux dénominations distinctes des actes différents;

Considérant que l'on doit entendre par actes de poursuite tous ceux qui ont pour but et pour effet de mettre en mouvement l'action publique; que, par conséquent, en dehors des cas de flagrants délits les actes de poursuite qui appartiennent au procureur de la République sont, soit le réquisitoire d'information, qui à pour effet de saisir la jurisdiction d'instruction, soit la citation, soit l'acte d'appel, qui ont pour effet de saisir la jurisprudence de répression; que les autres actes accomplis par le procureur de la République ou par ses auxiliaires pour parvenir à la recherche ou à la constatation des délits ne sont que des

www.digibuc.ro

actes d'instruction pouvant avoir pour effet d'interrompre la prescription en matière de délits de droit commun, mais dépourvus de cette efficacité à l'égard des délits prévus et réprimés par la loi sur la presse.

Considérant, en conséquence, qu'un délai de plus de trois mois s'étant écoulé entre le 24 mai, jour du délit et le 3 novembre, jour de la citation des actes d'instruction étant seuls intervenus dans cet intervalle, il y à lieu de déclarer l'action publique éteinte par la prescription. (Cour de Lyon, du 27 avril 1910).

www.digibuc.ro

Libertatea presei şi jurisdicţia militară

— Articol apărut în ziarul „Adevărul" din 27 Octombrie 1913 —

Urmăririle judecătoreşti militare, contra ziariştilor şi publiciştilor, cari au dat în vileag neajunsurile din ultima acţiune militară, au indignat — şi cu drept cuvânt — toate păturile sociale, (afară bine înţeles de cele militare).

Şi indignarea nu se mărgineşte numai la chemarea în judecată a celor presupuşi insultători ai unor superiori din armată, şi cari n'au alt păcat decât acela de a fi dat în vileag o parte numai din adevărurile crude ai căror martori oculari, auriculari şi corporali, din nefericire au fost; dar indignarea publică s'a manifestat cu deosebire contra flagrantei călcări a Constituţiei — în special art. 24 şi 105 din pactul nostru fundamental — de către autorităţile judiciare militare. Acestea, sprijinindu-se pe o lege inconstituţională, au deschis acţiune publică, şi au operat arestări preventive în persoana ziariştilor şi publiciştilor, cari au denunţat prin presă unele abuzuri de putere comise, tocmai de acei în mâna cărora este încredinţată averea, viaţa şi onoarea cetăţenilor dintr'un stat organizat.

*

Am asistat astfel la prima înscenare contra d-lui avocat Netter-Comarnescu care a fost arestat în condiţiunile cunoscute din cele publicate de gazete şi ţinut la secret, mai bine de două săptămâni, iar în urma presiunei opiniunii publice pus în libertate provizorie, până la judecarea procesului; care proces n'a avut încă loc până în momentul când scrim aceste rânduri. Astfel că nu putem cunoaşte care va fi atitudinea, pornirea şi judecata militară în ce priveşte pe d, Netter-Comarnescu.

*

www.digibuc.ro

In cazul ziaristului G. Millian avem de acuma fixată şi atitudinea, şi pornirea şi judecata militară.

Consiliul de războiu al corpului V de armată s'a declarat competent de-a judeca pe ziaristul profesionist G. Millian, pentru presupusele insulte aduse prin ziarul „Dimineaţa" unui „superior" în grad militar, un plutonier ignorant, probabil şi ca cultură şi ca om de societate şi de bun simţ, ori vreun ofiţer care şi-a pierdut însuşirile de om.

Acest consiliu de război, nu numai că n'a luat în consideraţie, justele susţineri ale apărărei că legea, în virtutea căreia Millian e tradus înaintea acestei instanţe de judecată, este inconstituţională, — art. 24 din Constituţie fiind formal şi categoric — dar acest consiliu a condamnat pe ziaristul Millian la închisoare în urma citirei dată de către comisarul regal, al unui articol apărut în ziarul „Epoca" în ziua de 19 Oct. — adică tocmai în ziua când se judeca procesul lui Millian.

Acel articol conţinea fragmente dintr'un discurs al d-lui Al. Marghiloman, rostit în şedinţa Camerei deputaţilor din 21 Martie 1894, când s'a discutat modificările aduse codului de justiţie militară, aşa cum este astăzi în vigoare, şi anume la art. 53 al. 3 prin care se deferă judecărei consiliilor de război a *„ofiţerilor de rezervă şi gradelor inferioare din concediu şi rezervă când nu sunt sub arme, însă numai pentru crimele şi delictele prevăzute la art. 211, 214, 216 şi 217 c. j. m.";* iar pentru a face atmosferă şi pentru a atenua grava şi flagranta călcare a Constituţiei, făptuită prin art. 217 c. j. m. aliniatul 3, articolul din *„Epoca"* citat mai sus închee cu următoarele:

„Dealtfel, prin articolul 131 (No. 10) Constituţia prevede o codificare *specială* asupra justiţiei militare". S'ar fi dat cu alte cuvinte camerilor ordinare dreptul de a legifera contra Constituţiei".

Ei bine, aicea e o curată mistificare, întrebuinţată în interesul cauzei. Căci din exemplele citate de d. Marghiloman în acel discurs, reese evident că *nu e vorba de delictele de presă* ca fiind date în competenţa instanţelor militare; şi ca dovadă cităm, atât din „Epoca" cât şi din desbaterile Camerei pag. 1336.

„Admiteţi că un ofiţer de rezervă pedepsit în timpul serviciului: să atace a doua zi pe acel care l-a pedepsit sau *să-i scrie o scrisoare de înjurii* şi superiorul să fie nevoit să se ducă la judecătorul de pace, să se judece cu inferiorul său în rând cu toate jupânesele (? nota noastră), ca toţi acei cari au avut certuri prin mahalale".

www.digibuc.ro

Şi numai după aceste explicaţiuni date de d. ministru Marghiloman, art. 53 al. 3 a fost votat în cuprinderea lui actuală, care deferă jurisdicţiei militare pe ofiţerii de rezervă, etc., etc.

Cum vedem, nici pomeneală de *insulte sau calomnii aduse superiorilor prin presă,* fie de către militari în activitate — cari prin această însuşire nu-şi pierd calitatea de cetăţeni cari se bucură de toate garanţiile constituţionale — fie de către cei din rezervă.

*

Când discuţia a ajuns în Camera deputaţilor la modificarea art. 217, prin introducerea cuvintelor *„şi orice fel de scrieri“* s'a ridicat un valoros jurisconsult — defunctul N. Voinov fost ministru de justiţie şi a combătut vehement şi documentat această călcare făţişă a art. 24 şi 105 din Constituţie.

Dacă însă acest art. 217 s'a votat şi promulgat aşa cum este azi în lege, nu trebue să ne mire de loc. Cunoscut fiind că se votează în deobşte tot ce voeşte guvernul şi numai astfel se explică, că nu s'a ţinut seamă de prescripţia categorică din art. 24 din Constituţie, care după ce în aliniatul 1 „garantează *tuturora* libertatea de-a comunica şi *a publica* ideile prin scris şi prin presă“, adaogă prin al. 2 că: „Nici o lege excepţională nu se va putea înfiinţa în această materie“.

Prin urmare: clar şi categoric, din care reese deasemenea clar şi categoric cum că sfârşitul articolului din „Epoca“ citat mai sus — cel cu art. 131 No. 10 — este o pură mistificare. Prohibirea legilor excepţionale în materie de presă figura şi în art. 24 din Constituţia dela 1866, sub o formă mai puţin clară; tot asemenea şi pretinsa codificare *specială* a justiţiei militare era anunţată în art. 132 No. 10 din 1866, devenit 131 No. 10 din Constituţia din 1884 în urma schimbărei numerotaţiei articolelor, şi nimeni nu s'a gândit vre-o dată ca să se permită prin o lege specială călcarea Constituţiei. Ba mai mult încă: art. 24 din Constituţia dela 1884 confirmă şi mai categoric prohibiţiunea legilor speciale în materie de presă.

*

Din cele ce preced reese evident că art. 217 c. j. m. este inconstituţional şi ca atare justiţia, fie militară, fie civilă, şi în special Inalta Curte de Casaţie trebue să refuze aplicarea acestui text anticonstituţional, — precedentul fiind stabilit cu ocazia procesului tramvaelor comu-

www.digibuc.ro

nale; cu atât mai mult cu cât aici este vorba de texte precise şi indiscutabile (art. 24 şi 105) pe când la tramvae era în discuţie numai un principiu vag enunţat în art. 19 din Constituţie.

*

Inainte de-a încheea ne credem datori să spunem câteva cuvinte asupra abuzurilor comise şi călcărilor de Constituţie şi de lege făptuită cu prilejul recentelor arestări preventive în materie de presă.

Intr'o serie de articole ce am publicat în revista „Facla" No. 27, 30 şi 34 din 11 Septembrie 2 şi 30 Octombrie 1910, am tratat pe larg chestia „libertăţii presei" din mai multe puncte de vedere: Căutarea sau descoperirea autorului neiscălit; perchiziţii şi căutarea manuscrisului ca corpul delictului, etc. şi cu acea ocazie am atins şi prohibirea arestului preventiv în materie de presă (Facla No. 34) şi am citat legea promulgată în „Monitorul Oficial" No. 290 din 30 Noembrie 1876, lege şi astăzi în vigoare, deoarece, nu numai că acea lege n'a fost abrogată, dar a fost complectată prin Constituţia din 1884 art. 24 aliniatul final.

Iată acea lege:

„*Art. I.* — Arestul preventiv în materie de presă este şi rămâne prohibit conform Constituţiei.

„*Art. II. — Orice funcţionar sau agent al forţei publice care se va face culpabil de-o arestaţiune preventivă în asemenea materie, se va pedepsi conform art. 149 din codul penal*".

In virtutea acestei legi, Millian a putut cere eliberarea lui, pedeapsa ce i s'a aplicat nefiind încă definitivă — art. 139 c. j. m. — iar pe dealtă parte atât dânsul, cât şi ceilalţi arestaţi ilegal preventiv pot cere pedepsirea acelora, cari au ordonat arestările.

www.digibuc.ro

Procesul ziariştilor rezervişti la Casaţie

— Articol publicat în ziarul „Adevĕrul" din 17 Decembrie 1913 —

Inalta Curte de Casaţie secţia II este chemată să judece mâine recursul îndreptat de ziariştii: G. Millian şi State Theodorescu, contra deciziunei consiliului de revizie, prin care li s'a respins recursul îndreptat contra deciziunilor consiliului de războiu al corpului V de armată.

Se ştie că acest consiliu de războiu din Constanţa, a condamnat pe Millian la 4 luni şi pe Theodorescu la opt luni închisoare, pentru că prin scrierile lor publicate în ziare, adică prin „presă" *ar fi adus* insulte superiorilor lor, delict, dacă delict este, comis de dânşii, nu în timpul când erau sub arme ci după ce au fost desconcentraţi cu desăvârşire, adică după ce au trecut din poziţia de militari, în acea de simpli civili.

Atât înaintea consiliului de războiu, cât şi al consiliului de revizie, apărarea a ridicat trei excepţiuni de incompetinţă:

a) Că acuzaţii nu intrau în prevederile art. 53 al. 3, c. j. m. de oarece faptele ce li se impută n'au fost comise nici din cauza, nici cu ocaziunea serviciului militar, deci nejustiţiabili de tribunalele militare;

b) Că faptul ce li se impută nu constitue delictul de insulta superiorului, ci delictul de calomnie, dacă s'ar dovedi că faptele descrise de aceşti ziarişti nu s'ar fi petrecut în adevăr — ceeace dânşii s'au oferit să dovedească prin proba testimonială, respinsă însă de către instanţele militare — şi care delict — calomnia — nu este de competinţa jurisdicţiei militare:

c) Că în orice caz, fie insultă, fie calomnie, odată ce delictul este comis pe calea presei, nu tribunalele militare sunt chemate să judece pe ziarişti, ci numai Curţile cu juraţi, aceasta conform art. 24 şi 105 din Constituţie, iar art. 217, combinat cu art. 53, din codul de justiţie militară,

www.digibuc.ro

dând în căderea tribunalelor militare judecarea şi pedepsirea ofenselor aduse superiorilor „prin orice fel de scrieri" este chiar prin aceasta *inconstituţional.* Aplicarea acestui text de lege trebuie să fie deci respinsă *de judecătorii de orice grad,* potrivit jurisprudenţei stabilite cu ocazia procesului tramvaelor comunale din Bucureşti; respingere unanim pronunţată de întreaga erarhie judecătorească: Tribunale, Curţi de Apel; şi secţia I şi a III-a a Inaltei Curţi de casaţie.

Precum se ştie însă, atât consiliul de războiu, cât şi cel de revizie au respins toate excepţiunile de incompetinţă, ceeace a silit pe condamnaţi să se îndrepte cu recurs la Casaţie.

*

Cazul acestor ziarişti este aproape identic cu cazul Iacob Ţăranu din 1896, şi se deosebeşte numai cu circumstanţa *că judecarea de acuma a ziariştilor este şi mai viciată decât aceea a lui Ţăranu* — casată, fără trimitere — prin faptul că s'a aplicat lui Millian şi Theodorescu, o lege evident neconstituţională — pedepsirea delictelor de presă de către jurisdicţia militară — şi aceasta cu toată dispoziţia categorică din alin. 2 art. 24 din Constituţie care hotărăşte solemn că *„Nici o lege excepţională nu se va putea înfiinţa în această materie" (adică în materie de presă).*

Şi greşesc amar acei cari invoacă art. 131 din Constituţie, ca recomandând să se facă în cel mai scurt timp legi speciale privitoare la o serie de obiecte, între cari la No. 10 indică şi „asupra justiţiei militare".

Acest art. 131, este reproducerea fără nici o modificare a art. 132 din Constituţia dela 1866, în virtutea căreia s'a şi promulgat legea din 24 Mai 1881 — codul de justiţie militară — în al cărui art. 217 nu figurează însă cuvintele „şi orice fel de scrieri".

Cum vedem, c. j. m. din 1881 cu toate că era promulgat sub regimul vechiului art. 24 din Constituţie, era totuşi în concordanţă cu Constituţia. Cum la 1884 garanţiile libertăţei presei au fost şi mult mai întărite atât prin art. 24 cât şi prin art. 105 din Constituţie, reese şi mai evident că introducerea cuvintelor „şi orice fel de scrieri" în art. 217 c. j. m. la modificarea făcută în 1894 este anticonstituţională şi ca atare judecătorii de orice treaptă, trebue să refuze aplicarea acestui text.

Şi deoarece cazul ce ne preocupă este — cum am zis — aproape identic cu cazul Ţăranu din 1896 reproducem

www.digibuc.ro

în altă parte decizia No. 541 pronunțată de secția doua a Curței de Casație la 9 Octombrie 1896 în acel proces.

Facem această mențiune cu atât mai mult cu cât vedem nevoia de a vorbi despre admisibilitatea în principiu a dreptului acestor ziariști rezerviști de-a recurge la Casație.

*

Ne punem această întrebare din următoarea pricină îngrijitoare:

In procesul Netter-Comărnescu s'a petrecut un neobișnuit procedeu judiciar, și anume:

Fără să se fi ridicat de către procurorul general, sau de către alt cineva chestiunea admisibilităței sau inadmisibilităței, în principiu a recursului, Curtea, în camera de deliberare *a pus chestiunea din oficiu, și a rezolvat'o tot în camera de deliberare* în sens negativ, — adică pentru inadmisibilitatea recursului — fără ca să fi pus chestiunea în desbaterea părților, după cum este uzul, practica judecătorească și norma unei bune administrațiuni a justiției. Ba mai mult încă. Dacă o instanță de fond ar fi rezolvit o chestiune de drept, în acest mod, acea decizie *ar fi fost cu siguranță casată, fiind pătată de un manifest exces de putere, prin aceea că ar fi privat prin aceasta pe inculpat de dreptul de apărare.*

Ca prudență, credem că Apărarea, ar trebui de astă dată să pună dânsa chestia în desbatere, tocmai pentru a nu se vedea surprinsă ca în cazul Comărnescu.

Nu tot astfel s'a petrecut lucrurile în procesul Țăranu [1]). Procurorul general ridicase excepțiunea inadmisibilităței recursului, bazat tot pe art. 74 din c. j. m. Curtea însă, adoptând argumentarea apărătorilor lui Țăranu, a decis , că art. 74 este opera legiuitorului din 1881, fără ca el — art. 74 — să fi fost modificat în 1894, prin urmare legiuitorul din 1881 n'a putut prevedea cazuri de asimilare prin legi ulterioare a unor cetățeni cu militarii, până la așa grad, încât să le răpească și dreptul comun de recurs la Casație. Și după acest raționament liberal și juridic în acelaș timp, — derogațiunile la dreptul comun trebuind să fie exprese — s'a declarat recursul admisibil în principiu; iar fapta lui Țăranu calificându-se calomnie și nu insultă — cum după părerea noastră ar trebui calificată

1) Este vorba aici de procesul Iacob Țăranu din 1896.

www.digibuc.ro

şi faptă ziariştilor de acuma — s'a casat decizia consiliului de revizie fără trimitere, ceeace sperăm că se va face şi acuma.

*

Inainte de a încheia vom reproduce două jurisprudenţe franceze ce le găsim la adnotarea art. 224 c. j. m. francez-corespunzător şi cu conţinut identic cu art. 217 c. j. m. român din 1881. Colecţiunea de codici ai justiţiei militare a d-lor Leclerc de Fourolles şi Th. Coupois, Chalons sur-Marne. Ediţia II, 1891.

„Art. 224 nu este aplicabil decât atunci când insultele au fost pronunţate „de vive voix" şi adresate superiorului în prezenţa sa. (Cons. Rev. Paris 22 Iunie 1881).

„Les outrages par écrit, anonymes ou signés adressés á un supérieur, ne rentrant pas dans les prévisions de l'art 224 du c. j. m. et il faut recourir a l'art. 471 § XI du c. p. (art. 385 c. p. român) pour trouver la repression d'un fait de cette nature (Lettre Ministerielle 19 Avril 1880).

www.digibuc.ro

V

CHESTIA EVREIASCĂ

www.digibuc.ro

CONDIŢIUNEA JURIDICĂ
A
ISRAILIŢILOR PĂMÂNTENI

Studiu publicat în ziarul „Lumea Nouă" în 1898 şi apoi în broşura apărută în acelaş an.

Mărturisim dela început că nu avem câtuşi de puţin pretenţiunea de a deslega greaua chestie evreească, deşi pentru ţara noastră e de o importanţă capitală, date fiind fazele prin cari a trecut în timpul din urmă; căci într'un articol de ziar — chiar mai desvoltat — nu se poate studia în complexitatea ei, şi numai pe calea juridică nu i se poate da soluţiunea definitivă; deoarece dânsa este strâns legată de o mulţime de chestiuni, naţionale, sociale şi mai ales economice.

Nu suntem filo-semiţi, dar nici antisemiţi, după cum s'a putut vedea atât din tot ce s'a scris până acum în coloanele acestui ziar, cât şi din tactica social-democrată din toate ţările culte, al cărei corolar este depoziţia deputatului socialist Jaurès în procesul Zola şi interpelarea făcută de el în Camera franceză câteva zile în urmă.

Tot în aceiaşi direcţie şi tactică, şi numai din sentimentul adevărului şi al dreptăţii, voim să spunem câteva cuvinte asupra chestiei evreeşti, din punctul de vedere pur juridic, împinşi fiind, pe de-o parte, de modul cum aceasta s'a pus în urma recentelor agitaţiuni, iar pe de altă parte de faptele şi împrejurările întâmplate ca urmare a acelor agitaţiuni, precum oprirea întrunirilor evreeşti, noile taxe şcolare impuse copiilor lor, fără nici o deosebire de Evrei supuşi români sau supuşi străini.

Deşi ştim că mulţi atleţi ai condeiului au încercat zadarnic a lumina păturile conducătoare asupra nedreptăţii ce se face acestei populaţiuni stabilite din vechime în mijlocul nostru, şi care a adus după timpuri însemnate foloase ţării înlesnind comerţul, aproape necunoscut de

www.digibuc.ro

elementul autochton; de şi cunoaştem toate acestea totuşi vom încerca cu slabele noastre puteri să scoatem în relief unele puncte luminoase, rămase până acuma neobservate şi sperăm că acei în mâna cărora este distribuirea dreptăţii o vor da în sfârşit celor ce cu drept cuvânt o caută.

Inainte de a intra în studiul ce ne propunem a face, trebuie să tragem o linie bine lămurită între Evreii supuşi străini şi cei supuşi români sau Evreii pământeni; aceşti din urmă vor forma obiectul studiului nostru, căci numai de ei ne vom ocupa în special; cei dintâi, supuşii străini intrând de drept în massa supuşilor străini de diferite naţionalităţi.

Intrebarea primă ce se pune este: avem în ţara noastră Evrei supuşi români sau pământeni, recunoscuţi ca atari, fie prin texte de lege exprese, fie prin dovezi emanate dela autorităţile noastre, adică de jurisprudenţă, ordine administrative, memorii diplomatice, etc. ?

Răspunsul nu poate fi decât afirmativ. Da! am avut legi cari într'un mod expres şi categoric recunoşteau asemenea situaţie juridică unei anumite categorii din Evreii aflaţi la noi, acordându-le în consecinţă exercitarea unor anumite drepturi — chiar politice întrucâtva — cari erau interzise celorlalţi Evrei, cari nu întruneau calitatea de pământeni, şi cari erau lăsaţi în rândurile străinilor propriu zişi.

*

Pentru a demonstra până la evidenţă această stare legală, — că o parte din Evrei erau priviţi ca pământeni, şi astfel trataţi deosebit decât străinii aparţinând altor naţionalităţi — vom proceda sistematic: 1) cu starea legislaţiunei noastre; 2) cu oarecari documente istorice contimporane; 3) cu jurisprudenţa stabilită atunci, când instanţele noastre judiciare au avut a se pronunţa în această materie.

Nu voim să facem un curs de istorie a legislaţiunei noastre, nici nu voim să întindem cercetările noastre la timpuri prea depărtate; ajunge să începem dela introducerea la noi a legislaţiunilor moderne, adică dela anul 1864 încoace.

In acest an, precum se ştie, legislaţia noastră veche a fost înlocuită cu legile franceze, începând dela codul civil, penal, proceduri, etc.; în acelaşi an s'a promulgat întâia lege comunală — Decretul No. 394 din 31 Martie 1864 — care prin art. 26 spune că: *„Israeliţii pământeni* vor putea „exercita drepturile de alegători comunali, dacă vor în-

www.digibuc.ro

„truni următoarele condițiuni: a) Dacă au servit în armată „și au dobândit rangul de sub-ofiţeri... şi alte trei condiţiuni sub lit. b), c), şi d) [1]“

Această lege a stat în vigoare până la 5 Aprilie 1874, adică 8 ani după promulgarea Constituției din 1866 — când a fost modificată în parte. Decretul No. 747 — iar art. 26 din legea din 1864 a rămas cu aceleaşi dispoziţiuni, formând însă art. 24 din legea din 1874 [2]).

Această din urmă lege a stat iarăşi în vigoare până la 5 Noembrie 1882 — adică peste 3 ani după revizuirea art. 7 din Constituția dela 1879 — când s'a pus iar în vigoare legea din 1864, modificată însă în parte, suprimându-se art. 23 până la 31 inclusiv, articole cari tratau despre alegătorii comunali, şi aplicând în locul lor listele electorale pentru cameră, ca valabile şi pentru alegerile comunale, [3]) în care liste negreşit că Israeliţii nu figurau, neavând drepturi politice.

Cu alte cuvinte, dela 1864 până la 1882, timp de 18 ani, a fost consacrată în legislația noastră ființa de israeliți pământeni, adică chiar încă trei ani după revizuirea din 1879, și care revizuire nu a abrogat câtuși de puțin starea aceasta legală; ba susţinem că şi după aplicarea legii comunale din 1882, care suprima dreptul de alegători pentru Israeliți, starea lor legală de israeliți pământeni nu s'a desfiinţat prin aceasta de drept, fără o dispoziție categorică a legei, ci continuă a exista, având şi acuma calitatea de un fel de cetățeni pământeni, însă fără drepturi de alegători, cum este cazul cu femeile române, cari deşi ne-alegătoare, totuşi sunt cetăţene — deosebindu-se ca atari de străinii propriu zişi. Mai notăm, că art. 7 din Constituție, revizuit, a avut numai de efect punerea în vigoare din nou a art. 10 şi 16 din codul civil — abrogate la 1866 prin art. 7 din Constituție.

A argumenta altfel ar însemna călcarea principiului posesiunei de stat şi a se crea dela sine o probă juridică retroactivă trasă numai dintr'o dispoziție negativă, adică din suprimarea pur şi simplu a unui drept existent în momentul modificărei legei comunale din 1882, fără ca aceasta să rezulte dintr'un text de lege special şi categoric.

Acest lucru este inadmisibil în drept și de aceea susținem că israeliții pământeni nu pot fi priviți ca străini, ci ca supuşi români, însă fără drepturi politice.

*

1) Vezi colecţia Bujoreanu vol. I. p. 878.
2) Ibid. vol. II Legi administrative p. 85 şi 89.
3) Vezi „Monitorul oficial“ No. 178 din 5 Noembrie 1882.

www.digibuc.ro

Pentru a corobora părerea noastră, ne vom referi la o deciziune a Inaltei Curţi de casaţie, dată în cunoscuta afacere a d-lui Herzenberg din Iaşi, căruia i s'a închis farmacia din ordinul ministerului de interne, în puterea articolului 119, combinat cu articolul 130 din legea sanitară din 1893, art. 130 dispunând că dirigenţii de farmacie trebuie să fie români.

Inalta Curte sesizată de recursul ministerului de interne contra deciziei Curţei de apel din Iaşi, care infirma ordinul ministerial, argumentează astfel [4]:

„Considerând că dreptul de a fi diriginte, recunoscut lui Herzenberg în perpetuu, acordat printr'un act în regulă de autoritatea administrativă competinte, are caracterul unui drept patrimonial; odată dobândit, el constitue un drept câştigat *şi nu poate fi atins prin o lege posterioară* în cazul de faţă prin legea din 1893, *„fără o dispoziţie specială...“*.

Iată, deci, constatarea juridică şi logică, cum că şi astăzi există starea de Israeliţi pământeni, cari, nu pot fi înglobaţi în rândurile străinilor aparţinând altor state, şi ca atari trebuie să fie consideraţi ca un fel de cetăţeni *sui generis*, ca supuşi români, bine înţeles, fără drepturi politice, dar cu o poziţie legală diferită de a străinilor propriu zişi şi pe care Israeliţii nu-i pot atinge legile esclusiv aplicabile străinilor în genere.

Găsim însă o decizie a Curţii de Casaţie în sens contrar vederilor noastre; şi anume deciziunea dată în recursul expulzatului evreu Fior, făptuită prin anul 1887, care reintrat în ţară fără autorizaţie, fu condamnat de Trib. Dorohoiu şi Curtea din Galaţi la închisoare şi reexpulzare.

Inalta Curte respinge recursul condamnatului pe următoarele considerente:

„Considerând că Fior pentru a stabili, că nu e străin „n'a invocat înaintea Curţii de apel nici faptul că ar fi Ro„mân din naştere, adică născut din tată român, nici acela „că ar fi dobândit naturalizarea, singurele condiţiuni după cari, în virtutea codului civil combinat cu art. 7 din Con„stituţie revizuit, o persoană poate fi considerată ca Român, şi a căror lipsă face ca orice persoană să fie considerată ca străin“ [5])

„Că recurentul neputând stabili calitatea de cetăţean „român, nu poate fi scutit de pedeapsa pronunţată contra „sa prin deciziunea atacată“.

---

4) Vezi „Buletinul Casaţiei“ pe 1896, pagina 929.
5) Vezi buletinul pe 1888, fascicula pe Ianuarie pag. 57.

www.digibuc.ro

„Pentru aceste motive respinge, etc." [6])

Susţinem însă că această argumentare este greşită din următoarele puncte de vedere.

1) Că art. 7 din Constituţie revizuit nu se ocupă deloc de faptul dacă şi cum un individ poate fi privit de lege ca Român sau străin; acest articol regulează *numai* cum un străin, fără deosebire de religie, poate căpăta drepturile politice, şi nimic mai mult; cu alte cuvinte pune în vigoare cum am spus mai sus, dispoziţiunile art. 16 din codul civil, cu adăogirea aliniatului V, care interzice dobândirea de imobile rurale de către toţi străinii fără distincţie de religie.

2) Că după promulgarea Constituţiei din 1866 — care interzicea cu desăvârşire Evreilor, dobândirea drepturilor politice — s'a votat în 1874 legea comunală care prin art. 24 recunoaşte *Israeliţilor pământeni* dreptul de alegători comunali; lege rămasă în vigoare până la 5 Noembrie 1882, adică trei ani după revizuirea art. 7.

3) Că din documentele ce au servit de bază la revizuirea din 1879 şi de cari judecătorul trebue să ţină seamă pentru a-i da o justă interpretare — urmează tocmai contrariul în ce priveşte Israeliţii pământeni, şi anume că ei nu pot fi priviţi ca străini.

Iată în adevăr ce citim în raportul guvernului nostru din 16 (28) August 1879 prezentat puterilor semnatare ale tratatului din Berlin, înaintea modificărei art. 7 din Constituţie.

Se ştie că puterile cereau ca aplicarea art. 44 din tratat, să aibă de efect imediat modificarea art. 7 din Constituţia dela 1866 în sensul *ca de-odată* să se recunoască Israeliţilor *în massă* sau în cea mai mare parte exercitarea drepturilor politice.

Se ştie deasemenea rezistenţa opusă de ţară prin reprezentanţii săi ca să nu se primească naturalizarea în massă ci să se introducă numai principiul nediferenţei religioase pentru dobândirea drepturilor politice, iar pentru a susţine voinţa ţărei, guvernul a prezentat puterilor un raport datat din Paris la 16 (28) August 1879 din care cităm textual: [7])

„Allons au devant d'une objection. Les Juifs qui n'ob-
„tiendront pas immédiatement la naturalisation reste-
„ront-ils étrangers? Non, ils resteront ce qu'ils ont tou-

6) Ibid. p. 58.

7) „Vezi documente oficiale din corespondenţa diplomatică publicate de ministerul afacerilor străine Bucureşti 1880 p. 121—123.

www.digibuc.ro

„jours été, des sujets roumains. Mais à mesure qu'ils s'i-„dentifieront à la population et au pays, à mesure que par „les écoles et par d'autres moyens de préparation ils de-„viendront des hommes éclairés et attachés au pays, ils „pourront aussi obtenir et exercer les droits politiques. „Qu'on nous donne seulement le temps nécessaire pour que cette transformation puisse s'accomplir.

„En atendant, la situation de tous les Juifs en géné-„ral, sujets roumains ou étrangers, sera de beaucoup meilleure que par le passé.

„En effet si, après la revision de l'article 7 et la loi „sur la naturalisation qui la suivra de près, on compare „l'état passé des Juifs avec leur état nouveau, on constatera de notables différences en leur faveur, Jugeons-en.

„Il y aura trois catégories de Juifs: les étrangers, „les sujets roumains et les citoyens.

„Par le passé les Juifs étrangers ne pouvaient dans „aucun cas et sous aucune condition acquérir des immeu-„bles ruraux; il ne pouvaient tenir en ferme des terres de „l'Etat; il ne pouvaient concourir à de certaines licita-„tions, ni prendre certaines entreprises, on leur contes-„tait le droit d'acheter des maisons dans les villes, ils ne „pouvaient être cabaretiers dans les campagnes; enfin ils „ne pouvaient se faire naturaliser. Ces prohibitions et „d'autre encore étaient prescrites contre eux, non pas comme étrangers, mai en tant que Juifs.

Dès que l'article 7 de la Constitution sera supprimé „toutes les lois prohibitives disparaîtront, et l'on ne fera „plus aucune distinction entre un étranger juif et un é-„tranger chrétien, musulman ou autre. Les Juifs jouiront „donc absolument de tous les droits civils qui seront re-„connus ou accordé à tous les étrangers.

„L'amélioration de leur situation sera par conséquent „incontestable.

„Il en sera de même des Juifs sujets roumains.

„Ceux-ci étaient soumis par le passé à toutes les pro-„hibitions prescrites contre les Juifs étrangers. Ils etaient „privés même de quelques droits civils dont jouissaient „les autres Roumains. Ainsi ils ne pouvaient être avocats, „professeurs, ingénieurs de l'Etat; ils ne pouvaient faire „partie d'un jury d'expropriation dans des villes; on pou-„vait leur demander la caution judicatum solvi, etc.

„Sous le nouveau régime, ils auront, en premier lieu, „tous les droits qu'ont les étrangers en général. Ils au-„ront, de plus que les étrangers et comme sujets rouma-„ins: le droit de servir dans l'armée et dans la garde na-

www.digibuc.ro

„tionale, le droit d'acheter des immeubles ou des terrains „dans les villes, le droit d'être avocats, de faire partie de „jurys d'expropriation dans les villes, d'exercer librement „toute profession, tout métier; ils auront le même statut „personel que les Roumains; ils seront protégés de la même manière par les lois et les autorités; ils ne seront „plus soumis à la caution judicatum solvi et pourront la „demander aux autres étrangers; ils pourront obtenir la „grande ou la petite naturalisation, et ils bénéficieront „plus facilement que les étrangers de la dispense de stage, „qui leur sera même accordée de droit quand le Parlement „adoptera leur demande de naturalisation; ils auront „enfin tous les autres droits civils qui seront spécifiés „dans la loi de la naturalisation.

„Pourrait-on raisonablement contester la différence „entre cette situation et cele du passé?

„Quand aux Juifs déclarés citoyens, il n'y aurait, „celà va sans dire, aucune différence entre eux et les autres citoyens".

*

Iată cum au înţeles art. 7 actual din Constituţie însi-şi propuitorii revizuirei din 1879 iată că *nu tot Israelitul* ce nu este român e străin; şi deaceea am susţinut că argumentarea Inaltei Curţi în afacerea Fior din 1888 este greşită.

Prin urmare credem a fi dovedit până la evidenţă că există şi astăzi starea de israeliţi pământeni sau supuşi români, cărora nu li se pot aplica legile cari vizează numai pe străinii propriu zişi.

Dealtfel prin o decizie de curând a Inaltei Curţi din 28 Octombrie 1897, revenind asupra jurisprudenţei sale din afacerea Fior, Curtea se pronunţă asupra chestiunei de a se şti ce se înţelege prin cuvântul „străini" în modul următor :

„Considerând că *Israeliţii pământeni*, deşi nu se bu„cură de drepturile politice, dar nu este mai puţin ade„vărat că ei nu pot fi consideraţi ca străini, în înţelesul „strict al cuvântului, *căci străinii sunt acei cari aparţi„nând unui alt stat politic organizat, se bucură de toate „drepturile în general fie civile, fie politice în acel „stat*". [8]).

Orice discuţie în această privinţă trebue înlăturată.

Dacă însă s'ar trece peste dovezile legale, juridice şi

8) Vezi această decizie în „Curierul Judiciar" No. 2 din 11 Ianuarie 1898.

www.digibuc.ro

documentale ce am avut onoare a aduce în susţinerea tezei noastre; dacă totuşi s'ar mai putea zice că dacă cineva nu este cetăţean român este privit ca străin; — cu toate că noi stăruim în părerea contrarie — dacă totuşi s'ar pretinde că Israeliţii pământeni pot fi consideraţi ca străini; se naşte încă întrebarea.

Ca străini chiar, nu se bucură ei — în afară de cele politice — nici de drepturile sociale şi publice?

Se poate să li se interzică libertatea de asociaţiune, de întrunire, de cugetare, de presă, etc. libertăţi ce numai politice nu sunt ?

In afară de israeliţii pământeni, dar chiar străinii în înţelesul juridic al cuvântului, pot ei fi lipsiţi de aceste libertăţi, fie prin măsuri administrative, fie chiar printr'o lege ordinară, faţă de doctrina şi de litera Constituţiei?

Răspundem categoric, nu!

Toţi străinii fără distincţie se bucură de aceste libertăţi, şi vom demonstra aceasta; asemenea vom arăta şi cari sunt mijloacele pentru a preîntâmpina un abuz al administraţiei în această privinţă.

*

Se face în adevăr o greşală de plâns confundând exercitarea drepturilor şi libertăţilor politice, cari sunt apanajul numai al românilor sau mai bine zis al cetăţenilor români, cu drepturile şi libertăţile sociale şi publice de cari se bucură toţi acei cari se află pe solul României fără nici o deosebire.

*

Această împărţire între drepturile politice şi cele sociale şi publice o facem sprijiniţi atât pe comentatorii Constituţiei noastre, cât şi pe dezbaterile Constituantei şi pe litera Constituţiei.

Art. 11 din Constituţie glăsueşte:

„Toţi străinii aflători pe pământul României, se bu„cură de protecţiunea dată de legi persoanelor şi averi„lor în genere".

De vom cerceta studiile constituţionale ale d-lui G. G. Meitani, vom vedea că d-sa face această diviziune între drepturile politice şi cele sociale; astfel la comentariul art. de mai sus, după ce arată originile şi necesitatea celor politice, se rosteşte astfel despre cele publice [9]) :

---

9) Vezi G. G. Meitani studii constituţionale fascicula II 1880 pag. 9.

www.digibuc.ro

„Am explicat deja ce înţelegem prin drepturi civile „şi publice sau sociale. Din raporturile dintre individ şi „individ naşte familia; din raporturile dintre familie şi „familie naşte societatea. De aci dar nasc drepturi ce le „numim civile, cum familia, proprietatea, convenţiunile, „etc.; de aci nasc drepturi ce le numim publice sau so- „ciale, *cum libertatea conştiinţei, libertatea întrunirilor,* etc.; orice drept dar, care nu se rapoartă la participarea „puterei publice — ceeace numim drepturi politice — *„este recunoscut* şi *străinilor;* căci încăodată expresiunile „din art. 11 „protecţiunea averei şi persoanei lor" însem- „nează că se acordă streinilor şi bucurarea drepturilor „civile şi a drepturilor sociale.

„Străinii ca şi românii pot avea asigurat fructul mun- „cei lor, şi ei sunt siguri de libertatea lor individuală, şi „ei pot scrie liber prin presă *şi ei pot vorbi în întruniri „publice* conform legilor întocmite".

Iar la studiul art. 26 din Constituţie, articol care în- cepe cu „Românii au dreptul de a se întruni" d. Meitani zice : [10])

„Inainte de toate însă relevăm cu hotărâre o eroare „ce s'a strecurat aci, în redacţia acestui articol. Constitu- „ţia zice: „Românii au dreptul a se aduna pacinici" de „unde ar urma că străinii nu se pot bucura de această „facultate ce este garantată tuturor locuitorilor ţărei de „Constituţia noastră. Nu se poate însă culege o asemenea „înţelegere din această redacţiune, căci acest art. 26 este „precedat de art. 11 şi acest din urmă articol aşează larg „principiul că toţi străinii aflători pe pământul României „se bucură de protecţiunea dată de legi persoanelor şi „averilor în genere. Cu ocaziunea studiului nostru „asupra art. al unsprezecelea am explicat pe larg vede- „rile constituanţilor în privinţa aceasta, şi la No. 267 şi „268 am arătat că prin cuvintele, protecţiunea averei şi „persoanei străinilor, legiuitorul a înţeles în 1866 că stră- „inii se bucură în România de drepturile civile, sociale sau „publice... Ori cum noi însă cunoaştem că libertatea întru- „nirilor constitue un drept public şi social, de care se „bucură toţi locuitorii ţărei fără excepţiune [11]).

„...Dreptul de întrunire este libertatea noastră indi- „viduală manifestattă sub forma cea mai simţibilă căci el „consistă în facultatea ce ni se recunoaşte de a ne con-

---

10) Ibid fascicula III No. 398 p. 204.
11) Ibid. op. cit. pag. 204.

www.digibuc.ro

„sulta, de a discuta împreună, de a ne comunica ideile, de „a ne aduna unii cu alţii.... [12])

Trecem acum la o altă autoritate în materie constituţională, la distinsul profesor de drept public d. C. G. Disescu.

Iată ce ne spune d-sa în cursul de drept constituţional profesat la facultatea de drept din Capitală [13]).

„Libertatea este dreptul omului de a-şi desvolta fa- „cultăţile sale;.... această desvoltare în unitatea ei cere „prin urmare trei condiţiuni:

„a) conservarea şi desvoltarea persoanei noastre;

„b) facultatea de a ne apropia lucrurile;

„c) stabilirea raporturilor noastre cu ceilalţi oameni.

„Fără aceste trei condiţiuni nu poate să existe liber- „tate deplină....

„Libertatea socială cuprinde libertatea muncei, din „care naşte dreptul de proprietate, libertatea industriilor, „comerciului şi profesiunilor, *libertatea cuvântului* şi a „corespondenţei (în legătură cu dânsa libertatea presei), „*libertatea de reuniune,* libertatea de asociaţie şi libertatea „de învăţământ.

„Libertatea politică cuprinde dreptul de alegător, „dreptul de eligibil, funcţiuni publice, de jurat... după „unii şi dreptul de petiţiune, eu însă cred că dreptul de „petiţiune nu este un drept politic, ci un drept social „după cum vom vedea mai târziu... constituţia noastră e- numără aceste libertăţi şi le garantează în art. 5 până la 30. Ele formează drepturile Românilor, deşi unele din- „tr'însele sunt comune şi străinilor, adică le garantează „tuturor ce se află pe teritoriul României.

„Libertăţile comune Românilor şi străinilor se numesc „libertăţi publice, aşa libertatea corespondenţei, liberta- „tea muncei, a credinţelor religioase a reuniunilor paş- „nice, etc. [14])

In desbaterile constituantei din 1866 deschizându-se discuţia asupra art. 11 şi propunându-se un amendament, răposatul jurisconsult N. Blaremberg ia cuvântul şi îl desvoltă cu cuvintele următoare : [15])

„Domnilor, voi să explic în puţine cuvinte de ce s'a „introdus de comitet această modificaţiune la art. 9 (de- „venit 11. Nota noastră). S'a zis că străinii se bucură de

---

12) Ibid. op. cit. p. 206.
13) Vezi C. G. Disescu. Curs de drept public. Vol. I p. 339.
14) Ibid. op. cit. p. 340.
15) Vezi Desbaterile Constituantei. Imprimeria statului 1883 pag. 135.

www.digibuc.ro

„aceleaşi drepturi ca şi Românii, afară de cele politice şi „ştiţi pentru ce? pentrucă sunt şi *drepturi publice,* adică „drepturi cari nu sunt *nici civile nici politice* cum este „dreptul de a petiţiona, de a se întruni, etc."

Nu mai vorbim de art. 24 din Constituţie care nu suferă nici o discuţie sau controversă proclamând sus principiul, că se garantează tuturor libertatea de a comunica şi publica ideile şi opiniunile lor prin grai, prin scris şi prin presă şi închipuiască-şi cineva putinţa de a-şi comunica opiniunile *prin grai, fără dreptul de întrunire.*

Din aceste citaţiuni, din doctrină şi litera Constituţiunei, credem a fi dovedit cu prisosinţă că toţi străinii aflători în România se bucură pe deplin de dreptul de întrunire; de altfel art. 8 din însăşi Constituţia este peremptoriu în această privinţă şi orice discuţiune rămâne înlăturată.

Art. 8 al. II glăsueşte astfel :

„Numai împământenirea aseamănă pe străin cu Ro-„mânul pentru exercitarea *drepturilor politice*".

A contrario pentru exercitarea drepturilor publice şi sociale în cari intră şi cel de întrunire — după cum am dovedit — nu este nevoe de calitatea de cetăţean român.

Şi dacă străinii propriu zişi se bucură de acest drept, *a fortiori,* Israeliţii pământeni, cetăţeni *sui generis,* cum am zis, nu pot fi privaţi de această libertate, recunoscută lor chiar prin rapoarte oficiale.

Iată într'adevăr ce găsim într'un raport al regretatului bărbat de stat, Mihail Cogălniceanu, din 1869.

In acel an luându-se mai multe măsuri administrative contra evreilor dela sate, guvernul francez prin reprezentantul său de aci, d. Mellinet, a făcut oarecari demersuri la ministrul nostru de externe în favoarea israeliţilor. Ministrul de interne de pe atunci M. Cogălniceanu, pus în cunoştinţă de demersurile Franţei adresă un raport colegului său dela externe în care găsim următorul pasaj : [16])

„In fine, Israeliţii astăzi se bucură de mai multe drep-„turi constituţionale. Respectul domiciliului şi al per-„soanei, dreptul la învăţământ salariat de stat, libertatea „de conştiinţă, *de întrunire şi de presă, toate acestea Israeliţii le au pe acelaşi picior ca şi Românii*".

*

16) Vezi colecţiunea Bujoreanu vol. I p. 816 coloana II-a.

www.digibuc.ro

După ce am stabilit cele ce preced, venim la mijloacele pentru a preîntâmpina un abuz al administraţiei, prin care s'ar anihila drepturile garantate de Constituţie, tuturor locuitorilor dintr'un stat organizat.

Am mai arătat cu altă ocazie într'un studiu publicat în coloanele acestui ziar, că singurul mijloc în această privinţă este apelul la justiţia ţărei şi am motivat atuncea părerea noastră bazaţi pe însăşi jurisprudenţa Curţei de Casaţie.

Credem a ne îndeplini o datorie felicitând instanţa noastră supremă pentru faptul că întotdeauna a afirmat sus prerogativele şi superioritatea justiţiei, asupra celor lalte puteri organizate din stat, devenind astfel scutul celor loviţi în drepturile lor.

Osebit de dovezile ce am adus în studiul ce am pomenit, vom mai aduce câteva aci pentru a întări şi mai mult cele ce susţinem.

Iată în adevăr ce găsim într'o deciziune a casaţiei, tot în afacerea Fior, de care am mai vorbit, prin care se casează decizia Curţei de apel din Iaşi No. 346 din 1887 argumentând astfel : 17)

„Având în vedere că în instanţa de apel recurentele „a susţinut în apărarea sa că legea din 1881 nu i s'ar putea „aplica, el nefiind străin în sensul acelei legi.

„Că Curtea din Iaşi prin deciziunea atacată, se refu„ză a cerceta să judece chestiunea dacă el era sau nu „străin, sub cuvânt că hotărârile de expulzare ale consi„liului de miniştri *nu sunt supuse controlului* instanţelor „judecătoreşti.

. . . .

„Considerând că în asemenea caz tribunalele civile „sau penale sunt singure chemate a aprecia legalitatea „faptului din care se deduc consecinţele supuse jude„cărei lor;

„Că a admite contrariul ar fi a ridica orice garanţie „justiţiabililor *substituind în realitate puterei judecăto„reşti în materie penală sau civilă, puterea administra„tivă.*"

Iar în afacerea farmacistului Herzenberg din Iaşi, despre care de asemenea am vorbit mai sus, Curtea supremă se pronunţă astfel : 18)

„Considerând că dreptul acordat ministerului de in„terne prin art. 119 din legea sanitară din 1893, de a în-

17) Vezi buletinul Casaţiei pe 1887 p. 714.
18) Vezi buletinul Casaţiei pe 1896 vol. I p. 927.

www.digibuc.ro

„chide o farmacie, nu exclude *în sine* competința tribu-„nalelor ordinare, dreptul părții jignite de a recurge la „tribunalele ordinare contra măsurei ministerului *luată „în contra legei sau abuziv;* căci acea dispoziție nici nu „declară că în contra măsurei ministerului nu s'ar putea „recurge, și în lipsa unei declarații precise și formale, „trebue să existe dreptul pentru partea jignită, de a re-„curge la justiție și a cere îndreptarea măsurei abuzive „luată de administrație; că pentru aceasta are a se do-„vedi că autoritatea administrativă nu avea dreptul, sau „că abuziv a ordonat o măsură, în cazul de față închiderea „farmaciei.

„Că altminterea, aprecierea chiar a administrației su-„perioare care s'ar da *pe față printr'un act arbitrar sau „abuziv*, n'ar găsi nici o limită nici o înfrânare, și întrucât „nu este alt mijloc organizat prin legile pozitive spre a „se cere retractarea sau anularea actului abătut sau abuziv „al administrației în spiritul legilor noastre, trebuie să „recunoștem părților dreptul de a recurge la justiția or-„dinară și pe calea lungă și anevoioasă a justiției ordinare „spre a se cere repararea răului *și pentru a obține o de-„clarare că actul administrațiunei este abătut*".

Iată deci calea legală de urmat când un ordin sau o încheere administrativă ating drepturile cuiva; apelul la justiție pentru a obține o declarare că actul administra-ției este abătut. Cei interesați n'au decât să urmeze a-ceastă cale.

Incheind studiul nostru, credem a fi dovedit că:

Din faptul că în legislația noastră, timp de 18 ani, 1864—1882, a fost consacrată ființa de Israeliți pământeni.

Din faptul că art. 7 revizuit, nu a abrogat de drept această stare legală, ci pune numai din nou în vigoare art. 16 din cod. civil abrogat la 1866.

Din faptul că chiar prin suprimarea din legea comu-nală din 1882 a art. 24 din vechile legi din 1864 și 1874, privitoare la israeliții pământeni, starea lor nu s'a des-ființat de drept fără o dispoziție expresă și categorică. Israeliți pământeni nu pot fi înglobați în rândurile străi-nilor propriu ziși; și prin urmare nu-i pot atinge legile cari vizează exclusiv pe străini cum e legea expulzărilor, a taxelor școlare, etc.

In al doilea loc, chiar străini de ar fi, ei se bucură ca toți străinii supuși altor state, de drepturile publice și sociale în cari se cuprind libertatea de întrunire, de presă, etc.

www.digibuc.ro

IMPĂMÂNTENIRILE ÎN ROMÂNIA*)

POZIȚIA JURIDICĂ A COPIILOR ȘI SOȚIILOR CELOR IMPĂMÂNTENIȚI

Memoriei fiicei mele
A N N A

Născută Ploești 10 Mai 1889
Decedată București 8 Octombrie 1910.
Cu profundă pietate paternă
TATA

PRECUVÂNTARE

Am scris paginile ce urmează fără nici o pretenție de inovator ci din dorința de-a lămuri în mod documentar două chestii foarte importante în ce privește situația juridică a copiilor minori și a soțiilor celor cari au dobândit împământenirea în România, și anume :

*

Că legiferarea asupra acestei materii de drept, nu este de atributul exclusiv al Camerelor Constituante ci este de resortul Camerilor ordinare.

In sprijinul acestei teze, m'am referit la Constituția Belgiei — de unde am copiat Constituția noastră — și la comentatorii ei și în special la cel mai cunoscut comentator al Constituției Belgiene d. Thonissen (ediția III-a Bruxelles, 1879).

Cititorul va găsi, în adevăr, la pag. 108, din această lucrare a noastră, un citat care nu lasă nici o îndoială asupra acestui punct.

„Constituția Belgiană abandonă puterei legislative grija de-a determina condițiunile, formele, și în anume privințe, efectele naturalizărei".

Astfel că prin acest citat cred că am risipit teama ce o aveau unii factori dela noi cum că legiferarea asupra acestei chestiuni ar necesita formele greoaie a unei declarațiuni pentru modificarea art. 7 din Constituție, care să schimbe sistemul împământenirilor

---

*) Studiu apărut ca foileton în ziarul „Infrățirea" apoi în broșură în 1914.

www.digibuc.ro

din „individuale“ — cum se exprimă § 3 din art. 7 — în colective, sau în alt mod. [1]).

Nu! Hotărât, nu. Nu e nevoe de schimbat nici un articol din Constituţie în această privinţă.

„Le congrès national — urmează Thonissen, *în citatul de mai sus — a cru que le pouvoir constituant devait se contenter de proclamer, deux règles fondamentales. 1) La naturalisation ne pourra être accordée que par le pouvoir legislatif;..“*

Deci întocmai ca şi Constituţia noastră.

Cât pentru § 3 art. 7 din Constituţia noastră, care decide că „Naturalizarea nu se poate acorda decât prin lege şi în mod individual“ nu se poate trage nici un argument decisiv.

Cine a urmărit fazele prin care a trecut modificarea art. 7 în 1878—1879, discuţiunile cari au avut loc în acea Cameră Constituantă — şi acestea sunt hotărâtoare la interpretarea textului — vor găsi adevăratul înţeles ce a voit să dea legiuitorul constituant, noţiunei „individual“ din paragraful citat.

Legiuitorul din 1879 fiind dominat atunci de-o temere nejustificată, dar impusă de împrejurările din acel timp, a voit să înlăture posibilitatea împământenirilor colective pe categorii — se ştie că erau depuse proecte de acest fel în Constituanta dela 1879 şi numai astfel se explică repeţirea din § 3, că naturalizarea se acordă prin lege, *ceeace era deja prevăzut în art. 8 — „Împământenirea se dă de puterea legislativă“.*

De altfel această interpretare şi-a însuşit-o şi Inalta noastră Curte de Casaţie în deciziunea ce am reprodus la pag. 208.

„Expresiunea „individual“ din art. 7 § 3 din Constituţie înseamnează că naturalizarea nu se poate acorda la mai mulţi sau colectiv prin acelaş act de naturalizare“.

Nici umbră de îndoială nu reese din nici un text al Constituţiei că legiferarea asupra situaţiei naţionalităţei ai acelora cari depind de capul familiei naturalizatului, necesita o reformă constituţională.

*

O altă lacună în dreptul nostru se prezintă în cazul când o femeie necăsătorită ar cere împământenirea pentru a deveni cetăţeană română.

Femeile neputând exercita în principiu drepturile politice ce se obţin prin mijloacele art. 7, s'ar vedea îndepărtate dela acest beneficiu, deoarece art. 7 § I vorbeşte de „străinul“ la masculin, cum de altfel se vede în toată redacţiunea acelui articol.

Ei bine, în toate ţările civilizate, femeia are putinţa de a se naturaliza.

„Devin francezi copii minori ai unui părinte sau unei mume *supravieţuitoare ce se naturalizează francez“ spune art. 12 al. 2 din legea franceză dela 29 Iulie 1889. Iar din al. 1 reese şi mai categoric posibilitatea femeei de a dobândi naturalizarea în Franţa.*

*

Am mai stabilit în paginile ce urmează că afară de Turcia şi Rusia, toate ţările Europene, conferă de plin drept *soţiilor şi*

[1]) Cititorul va înţelege că e vorba de vechea Constituţie modificată la 1879.

www.digibuc.ro

copiilor minori ai celor naturalizaţi, naţionalitatea dobândită voluntar de către capul familiei şi aceasta din două consideraţiuni de-o covârşitoare importanţă:

1. Pentru ca să domnească în familie, unitatea naţionalităţei curmându-se astfel pericolul ca în una şi aceeaşi familie să figureze persoane aparţinând la naţionalităţi diferite.

2. Pentru a desfiinţa „heimatlos-ul" adică de a se avea în ţară persoane cari să nu aparţină nici unei naţionalităţi, cu toate că unii sunt născuţi pe solul acelor ţări, sau sunt domiciliaţi acolo, fie din generaţie în generaţie, fie că sunt domiciliaţi de un lung şir de ani, fără gândul de întoarcere în ţara lor originară.

La studierea acestor chestiuni m'am servit de un bogat material de documente pe cari cititorii le vor găsi în această lucrare.

*

Şi fiindcă unele părţi din paginile ce urmează se potrivesc cu situaţia evreilor pământeni din România, am dat ca anexă, rezumatul ce am făcut cursului de drept internaţional privat profesat de d. Petre Missir la facultatea de drept din Bucureşti, în care se trateze şi poziţia juridică a evreilor supuşi români, ca o parte din dreptul internaţional privat.

Bucureşti 30 Iunie 1914.

www.digibuc.ro

I

O chestie juridică din cele mai importante — şi în acelaş timp foarte controversată — prezintă în ţara noastră poziţia juridică curioasă a femeii şi a copiilor minori ai acelora care au dobândit împământenirea, fie înainte de revizuirea art. 7, din 1879, fie după această revizuire.

Zicem curioasă, fiindcă până astăzi, *nici* o *lege nu există* care să reguleze această chestie de înalt interes social, ci totul este lăsat la interpretarea jurisprudenţială, arbitrară şi schimbătoare dela un caz la altul, nu numai la intervale depărtate, când complectul instanţei respective este schimbat, ci chiar la intervale scurte când complectul instanţei de judecată este compus din aceiaşi magistraţi.

Asistăm, — din cauza acestei lipse de claritate şi de stabilitate a jurisprudenţii, în lipsă de o legiuire asupra materiei, — la faptul în adevăr curios, şi nemai pomenit în nici o altă ţară civilizată, şi anume că, *copilul minor al unui împământenit este considerat în tot timpul minorităţei sale, ca fiu de român, cu toate avantagiile acestei calităţi, iar în ziua când ajunge la majorat, se pomeneşte considerat ca străin, lovit fiind de toate neajunsurile acestei calificări.*

Şi în adevăr. Găsim serii de deciziuni ale Inaltei Curţi de Casaţie, prin cari se hotărăşte *înscrierea* în listele electorale a unor persoane, cari nu aveau alt titlu decât faptul *că au servit în armată,* aceasta echivalând — spune Inalta Curte — cu optarea pentru cetăţenia română conform art. 8 c. civil; găsim deciziuni cari ordonă ştergerea sau neînscrierea în liste a altora, fiindcă *n'au declarat formal* optarea pentru cetăţenia română, faptul servirei în armată nefiind suficient. Găsim, în sfârşit, cazuri, foarte multe chiar, judecate în sensul că art. 7 revizuit în 1879, a abrogat în totul articolul 8 şi următori din codul civil, aşa că oricine nu este român din naştere sau fiu de împământenit, şi născut după împământenirea părintelui său, trebue să ceară la rândul său împământenirea cu formele greoae ale art. 7 din Constituţie.

Pentru evidenţiarea controverselor de cari vorbim,

www.digibuc.ro

vom cita din fiecare jurisprudenţă numai un caz — sau speţă, cum se obişnuieşte în limbajul judiciar — şi anume:

*

1) Deciziunea Casaţiei, secţia II, din 23 Martie 1887 — Bulet. pag. 255 — Chr. Bâlică din judeţul Buzău, înscris de tribunalul acelui judeţ şi contestat ca fiind străin, Curtea respinge contestaţia, motivând decizia astfel :

„Străinul născut şi crescut în ţară nefiind supus nici unei protecţiuni străine, în cursul anului după majoritate, dovedeşte că a optat pentru naţionalitatea română *prin faptul că a servit în armată* şi, prin urmare, poate figura în listele electorale".

2) Decizia Casaţiei tot secţia II, din 30 Martie 1887 — Buletin pag. 285 — şi deci cum vedem numai într'un interval de 7 zile şi la o diferenţă de 30 pagini din Buletin — în cazul lui Iorgu Botez din judeţul Tecuci, identic cu cel citat mai sus, Curtea hotărăşte ştergerea din liste fiindcă:

„Străinul neîmpământenit este incapabil de a fi alegător, întrucât nu şi-a exprimat voinţa un an după venirea în etatea majoră că voeşte a deveni cetăţean român, *serviciul în armată nefiind suficient* pentru a-i da acest drept".

3) Decizia Casaţiei, secţia II, din 15 Aprilie 1895 — Buletin pag. 638 — (deci aceasta la un interval de opt ani) în cazul lui Panait Panagopol din Râmnicu-Sărat Curtea hotărăşte:

„Art. 7 din Constituţie, astfel cum a fost modificat în anul 1879, *a abrogat art. 8 din codul civil,* aşa că toţi străinii născuţi şi crescuţi în România până la majoritate *fără să se fi bucurat de o altă protecţiune,* nu mai au în urma zisei modificări de a reclama calitatea de român *în cursul unui an după majoritate,* ci trebue să ceară naturalizarea, conform art. 7 din Constituţie".

Controversele citate mai sus, se referă, cum am văzut, la persoane cari n'au putut invoca în favoarea lor beneficiul, că părinţii lor ar fi fost împământeniţi, fie înainte, fie în urma naşterii persoanelor citate în cele trei cazuri de mai sus.

*

In cazuri când cei cari cereau să fie înscrişi în listele electorale, invocau beneficiul că părinţii lor au dobândit împământenirea pe timpul când dânşii — reclamanţii — erau încă minori, şi deci sub autoritatea părintească, juris-

www.digibuc.ro

prudența de asemenea a variat, când era invocată *un* fel de împământenire, sau *altfel* de împământenire.

Accentuăm asupra terminologiei „împământenire" — după cum am și dat titlul acestui studiu — și nu întrebuințăm termenul „naturalizare" fiindcă însăși Constituția, în art. 7, 8 și 9 precum și vechile noastre așezeminte întrebuințează aceiași expresiune „împământenire" mare sau mică.

Ei bine, când o persoană, al cărui părinte a fost împământenit în timpul minorității reclamantului, a cerut înscrierea în listele electorale, înscriere care complinește și dovedește posesiunea drepturilor politice, jurisprudența, în lipsă de-o lege specială, a hotărît în mod variat, când pentru admiterea cererei, când în sens negativ.

Vom cita și aici câteva exemple de modul cum a variat jurisprudența.

Astfel, prin decizia Casației s. II din 5 Aprilie 1886 — Buletin pag. 343 — în cazul lui Leon Costiner din Botoșani, Curtea hotărăște:

„Străinul neîmpământenit este incapabil de-a figura în listele electorale chiar în cazul când s'ar dovedi că tatăl său este naturalizat, însă aceasta a avut loc *în urma nașterei sale* căci naturalizația este individuală și nu se poate transmite și copiilor".

Iar în cazul lui Ferdinand Zaharof — Decizia din 30 Martie 1889, — Buletin pag. 399. — Curtea hotărăște:

„Naturalizarea fiind un drept personal nu se poate întinde și asupra copiilor născuți mai înainte de-a fi dobândit părintele lor împământenirea. Astfel fiind, fiul urmând a fi considerat ca străin, nu se poate bucura de drepturile politice".

Și am putea cita serii întregi de deciziuni la fel, dar ne mulțumim cu cele de mai sus *exempli gratia*.

La interpretarea însă a împământenirilor acordate românilor din alte state, în virtutea art. 9 din Constituție, cari, cum se știe, sunt date tot individual, în urma votului corpurilor legiuitoare și-promulgate prin decret regal — întocmai cași împământenirile date conf. art. 7 — jurisprudența se schimbă și Casația hotărăște prin deciziile din Buletinele pe 1892 pag. 298—1894 pag. 391—1899 pag. 509—1904 pag. 852.

„Recunoașterea calităței de român a unui român de naștere din orice stat străin are de efect de a fi întinsă și asupra fiului născut deja în momentul obținerii ei de către părinte, așa că un asemenea fiu trebue a fi considerat ca român cu exercițiul drepturilor politice, pe câtă vreme

www.digibuc.ro

locueşte în România şi nu este supus la nici o protecţie străină".

Evident deci că controversa există, în cazurile citate mai sus, în aplicarea şi neaplicarea articolului 8 din cod. civil, când era vorba de străini cari nu puteau invoca calitatea de cetăţean dobândită de părinţii lor, când dânşii erau deja născuţi, şi tot controversă există când urmează a se decide asupra cazurilor când reclamanţii în cererile lor se bizuiau pe calitatea de cetăţean a părinţilor.

Deci aici o întreagă perturbare familiară şi socială. Copii născuţi înainte de împământenirea părintelui, rămân străini iar cei născuţi posterior împământenirei sunt consideraţi ca români. Aceasta este până acuma, faza sau starea noastră jurisprudenţială. Controversă pe toată linia.

Să venim acuma la starea noastră doctrinală asupra acestei materii.

II

Ne vom ocupa mai târziu de felul cum doctrina noastră priveşte situaţia juridică a femeei şi copiilor minori ai celor împământeniţi, fie în virtutea art. 7, fie după art. 9 din Constituţie; vom cita însă chiar aci părerea d-lui Alfred Juvara, profesor la facultatea noastră de drept.

Intr'un comentar făcut de d-sa deciziei Inaltei Curţi de Casaţie din 2 Aprilie 1908 în afacerea d-rului Rakowski, d. Juvara pune întrebarea, dacă chiar în cazul când tatăl doctorului ar fi fost recunoscut ca cetăţean în virtutea legei Dobrogei din 1882, această calitatea a putut ea profita fiului său care era născut înainte de promulgarea acelei legi. (din 1882) deşi atuncia doctorul Rakowski, era minor? şi răspunde fără cea mai mică hezitare, că nu. — Vezi „Dreptul" No. 77 din 6 Decembrie 1909 pag. 610.

„Legea noastră (?? — nota noastră) face parte — urmează d. Juvara — din „grupul de legislaţiuni (aci pune o notă: Portugalia, Rusia şi Turcia. Vezi Weiss, Traité théorique et pratique de droit international privé vol. I. „Dela nationalité p. 605) cari recunosc naturalizărei efecte *pur individuale,* adică un tată de familie care a dobândit naţionalitatea română, a dobândit-o numai pentru el însuşi, fără ca soţia sa sau fii săi minori sau majori să fi devenit si ei prin naturalizarea tatălui, români.

Iar mai departe în „Dreptul" pag. 611, d-sa spune „dacă d. Lapradelle (consultentul d-rului Rakowski nota noastră) ar fi consultat pe colegul d-sale André Weiss — loco cit. p. 605 — ar fi văzut că ţara noastră face parte din

www.digibuc.ro

legislaţiunile care recunosc naturalizării efecte pur individuale".

Ne pare foarte curios modul de a se afirma — şi încă în sens doctrinar — că ţara noastră face parte din grupul naţiunilor citate: Portugalia, Rusia, Turcia. Acolo sunt legi cari regulează poziția juridică a copiilor minori, fie într'un sens, fie într'altul.

Iată și acele legi:

RUSIA. — Ucazul din 6 Martie 1864.

Art. 6. — Naturalizarea rusească e întotdeauna personală, limitată la acela care a dobândit-o, și nu se întinde asupra copiilor născuți înainte de naturalizare, fie ei majori sau minori".

Trebue să adăugăm însă că toată formalitatea cerută la naturalizarea în Rusia este, o cerere adresată guvernului, și depunerea jurământului de supunere, prestat înaintea gubernatorului, sau chiar numai înaintea polițaiului local.

TURCIA. — Legea din 19 Ianuarie 1869.

Art. 8. — Copilul chiar minor al unui străin care s'a naturalizat otoman, nu urmează condițiunile tatălui său, și rămâne străin.

Această rigoare este însă temperată prin art. 9, din aceiași lege, care stabilește că: „Orice individ care locuește pe teritoriul otoman, este considerat ca supus otoman, până ce calitatea sa de străin este constatată într'un mod regulat".

Cât pentru „Portugalia" pe care d. Juvara o pune în acelaş grup cu Rusia și Turcia cea dintâi este guvernată de principii cu totul opuse celor două țări din urmă în ce privește naturalizările.

Și în adevăr d-l Hubert Otto avocat la Curtea de apel din Bruxelles în volumul intitulat: *„De la Nationalité et de l'Indigénat en Belgique; Commentaire de la loi du 8 Juin 1909,* Bruxelles Etablissement Emil Bruylant 1911" — despre care comentariu ne vom ocupa și mai departe. spune următoarele despre Portugalia la No. 52 pag. 44, pe care o așează în grupul de țări cu sistem mixt asupra naturalizărilor, adică cu *jus sanguinis* și *jus soli.*

„Singurul fapt *al nașterei pe pământul portughez,* spune d. Otto — asigură și *impune chiar* copiilor născuți din străini, calitatea de portughez; excepțiune nu se face decât în favoarea copiilor, a căror părinți au fost trimiși în misiune diplomatică".

„Dar găsim aci — în Portugalia — o atenuare la principiul lui *jus soli; copilul* născut din părinți străini poate,

www.digibuc.ro

la vârsta majorităţei sale să reclame naţionalitatea autorului său; Tatăl sau tutorele copilului minor, pot chiar să facă această declaraţie în numele minorului; cu toate acestea copilul are dreptul de-a contesta acea declaraţie atunci când dânsul devine major, şi a reclama din nou naţionalitatea portugheză, care i-a fost dobândită *jure soli*". (Cod. civil din 1867 art. 18 şi Constituţia dela 29 Aprilie 1826 art. 7).

Cum vedem, un sistem cu totul altul, şi nici un început de comparaţie cu legislaţia rusă sau turcă.

Dar la noi, care este această lege?... Nici Constituţia nici vre-o altă lege nu proclamă acest principiu. Nu numai că o asemenea lege nu este la ştirea noastră, dar dacă o asemenea lege ar exista credem că ar fi fost cunoscută *cel puţin* de Curtea de Casaţie şi în loc de argumentări şi ergotări controversate s'ar fi aplicat legea. Dar aceasta nu există, şi aşa fiind nu este deajuns că André Weiss aşează ţara noastră în grupul ţărilor citate, pentru ca aceasta să formeze o normă obligatorie cum voeşte să susţină d. Alfred Juvara, fără să citeze vre-o lege în acest sens.

Dar nu numai că Inalta Curte nu s'a referit nici odată la vre-o lege, când era chemată să decidă asupra acestei materii de drept, dar din potrivă, găsim într'o decizie a Casaţiei argumente tocmai contrare afirmaţiunii d-lui Juvara.

Iată, în adevăr, principiile invocate de Inalta Curte în decizia din 14 Martie 1904 — Buletin pag. 852:

„Recunoaşterea *ca şi naturalizarea* este un act din sfera dreptului public, care nu se săvârşeşte din iniţiativa Statului exclusiv prin factorii puterii legiuitoare, ci în deosebire de lege, se cere mai întâi concursul persoanei care cere a i se acorda recunoaşterea calităţii de cetăţean român, şi apoi recunoaşterea este un privilegiu pentru o persoană la care ea poate să renunţe precum şi Statul apreciind, o poate refuza, prin urmare, recunoaşterea *ca şi naturalizarea* este un act bilateral al dreptului public.

„Astfel fiind cererea pentru recunoaştere când se face şi când se acordă nu se poate zice că produce efecte numai în folosul aceluia care a cerut şi căruia i s'a acordat, afară numai dacă un text de lege anume ar declara aceasta, sau dacă s'a cerut şi s'ar fi acordat expres numai unei persoane, de altfel însă trebue să admitem ca făcută şi că foloseşte tuturor acelora a căror soartă e strâns legată de a aceluia care a cerut recunoaşterea, precum sunt copiii minori născuţi înainte de săvârşirea recunoaşterei.

„Expresiunea „individual" din art. 7 § 5 din Consti-

www.digibuc.ro

tuție înesemnează că naturalizarea nu se poate acorda la mai mulți sau colectiv prin acelaș act de naturalizare, ci numai unei singure persoane care a cerut-o".

Este foarte adevărat că, principiile puse astfel de către Inalta Curte, au fost aplicate în decizia citată la un caz de „recunoaștere" după art. 9 și nu la o împământenire după art. 7, dar nu este mai puțin adevărat, că principiul rămâne principiu juridic în adevăratul înțeles al acestui cuvânt; și mai cu seamă, că în argumentarea ei, Curtea pune pe aceiași treaptă „recunoașterile" ca și „naturalizările" și cu drept cuvânt. Ambele cazuri au nevoe, după cum am arătat mai sus, de concursul votului corpurilor legiuitoare și de sancțiunea regală, în mod individual.

Să vedem însă ce se petrece în alte țări din Europa; iar când vom ajunge la Belgia ne vom opri mai mult, pentrucă scopul acestui studiu este tocmai de a ne referi la legislația acelei țări, — a Belgiei — de unde am împrumutat Constituția noastră, unde naturalizarea se acordă ca și la noi de Camerile legiuitoare în mod individual, cu deosebire de celelalte țări europene — și cu toate acestea, Camerile ordinare — *nu Constituante* — au legiferat asupra situației juridice a copiilor minori și a femeii celor naturalizați, după cum se va vedea mai departe.

III

Anglia — Actul din 12 Maiu 1870, art. 12; al. 5: „Naturalizarea dobândită în Regatul Unit de către tatăl sau mama sa văduvă profită și copiilor". Numai vorbim de cei născuți pe teritoriul englez, unde domină *jus soli* și după care orice individ născut în Britania, din orice părinți, este Britan.

Franța. — Legea din 26 Iunie 1889, art. 12, al. 3: „Devin Francezi copiii minori ai unui părinte sau unei mume supraviețuitoare ce se naturalizează francez, afară dacă la majorat va renunța formal la această calitate".

Elveția. — Legea din 3 Iulie 1876, art. 3: „Naturalizarea se întinde asupra femeei străinului naturalizat și copiilor săi minori".

Germania. — Legea din 1 Iunie 1870, art. 11: „Concesiunea naturalizărei se întinde asupra femeei și copiilor minori supuși încă puterei părintești".

Ungaria. — Legea din 24 Decembrie 1875, art. 7: „Naturalizarea Ungară, dobândită de bărbat, se întinde și la femeia sa și la copiii săi minori supuși puterei părintești".

Italia. — Codul civil din 1864, art. 10, al. 4: „Femeia

www.digibuc.ro

şi copiii minori, ai străinului, ce a dobândit naţionalitatea italiană devin cetăţeni".

Bulgaria. — Legea naţionalităţilor din 1883, art. 6: „Copii minori, cari locuesc lângă tatăl lor în momentul când el dobândeşte naţionalitatea bulgară, devin cetăţeni bulgari".

IV

Am descris la începutul Capitolului I controversele jurisprudenţei noastre cu privire la poziţia copiilor minori ai celor împământeniţi prin interpretarea şi aplicarea dată art. 8 c. civ. şi, pentru documentarea acestei controverse, am citat trei cazuri tipice şi anume: 1) că serviciul în armată al unui străin născut în România *complineşte* declaraţia de optare pentru cetăţenia română; 2) că serviciul în armată nu este suficient pentru a complini declaraţia de optare conform art. 8 c. civ., şi 3) că art. 7 din Constituţie revizuit în 1879, a abrogat art. 8 din cod. civil şi deci orice străin născut în ţară trebue să ceară obţinerea drepturilor politice prin normele stabilite de art. 7 din Constituţie.

Alte controverse descrise în acelaş capitol sunt: 1) când *jurisprudenţa* acordă unor minori beneficiul împământenirei părintelui în timpul minorităţii copiilor, declarându-i pe aceşti din urmă de drept ca cetăţeni români — cazuri de fii ai românilor de origină împământeniţi conform art. 9 din Constituţie; — 2) când *jurisprudenţa* refuză altor minori acel beneficiu, menţinându-i ca străini — cazuri de fii de străini în general, şi în special de fii de evrei împământeniţi pe când copiii lor erau minori — şi de aci *incertitudine* complectă asupra statutului politic şi civil al minorului.

Accentuăm asupra cuvântului „jurisprudenţă" fiindcă, precum am arătat în capitolele precedente, nici Constituţia, nici vre-o altă lege ordinară nu se ocupă de această materie, iar interpreţii au variat în soluţiile date, când pentru afirmativă, când pentru negativă.

Dar trebue să adăogăm la variaţiile de mai sus a jurisprudenţei şi o controversă chiar în cazuri unde era vorba de membri ai unor români de origină — împământeniţi conform art. 9 — când Casaţia noastră s'a pronunţat în sensul că împământenirea tatălui *nu profită* copiilor cari au fost minori în acel moment.

Astfel citim în buletinul Casaţiei pe 1904, pag. 571: „Naturalizarea pe care o poate dobândi un *român* din orice stat, nu poate produce efect decât în viitor, deoarece

www.digibuc.ro

pe de o parte până în momentul recunoaşterei, *românul de neam, supus unui alt stat, este străin,* şi nu are faţă de statul român *nici drepturi, nici datorii politice,* iar pe de altă parte art. 9 din Constituţie subordonă dobândirea exercițiului drepturilor politice pentru românul supus străin unui vot al Corpurilor legiuitoare, cari pot să refuze recunoaşterea cerută, astfel că chiar naturalizarea de favoare din art. 9 din Constituție nu-şi produce efectele decât dela încuviințare".

Şi să se noteze că în acest proces era vorba de două moşii deținute ca donatară de către o persoană care invoca beneficiile naturalizării dobândită de către capul familiei, iar recursul a fost susţinut de către somitățile baroului din Bucureşti d-nii C. Dissescu, Take Ionescu şi M. Sipsom, care recurs a fost totuş respins pe motivele citate mai sus.

Alt caz, pe calea electorală în „Buletinul" pe 1891, pag. 371, în care citim:

„Recunoaşterea calităţei de român, ca şi naturalizarea, este individuală şi nu se poate întinde şi asupra fiului deja născut în momentul obținerii ei de către părinte; un asemenea fiu este considerat ca străin".

Şi astfel asistăm cu îngrijorare la spectacolul că interese mari de familie şi patrimoniale *stau într'o veşnică incertitudine* contribuind la perpetuarea unei nedreptăți sociale, neexistentă în nici o ţară civilizată, cum am arătat mai sus.

Pentru a încheia cu starea jurisprudenţei noastre, vom cita, *cu titlu de document,* un considerent — cam lung — dintr'o decizie a Casației din Buletinul pe anul 1883 pag. 476:

„Considerând că S. L. este născut în 1861, iar părintele lui s'a naturalizat român la 1880; că naturalizarea fiind un beneficiu ce se acordă străinului ea este individuală, priveşte numai persoana ce a obţinut-o şi nu'şi poate întinde efectele asupra copiilor existenți ai străinului naturalizat; că aceasta este cu atât mai adevărat cu cât copilul *dobândeşte dela lege* naționalitatea ce avea părintele în momentul naşterei sale, şi această calitate esenţială a stărei sale civile, dânsul nu o poate perde decât printr'un act al voinței sale, expres *sau tacit manifestată;* că, de altă parte, dacă naționalitatea este un drept de care numai cetăţeanul singur poate dispune, apoi părintele în timpul minorităţei copiilor săi, n'are nici o calitate, nici mandat dela lege pentru a schimba *patria şi naționalitatea lor originară;* că dealtmintrelea nici un argument decisiv nu se poate trage

www.digibuc.ro

din autoritatea puterei părintești, de oarece legiuitorul n'a acordat părintelui decât dreptul de-a veghea asupra creșterei și educațiunei copiilor săi minori, precum și de-a îngriji de averea lor, iar nici cum *„dreptul abuziv de a re-„nunța* în numele lor la beneficiul unei naționalități ce era „câștigată atât copiilor *cât și națiunei căreia ei aparțineau*".

Trebue să spunem în treacăt că această decizie se referea la respingerea dela dreptul de a fi înscris în listele electorale a unui Evreu-Pământean și care deci nu avea *nici o altă patrie* și nu aparținea, *nici unei alte naționalități.*

V

Din doctrina noastră am citat într'un capitol precedent — II — părerea d-lui Alfred Juvara — „Dreptul" No. 77 din 1909 — profesor la facultatea de drept din București, în care se pronunță categoric, cum că naturalizarea tatălui nu profită soției și copiilor săi minori, născuți înaintea naturalizărei lui, aceștia urmând a fi considerați tot ca străini, de oarece legea noastră, — susține d. Juvara, — face parte din grupul de legi din țările unde acest sistem este legiferat în senzul teoriei d-sale, precum este Rusia, Turcia și Portugalia (?).

Am arătat mai sus că părerea d-lui profesor Juvara nu se bazează pe nici un text de lege și că însăși Casația noastră câte-odată, a înclinat către teza contrară acelei a d-lui Juvara.

Să vedem însă ce spun alți comentatori ai Constituțiunei noastre în această privință.

Vom începe cu distinsul profesor de drept constituțional dela facultatea din București d. C. G. Disescu; și iată în adevăr ce citim în vol. II pag. 507 din „Dreptul public român" al eruditului profesor, ediția din 1890.

„Se discută în legislația franceză, s'ar fi putut discuta și la noi sub regimul codului civil, cestiunea de-a se ști dacă naturalizarea profită copiilor minori născuți deja la epoca, când naturalizarea tatălui a avut loc. Mai toată doctrina și jurisprudența franceză sunt fixate în sens negativ".

Aici ni se impune o paranteză de rectificare:

Volumul citat, al d-lui Disescu, a apărut, ce este drept în 1890, dar prelegerile d-sale la facultate, au avut loc mult mai înainte; și numai astfel se explică că d-sa n'a putut avea cunoștință de legea franceză dela 26 Iunie 1889 intitulată „Loi sur la nationalité" și care lege, prin art. 1, modifică art. 7, 8, 9, 10, 12, 13, 17, 18, 19, 20 și 21 din codul

www.digibuc.ro

civil francez, introducând în art. 12 următoarea dispoziţie la al. 3; (citat de noi în româneşte la începutul capitolului III:)

„Deviennent Français les enfants mineurs d'un père ou d'une mère survivant qui se font naturaliser Français, â moins que, dans l'anée qui suivra leur majorité, ils ne déclinent cette qualité".

Prin urmare în urma acestei legi, orice discuţie este înlăturată şi s'a curmat controversa ce a existat, atât în doctrina cât şi în jurisprudenţa franceză, despre care face menţiune d-l Disescu în pasagiul citat mai sus.

Această lege a servit ca tip la alcătuirea legei belgiane din 1909, complectată şi perfecţionată, din toate punctele de vedere formând astfel ultimul cuvânt în materie de legiferare despre naturalizare, după cum se va vedea mai departe.

Inchidem paranteza.

Mai departe distinsul profesor universitar urmează:

„Mi se pare că opiniunea aceasta (a doctrinei şi jurisprudenţei franceze înainte de 1889, *nota noastră)* este greşită, *eu cred că naturalizarea* profită tuturor celora cari la momentul naturalizărei se găsesc sub puterea şefului de familie, atât copiii sub autoritatea părintească, cât şi femeia sub autoritatea maritală".

Să trecem acum la un alt distins comentator al Constituţiunei noastre, la defunctul G. G. Meitani — Fascicula I Bucureşti 1880.

După ce citează diferiţi autori, asupra chestiei care ne preocupă în acest studiu, defunctul Meitani se pronunţă astfel la No. 215 pag 161:

„In virtutea principiului autorităţei părinteşti naturalizarea tatălui cuprinde naturalizarea copiilor săi, dacă aceştia sunt minori la epoca împământenirei părintelui. (In notă se refera la Foelix: „Traité du dr. international privé" t. I. pag. 106). Această credinţă priveşte chiar ordinea publică, căci societatea nu se poate susţine şi perpetua decât prin copiii cetăţenilor dintr'un Stat. Aceşti copii dar nu pot îmbrăţoşa decât drepturile şi condiţiunea tatălui, etatea lor nepermiţându-le voinţa liberă decât numai în urma majorităţei. Astfel înţelege societatea ficţiunea aceasta, astfel ea se bazează atât pe natura omului cât şi pe principiul propriei sale conservaţiuni. *Ţara părinţilor naturalizaţi, este şi ţara copiilor lor minori: aceştia la majoritate intră în viaţa publică, în toate drepturile de cetăţenie ce a exercitat sau exercită încă părintele lor* (aici în notă se referă la „Vatell" t. I. pag. 499). Nu rămâne dar

www.digibuc.ro

cea mai mică îndoială că beneficiul naturalizărei acordat unui străin, este în totdeauna comunicat şi copiilor săi minori".

Citatele de mai sus, sânt precum vedem, în complectă contradicţie atât cu părerea d-lui Juvara, cât şi cu diferitele jurisprudenţe ale Inaltei Curţi de Casaţie, jurisprudenţe, cum am văzut, controversate de la un caz la altul provocând astfel incertitudini şi conflicte în importantele relaţiuni sociale şi de familie şi cărora ar fi timpul să se pună capăt cu un ceas mai înainte.

Pentru curmarea acestor lucruri păgubitoare intereselor superioare ale ordinei sociale dela noi, se impune de urgenţă înfăptuirea unei legi, care să reglementeze această importantă chestie, în senzul liberal ce guvernă materia în toate statele civilizate din Europa şi chiar de peste ocean, dintre cari legiuiri am citat unele dispoziţii, în capitolul III de mai sus.

Şi pentru a înfăptui această lege nu e nevoie de nici o modificare a Constituţiei, ci de o lege ordinară, cum s'a făcut în Franţa în 1889 şi în Belgia în 1909.

Exemplul din Belgia este cu atât mai hotărâtor, asupra afirmaţiunei noastre că nu este nevoe de o lege constituţională în această privinţă, cu cât, după cum am arătat mai sus, în Belgia naturalizarea se dă, ca şi la noi, de puterea legiuitoare, şi cu promulgarea de către suveran şi în mod individual.

VI

Intr'un articol publicat în „Infrăţirea" — No. 31. anul I — în care discutam despre rezolvarea chestiei evreeşti în general, spuneam privitor la situaţia minorilor celor naturalizaţi următoarele:

„Chestia copiilor minori şi a soţiilor celor naturalizaţi, fiind foarte importantă, îmi permit să o abordez chiar aicea, deoarece face obiectul discuţiunilor de actualitate, ba am văzut că şi unii d-ni miniştri au atins-o în unele interviewuri.

„Ne amintim cu toţii că, la modificarea legei drepturilor Dobrogenilor, — făcută, dacă nu ne înşală memoria, în 1911 — d. deputat Pascal Toncescu a ridicat în Cameră chestia minorilor celor încetăţeniţi în general.

„Onor. d. Al. Marghiloman, ministru de interne pe atunci şi de resortul căruia depindea legea ce se discuta, a răspuns d-lui Toncescu că nu crede nemerit ca, cu prilejul unei legi organice dobrogene, să se rezolve şi chestia mi-

www.digibuc.ro

norilor în general, *care i se pare* a fi o chestie constituţională.

„Ne permitem să arătăm chiar în acest loc că părerea fostului ministru de interne nu este întemeiată.

„Nu vom vorbi de ţările unde naturalizarea se dă de autorităţile administrative sau judiciare: acolo, pretutindeni, profită soţiei şi copiilor minori naturalizarea dobândită de capul familiei.

„Vom vorbi însă de Belgia, unde naturalizarea se dă, ca şi la noi, de puterea legiuitoare conform art. 5 din Constituţia acelei ţări, de la 9 Februar 1831. Şi trebue de observat că în Belgia revizuirea Constituţiei se face cu aceleaş forme ca la noi (art. 131 din Constituţia belgiană) şi nu există instituţia legilor organice constituţionale ca în Franţa, unde şi modificarea Constituţiei se face de Camerele ordinare, constituite în Adunarea naţională, Camera şi Senatul la un loc; iar hotărârile se iau cu majoritatea absolută a membrilor, cari compun Adunarea naţională. (Art. 8 de la Loi relative a l'organisation des Pouvoirs publics du 25 février 1875).

„Cu toată dispoziţia categorică din art. 5 din Constituţia belgiană, ca şi în art. 7 românesc, Camerile ordinare au votat o lege promulgată la 6 August 1881, care prin art. 4 dispune:

„Naturalizarea tatălui asigură copiilor minori *faculta-*
„tea de a se bucura de acelaş avantaj, cu *condiţie ca ei să*
„declare în anul majorităţei lor înaintea autorităţei comu-
„nale locale, conform art. 8, că intenţiunea lor este de-a se
„bucura de beneficiul acestei dispoziţiuni".

„Dar fiindcă se produceau dificultăţi şi turburări din cauză că mulţi omiteau să facă declaraţiunile în termenul legal, *tot Camerile ordinare* belgiane au votat legea promulgată la 8 Iunie 1909, care prevede pentru minori, principiul cu totul opus de ceeace era în legea din 1881, adică le impune declaraţia, *numai în caz* când vor voi să refuze cetăţenia belgiană.

„Iată în adevăr, ce zice legea din 1909:

„Art. 5. — Străina care se mărită cu un Belg, sau al
„al cărei bărbat devine Belg. urmează condiţiunile bărba-
„tului său.

„Art. 6. — Copiii minori, necăsătoriţi, ai străinului
„care, dobândeşte voluntar naţionalitatea belgiană, devin
„Belgi; ei vor putea cu toate acestea, în anul care urmează
„epoca majoratului lor să renunţe la *naţionalitatea belgia-*
„nă, declarând că vor să păstreze naţionalitatea străină".

„Cum vedem, ţara de unde am împrumutat Constitu-

www.digibuc.ro

ția noastră, n'a rezervat chestia minorilor celor naturalizați Camerilor constituante".

Și în adevăr, iată articolele din Constituția belgiană, cari se ocupă despre naturalizare:

Art. 4. — Calitatea de Belg. „se dobândește, se conservă, și se perde după regulele determinate prin legea civilă. (Identic cu textul articolului 7 din Constituția noastră dela 1866).

„Prezența Constituției și celelalte legi relative la drepturile politice, hotărăsc cari sunt, afară de aceste calități, condițiunile necesare pentru exercitarea acestor drepturi.

„*Art. 5.* — Naturalizarea se acordă de către puterea legislativă.

„Numai marea naturalizare (în „Belgia existând și instituția micei naturalizări) asimilează pe străinul cu belgianul, pentru a exercita drepturile politice". (Cum vedem, text iarăși identic cu art. 8 din Constituția română).

Trebue să notăm că, Constituția Belgiană dela 7 Februar 1831 — de unde am copiat articolele de mai sus — n'a fost revizuită decât la 7 Septembrie 1893, revizuire prin care s'au modificat mai multe articole, între cari însă *nu figurează art.* 4 și 5 citat mai sus; iar legea civilă de care vorbește art. 4 este Codul civil francez din Martie 1803 — în vigoare și în Belgia, și anume art. 7 și următori din acel cod — modificat în ce privește naturalizările în Franța în mai multe rânduri, precum am arătat în capitolele precedente.

Cu toate acestea, *Camerele ordinare* belgiane, s'au ocupat în foarte dese rânduri cu legiferarea asupra sistemului naturalizărilor, pe care l'a ameliorat din etapă în etapă, până ce a ajuns la perfecționarea din legea dela 8 Iunie 1909, de care, cum am zis mai înainte, ne vom ocupa mai pe larg.

Extragem din excelenta monografie-comentar asupra legei din 8 Iunie 1909, datorită d-lui Hubert Otto, despre care am vorbit mai sus, următoarele pasagii:

„Iată — zice d. Otto — nomenclatura legilor cari au fost succesiv votate de către *Camerele legislative* în materie de naționalitate și de indigenat.

„Legea din 22 Septembrie 1835 privitoare la militarii născuți în Belgia și cari au primit servicii în străinătate;

„Legea din 27 Septembre 1835 (abrogată) asupra naturalizărei, și dispozițiuni transitorii;

„Legea din 4 Iunie 1839 privitoare la calitatea de Belg. perdută în urma tratatului din 19 April 1839, interpretată prin legea din 1 Iunie 1878;

www.digibuc.ro

„Legea din 20 Mai 1845, acordând vechilor locuitori cedați de către Limbourg și Luxembourg un nou termen pentru dobândirea calității de Belg;

„Legea din 5 Iunie 1850 acordând sub anume condițiuni marea naturalizare la unii locuitori din cătunele *Beersel* (Comuna Molen-Beersel).

„Legea din 30 Decembre 1853 relativ la naturalizarea locuitorilor din părțile cedate de Limbourg și Luxembourg;

„Legea din 21 Iunie 1865 abrogând No. 2 din art. 17 și art. 21 din codul civil;

„Legea din 1 August 1879 relativ la concedarea calității de Belg, în favoarea persoanelor cari au omis de-a îndeplini formalitățile cerute de art. 9 cod. civil;

„Legea din 6 August 1881 asupra naturalizărei (despre această lege am vorbit mai sus precum și cu alte ocaziuni);

„Legea din 7 August 1881 relativ la taxa înregistrărei actelor de naturalizare;

„Legea din 15 August 1881 acordând calitatea de Belg, copiilor născuți în Belgia din părinți legalmente necunoscuți;

„Legea din 16 Iulie 1889, prin care se modifică art. 9 din codul civil și art. 4 din legea asupra naturalizărei;

„Legea din 25 Martie 1894, favorizând pe indivizii cari au neglijat să facă uz în timp util de art. 9 din cod. civil :

Și în fine, adăugăm noi,

„Legea din 8 Iunie 1909 „asupra dobândirei și pierderei naționalităței" promulgată prin Monitorul oficial al Belgiei No. 168 din 17 Iunie 1909".

VII

Cum vedem, în țara de unde am împrumutat Constituția noastră și ale cărei texte — art. 4 și 5 — sunt corespunzătoare art. 7 și 8 din Constituția noastră dela 1866, nimănui nu i-a trecut prin minte că legiferarea asupra situației minorilor și soțiilor celor naturalizați să fie de atributul *Camerelor Constituante;* ci din potrivă: Nomenclatura seriilor de legi votate în cursul unui secol aproape, sunt emanațiunea *Camerelor ordinare.*

Faptul că la noi, ca și în Belgia, Constituția a rezervat corpurilor legiuitoare acordarea naturalizărei, *sau împământenirei individuale* — în Belgia naturalizarea este dată tot individual — nu este decisiv, pentru a decide, că situația juridică a copiilor minori și a soțiilor celor natu-

www.digibuc.ro

ralizați, depinde sau este rezervată numai Camerelor Constituante, ci precum văzurăm, aceasta este de resortul legislatorului ordinar. Și în adevăr:

In comentariul făcut de Thonissen Constituției Belgiei (ediția III-a Bruxelles 1879) iată ce spune acest autor — la No. 10 — în comentariul art. 4 (pag. 8):

„Aux termes de l'art. 4, il appartient *au législateur ordinaire* de restreindre ou d'étendre les disposition relatives à l'acquisition ou la perte de la qualité de Belge. Le Congrès national s'est constamment attaché a laisser au pouvoir législatif toute la latitude compatible avec l'application loyale et permanente des principes constitutionnels. Partout où des circonstances particulières doivent nécessairement influer sur l'état de la legislation ce pouvoir a conservé une liberté entière. Il devait sourtout en être ainsi dans une matière ou le croissement et la diminution de la population, la paix, la guerre et mille autres circonstances imprévues, peuvent réclamer souvent des modifications essentielles".

Iar mai departe, — la No. 15 — comentând art. 5 din Constituție, citat mai sus, Thonissen spune:

„La Constitution belge abandonne *au pouvoir législatif* le soin de déterminer les conditions, les formes et, *â certains égards, les effets de la naturalisation.* Le Congrès national a cru que le pouvoir constituant devait se contenter de proclamer deux règles fondamentales 1. *la naturalisation ne pourra être accordée que par le pouvoir legislatif;* 2. ele sera de deux espèces: la grande naturalisation seule assimilera l'étranger au Belge, pour l'exercite des droits politiques",

Este adevărat că Thonissen la No. 18 pag. 12 arată că minorii nu se bucură de beneficiul naturalizărei șefului de familie, dar din nota 3 ce dânsul pune la finele acestui No. se vede că el se referă la art. 4 din legea dela 27 Septembrie 1831, pe când, cum am văzut, încă dela 6 Aug. 1881, lucrurile s'au schimbat cu totul, iar ediția din care citam pe Thonissen este din 1879; părerea aceasta a sa este deci conformă cu legea în vigoare la apariția studiului său de care vorbim.

Legea din 1881, prin art. 4 reprodus mai sus, făcu deci un pas înainte, în materie de naturalizări, căci dispune în mod lămurit, că naturalizarea tatălui asigură copiilor minori avantajul de-a se bucura de naturalizarea capului de familie, punând însă minorilor obligația ca, la majoritate, să declare intențiunea de-a se bucura de beneficiul art. 4 din legea din 6 August 1881.

www.digibuc.ro

Motivele cari au dictat legiuitorului belgian la 1881 impunerea acestei condițiuni — declarația intenției de-a accepta schimbarea naționalităței de origină a minorului, făcută de tatăl său — fac parte din sfera filosofiei dreptului *en vogue* pe acel timp; filosofie de care s'a inspirat probabil și Inalta noastră Curte de Casație în decizia din 1883 (Bulet. pag. 476) reprodusă de noi în capitolul IV de mai sus, și anume: *S'a părut* că părintele n'are mandat dela lege să schimbe naționalitatea copiilor săi minori, iar dânșii, ca minori, erau incapabili, fie de a accepta, fie de a repudia o altă naționalitate decât pe aceea pe care au dobândit-o dela naștere, *jus sanguinis*.

Iată în adevăr principiile cari dominau doctrina și ordinea legislativă la alcătuirea legei din 1881 în Belgia, — și pe cari le găsim formulate în Monografia excelentă a d-lui Hubert Otto (op. cit. No. 11 pag. 15).

„Dacă legile care guvernă „naționalitatea“ — spune d. Otto — „sunt de ordine publică, trebue conchis că nimenea nu poate fi privat de indigenatul său prin voința altuia. In adevăr „naționalitatea“ este un drept pe care toate legislațiunile, inspirându-se dela „dreptul natural“ l'au considerat ca fiind esențialmente personal“.

Iar mai departe (la No. 13 pag. 16) d. Otto spune:

„Condițiunea tatălui nu determină pe aceea a copiilor săi decât la origina lor — la nașterea lor; — după aceasta, nu mai depinde de tatăl, pentru a modifica statutul lor, despuindu-i de naționalitatea care le-a fost atribuită la nașterea lor. Ea le rămâne dobândită până la vârsta când puterea lor de judecată, discernământul, îi face capabil să dispue după voință.“

In baza acestei teorii s'a prevăzut în art. 4 legea din 1881, că minorul devenit major, și dorind a rămâne cetățean Belg, trebue să ratifice schimbarea naționalităței sale originare — schimbarea survenită prin naturalizarea tatălui — prin o declarație formală că acceptă această nouă naționalitate, belgiană.

Aplicarea acestor teorii și doctrine, a dat însă loc, în practică, după cum am arătat mai sus la numeroase dificultăți. Mulți, foarte mulți minori, deveniți majori, n'au făcut acele declarațiuni; unii din neglijență, alții fiindcă se credeau cetățeni belgieni întocmai ca și părintele lor: de aci confuziuni, perturbări sociale și de familie; ceeace a silit pe legiuitorul belgian, să voteze legea din 1 August 1879 și legea din 25 Martie 1894, prin cari se conceda calitatea de Belg acelora cari au neglijat să facă în timp util declarația cerută la majoratul minorilor iar, la noi,

www.digibuc.ro

cazul fraților Socec este un exemplu tipic. Aceștia, fiind fiii unui naturalizat român, au crezut că beneficiază de naturalizarea părintelui lor, s'au crezut români și au făcut acte și fapte de români, ajungând și la înalte demnități în țară. Când deodată — în lipsă de o lege asupra materiei — s'au pomenit considerați ca străini, și a fost nevoe ca să fie trecuți în 48 de ore prin filiera parlamentară spre a fi considerați legalmente români.

Tot astfel este cazul regretatului marelui jurisconsult Al. Degré, pentru care o lege specială a fost votată spre a legitima actele publice făcute de dânsul pe timpul când naționalitatea sa era considerată ca dubioasă.

Aceste confuziuni și perturbări sociale au determinat pe legiuitorii belgieni la abandonarea teoriilor ce am citat mai sus, și inspirându-se de situațiunile de fapt, de ideile de dreptate și libertate, au pășit la schimbarea sistemului, adoptând principii de drept diametral opuse celor ce dominau materia la 1881 și astfel s'a votat legea din 8 Iunie 1909, care prin art. 6 schimbă teoria, cum se poate citi mai sus.

D-l Hubert Otto (op. cit. pag. 87) comentând noul art. 6 din legea din 1909, rezumă în No. 107 teoriile discutate de d-sa la No. 11 și 13 — citate mai sus — și adaugă următoarele:

„Le principe déposé dans l'art. 6 est nouveau: non „seulement il constitue une inovation au regard des pres„cription du code civil français, mais il faut le signaler „comme constituant une exception aux principes géné„raux en la matière".

Iar mai departe d-sa urmează:

„Or, l'art. 6 admet la dénationalisation de l'enfant â „l'occasion de l'acquisition, par son auteur, d'un nouvel „indigénat. Sur quelles raisons le législateur s'est-il fondé „pour établir cette nouvelle régle?"

Și pentru a legitima această nouă teorie d. Otto face un lung citat din documentele parlamentare, despre cari vom vorbi mai departe.

VIII

Am arătat în capitolul precedent care era teoria dominantă în Belgia, sub regimul legei din 1881, în ceeace privește situația minorilor celor naturalizați. Aceștia deși erau considerați ca belgieni, prin efectul naturalizărei părintelui lor, li se cerea o *ractificare* a schimbărei naționalităț, ce dobândiseră la nașterea lor. Altfel păstrau natio-

www.digibuc.ro

nalitatea dobândită, *jus sanguinis*, teorie, care 'şi are obârşia în clasicul *drept roman*.

Am mai arătat în acel capitol că, din cauză că mulţi nu făceau acea ratificare, fie din orice întâmplare, legiuitorul belgian s'a văzut nevoit să elaboreze, *înainte de 1881*, legea din 1 August 1879 — citată în capitolul VI precedent — prin care se concede (se octroiază) calitatea de Belg în favoarea persoanelor cari au omis de-a îndeplini formalităţile cerute de art. 9 cod. civ. — atuncea în vigoare — *iar după 1881*, şi tot din cauzele de mai sus, s'a votat legea din 25 Martie 1894 — deasemenea citată în capitolul VI — favorizând pe indivizii *cari au neglijat* să facă uz în timp util de declaraţiunile cerute de lege, la majoratul lor.

Trebue să amintim că în Franţa, încă prin legea din 26 Iunie 1889, teoria *jus sanguinis* fusese abandonată, după cum s'a văzut în capitolele precedente; şi anume prin art. 12 al. 3 modificat în 1889, după care copiii minori ai naturalizatului devin francezi prin efectul naturalizărei capului de familie, afară dacă, în anul ce urmează majoratului lor, ei declină formal calitatea de francez.

Motivele cari au dictat abandonarea, în Franţa, a vechiului sistem — şistemul belgian din 1881 — au fost aceleaşi cari s'au invocat în Belgia cu prilejul legei din 1909. Şi pentru a învedera aceasta vom cita pe unul din cei mai moderni comentatori ai codului civil francez pe d. Baudry Lacantinerie. (Tome premier „Des Personnes“ ed. II 1902).

După ce discută pe larg starea doctrinei şi a jurisprudenţei de înainte de 1889, şi anume: dacă naturalizarea are *efecte retroactive*, şi dacă cel naturalizat poate fi considerat ca francez de naştere, prin efectul naturalizărei, şi în acest caz beneficiul ei, s'ar resfrânge şi asupra soţiei şi copiilor naturalizatului — chestiune foarte controversată — d. Baudry spune următoarele (la No. 401, pag. 371 :)

„Femeia şi copiii, participă ei la „binefacerile legei ca şi şeful de familie?“

„Teoreticeşte, schimbarea naţionalităţei survenită în persoana sa — a capului de familie — trebue să rămâe fără influenţă asupra naţionalităţei femeei şi copiilor săi, căci desnaţionalizarea implică consimţimântul personal al celui interesat, în orice mod el s'ar manifesta. Dar legea poate deroga câteodată la acest principiu *în vedere de-a asigura unitatea naţionalităţei în sânul familiei, şi de a preveni gravele conflicte ce nasc, când membrii săi atârnă*

www.digibuc.ro

de diferite State. Şi aceasta a făcut-o legea în materie de naturalizare. După noul art. 12 al. 2 şi 3, legea conferă *de plin drept* calitatea de francez copiilor minori ai naturalizatului, afară dacă ei o repudiază în anul majorităţei lor".

Regretăm că din cauza cadrului ce ne-am impus nu putem reproduce din acelaş volum comentariul asupra art. 9 No. 4 unde se tratează despre copiii născuţi în Franţa din părinţi străini cărora acest articol le acordă avantagiile de Francezi pentru a se înlătura pericolul *heimatlosului,* adică al lipsei ori cărei naţionalităţi.

Trebue să notăm însă, că legea din 22 Iulie 1893, a introdus în art. 8 No. 3 o dispoziţie după care este Francez :

„Orice individ născut în Franţa din părinţi străini, „din cari cel puţin unul este de asemenea născut în Franţa, „având facultatea, dacă numai muma este născută acolo, „să decline calitatea de Francez în anul care urmează majoritatea sa".

IX

Cu toată această stare de lucruri din Franţa, stabilită încă dela 1889, şi a modificării art. 8 şi 9 făptuită în 1893, cum s'a văzut mai sus, în Belgia a continuat regimul legei din 1881, cu toate defectele acelui sistem, şi abea în sesiunea Camerei Reprezentanţilor din 1903-1904 s'a prezentat întâia propunere de modificare a legei de către d. Frédéric Dolvaux, (Documentul No. 49) în şedinţa din 27 Ianuarie 1904.

A urmat apoi propunerea proectului de lege de către Léon Mabille (Doc. No. 89) în şedinţa din 16 Februar 1906, al cărui raportor a fost acelaş d. Mabille (Doc. 15) citit în şedinţa din 21 Decembrie 1906.

Discuţiunea şi amendamentele propuse au avut loc la Camera Reprezentanţilor, în şedinţele dela 18, 20, 21 Decembrie 1907, 15 şi 16 Ianuar 1908, când proectul cu modificările introduse a fost adoptat în prima citire, iar la 15, 16, 24 şi 29 Ianuar 1908 în a doua citire.

La Senat proectul a fost depus la 15 Martie şi adoptat la 23 Martie 1909 în prima citire, iar în 24 Martie în a doua citire.

Introducându-se însă oarecari modificări de către Senat proectul a fost reîntors la Camera Reprezentanţilor, şi după discuţiunile urmate la 5 Mai şi 4 Iunie 1909 proectul a fost pe deplin adoptat.

Datorim datele de mai sus, gentileţei d-lui grefier al

www.digibuc.ro

Camerei Reprezentanţilor din Bruxelles, care în urma unei simple scrisori, a binevoit să ne trimită toate documentele de cari pomenim şi care ar merita să fie consultate de oricine se ocupă de modul cum se legiferează în occident.

Din materialul ce avem la dispoziţie, care ar putea forma un gros volum, vom spicui, în ce priveşte situaţia juridică a soţiei şi copiilor minori ai naturalizaţilor, următoarele:

*

„De îndelungată vreme — începe d. Mabille propunerea sa (Doc. No. 89 din 16 Februarie 1906) — Camera este sesizată de reclamaţiuni hotărîte, din cauza insuficienței dispozițiunilor codului civil în materie de indigenat.

„Belgia, de aproape un secol a fost supusă la diferite dispozițiuni legislative asupra materiei. De unde a rezultat o adevărată dificultate pentru a determina naționalitatea cerută a unor anumite persoane, și adese chiar miraculoasa constatare că indivizii cari totdeauna au fost considerați ca Belgi, nu aveau această calitate, *cu toate că se trag din oameni stabiliți pe pământul belgian de mai multe generațiuni* (întocmai cu cazul fraților Socec de la noi).

„Este de trebuință de a se găsi un remediu acestei situații supărătoare".

Și după o lungă introducere asupra regimului atunci în vigoare spune următoarele la titlul II al raportului (pag. 4) sub titlul: „Despre dobândirea calităței de Belg în virtutea *unui fapt* posterior naşterei":

„Acest fapt, care variază, se poate produce în diferite moduri: a) Câte odată el are de efect *de-a impune* naționalitatea belgiană; b) Câte odată el are *numai drept consecință* permisiunea unor anume persoane, de-a li se atribui naționalitatea belgiană printr'o simplă manifestare a voinței celui interesat, și câte odată el consistă în naturalizarea obținută.

A) Persoanele din prima categorie cari obțin naționalitatea belgiană de plin drept prin un efect al legii care le-o impune, sunt :

1) „Femeia măritată cu un Belg (art. 12 c. civ.)

„Este loc, prin paritatea de motive *de-a întinde acest principiu*, și de-a acorda calitatea de Belg, femeii străine al cărei bărbat devine Belg în timpul căsătoriei.

www.digibuc.ro

2) „Copiii minori ai străinului care a dobândit calitatea de Belg.

„Deja art. 4 din legea dela 6 August 1881 statuează că acești copii *pot deveni* Belgi prin o declarație făcută de ei în anul majorității lor.

3) „Persoane cari din cauza unor anume împrejurări sunt scutiți de declarațiunea vorbită, și anume:

a) „Copiii născuți din părinți străini, născuți și dânșii acolo. sau cari erau domiciliați acolo timp de zece ani neîntrerupți, în momentul nașterii copilului.

„Această dispoziție consacră o dublă inovație.

„Intâia este analoagă inovației introdusă de art. 8 No. 3 al legei franceze dela 1889. Aceasta este o întoarcere parțială la *jus soli,* bazată pe supoziția foarte naturală că, copilul născut pe pământul nostru dintr'un individ deasemenea născut acolo, este atașat țărei unde el și autorul său au văzut lumina zilei.

„A doua, este inspirată de legea olandeză fondată pe aceași supozițiune a stabilirei prelungite a părinților pe pământul belgian.

b) „Copiii născuți în Belgia dintr'un străin care a fost acolo domiciliat înaintea majorității sale.

B) „Persoanele cari obțin naționalitatea belgiană însă numai în urma manifestărei voinței lor, sunt:

a) „Copiii născuți dintr'un tată sau mamă cari au pierdut calitatea de Belg.

„Se înțelege că legea trebue să faciliteze celui ce în realitate este de sânge belgian, întoarcerea la patria lui originară. Ii este permis deci, astfel cum o face art. 10 din cod, de a dobândi *oricând* naționalitatea belgiană, chiar după majoritatea sa.

b) „Copilul născut în Belgia dintr'un străin.

„Aceasta este singura concesiune făcută lui *jus soli* de către legislatorul din 1803 (art. 9) el se justifică prin atașamentul ce se presupune copilului către țara unde el este născut și unde de obicei și-a petrecut anii tinereții.

c) „Străinul care a obținut naturalizarea.

„El devine Belg, nu în virtutea unui drept, ci prin o favoare personală care îi concede puterea legislativă (art. 5 din Constituție) și care poate să o acorde sau să o refuze".

*

La această propunere d. Mabille a alăturat un proect de lege conținând 14 articole, între care se tratează despre

www.digibuc.ro

chestia ce ne preocupă, în art. 2 şi 3 al proectului. Acesta sună :

Art. 2. — „Străina care se căsătoreşte cu un Belg *sau al cărei bărbat devine Belg,* urmează condiţiunea bărbatului său.

Art. 3. — Copiii minori ai străinului care dobândeşte naţionalitatea belgiană devin Belgi. Ei vor putea cu toate acestea în anul ce urmează epoca majoratului lor, *să renunţe* la naţionalitatea belgiană declarând că voesc să redobândească naţionalitatea străină".

*

Propunerea d-lui Mabille fiind trimisă în studiul unei comisiuni, aceasta alese ca president-raportor tot pe d. Léon Mabille, care prezintă Camerei Reprezentanţilor în şedinţa dela 21 Decembrie 1906 un lung raport documentat, (Document No. 45, de 28 pagini) din care extragem următoarele pasagii importante:

Cap. I. Secţia I § I (pag. 4).

*

„Naţionalitatea, din punctul de vedere al indivizilor este legătura care uneşte o persoană de o naţiune determinată.

„Omul nu poate trăi în afară de o grupare socială, el se alipeşte forţamente la una din ele. Dela naşterea sa o legătură îl uneşte de o ţară determinată; el are necesarmente o patrie, şi interesul său propriu ca şi interesul general cer, ca această naţionalitate să nu rămâie incertă. Căci, dacă naţionalitatea asigură avantagii indivizilor, ea li aduce de asemenea şi sarcine şi nimeni nu poate legitim trăi în afară de orice societăţi, şi de a profita de toate fără a face parte din nici una".

Iar la secţia II „despre dobândirea calităţei de Belg printr'un fapt posterior naşterei" citim următoarele la § I întitulat despre persoanele cărora se concede calitatea de Belg, *de plin drept,* prin efectul legei, care li-o impune".

„Art. 12 cod civ. decide că *Străina care s'a măritat cu un Belg urmează condiţia soţului său*".

„Ea devine Belgă *ipso facto* prin mariagiu.

„Legea considerând că ar fi de dorit de-a vedea unitatea naţionalităţei existând în familie, stabileşte această presumţie, că femeia măritându-se, să adopte naţionalitatea aceluia cu care va avea de aci înainte să-şi împartă existenţa".

Şi după ce discută hipoteza că deşi codul civil presu-

www.digibuc.ro

pune că femeia măritându-se; înţelege voluntar şi în cunoştinţă de cauză participarea la naţionalitatea celuia cu care s'a unit, nu s'ar putea cu toate acestea presuma, că măritându-se ea admite schimbări de patrie, ori când i-o plăcea bărbatului de-a schimba naţionalitatea. Raportul urmează:

„Asupra acestui punct, art. 2 al propunerei legei, merge mult mai departe decât art. 12 din cod. El hotărăşte ca „Străina care se mărită cu un Belg *sau al cărei bărbat devine Belg,* urmează condiţiunea bărbatului său".

„Autorii propunerei s'au ataşat dar, nu atât la voinţa presumată a femeei, *cât la consideraţia de ordine publică:* Că este avantagios pentru familii de a fi supuse *unei legislaţiuni unice,* şi deci este de interes general ca unitatea de naţionalitate să domnească în familie.

Comisiunea specială s'a raliat la această modificare a art. 12. Ea socoteşte că aceleaşi cuvinte pot fi invocate, fie că e vorba de o străină care se mărită cu un Belg, *fie de o străină al cărei bărbat devine Belg* după mariagiu: In unul ca şi în celalt caz, este înţeles de asemenea de-a evita diferenţele şi încurcăturile. Şi singurul mijloc de-a ajunge la pace şi la adevărata siguranţă în familie, este unitatea naţionalităţei".

Din acest citat cam lung se vede câtă grijă a avut legiuitorul belgian ca să sădească liniştea şi concordia în sânul familiei, pentru ca această concordie să aibă repercursiuni asupra generaţiunei care urmează părinţilor, cât şi asupra comunităţii patrimoniului acestora, şi în baza acestor principii sănătoase art. 2 din proect — devenit art. 5 — a căpătat putere de lege, cum am arătat mai sus.

Citatele de până aici se referă, precum vedem, la poziţia juridică a femeei celor naturalizaţi în Belgia, care în acest punct a făcut un mare pas înaintea legei franceze, care din potrivă, nu recunoaşte — de plin drept — femeei, beneficiul naturalizării soţului, ci numai în cazul când la cererea de naturalizare a soţului se alătureazã o declaraţie formală a femeei, că înţelege ca şi dânsa să fie cuprinsă în actul de naturalizare; tot astfel şi pentru *copiii majori* ai aceluia care a cerut naturalizarea (art. 12 c. civ. francez, modificarea dela 26 Iunie 1889).

X

In cele descrise până aici s'au putut vedea motivele cari au militat în favoarea teoriei admise în legea belgiană din 1909, pentru a se octroia soţiei celui naturalizat acolo,

www.digibuc.ro

cetăţenia belgiană; şi anume s'a căutat ca în familie să domnească unitatea naţionalităţei.

Pentru a demonstra această necesitate socială, am reprodus pasagii din luminoasele rapoarte ale comisiunii parlamentare din Belgia, însărcinată cu studiarea acestor reforme aduse atât codului civil din 1803 cât şi legei asupra naţionalităţei şi a indigenatului din 1881.

Vom veni acuma la motivele ce s'au invocat în privința *copiilor minori* ai celui naturalizat, cărora prin lege li s'a impus noua cetăţenie a tatălui prin *voința legei*, cu facultatea pentru dânşii, dacă voesc a păstra naţionalitatea dobândită la naştere, să declare aceasta formal în anul care urmează majoratul, repudiind astfel naţionalitatea belgiană, dobândită *voluntar, de către tatăl lor.* S'a părăsit aşa dar vechea doctrină că tatăl n'are mandat dela lege să schimbe oricând va voi naţionalitatea originară a copiilor, acea de *jus sanguinis.*

Şi în adevăr. In acelaş important studiu al d-lui Léon Mabille citat în capitolele noastre precedente (Doc. No. 45 din 21 Decembre 1906) citim următoarele la titlul II întitulat „Despre copiii minori ai străinului care dobândeşte calitatea de belg" (pag. 14 a raportului).

După ce arată că după legea din 6 August 1881, copiii minori puteau deveni cetăţeni belgieni prin o declaraţie făcută de ei în anul majorităţei, raportul urmează:

„In vederea obținerii unităţii de naţionalitate în familie, judecata de dorit, cum am văzut cu privire la naționalitatea femeei măritate propunem să se facă un pas mai mult şi să se decearnă (octroieze) *de plin drept* acestor copii minori naționalitatea belgiană. In fapt, este cert că adesea sunt născuți pe pământul belgian, ori, în tot cazul, fiind tineri încă din timpul naturalizărei părinţilor, ei s'au considerat *totdeauna* ca belgi. Pentru ce s'ar subordona obținerea indigenatului lor unei declaraţiuni pe care nu se gândesc să o facă?

„Totuş ar fi fost excesiv să se impună cu forța o patrie nouă, celuia care înţelege să nu abdice dela naţionalitatea sa originară. De aceea s'a lăsat alegerea acestei categorii de minori ca în anul care urmează majoratul să declare ei că vor să redobândească naţionalitatea străină".

*

Dar proectul de lege merge mult mai departe în facilitarea dobândirei calităţii de cetăţean persoanelor domiciliate în Belgia, — în scopul de a nu vedea pe pământul acelei ţări, străini, ci tot mai mulţi naţionali, cetăţeni ai

www.digibuc.ro

statului, unde ei s'au statornicit fără gândul de întoarcere în patria lor de odinioară.

Din consideraţiunile de mai sus legea belgiană din 1909 a adoptat principiile legei franceze dela 1889 — despre care am vorbit în capitolele trecute — şi anume că: copilul născut în Belgia dintr'un străin *născut şi el acolo* (tată sau mumă) devine Belg (art. 7 No. 1 din lege). Tot astfel copilul născut în Belgia dintr'un străin care este domiciliat în regat de 10 ani fără întrerupere (Art. 7 No. 2).

Şi tot din consideraţiunile citate, art. 7 al. I din legea din 1909 dispune:

„Devin belgi la expirarea celui de al douăzeci şi doilea an acei cari în cursul acestuia au avut domiciliu în Belgia şi n'au declarat intenţiunea lor *de a conserva naţionalitatea străină*".

Şi să se noteze bine: In toate cazurile de mai sus e vorba de adevăraţi străini veniţi acolo din alt stat organizat, şi cu toate acestea, în condiţiunile de mai sus, aceştia devin cetăţeni de plin drept.

Interesante sunt argumentele din raportul comisiunei — citat mai sus, în această privinţă.

„Cum se poate admite că o familie de naţionalitate străină, dar stabilită definitiv în Belgia, continuă a se trage din străini atunci când numeroase generaţiuni succesive au trăit viaţa noastră, au adoptat moravurile şi obiceiurile noastre şi au tot interesul lor în ţara noastră, neconservând adesea decât un sentiment foarte vag despre strămoşii cari au venit în Belgia din altă ţară?

„Când aceste persoane, ajunse la majorat rămân domiciliate în Belgia în anul care a urmat majoratul, la ce ar mai fi nevoe de o declaraţie prin care vin să afirme intenţiunea lor de a dobândi calitatea de Belg? Nu rezultă aceasta în chip îndestulător dela unirea circumstanţelor ce prevede însăşi legea?".

Astfel, pe temeiul teoriilor de mai sus, legiuitorul belgian a abandonat principiile din art. 9 c. civ., francez (art. 8 c .civ. român) prin care se impunea fiilor de străini să facă declaraţiunea de optare pentru naţionalitatea Belgă în anul care urmează majoratul, considerând aceste declaraţiuni ca inutile şi de natură de a încurca mai mult situaţia juridică a persoanelor, în loc de-a o clarifica; dat fiind, mai cu seamă, că multe persoane omiteau să facă în timp util acele declaraţiuni şi din cari cauze se produceau perturbări şi incertitudini, după cum am arătat mai sus.

Aceleaşi motive s'au invocat de comisiunea Senatului, la care a fost trimisă legea votată de Camera reprezentan-

www.digibuc.ro

ţilor, atât în ce priveşte femeia şi copiii celor naturalizaţi cât şi persoanele prevăzute în art. 7 citat mai sus. (Document No. 43 din 15 Martie 1909).

Astfel, raportorul Goblet d'Alviela vorbind despre art. 2 din proectul de lege — devenit art. 5 din lege — în privinţa femeii celui naturalizat spune:

„A doua parte din această dispoziţie că femeea urmează condiţia soţului naturalizat — care poate aduce desnaţionalizarea unei femei fără consimţământul său, poate chiar fără ştirea ei, a făcut obiectul unor vii critice la Cameră. Autorii proectului au justificat însă această măsură, *punând mare preţ pe interesul familiei* de a poseda un singur statut şi a fi supusă unei legislaţiuni unice".

Aceleaşi argumente în ce priveşte copiii minori ai celor naturalizaţi.

*

Dar, mai mult decât atâta, şi tot pentru a înlătura primejdia de-a avea în ţară persoane cu o naţionalitate incertă, legiuitorul belgian a adăugat un articol la sfârşitul legei, ca dispoziţiuni transitorii prin care se dispune că:

„Indivizii născuţi în Belgia, cari ar fi omis să facă declaraţiunea prevăzută în vechiul art. 9 din cod. civil, vor putea în termen de doi ani dela publicarea acestei legi, să dobândească calitatea de Belg prin îndeplinirea formalităţilor prescrise de art. 5 din proect" (devenit art. 8 din lege).

S'ar părea că aceste dispoziţii tranzitorii ar fi de prisos faţă de art. 7 citat mai sus; dar nu este aşa. Legea prevede *pentru viitor*, şi legiuitorul n'a voit să-i dea efecte *retroactive* (v. Hubert Otto op. cit. No. 115).

*

Am depăşit cu mult cadrul ce ne-am propus; de aceea nu mai reproducem lămuritoarele discuţiuni ce au avut loc în parlamentul belgian asupra acestei legi. Vom aminti însă că în şedinţa Camerei reprezentanţilor de la 16 Ianuarie 1908 Ministrul de justiţie d-l Renkin răspunzând deputatului Denis, care combătuse legea, pe motivul că nu se poate desnaţionaliza femeia fără consimţământul ei, — căci desnaţionalizarea survenită prin faptul căsătoriei unei belgiane cu un străin, sau a unei străine cu un belgian este voluntară, iar în timpul căsătoriei soţul n'ar avea dreptul ca printr'un fapt posterior mariajului să schimbe naţionalitatea soţiei, — ministrul replică:

„Domnilor, onorabilul d. Denis se înşală când presu-

www.digibuc.ro

pune că dispoziţia art. 12 c. civ. (art. 12 c. civ. român) s'ar baza pe prezumția *voluntară* a femeei. Nu este aşa.

„Am avut onoarea a explica ieri Camerei că printre principiile pe cari se sprijină atribuirea naționalităţei, *se găseşte unitatea familiei.* In virtutea acestui principiu, femeea urmează naţionalitatea bărbatului. Şi dacă este aşa, nu e loc ca să afirme că femeia ar fi sclava bărbatului când legea decide că dânsa va urma naţionalitatea soţului ei, ci fiindcă interesul familiei şi al femeei este ca naţionalitatea familiei să fie una şi aceiaşi".

Cât pentru art. 3 din proect — devenit art. 6 din lege — privitor la situaţia copiilor minori ai naturalizatului, articol reprodus în capitolul nostru întâiu. — acestă a fost adoptat fără nici o discuţie.

XI

Din cele descrise până aci, şi din citatele — cam lungi — ce am făcut, am voit să demonstrăm:

1) Că legiferarea asupra poziției copiilor celor naturalizaţi, nu este de atribuţia exclusivă a Camerilor Constituante, ci de atributul legiuitorului ordinar. Exemplul citat din Belgia, de unde am împrumutat Constituţia noastră, e decisiv în această privință.

2) Că în nici o ţară din Europa, civilizată — afară de Rusia şi Turcia — copiii minori ai celor naturalizați nu sunt consideraţi ca străini, ci, din potrivă, *li se impune* prin lege noua naţionalitate dobândită de capul familiei; şi numai la noi, *în lipsa unei legi asupra materiei,* jurisprudenţa a variat când pentru o soluție, când pentru alta. Şi am văzut cazuri *ale unor fii de români, ai căror părinţi au căpătat cetăţenia de favoare en bloc — prin votul* Constituantei din 1879 în virtutea art. 7 § 1 al. c. şi publicat în „Monitorul Oficial" No. 255/1879 — voim să vorbim de soldaţii evrei cari au luat parte la războiul pentru independenţă din 1877—1878, şi cari au avut norocul să nu le rămâe oasele pe câmpiile Bulgariei, — am văzut pe fiii acestora, cari erau minori în 1879, respinşi dela cetăţenia română, când invocau calitatea de cetăţean al părintelui lor, respinşi pe motivul că: *„naturalizarea în România fiind individuală* produce efecte personale celui împământenit", cu toate că al. c., (art. 7 din Constituţie) citat mai sus, dispune că:

„Acei cari au servit sub drapel în timpul războiului pentru independenţă vor putea fi naturalizaţi IN MOD

www.digibuc.ro

COLECTIV după propunerea guvernului printr'o singură lege, *şi fără alte formalităţi*".

Cu toată această dispoziţie constituţională, Curtea de Casaţie secţia I prin decizia No. 89 din 6 Aprilie 1902 (Buletin pag. 536) respinge cererea lui Moritz S. Froim Weissman, din Bucureşti, de-a fi înscris în listele electorale, pe următoarele considerente:

„Considerând că din sentinţa Tribunalului se constată că apelantul s'a născut în anul 1876, adică mai înainte ca tatăl său să fi obţinut naturalizarea.

„Că această naturalizare a celor ce au luat parte la războiul din 1877, deşi făcută în mod colectiv, nu se întinde şi asupra copiilor născuţi înainte de război şi apelantul în momentul naturalizărei tatălui fiind minor putea în cursul unui an după majoritate a-şi reclama calitatea de român (?!? nota noastră) ceeace cu nimic nu s'a dovedit a fi îndeplinit.

„Respinge etc. etc.

Tot astfel în cazul lui Iosub Nachman fiul lui Moise I. Sacagiu din Codăeşti care de-asemenea a luat parte la războiul din 1877, iar fiul său născut către finele acelui an, adică, în vreme ce tatăl se afla pe câmpul de luptă, Curtea respinge apelul, de oarece naturalizarea tatălui s'a făcut prin „Monitorul Oficial" din 1879 şi:

„Considerând că întrucât în specie, apelantul era născut în momentul când părintele său a fost împământenit, el are a fi considerat ca străin INTRUCÂT N'A FĂCUT CERERE DE IMPĂMÂNTENIRE, iar faptul că a satisfăcut serviciul militar sau că ar fi figurat mai înainte în listele electorale, nu-i poate concede calitatea de român pe cât timp calitatea de STRĂIN este constatată şi netăgăduită.

„Pentru aceste motive, respinge, etc."

(Decizia 410 secţia II 1903 Bul. pag. 783).

Şi acuma să conceapă cine poate efecte *personale* şi *individuale* la o naturalizare *colectivă*, care să nu cuprindă şi pe soţiile şi copiii minori ai acelora astfel naturalizaţi.

Se impune deci o lege cât de grabnică pentru curmarea acestei nedreptăţi pe de-o parte şi a controverselor jurisprudenţiale pe de altă parte.

*

Constituţia din 1923 prin art. 133 a rezolvat această chestiune, prescriind că femeea şi copiii minori ai celor naturalizaţi devin de drept cetăţeni români.

www.digibuc.ro

PETRE MISSIR ŞI CHESTIA EVREEASCĂ

Cursul de drept internaţional privat al profesorului PETRE MISSIR, de la Universitatea din Bucureşti.

In No. 6 al „Infrăţirei“ dela 10 Martie 1913, sub titlul „Chestia evreească la Universitatea din Bucureşti“, am publicat un rezumat al cursului de deschidere rostit de d. Petre Missir savantul profesor dela facultatea din Bucureşti, asupra „Dreptului internaţional privat“, discurs apărut în „Revista critică de drept, legislaţie şi jurisprudenţă anul III No. 1“ şi din care am extras pasagiile privitoare la poziţia juridică a evreilor din România.

Iar în No. 45 dela 8 Decembre 1913 a apărut un răspuns al acestui distins profesor, la ancheta făcută de noi printre intelectualii ţărei, în care d. Missir citează de asemenea, din cursul d-sale, părţi privitoare la chestia noastră, şi care intră în cursul de deschidere, citat mai sus.

Procurându-ne „foile“ editate de d. Mill Ionescu Berbecaru (doctorand în drept), stenografiate pentru uzul studenţilor cari audiază cursul de drept internaţional privat, vom spicui în cele ce urmează, pasagiile privitoare la poziţia juridică precară a evreilor, precum şi critica ce-i face d. Missir.

In dorinţa ce avem de a rezuma toată teoria savantului Profesor, ne vedem siliţi de-a face o mică incursiune şi în capitolele deja citate, atât de noi în No. 6 cât şi în răspunsul d-lui Missir publicat în No. 45 al „Infrăţirei“ despre care am pomenit mai sus.

*

Astfel în „Noţiunile generale“ (pag. 19 din foile de curs) vorbind de *străini* propriu zişi, d. Missir spune următoarele:

„Dar legiuitorul fiecărei ţări poate să dea drepturilor străinilor mai puţin respect decât se cuvine, sau să le

www.digibuc.ro

acorde străinilor drepturi prea întinse cari îi sustrag de sub puterea legei protectoare.

„De aceea intervin regulele de drept internaţional *care limitează libertatea legiuitorului intern*, adaugă ceea ce lipseşte, scade ce este prea mult, şi astfel, şi într'un caz şi într'altul, *libertatea legislativă a fiecărei ţări suferă o mărginire din respectul* cunoscut legilor din afară".

Recunoscând d-lui *Pillet* meritul sistematizărei pe care el o prezintă pentru prima oară în doctrina dreptului internaţional, d. Missir pune întrebarea, ca un corolar la axioma de mai sus, — (partea I a cursului d-sale pag. 97).

„Are legiuitorul *intern* al fiecărei ţări libertatea nemărginită de-a crea străinilor regimul ce-i convine? *Este condiţia străinilor supusă în fiecare ţară la discreţia legiuitorului?*"

Şi răspunde (pag. 99).

„Libertatea legiuitorului este *mărginită* într'un minimum din care nu poate nimica scădea şi într'un maximum de drepturi peste care nu poate nimic adăuga".

Iar mai departe:

„Fiecare străin care trece graniţa, duce cu sine pe capul său scutul proteguitor al legei ţărei căreia el aparţine".

. . . .

„Străinul mai trebue să se poată folosi de *ordinea dreptului privat* pentru raporturile patrimoniale de care are nevoe să facă contracte, să practice *orice industrie şi orice comerţ*, să dobândească *bunuri*, să lase *moştenire* şi să poată moşteni etc." (pag.103).

*

In capitolul II „Străinii în dreptul român" d. Missir împarte persoanele mai întâi în două categorii distincte: naţionalii statului şi străinii (pag. 132); iar mai departe în trei categorii: cetăţenii statului, străinii şi naţionalii statului (pag. 289—91), adică o categorie ai cărei membri nu sunt nici cetăţeni, dar nici străini, ci una intermediară, *naţionali* nesupuşi altui stat organizat, în care categorie d-sa a aşezat şi pe evreii pământeni.

Vorbind despre un neam străin pe care vechiul regim îl excludea cu totul din orizontul ţărei, ca o măsură de conservare şi de neatârnare cât îi mai rămăsese — e vorba de Turci — şi de alt neam care nu manifesta nici un ataşament naţional către altă ţară, nici vre-o practică religioasă, şi nici măcar vre-o tendinţă de aşezare statornică — e vorba de ţigani — (ei erau robi ai claselor stăpânitoare), — arată că soarta acestor din urmă a fost în adevăr peni-

www.digibuc.ro

bilă, de oarece art. 10 din legea Caragea prevedea că ţiganii pot fi *obiectul unei vânzări,* dar cu privilegiul (?) că trebuiau vânduţi cu formele de vânzări ca *nemişcătoare* iar nu ca mişcătoare — avere mobilă — aşa cum se zice acuma.

„Intre aceste tratamente extreme — spune d. Missir (pag. 137) — altă situaţie s'a făcut sub vechiul regim pentru alte două neamuri chiar când făceau parte din populaţia ţărilor, continuau a fi străine, una neavând credinţa creştină, cealaltă fiind eretică. Acesta era cazul *Evreilor* şi *Armenilor.* Ei aveau însă în genere în comun şi unii şi alţii particularitatea că nu aparţineau altor state, şi că puteau fi de folos *prin practica negoţului lor.*

„De aceea pământeştile legi trebuia să-i ia sub protecţia lor, dar îi îndepărtau dela folosinţa drepturilor private care mijlocesc în ceva *dominaţiunea rezervată claselor conducătoare".*

Aşa ei nu puteau fi cuprinşi între străinii cari puteau dobândi marea împământenire deoarece nu erau de credinţă *creştină ortodoxă,* ca Grecii, Bulgarii, Ruşii, fiindcă dispoziţiile Regulamentelor organice sunt aproape identice, în această privinţă, că: „driturile politice nu se vor puteau dobândi decât de acei de *credinţa ortodoxă* sau de acei ce-o vor primi-o".

„In afară de străinii ce vin vremelnic pentru îndeletnicirea negoţului (pag. 141), mai există pe pământul acestor ţări starea socială a Evreilor şi Armenilor diferiţi de condiţia străinilor propriu zişi. Străini sunt şi ei, *dar nu sunt supuşi vremelnici* ai acestor ţări, ci se găsesc *în situaţia permanentă de supuşi ai ţării româneşti sau ai Moldovei,* situaţie din care nu pot eşi nici prin împământenirea ce le este deschisă cel puţin străinilor creştini.

„Ori cât de veche ar fi aşezarea neamului lor în ţară ei nu pot trece în rândurile pământenilor pe uşa întregei împământeniri de cât dacă s'ar lepăda de credinţa lor".

„Ne găsim în neputinţă de a urmări în mod istoric origina acestui regim stabilit pentru Evrei şi Armeni, nu putem însă să nu constatăm marea lui asemănare cu regimul la care a trebuit să ajungă în orice organizm politic cu caracter TEOCRATIC când îşi întinde dominaţiunea asupra popoarelor care practică alte credinţe religioase" (pag. 142).

*

Ajungând la epoca intermediară (1856—1879) citează art. 46 din Convenţia dela Paris din 1858 care menţine în

www.digibuc.ro

ambele principate regimul politic cu caracter *religios creştin* (pag. 140) şi de aci vedem declarând:

„Moldovenii şi Valahii *de orice rit creştin* se vor bucura deopotrivă de drepturile politice.

„Exercitarea acestor drepturi se va putea întinde şi la celelalte culturi prin dispoziţii legislative".

In virtutea acestei legiuiri, Armenii supuşi ai ţării au fost recunoscuţi ca cetăţeni (pag. 150).

„Dar în ce situaţie juridică rămân Evreii *supuşi ai ţării, cari* nu numai că'şi au domiciliul statornicit în ţară, dar nici nu s'a bucurat de vre-o protecţie străină, care prin urmare nu erau naţionali ai nici unei alte ţări?

„Art. 8 din cod. civil corespundea tocmai situaţiunei lor; minorii în anul după majoritate puteau reclama calitatea de cetăţean Român.

„Aşa ar fi fost dacă legiuitorul n'ar fi înserat în art. 9 c. civ. o excepţie dela art. 8 pentru cei ce *nu sunt de rit creştin.* Acestora nu li se deschide uşa cetăţeniei decât conform art. 16 din c. civ". (pag. 151).

Sub regimul art. 9 şi 16, Evreii aveau în principiu dreptul să devie cetăţeni prin naturalizare după un vot al Adunărei legislative promulgat de Domn. Această posibilitate a durat de la Decembrie 1865 când codul a fost pus în lucrare, până la 1 Iunie 1866, când se promulgă noua Constituţie care prin art. 7 prevede că *numai străinii de rit creştin* pot dobândi împământenirea (pag. 152).

Situaţia evreilor intră în ultima fază prin tractatul din Berlin din 1/13 Iulie 1878.

Acest tractat prin art. 44 voia două lucruri: *Nu numai ca pe viitor* credinţa religioasă să nu mai fie în România o piedică pentru exerciţiul drepturilor civile şi politice, dar că, aplicându-se aceiaşi normă egalitară *şi pentru trecut,* Evreii aşezaţi în România ca supuşi ai ei, să fie încorporaţi în cetăţenia română (pag. 153).

Constituanta dela 1879 n'a admis însă decât principiul *pentru viitor,* hotărând că trebue să treacă prin împământenirea individuală *oricine* vrea să devie cetăţean român, atât străinul, cât şi acel ce este legat prin calitatea sa naţională de nici-o altă ţară, *precum erau tocmai supuşii noştri, Evreii.*

Ne-a rămas deci moştenire dela vechiul nostru regim *medieval* particularitatea că avem o categorie intermediară de persoane care nu sunt Români propriu zişi, neavând însă nici o altă calitate naţională pentru a aparţine altor ţări, *nu sunt nici deplin străini* (pag. 157—158).

„Condiţia juridică a acestor supuşi ai statului român

www.digibuc.ro

poate da loc la nedumeriri în privinţa regimului ce trebue să li se aplice în dreptul internaţional şi public.

„Care este legea ce guvernează statul şi capacitatea lor civilă ? *Pot fi ei extrădaţi şi expulzaţi ?* Beneficiază ei de legile economice care au de scop protecţia muncii naţionale ?

„Aceste chestiuni au a fi examinate în cele ce urmează ca chestiuni de drept actual".

*

In No. 13 al cursului discuta „Condiţia juridică a *străinilor* în dreptul român actual", iar în No. 14 „condiţia *supuşilor străini* în România" şi vorbind de evrei spune următoarele (pag. 179):

„Cert este că legea română avea sub exclusiva ei putere situaţiunea juridică a unei anumite categorii de persoane, şi că la 1879 s'a preocupat numai de două chestiuni privitoare la dânsa.

„Singura preocupare a legiuitorului constituant a fost să ia măsuri ca să-i rămână închisă *poarta cetăţei politice* şi aceea a *proprietăţei rurale* ca şi mai înainte. *Să stea aceste persoane in curtea în care fusese şi până atuncea aşezate,* dar în deosebire de mai înainte să li se deschidă o portiţă strâmtă prin care să nu poate intra în cetate şi la proprietate cu toţii la un loc, ci numai câte unul, de câte ori portiţa li va fi deschisă din când în când.

„Nu putem — *fără a păcătui contra adevărului* — să zicem că legiuitorul dela 1879 *i-a dat afară şi din curtea sa* unde ei erau găzduiţi de mult *şi i-a aruncat afară în stradă* unde se găsesc trecătorii.

„Legiuitorul român n'a făcut aceasta, şi *este a-i falşifica ideia şi voinţa sa,* când îi atribuim intenţia de a fi cuprins în dispoziţiile sale întreaga situaţie juridică a Evreilor *spre a-i trata în totul la un loc cu străinii*".

Situaţia juridică a acestor supuşi ai statului român *este din contră foarte limpede* dacă plecăm dela constatarea pe care o face *însuşi* legiuitorul constituant că ei nu aparţin, ca naţionali, nici unui alt stat. *Aceasta însemnează că pe capul lor nu se întinde scutul protector, al nici unei legi străine, şi că ei cad sub puterea legii române, fără ca puterea ei să fie concurentă cu regimul vreunui alte legi.*

Dacă aceasta este adevărul juridic *ireductibil* — spune mai departe d. Missir — atunci:

1. *Ei sunt deopotrivă cu străinii pentru exerciţiul tuturor drepturilor politice;* dar unde legea n'are caracter

www.digibuc.ro

politic, *ei se deosibesc de străini.* In proporţiile rezervate românilor, legiuitorul nostru a admis — în legea încurajărei industriei naţionale — să intre *toţi supuşii statului român.* Aceeaş normă a adoptat-o şi la asigurările muncitorilor, (pag. 181—182).

2. Legea română guvernă starea şi capacitatea lor civilă; toate relaţiile lor de familie, şi în genere chestiunile de protecţie individuală cu efect extrateritorial ca şi pentru români. Dacă s'ar admite teza contrară, *că ei n'au statut personal de la legea română,* am ajunge la absurd că ei sunt fără nici un statut personal.

3. După aceeaşi normă, *ei nu vor putea fi nici expulzaţi din România şi nici extrădaţi altor jurisdicţiuni respective. Am denatura raţiunea de a fi a acestor două măsuri aplicabile străinilor, când le-am întinde şi în contra supuşilor noştri.*

„Statele nu extrădaăză pe naţionalii lor fiindcă legea penală are ambele caractere, atât acel al teritorialităţii cât şi efectul extrateritorial. Astfel pedepseşte legea română pe naţionalii ei şi pentru fapte săvârşite în ţări străine. Statul român nu este deci dator să extrădeze oameni pe cari *în virtutea supuşeniei îi* poate singur pedepsi. *Şi acum, putem expulza de sub regimul proteguitor al legei noastre oameni cari nu intră sub scutul nici unei alte legi?*" (pag. 183—184).

In No. 15 al cursului, vorbind despre „Dreptul de succesiune al străinilor la imobile rurale faţă de art. 7 § V din Constituţie" arată la pag. 196 că:

„Era doar ştiut pentruce anume scop a introdus anume Constituanta incapacitatea *tuturor* străinilor la proprietatea rurală. Moşiile fiind în virtutea legiuirilor anterioare în mâinile Românilor şi străinilor creştini, nu era nici o teamă că proprietarii de până atuncea vor fi moşteniţi de *Evrei*".

Şi fiindcă se temeau că pământul rural putea intra în mâna lor prin cumpărătură şi:

„Singura deosebire era că acum nu se mai putea vorbi de *Evrei,* legiuitorul a fost nevoit să generalizeze măsura la toţi străinii".

La No. 16 al cursului „Genesa textului art. 7 § V din Constituţie" tratează pe larg despre art. 44 din tractatul din Berlin şi spune (pag. 201):

„Puterile semnatare ale acestui tractat au întârziat recunoaşterea independenţei ţării *până ce chestiunea evreească avea să fie deslegată în sensul art. 44.*

. . . .

www.digibuc.ro

„Aceste puteri înţelegeau deci *ca toţi Evreii* aşezaţi în ţară *şi cari nu sunt supuşi străini* să devină cetăţeni români prin efectul legei" (pag. 202).

*

In capitolul III „Deosebirea dintre naţionali şi străini" şi cu subtitlul purtând No. 17 al cursului întitulat „Diferenţiarea persoanelor după ţările cărora aparţin — naţionalitatea de origină" — d. Missir pune următorul temeiu ştiinţific (pag 205):

„Deşi se recunoaşte astăzi în ştiinţă că identitatea sângelui este substratul material prin mijlocirea căruia se transmit rezultatele eredităţii fiziologice şi psichice, este învederat că la epocile îndepărtate în care *jus sanguinis* a fost luat în seamă la clasificarea persoanelor, *legiuitorii nu aveau la îndemână orientarea ştiinţifică* şi că au procedat *numai în mod empiric;* după prezumpţiunile ce se puteau trage din faptele lăturalnice de natura celor enunţate mai sus".

Ca urmare, d. Missir arată schimbările ce s'au făcut în determinarea persoanelor la începutul veacului al 19-lea odată cu codificarea dreptului privat (pag. 206) în celelalte ţări, clasificând persoanele sub denumirea de „citoyen", „Staatsbuerger", iar legiuirea noastră utiliza pentru aceiaşi calitate expresiunea de pământean.

„Dela mijlocul veacului trecut punându-se în evidenţă ideea că statul nu este decât organizarea politică a naţiunei a prevalat întrebuinţarea termenului de *naţionalitate* pentru designarea aceleeaşi legături politice dintre individ şi stat, numindu-se *naţionali* ai ţărei pe cei ce constituesc suveranitatea ei.

„Aceasta însemnează că acceptăm în limbagiul juridic termenul naţionalităţii în sens etnic, într'un înţeles deosebit de acel care'l are în vorbirea obicinuită.

Astfel numim naţionali ai unui stat, nu numai pe cei ce-i aparţin „jure sanguinis" ci şi pe acei cari îi revin „jure soli", şi deci şi pe acei cari din punct de vedere etnic nu ar încăpea în această categorie (pag. 207).

. . . .

„Astfel sunt naţionali românii, turcii şi bulgarii aflaţi în Dobrogea şi sătenii unguri aşezaţi în Moldova", (pag. 228).

Evreii supuşi români, încap deasemenea în categoria de mai sus şi tot pe temeiul ştiinţific enunţat. Iată ce spune savantul profesor despre aceştia la No. 20 al cursului :

www.digibuc.ro

„Naşterea pe teritoriul ţărei produce şi după actuala noastră legislaţie unele consecinţi juridice care interesează naţionalitatea română. Aceste consecinţi importă condiţia juridică a *Evreilor supuşi români,* chestiune ce nu poate fi altfel lămurită de cât urmărind cu preciziune fazele prin care a trecut legislaţia noastră actuală" (pag.267).

Intâia fază din legiuirea noastră modernă, d. Missir o fixează în art. 8 c. civ., care se deosebeşte de art. 8 din codul civil francez, prin acea că:

„Pe când textul francez se ocupă de indivizi *născuţi din părinţi străini,* şi cari urmau aşa dar după filiaţiunea lor *naţionalitatea străină* a *acestora,* textul român concernă o altă categorie de persoane, de vreme ce are în vedere individul ce nu se va fi bucurat niciodată de vre-o protecţie străină (pag. 268).

. . . .

„Legiuitorul nostru are deci în faţa sa o categorie de persoane care nu's nici cetăţeni români, dar nici naţionali ai altor ţări. De aceea textul român omite de a menţiona însuşirea părinţilor, cum o făcea textul francez, pentru a semnala că regulează *altă situaţiune decât* *aceea prevăzută în art. 9 din cod. civ. francez.* Simplul fapt al naşterei acestor persoane pe teritoriul ţărei, urmat de locuinţa lor aci până la majoritate, le autoriză să reclame cetăţenia română, ca un drept al lor, pe care nimeni nu le poate nici refuza, nici împiedica".

. . . .

„Nici o umbră de îndoială nu poate fi că legiuitorul nostru a avut în vedere *pe Evreii supuşi români,* de vreme ce *numai ei* se găsesc în această situaţie particulară, *de a fi supuşi ai ţărei, fără* a avea deplinul exerciţiu al cetăţeniei ei. S'ar părea deci că legiuitorul ţărei a voit să lichideze prin ordinea ce stabileşte în art. 8 din c. civ. situaţiunea anormală în care rămăsese Evreii supuşi, pentru ca ei să poate deveni cetăţeni ai ţărei ai cărei supuşi sunt" (pag. 270).

Art. 9. — urmează d. Missir — dispune însă că cei ce nu sunt de rit creştin nu vor putea deveni cetăţeni de cât conform art. 16 din acest codice, adică prin naturalizare, prin Camera electivă şi decret domnesc. La prima vedere concordanţa acestor texte pare imposibil de stabilit, căci dacă se esclude pe Evrei dela beneficiul opţiunei — art. 8 — *acest articol rămâne fără aplicare,* căci:

„Dacă mai pot fi şi alţi străini chemaţi a beneficia *jure soli* de beneficiul opţiunei. *Evreii singuri întrunesc*

www.digibuc.ro

condiția de a *nu* se fi bucurat vre-o dată de nici o protecție străină".

Vederat că numai pentru a regula situația evreilor — spune mai departe d. Missir — legiuitorul nostru a transfigurat textul francez; cum se explică atunci că regula din art. 8 este desfiinţată prin art. 9 ?

„Rămânem desorientaţi între aceste două texte ale căror dispoziţiuni par a se exclude reciproc".

Deslegarea acestor probleme — continuă d. Missir — nu mai prezintă astăzi interes deoarece Constituţia dela 1866 prevede că la cetăţenie nu pot intra de cât acei de rit creştinesc, deci implicit s'au abrogat în ce priveşte pe Evrei dispoziţiunile art. 6, 7 şi 8 din c. civil.

„In realitate însă — spune mai departe — pe lângă interesul istoric de a ne da seama de aceea ce a voit legiuitorul prin aceste două dispoziţii contrare, *mai rămâne de pe urma lor şi un rezultat pozitiv* îndată ce ne orientăm asupra înțelesului ce *nu* a ajuns la o expresiune lămurită".

„De aceea vom perzista a pune în evidenţă acel înţeles, ceeace însă nu se poate obţine decât făcând o digresiune". (pag. 271—272).

*

Digresiunea făcută de d. Missir este interesantă din toate punctele de vedere, şi regretăm că din cauza cadrului restrâns al unei recenzii rezumative nu o putem reda nici chiar în mod concis, căci n'ar oglindi nici în formă palidă argumentarea logică şi juridică a savantului profesor în ce priveşte pe evrei.

D-sa făcând o incursiune în dreptul francez, discută situația de pe timpuri a unor categorii de persoane din Algeria, cari deşi nu erau cetăţeni, erau însă naționali francezi. Intre aceştia figurau şi israeliții algerieni, cari prin art. 2 din legea din 14 Iunie 1865 erau considerați francezi, dar continuau a fi guvernați de statutul lor personal (turcesc). Dar acelaş articol le dădea dreptul *de a cere* să fie guvernați de legea franceză. Tot astfel pentru naționalii francezi din celelalte teritorii coloniale (pag. 274—275).

In aceiaşi situaţie pune d-sa populaţiunile din Dobrogea anexate în 1878 faţă de statul român.

Revenind la art. 8 c. civ. spune următoarele la pag. 278.

„Cu regula prevăzută în art. 8, legiuitorul înțelegea să dea evreilor putința de-a eşi din situaţia anormală în

www.digibuc.ro

care se găseau *de-a fi supuşi români* dar fără de-a avea drepturi. Opţiunea era mijlocul să-şi lămurească situaţiunea şi să intre cu toţii în rândurile naţionalilor ţărei cu calitatea legală de români".

Şi mai departe (pag. 279):

„In adevăr în art. 8 este vorba de stabilirea *calităţii de român*, de *calitatea de cetăţean român*, pe când în art. 9 este trimis la naturalizare cel ce nu-i creştin, spre a putea dobândi calitatea „şi drepturile de cetăţean român". Rezultatul devine astfel foarte logic. Pe urma acestor dispoziţiuni *avem naţionali români fără drepturi politice* ce sunt rezervate „cetăţeniei" române. Art. 9 afirmând că *numai drepturile ce rezultă din cetăţenie trebuesc dobândite prin naturalizare*, recunoaşte implicit că sunt altele ce rezultă *din simpla calitate de naţional român*".

. . . .

Constituţia dela 1866 — urmează mai departe d. Missir — le-a ridicat numai dreptul de a putea obţine naturalizarea, ei nefiind creştini; n'a putut însă să le ridice calitatea de *naţionali români*, dedusă din interpretarea art. 8 şi 9 din c. civ. cum s'a văzut mai sus.

De fapt art. 8 c. civ. n'a oferit o suficientă utilitate practică, iar desfiinţarea lui implicită a survenit prin modificările aduse art. 7 în urma tractatului din Berlin (pag. 280—284).

Tratând pe larg toate fazele prin cari a trecut modificarea art. 7 conform cerinţelor tractatului din Berlin. d. Missir susţine că:

„*Astfel se confirmă în mod implicit şi tacit* dar neîndoelnic *condiţiunea de naţionali ai statului român în favoarea acestor supuşi evrei. Cu această condiţie ei intră sub regimul statutului personal român*" (pag. 290).

„Dacă s'ar crede că este totuş paradoxal ca unele şi aceleaşi persoane să fie în acelaş timp şi străine şi naţionale ale acestei ţări, precedentele legislative amintite mai sus ale Francezilor Algerieni şi ale Românilor Dobrogeni sunt de natură a înlătura orice îndoială".

. . . .

„Ei intră deci sub scutul proteguitor al legei române, măcar că nu participă la cetăţenia română. Fără a avea drepturi politice, ei stau totuşi sub regimul legei române în tot ce priveşte starea şi capacitatea lor civilă (pag. 291—292).

*

www.digibuc.ro

Vorbind despre convenția de comerț dintre România și Turcia, arată că legiuitorul nostru întrebuințează în mod inexact calificativul de cetățean dobrogean, pe care nici otomanii din Dobrogea nu-l posedau.

„Este aceiași *inexactitate de limbagiu* — urmează d. Missir — grație căreia legiuitorul nostru constituant dela 1879 confundă între „străini" o întreagă categorie de supuși români, *precum sunt evreii* lipsiți de altă naționalitate, după cum am avut ocazie să vedem" (pag. 375).

Pentru ca locuitorii dobrogeni să devină adevărați cetățeni, a trebuit să intervină legile din 19 Aprilie 1909; 14 Aprilie 1910; și 3 Martie 1912, prin cari legi s'a acordat deplinătatea cetățeniei, nu numai locuitorilor anexați la 1878 ci și la alte categorii cari au venit după anexiune. (E vorba de românii de origină ce s'au stabilit în Dobrogea mult după anexiune, precum și alți străini cari sunt proprietari rurali sau urbani. — *(Nota noastră)*.

„Din punct de vedere legal dispozițiile menționate s'au luat *alături* de regulele constituționale că „numai împământenirea aseamănă pe străini cu Românul pentru exercitarea drepturilor politice" (art. 8 din Const.) și că, „naturalizarea nu se poate acorda decât.... în mod individual" (art. 7 Const.).

„Singura salvare a acestor dispozițiuni în fața regulelor constituționale este să recunoaștem, că Constituția a îngrădit libertatea legislativă în privința dobândirei naționalităței prin naturalizare; *nu a împiedicat însă pe legiuitor să nu admită sporirea naționalităței române prin orice alt beneficiu al legei l-ar crede întemeiat pe realitatea faptelor.* Iată un precedent în privința modului cum a înțeles legiuitorul nostru regulele constituționale amintite mai sus, precedent interesant, asupra căruia se cuvine să revenim după ce vom cunoaște dispozițiile legei". (pag. 377).

Cu ocazia recunoașterei supușilor români din Dobrogea ca cetățeni s'au acordat drepturi politice, la două categorii ce se găseau în afară de cazul anexiunei, întemeind investirea lor cu naționalitatea română „jure loci" pe *baza domiciliului*, și astfel sunt cetățeni din beneficiul legei:

1) Locuitorii supuși otomani cari aveau domiciliul real în Dobrogea în ziua de 11 Aprilie 1877; 2) Românii din orice stat, fără să aibă nevoe de recunoaștere conform art. 9 din Constituție prin votul Camerilor; 3) Cultivatorii de pământ veniți din alte țări chiar după anexiune (pag. 378—388).

*

www.digibuc.ro

Incheerea la care ajunge savantul profesor, din modul cum tratează chestia evreească în cursul d-sale de drept internaţional privat, se rezumă în următoarele rânduri din No. 26 din curs (pag. 389—390), ca o consecinţă logică a întregei înlănţuiri de argumente juridice desvoltate mai sus, cât şi a precedentelor legislative pentru regularea situaţiei politice a Dobrogenilor.

Iată cuvintele d-lui Missir cari pot servi ca îndrumare pentru rezolvarea chestiunei evreeşti din România pe calea legislativă ordinară, cuvinte ce d-sa a binevoit a le comunica în răspunsul ce a dat anchetei noastre, răspuns publicat în „Infrăţirea" dela 8 Decembrie 1913:

„Singura orientare în care aceste legi scapă de învinuirea că au violat Constituţia este numai acea de a admite că legiuitorul constituant a oprit legiuitorul ordinar de a asimila într'alt mod pe străin cu Românul decât prin naturalizare, dar nu a mărginit libertatea lui de a hotărî cine sunt străini şi cine Români şi nu a impus legislaţiei ordinare o definiţiune limitată a categoriei străinilor, că deci ar fi liber legiuitorul să recunoască noui categorii de străini până într'atât de asimilaţi românilor, încât să merite favoarea unui beneficiu colectiv al legei.

„Această explicare va părea unora prea subtilă şi din această cauză neadmisibilă, dar este cu toate acestea singura cu ajutorul căreia se justifică rezultatul la care a ajuns legislaţia noastră pozitivă.

„Odată pornită pe această cale nu vedem nici o dificultate de principiu să se facă în viitor şi alte aplicaţiuni ale aceleiaşi posibilităţi juridice, oricât ar părea ea de subtilă.

„Am zice chiar mai mult.

„Ori decâteori legiuitorul se vede autorizat de consideraţii superioare să ia dispoziţii riguroase, rigoarea lor nu poate resista până la urmă, nici necesităţilor reale ale vieţii, nici impulsiunei cu care apasă asupra conştiinţei legislative simţul echităţei şi al dreptăţei. Deseori asemenea tendinţe găsesc o încorporare juridică informă şi lipsită de corectitudinea formulei. Ele nu reprezintă însă mai puţin corectivul pe care evoluţia firească îl impune rigoarei legislative.

„Nu este deci în afară de posibilitatea reală, ca legiuitorul nostru să aibă a găsi în viitor dintr'o orientare analoagă, mijloacele pentru a îmblânzi rigoarea legei constituţionale, care tratează ca străini oameni născuţi şi crescuţi în ţară din părinţi stabiliţi aci şi cari nu s'au bucurat nici odată de vre-o protecţie străină".

www.digibuc.ro

GONIREA EVREILOR DELA SATE

— ILEGALITATEA GOANELOR —

Dovedirea calităţii de român a evreilor pământeni

(Studiu apărut în ziarul „Infrăţirea" No. 47 şi 49 din 1914)

Sunt lacrymae rerum

Nu pentru prima dată se scrie împotriva ilegalităţei ce se comite faţă de evrei prin gonirea lor din satele şi comunele rurale, în cari cei mai mulţi s'au născut, sau sunt stabiliţi de mai multe decenii.

Pacostea aceasta s'a abătut asupra evreilor în diferite perioade, sub diferite guverne ale partidelor cari s'au perindat la conducerea destinelor României.

Dar cu toate că nu numai *un* partid distinct, ci *toate* au uzat de acest nenorocit sistem împotriva elementului evreesc — cel mai paşnic, cel mai muncitor, dar totuşi trăit în cea mai neagră mizerie — reducându-l prin aceste măsuri la cea mai complectă ruină; unanimitatea aceasta a partidelor nu împiedică de fel ca măsura în sine — abstracţie făcând de toate sentimentele de umanitate şi de dreptate — să fie pătată de cea mai patentă ilegalitate, şi, prin urmare, aplicarea goanelor periodice să aibă la bază cel mai revoltător abuz.

Măsura aceasta s'a practicat din epocă în epocă fără ca vreodată să se precizeze legea formală, în virtutea căreia se ordonă şi se operează goanele; dar cele recente au un caracter şi mai abuziv, din cauza unor serii de acte şi fapte, cari ar milita în favoarea unei mentalităţi mai liberale, mai umane, mai în spiritul dreptăţii.

*

Pentru a dovedi ilegalitatea acestei măsuri, aplicată evreilor în restimpul de la 1868 şi până în zilele noastre, vom împărţi demonstrarea noastră în două părţi distincte:

www.digibuc.ro

a) Punerea în practică a goanelor în vremea când au fost socotiţi ca evrei pământeni;

b) Aplicarea măsurii de când sunt socotiţi — pe nedrept de altfel — ca străini.

In ce priveşte punctul a)

Ca evrei pământeni (am dovedit de numeroase ori în coloanele acestui ziar, după cum s'a dovedit şi prin lucrări istorice, că sunt pământeni, şi că s'au bucurat de această calitate, în virtutea aşezămintelor vechi ale ţării şi graţie unor legi alcătuite de România modernă, adică de la 1860 încoace, precum şi graţie unor jurisprudenţe de ale instanţelor noastre superioare judecătoreşti) ca evrei pământeni, deci, nu li s'ar putea aplica această nedreaptă măsură, fără ca prin aceasta să se calce cele mai elementare sentimente de justiţie:

„Considerând că israeliţii pământeni — zice o decizie a Casaţiei dela 28 Octombrie 1897 — deşi nu se bucură de drepturile politice, dar nu este mai puţin *adevărat că ei nu pot fi consideraţi ca străini* în înţelesul strict al cuvântului, căci *străini* sunt acei cari, aparţinând unui alt stat politic organizat, se bucură de toate drepturile în general, fie civile, fie politice în „acel stat".

Iar regretatul N. Mandrea, — sub pseudonimul „Iunius" — fost prezident la secţia II-a a înaltei Curţi de Casaţie, adnotând o decizie a Curţii de Apel din Bucureşti secţia II-a din 14 Martie 1903, dată tot în sensul deciziei citate mai sus a Casaţiei spune:

„In raporturile cu statul israelitul pământean dacă nu are drepturi politice, dacă nu e cetăţean activ, dacă nu participă la viaţa statului direct sau indirect, cu toate acestea *el se deosebeşte de străin.* Pe când străinul care locueşte în România, n'are decât datoria negativă de a nu turbura în nici un fel viaţa statului, israeliţi pământeni ca şi românii cetăţeni şi toţi locuitorii supuşi ai ţării, fără deosebire au datoria pozitivă a consacra întreaga lor personalitate statului român [1]).

Dată fiind calitatea lor de „evrei pământeni" nu li se pot aplica măsuri privitoare la străini — şi vom arăta mai departe că *nici toţi străini* nu pot fi goniţi de la sate decât într'un anumit caz — deoarece ei „au consacrat şi consacră toată personalitatea lor statului român", cum foarte

1) *Curierul Judiciar* No. 39 din 25 Mai 1903. Recomandăm călduros să se citească această adnotare în extenso, fiind de o mare importanţă.

www.digibuc.ro

bine a caracterizat Iunius situaţia lor din faptul că sunt pământeni.

*

Pentru a învedera aceasta, suntem siliţi să facem o mică incursiune în istoria goanelor evreilor de la sate.

Legile Comunale de la 1864 şi 1874 nu conţineau nici un text privitor la stabilirea străinilor în comunele rurale, iar pentru goanele pornite contra evreilor prin anii 1868—1869 se invoaca art. 10 din legea Poliţiei rurale de la 25 Decembrie 1868 care glăsueşte:

„Orice individ fără căpătâi nu se poate aşeza în comunele rurale, fără autorizaţiunea prealabilă a Consiliului comunal".

Şi cu toate că evreii, locuitori pe atunci la sate, numai „indivizi fără căpătâi" nu erau, ci toţi se ocupau cu negustoria sau cu vreo meserie oarecare, totuşi s'a pornit contra lor goane teribile fără nici o excepţie de negustor sau meseriaş.

Când s'a supus modificărei legea comunală în Adunarea deputaţilor din sesiunea 1885—1886, (şedinţa dela 15 Mai 1886) proectul de lege avea un articol, anume art. 4 al. II, în următorul cuprins:

„*Străinul care va voi a se stabili într'o comună*[2]) va trebui să obţină încuviinţarea Consiliului comunal[3]).

Iar în expunerea de motive a proectului de lege (aceeaşi şedinţă dela 15 Mai) Ministrul de Interne, care era I. C. Brătianu, spune:

„Am înscris dreptul exclusiv pentru comune de a se pronunţa asupra cererii *străinilor ce voesc să se stabilească* pe teritoriul ei. De altfel acest atribut se exercită şi azi de autorităţile comunale în virtutea legii poliţiei rurale. Cu o asemenea măsură aplicată cu prudenţă vom pune capăt *vagabondajului*, care turbură liniştea mai ales a comunelor rurale, şi compromite siguranţa lor interioară"[4]).

Cum vedem se lua măsuri: *a)* contra străinilor; *b)* contra *vagabondajului; c)* contra *turburătorilor siguranţei interioare a comunelor; d)* în privinţa *străinilor, dacă vor voi să se stabilească în comună.*

In şedinţa Senatului dela 26 Februarie 1904, Vasile Lascar, ca Ministru de Interne, prezintă un nou proect de

---

2) Deci fără distincţie de urbană sau rurală.
3) Desbaterile Camerei pe 1885—86, pag. 1562.
4) Desbateri pag. 1591.

www.digibuc.ro

lege pentru organizarea comunelor rurale care prin art. 5 dispune! [5]).

Străinul, care va voi să se stabilească în o comună rurală va trebui să obţină autorizarea consiliului comunal.

„Asemenea autorizare nu se va putea da decât dacă străinul va dovedi cu un certificat emanat de la autoritatea competentă *a locului de unde a plecat* că s'a bucurat de o bună purtare; *că a satisfăcut obligaţiunile legei de recrutare* dacă este major; că nu a fost condamnat pentru crime sau delicte, şi are o meserie sau un capital de 1000 lei.

„Autorizaţiunea consiliului comunal nu se va putea executa decât după ce va fi fost aprobată.

„Aceste dispoziţiuni nu se aplică *străinilor* cari vin vremelnic în grupe pentru lucrări agricole sau industriale.

„Un regulament de administraţie publică va dezvolta dispoziţiunile acestui articol.

Cum vedem, iarăşi e vorba de străini cari ar voi să se stabilească în comună, veniţi din alte părţi, întăriţi cu acte că în comunele *de unde au plecat*, au avut o bună purtare, etc.

In voluminoasa expunere de motive a lui Vasile Lascar nu găsim nici un cuvânt asupra motivelor cari au determinat reglementarea din acest art. 5.

In fine, Legea modificată de d. I. I. C. Brătianu la 1908 (legea dela 29 Aprilie 1908), cuprinde acelaş articol 5 fără nici o modificare.

Dar în circulara dela 23 August 1908 adresată Prefecţilor pentru aplicarea acestor legi [6]) găsim o lungă expunere asupra aplicărei art. 5, 52 No. 9 şi 72 [7]) din care extragem următoarele:

„Printr'o practică îndelungată recunoscută de ministerul de interne s'a admis că consiliile comunale pot pronunţa, în virtutea art. 5, isgonirea străinilor cari n'au obţinut autorizarea de stabilire sau a căror autorizare a fost revocată. *Această măsură s'a aplicat chiar străinilor născuţi în comună* sau cari prin îngăduinţa autorităţei locale erau aşezaţi acolo de un timp îndelungat.

„Dar art. 5 nu se ocupă decât numai de autorizarea de stabilire a căror rezolvire intră în competinţa consiliilor comunale, şi a d-voastre.

„Consiliul administrativ permanent având a se ocupa de această chestiune cu prilejul unui recurs, a statuat că dreptul de

---

5) Desbaterile Senatului 1903—4 pag. 433.

6) Colecţia „Hamangiu" vol. IV pag. 1054—1055.

7) Art. 52 s'a modificat prin legea de la 29 April 1908 iar No. 9 supune aprobării Prefectului: Cererile de autorizaţiuni pentru stabilirea străinilor în comunele rurale precum şi revocarea autorizaţiunei în caz când streinul va fi pierdut din condiţiile prevăzute de art. 5 de mai sus. Art. 72 prevede cazurile în care se poate face recurs la Ministerul de interne contra deciziunilor Prefectului în cazurile prevăzute în art. 52 şi 53 din lege.

www.digibuc.ro

a pronunţa isgonirea unui străin dintr'o comună aparţine exclusiv guvernului în virtutea art. 1 din legea asupra străinilor din 1881, întrucât investirile de drepturi cu caracter de putere publică — cum este dreptul de a pronunţa isgonirea — trebue să fie expres într'un text de lege". (Avis No. 152 din 26 Mai 1908).

„In acord cu jurisprudenţa stabilită de consiliul administrativ, în interesul legalităţii, şi pentru respectul drepturilor de cari se bucura străinii ce vin în ţara noastră vă recomand, d-le prefect, să puneţi în vedere autorităţilor comunale ca să nu mai pronunţe sub nici un motiv isgonirea străinilor aflaţi fără autorizare de stabilire, sau cu autorizări revocate.

„Fiindcă, incontestabil, dispoziţiunile art. 5 trebue să aibă o sancţiune, veţi cere acestui minister isgonirea unor asemenea străini din oficiu, sau după intervenirea administratorului de plaşă, sau a autorităţei comunale, ori de câte ori veţi socoti necesar. Inainte însă de a proceda în acest sens veţi îndatora autorităţile comunale să reguleze conform art. 5 situaţiunea străinilor aflaţi deja în comună".

*

Din aceste citate — unele cam lungi — reese în mod evident următoarele:

1. Că, fiind evrei-pământeni, nu li se pot aplica măsuri privitoare la străini, cari aparţin altui stat organizat. Am demonstrat acest lucru cu jurisprudenţa instanţelor noastre superioare judecătoreşti. Am mai putea cita şi alte cazuri, dar nu o facem pentru moment din cauza dimensiunilor ce a luat acest articol;

2. Ca străini chiar, nu li se poate cere obţinerea autorizaţiunilor, dacă în fapt se dovedeşte că au fost stabiliţi în comune înainte de promulgarea legilor comunale cari statuiază numai asupra străinilor cari ar veni din alt loc, *legea neavând în principiu putere retroactivă fără un text precis şi categoric. Cu atât mai puţin se poate impune cererea de autorizare chiar unui străin adevărat, dacă se constată că dânsul este născut în acea comună. Şi ce să mai spunem de evreii-pământeni stabiliţi în comune, cari au satisfăcut legea de recrutare, unii purtând pe piept şi medalia „Avântul ţării"?*

3. Că în orice caz, chiar ca străini, odată autorizaţi a locui în comună, sau îngăduiţi numai la aceasta, nu pot fi izgoniţi decât numai de ministerul de interne, conform circulării citate, ceeace nu se poate aplica unui evreu pământean, acesta putând recurge la instanţele judecătoreşti contra măsurii expulzării.

Şi cu toate acestea goanele se fac mereu, în contra evreilor-pământeni, contrar legii, în contra unor foşti ostaşi români, goane ordonate, de multe ori, nu de organele competente, ci de cel din urmă funcţionar administrativ, ba chiar şi de jandarmul rural, ceeace constitue o călcare făţişă a legilor şi a circulărilor cari ţin loc de re-

www.digibuc.ro

gulamente, precum şi a jurisprudenţei celei mai înalte instanţe administrative, adică a Consiliului permanent administrativ.

*

Am condensat în cele de mai sus mult material documentar pentru a dovedi *dintr'odată* marea ilegalitate ce se comite cu gonirea dela sate a străinilor în general, a acelora cari erau stabiliţi în comunele rurale înainte de promulgarea legilor comunale — legea neavând putere retroactivă, ci prevede numai pentru viitor — cât şi a evreilor-pământeni în special, fie aceştia stabiliţi la sate înainte de promulgarea legilor, fie chiar aşezaţi în urma intrării în vigoare a ziselor legi: dela 1887, 1904 şi 1908, legi aplicabile, în orice caz, numai străinilor propriu zişi, iar nu şi evreilor-pământeni.

Dar, pentru a lumina şi mai bine această chestie de mare importanţă pentru nenorociţii de evrei pământeni, cari sunt expuşi periodic la goane teribile, ruinătoare şi degradante pentru ei, goane cari îi transportă în timpurile de tristă memorie ale evului-mediu, vom mai reproduce unele documente referitoare la starea evreilor-pământeni, de unde va reeşi mai clar şi din nou ilegalitatea goanelor săvârşite.

Documentele ce vor urma, au mai fost scoase în relief cu alte ocaziuni, dar cu toate acestea le vom reproduce încă odată, şi le vom repeta mereu când prilejul se va mai ivi, şi aceasta din următoarele consideraţiuni:

a) Nu toată lumea *care trebue* să citească, citeşte *tot* ce se scrie favorabil chestiunii evreilor; *b)* cei ce citesc, uită repede; *c)* chiar făuritorii legilor şi regulamentelor, uită ce au scris şi subscris, când e vorba de a săvârşi arbitrarităţi, chiar din cele mai violente, împotriva elementului evreesc.

Numai astfel se poate explica, cum o circulară explicativă a celei mai recente legi comunale — legea dela 1908 — elaborată de d. Ionel Brătianu, fost pe atunci ministru de interne şi actual preşedinte al consiliului, circulară care ţine locul regulamentului de administraţie publică — prevăzut la art. 5 din legea comunelor rurale — a fost aşa de repede trecută în domeniul uitării.

Am arătat, prin citatul extras din acea circulară-regulament, că d. ministru de interne, *„în interesul legalităţii şi prin respectul drepturilor de cari se bucură chiar şi străinii“* cere „să se puie în vedere autorităţilor comunale ca *să nu mai pronunţe sub nici un motiv* izgonirea *străini-*

www.digibuc.ro

lor aflaţi fără autorizare de stabilire sau cu autorizări revocate".

Cu toate acestea s'a văzut, acum de curând, cum s'a pornit o serie de goane prin diferite judeţe, împotriva unor evrei pământeni, unii vechi locuitori în acele sate, iar alţii, şi foarte mulţi chiar din ei, născuţi în acele comune, de unde au fost recrutaţi şi mobilizaţi în trecut, şi de unde iarăşi vor fi chemaţi la îndeplinirea datoriei supreme; goane ordonate nu de ministru, cum cere acea circulară ci de autorităţile inferioare comunale locale, şi chiar de jandarmul rural, şi cari goane au fost oprite, — sau numai suspendate momentan, — în urma intervenţiilor stăruitoare ale *Uniunii Evreilor-Pământeni.*

De aceea vom stărui mereu, pentru a dovedi starea evreilor ca *pământeni*, vom pune aceasta sub ochii guvernanţilor şi ai opiniei publice luminate cu speranţa că în cele din urmă, vom reuşi să ferim *de arbitrarităţi* populaţia această paşnică, muncitoare, şi totuşi în mare mizerie morală şi materială, care suferă enorm *de pe urma legilor restrictive* făurite contra străinilor — după glăsuirea legii — dar aplicate pe nedrept, cum am arătat în nenumărate dăţi, evreilor-pământeni.

Trebue să accentuăm chiar aicea că până la legea dela *1908*, nici o altă lege nu prevedea dreptul consiliilor comunale rurale *de a revoca* vreo autorizaţie de stabilire în comună; şi dacă acest lucru s'a practicat — şi din nenorocire s'a practicat pe o scară întinsă — aceasta s'a săvârşit şi executat, nu în puterea legii, ci prin cel mai revoltător abuz de putere, după instigaţia celui dintâi venit, sau după cererea celui din urmă agent administrativ.

Şi într'adevăr: Abuzul de putere ce se săvârşea prin revocarea autorizaţiunilor, este evident, căci se ştie că în genere, orice autorizaţie dobândită de cineva *pe orice teren de activitate, conferă acelei persoane un drept câştigat,* de care nu poate fi despuiat decât de justiţie în unele cazuri, sau de autorităţile erarhice superioare, învestite de lege cu tutela instanţelor inferioare, şi aceasta dacă este în *mod expres* prevăzut de lege, şi după anumite norme şi forme.

Nu intră în gândul nostru să facem în acest loc un curs de drept administrativ, nici să ne înfundăm în teorii abstracte, dar e destul să amintim, ca exemplu, un caz referitor la avantagii acordate în virtutea legii încurajării industriei naţionale, cari fiind retrase de minister, Inalta Curte de Casaţie a anulat măsura luată de minister, pe motivul drepturilor câştigate.

www.digibuc.ro

Dar Inalta Curte a mers une ori şi mai departe în apărarea drepturilor câştigate, hotărând că nici chiar prin o lege posterioară, nu se pot leza acele drepturi, dacă aceasta nu este prevăzută în *mod expres* în noua lege.

„Considerând că dreptul de a fi diriginte recunoscut lui Herzenberg în perpetuu acordat printr'un act în regulă de autoritatea administrativă competentă, are caracterul unui drept patrimonial; odată dobândit *el constitue un drept câştigat*, şi nu poate fi atins prin o *lege posterioară*, în cazul de faţă legea din 1893, *fără o dispoziţie specială*“ [8]).

Dar chiar în cursul acestei săptămâni — precis Marţi, 2 curent — Curtea de Casaţie secţia III-a, constituită în materie de Contencios Administrativ, judecând cazul droghistului Riesdorfer, căruia Direcţia sanitară i-a închis drogheria, acesta a invocat ca motiv de recurs că Direcţia sanitară s'a făcut singură judecător în cauză, pe când Regulamentul drogheriilor — art. 26 — prevede că numai ministrul de interne are cădere să aplice retragerea autorizaţiunei, *însă numai după ce va fi luat avizul comisiunei farmaceutice şi a consiliului sanitar superior.*

Curtea, după scurtă deliberare, a admis recursul şi a anulat actul serviciului sanitar.

A se lăsa deci unui consiliu comunal, şi încă rural, ca atare influenţabil de către cel mai inferior agent administrativ, ca să se facă singur judecător, în cauză, — ceia ce precum am văzut, nu se îngădue unei autorităţi mai înalte ierarhiceşte cum este consiliul sanitar, fără să existe un text special şi categoric, — ar însemna, nu numai încurajarea arbitrariului până la anarhie, dar şi călcarea tuturor principiilor de drept cari guvernă, în materie de drepturi câştigate.

Art. 5 din legea comunală dela 1904 rămas şi în legea dela 1908 — fără să fi suferit vreo modificare — neacordând în mod expres consiliilor comunale dreptul de a anula autorizaţiunile odată admise, nici aliniatul al 9-lea introdus la art. 52 prin legea dela 1908 — despre care vorbim mai departe — nu le conferă acest drept, în mod formal şi, în lipsa unui text special, numai justiţia poate constata, dacă autorizatul a perdut vre-una din condiţiile de admitere prevăzute în art. 5, consiliile comunale neputându-se face judecător şi parte în aceiaşi cauză.

*

Ca să învederăm abuzul ce se săvârşea cu revocarea

8) Vezi Buletinul Casaţiei pe 1896 pag. 929.

www.digibuc.ro

autorizaţiunilor de stabilire în comune înainte de legea din 1908, ne vom referi la desbaterile parlamentare asupra acelei legi şi anume asupra art. 52, modificat cu acea ocazie.

Iată în adevăr ce citim în raportul comitetului delegaţilor din şedinţa Senatului dela 21 Februarie 1908, raport întocmit de decurând-răposatul Neron Lupaşcu în calitate de raportor [9]).

„Fiindcă la art. 5 a cărui modificare nu s'a propus de guvern *nu se menţionează dacă autorizaţiunile date străinilor de a se stabili în comunele rurale sunt revocabile*, s'a împlinit această lacună adăugându-se la art. 52 un al 9-lea aliniat astfel formulat:

„Cererile de autorizaţiuni pentru stabilirea străinilor în comunele rurale precum şi revocarea autorizaţiunii în caz când străinul va fi pierdut din condiţiunile prevăzute la art. 5 de mai sus [10]).

Nu este nevoe de adăugat că acest aliniat care pare a permite în mod pieziş revocarea, a fost votat... fără discuţie.

Dovada, este, credem, pe deplin făcută, căci reese evident că *până atuncea*, revocarea nu era prevăzută de lege şi totuşi aceasta se practica pe o scară întinsă.

Nu intrăm în discuţie dacă, chiar după introducerea în lege a aliniatului de mai sus, se pot revoca de consiliile comunale autorizaţiile date, de oarece nu se spune aceasta în mod expres la art. 5, unde este sediul materiei; apoi nu se poate concepe că se poate supune aprobării Prefectului un act neexistent în faţa legii, după teoria de mai sus, prin care arătăm că art. 5 nu prevede revocarea, care nu intră în competinţa consiliului comunal. Şi atunci se pune întrebarea ce să aprobe Prefectul?

Inclinăm deci a crede că nici astăzi consiliile comunale nu sunt competente să revoace autorizaţiile odată admise. Şi astfel se poate explica cum legea fiind promulgată la 28 Aprilie 1908, cu toate acestea Consiliul permanent administrativ a dat la 26 Mai 1908 avizul No. 152, despre care se vorbeşte în circulara ministrului de interne din 23 August acel an, circulară reprodusă mai sus.

*

9) Desbaterile Senatului 1907—1908, pag. 490.

10) Acest art. 52, la care s'a adăogat aliniatul de mai sus, arată actele sau încheierile consiliilor comunale cari sunt supuse aprobării Prefectului de judeţ.

www.digibuc.ro

Pentru a demonstra calitatea sau starea evreilor de pământeni, ne-am referit mai sus la o decizie a Casaţiei dela 28 Octombrie 1897; la decizia Curţei de apel secţia II-a Bucureşti dela 14 Martie 1903, şi la o adnotaţie a regretatului fost Preşedinte al secţiei a II-a a Casaţiei, N. Mandrea, din cari am citat unele pasagii.

Vom cita în cele ce urmează alte documente doveditoare a stării evreilor ca pământeni.

Astfel, fiind supus judecărei Inaltei Curţi, cazul, dacă un evreu-pământean poate chema înaintea tribunalelor române pe un străin *domiciliat în altă ţară,* pentru pretenţiuni rezultate din afaceri încheiate în străinătate, adică dacă un *evreu-pământean* poate invoca beneficiul art. 13 c. civ., Inalta Curte a admis soluţia afirmativă pe următorul motiv [11]:

„Potrivit art. 13 din codul civil, străinul chiar când n'ar avea reşedinţa în România, va putea fi tras înaintea tribunalelor române pentru indeplinirea obligaţiunilor contractate de dânsul în România sau în ţară străină cu *un Român.*

„De dispoziţiile acestui text de lege se bucură şi evreii din România, căci aceşti evrei nu sunt străini numai prin simplul fapt că sunt evrei, ci ca să fie consideraţi cu adevărat străini trebue să se dovedească că sunt supuşi unei protecţiuni străine".

Această decizie fiind de asemenea adnotată de „Iunius" — pseudonim sub care scria N. Mandrea, fostul prezident al Casaţiei — acel jurist spunea următoarele:

„Beneficiul art. 13 cod. civ. se acordă în genere românului reclamant.

„Dar reclamantul în speţă, fiind cum se zice *evreu,* este el român în sensul art. 13 c. civ. pentru ca să poată deferi judecarea cauzei tribunalelor române? Aceasta reclamă o lămurire. In sfera dreptului civil este de a se şti dacă locuitorul domiciliat în România, de religie israelită, trebue considerat ca un străin, şi dacă el prin urmare are să fie lipsit de beneficiul acordat de art. 13 cod. civ.? Locuitorii din România de rit israelit, născuţi în România sunt străini în adevăratul sens, *dacă sunt supuşi unei protecţii străine;* când însă ei nu sunt supuşi unei protecţii străine, nu se va putea zice că sunt străini propriu zişi.

„Dacă totuşi sub punctul de vedere al exerciţiului drepturilor politice şi în urma Constituţiei din 1866 s'a

11) Decizia Casaţiei secţia II-a No. 286/902. Curierul Judiciar No. 52 din 28 Iulie 1902.

www.digibuc.ro

consacrat că locuitorii de rit israelit, născuţi în ţară, chiar nesupuşi unei protecţii străine, să fie lipsiţi de exerciţiul drepturilor politice ca şi când ar fi străini, — *ei nu sunt însă străini în cât priveşte drepturile şi beneficiile ce sunt de altmintrelea recunoscute* Românilor şi locuitorilor din România în deobşte [12]).

Un alt jurist însemnat, d. C. Dissescu, deşi a combătut decizia Casaţiei, pomenită mai sus, şi adnotarea lui Iunius din revista „Dreptul" No. 52 şi 56 din 1902 (în paranteză putem spune că argumentaţia d-sale nu are baze solide, mai cu seamă când spune că „Evreii ca Evrei au fost totdeauna străini până la 1879", aceasta necorespunzând adevărului istoric şi legilor despre cari vom vorbi mai departe) d. Dissescu nu se poate totuşi dispensa de a afirma că evreii sunt în adevăratul sens al cuvântului supuşi ai statului român [13]), încheind studiul acesta al d-sale cu un citat din celebrul memoriu al lui Boerescu prezentat semnatarilor tractatului din Berlin, la 28 August 1879 şi anume cu următorul pasagiu:

„Să preîntâmpinăm o obiecţie. Evreii cari nu vor căpăta pe dată naturalizarea, rămâne-vor străini? Nu. Vor fi ceeace au fost totdeauna supuşi români [14]).

(Din acest citat se poate judeca, că am avut dreptate în parantezul de mai sus).

Un al treilea jurisconsult eminent, d. Profesor P. Missir, al cărui curs de drept internaţional privat, profesat la facultatea de drept din Bucureşti, a fost rezumat într'un studiu anterior, dovedeşte cu un lux de dovezi şi argumente juridice că evreii pământeni nu sunt străini, *ci naţionali ai statului român.*

„Astfel se confirmă în mod implicit şi tacit *dar neîndoelnic* condiţiunea de naţionali ai statului român în favoarea acestor supuşi evrei. Cu această condiţie ei intră sub regimul statului personal român [15]).

*

Dar nu numai doctrina şi jurisprudenţa îi clasifică ca pământeni, ca naţionali ai statului român, dar datinele vechi ale ţărei făceau deosebire între evreii străini şi evreii pământeni.

---

12) Ne pare nemăsurat de rău că din cauza lungimei adnotaţiei, nu o putem reproduce în extenso, recomandăm însă citirea acestei importante discutiuni şi argumentaţiuni juridice.
13) V. „Dreptul". 1902, pag. 462.
14) V. „Dreptul". 1902, pag. 463.
15) Cursul d-lui Missir pag. 299.

www.digibuc.ro

Astfel în statistica oficială tipărită în 1860 sub ministeriatul lui A. Pano, figurează două rubrici speciale pentru fiecare categorie de evrei, din care reese că pe atunci se aflau în Moldova 113697 jidovi pământeni şi 4670 supuşi străini.

Legea comunală dela 1864 prin art. 26 spune că: „Israeliţii pământeni vor putea exercita drepturile de alegători comunali dacă vor întruni următoarele condiţiuni a) Dacă au servit în armată şi au dobândit rangul de subofiţer şi alte trei condiţiuni sub lit. b), c), şi d)".

De aicea reese lămurit că acei ce nu vor fi întrunit acele patru condiţiuni, nu vor putea fi alegători comunali, dar rămân totuşi evrei-pământeni.

Legea comunală dela 1874, conţinea aceeaşi dispoziţie în art. 24. Această lege a rămas în vigoare până la 5 Noembrie 1882 când s'au aplicat listele electorale politice, şi pentru alegerile comunale, fără însă ca prin noua lege să se fi desfiinţat în mod expres calitatea lor de pământeni.

Art. 7 din Constituţie modificat la 1879 nu le ridică această calitate, ci din potrivă, pe lângă starea de pământeni, fără drepturi politice, le dă posibilitatea de a căpăta şi pe acestea, după normele acolo prescrise, şi nimenea nu poate susţine cu argumente sănătoase că acea revizuire în loc să îmbunătăţească situaţia lor juridică, să le-o fi înrăutăţit, într'atâta lipsindu-i până şi de starea veche de pământeni.

„Nu putem, fără a păcătui contra adevărului, — spune d. Missir, — să zicem că legiuitorul dela 1879, i-a dat afară şi din curtea sa, unde ei erau găzduiţi de mult, şi i-a aruncat afară în stradă unde se găsesc trecătorii.

„Legiuitorul român n'a făcut aceasta, şi este a-i falsifica ideia şi voinţa sa, când îi atribuim intenţia de a fi cuprins în dispoziţiile sale întreaga situaţie juridică a Evreilor spre a-i trata în totul la un loc cu străinii" [16]).

Incheind, credem a fi dovedit pe deplin: a) starea lor de pământeni cărora nu se pot aplica legi cari privesc numai pe străini; b) ca o consecinţă a stărei de pământeni nu se pot ordona şi executa goane împotriva Evreilor dela sate; c) că goanele sunt ilegale chiar când sunt îndreptate contra străinilor propriu zişi.

---

16) Cursul d-lui Missir pag. 180.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL

	Pag.
Scrisoarea D-lui C. Hamangiu	III
Dedicație	V
Introducere	VII
Inscripțiunile ipotecare	3
Legi inconstituționale	55
Aquila non capit muscas	69
Dreptul streinilor de a moșteni imobile rurale	77
Contractele de subarendări	91
Procesul Iacob Țăranu	93
Cazul Rakowski	117
Operațiuni de bursă și jocuri de bursă	135
Capital statutar	143
Art. 231 c. comercial și legea timbrului	147
Libertatea presei	153
Incătușarea presei	165
Prescripția în materie de presă	169
Libertatea presei și juridicția militară	175
Procesul ziariștilor la Casație	179
Condiția juridică a Izraeliților pământeni	185
Impământenirile în România	199
Petre Misir și chestia evreiască	233
Goanele evreilor dela sate	245

www.digibuc.ro

ERATĂ

Pag.	Rând.	In loc de	Sa se citească
6	17 de sus	debitoarele	debitorile
12	7 „	formalităţi	formalităţile
42	11 „	creditoarele	creditorele
45	18 „	adevărat legiuitorul	adevarat că legiuitorul
84	16 de jos	se	şi
103	2 „	ocazia	ocazia afacerei
106	11 de jos	contrar	contra
106	3 de jos	competente	incompetenţa
126	10 „	ci	şi
154	4 de sus	de face petiţiunile	ce face petiţiunilor
159	2 „	158	156 şi 157
188	24 „	Izraeliţii	Izraeliţi
220	2 de jos	ractificare	ratificare

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro